Text stabilit la volumul V şi glosar:
TEOFIL TEAHĂ
Stabilirea sumarului şi note: *D. VATAMANIUC*
POSTUME
PRINŢESA. CĂILE MORŢILOR. UN DEMOCRAT
IOAN SLAVICI
OPERE *Sub îngrijirea mi Colectiv*
SCRIITORI ROMÂNI
EDITURA MINERVA *Bucureşti, 1971*

PRINŢESA

TATĂ ŞI FATĂ

Se poate!? Mă întrebi dac-o ştiu de mult!? grăi nenea Iorgu, vecinul de peste drum. Cum, păcatele mele, să n-o ştiu, când am purtat-o-n braţe şi am văzut-o înflorind la casa lui Tănase Colţatul, tatăl ei, care de atâta timp ni-e vecin? Tocmai pentru c-o ştiu atât de bine pot să-ţi spun că „Prinţesă" îi ziceam noi cei din mahalaua Oborului, nu însă pentru că mai una, mai alta dintre vecine o socoteau încurcată cu prinţul Ghica, care acum a păţit-o atât de rău, ci pentru că aşa ne-am pomenit cu ea de când era fată mică! Asta era, dacă e vorba, nenorocirea ei, şi lucrurile nici c-ar fi putut să vie mai bine de cum au venit.

Uite! stau şi mă gândesc cum am să-ncep a ţi le spune, pentru ca să te dumiresc asupra celor petrecute, căci aşa ceva mai rar se-ntâmplă.

Mai-nainte de toate una: ca s-o ştii pe ea, trebuie neapărat să cunoşti pe tatăl ei, Tănase tâmplarul, căruia toţi îi ziceam „Colţatul" fiindcă doi dintre dinţii lui de sus erau ieşiţi din rând şi oarecum mai mari şi călcau peste buza de din jos, încât ţi se părea că el mereu se rânjeşte. Era om blajin Colţatul acesta, dar câteodată, când se supăra, semăna oarecum a câne hârjonit; de aceea noi, copiii, îi feream din cale când se-ntâmpla să-l întâlnim. Mai era apoi înalt, subţire şi sfrejit, şi umărul de la dreapta îi era mult mai ridicat decât celălalt, încât el părea cocoşat, ceea ce în adevăr nu era. Purta, în sfârşit, părul totdeauna cam lung şi mustaţa tunsă, iar umblând, îşi bălăbănea braţele ca limba clopotului, de-i păreau foarte lungi, şi se

uita când la dreapta, când la stânga cu ochii lui albaştri, mari şi-nholbaţi, din faţa cărora ne venea să ne ascundem.

De la casa în care şedeam noi pe timpul când umblam la şcoală mai erau până la colţ încă patru case, iar peste drum, la celălalt colţ, în fundul unei curţi mari şi pline de bălării, îşi avea Tănase tâmplăria. O văd şi acum dacă-mi închid ochii. Era o casă veche, dărăpănată rău de tot. La stânga ei se afla un şopron de scânduri plin totdeauna de „material”, într-un colţ al şopronului îşi ţinea Tănase calul, un murg spetit, pe care-l înhăma la camion când avea de cărat fie mobilă, fie uşi ori ferestre pentru binale.

Tănase lucra pe timpul acela, mai ales iarna, cu două calfe şi cu trei ucenici. Vara, de cele mai multe ori, era dus pe la binale. Noi, copiii de prin vecini, ne bucuram de aceasta, căci puteam să ne jucăm în curtea cea mare de-a mingea ori de-a ascunselea.

Risipiţi prin curtea cea largă, mai ales prin dosul caselor şi prin cele patru colţuri ale curţii, ici un corcoduş, colo un zarzăr ori un gutui, colo un desiş de salcâmi ori de oţetari, după cum buna întâmplare ori vântul aruncase sămânţa, iar pe lângă împrejmuirea cârpăcită erau mari şi de tot dese bălăriile, urzici, bozii şi mai ales cucută.

„Bată-vă să vă bată de copiii” zicea lelea Marghioala când se pomenea cu noi alergând în gura mare prin curte. Ea nu ne lua însă la goană, căci era mare bunătate de femeie şi mai avea şi doi băieţi, unul Sandu, care era cam de vârsta mea, iar celălalt Fănică, pe care-l văzuşi dus între baionete atunci, de vreo patru ani.

Multe nu s-ar fi petrecut dacă lelea Marghioala n-ar fi fost cum era.

Ea nu îi era, ce-i drept, lui Tănase soţie, dar stăpânea casă, în care nimic fără de voia ei nu se putea face. Până chiar şi Tănase ţinea să i se supună.

Era un fel de sluta târgului, scurtă, cam groasă, cu faţa buhăită, cu buzele oarecum umflate, cu nasul castravete şi cu faţa soioasă, parcă totdeauna unsă cu alifie gălbuie, dar mereu gata de a-i sări orişicărui într-

ajutor şi muncitoare neobosită, cu adevărat topor de oase. Nu-mi aduc aminte s-o fi văzut vreodată stând şi ea, ca altă lume, fără nicio treabă: gătea bucate şi spăla vase, mătura prin casă, deretica ori freca podele, zolea rufe-n albie ori călca cu fierul... pe ea n-o ierta firea să-şi peardă timpul stând de vorbă cu vreuna dintre vecine. Nici că s-ar fi-ncumetat însă Tănase să se apuce de vreo treabă fără ca să fi cerut şi sfatul ei.

De aceea, fără doar şi poate tocmai de aceea îi mergeau bine lui Tănase treburile, destul de bine. Lucrări mai subţiri, ce-i drept, nu prea ieşeau din tâmplăria lui, dar lucra cu spor la binale, până chiar şi-n timp de iarnă, şi nu se plângea niciodată că nu are de lucru. Fiind apoi deprins cu sărăcia, el îşi punea întru toate frâu şi nu se supăra când lelea Marghioala stăruia să-şi tragă de la gură ca să pună câte ceva la o parte pentru cei doi copii. A şi adunat bani frumoşi în timp de câţiva ani, în urmă însă s-a mai împrumutat, ca să cumpere casa cu locul pe care le avuse mai-nainte cu chirie.

— Le rămâi băieţilor dator, zicea el, şi-şi au banii asiguraţi în casă!

— Aşi întâmpina dânsa. Vorbă şi aceasta! Parcă nu e şi a lor dacă e a dumitale.

Ştia dânsa ce zice şi n-ar fi muncit cu atâta inimă dacă n-ar fi ştiut ceea ce ştia. De altminteri, Tănase nici nu s-ar fi avântat să cumpere casa cu locul ei dacă n-ar fi fost la mijloc lucrarea mai mare pe care o luase asupra sa încă din vara trecută şi de la care se aştepta la un câştig mai mare.

Vorba era de un hotel, case cu trei caturi pe două fronturi, cafenea, restaurant, bucătării, bufeturi şi cămări, vreo optzeci de odăi şi iatacuri, adică sumedenie de uşi şi de ferestre, ba pe deasupra şi fel de fel de dulapuri şi de mese solide.

Nu era Tănase în stare să ieie asupra sa o lucrare atât de mare. Lasă că nu avea capital să cumpere materialul cuvenit, dar cu două calfe şi cu trei ucenici nu putea să scoată la capăt lucrarea. Luase deci înţelegere cu

Manei antreprenorul, un italian, ca acesta să-i crediteze materialul la o cherestegerie, iară plata să i-o facă după ce i se vor fi predat lucrările prevăzute-n contract.

În timpul verii dar, când se lucra la zidărie, şi în timpul iernii următoare Tănase lucra cu cincisprezece calfe, ca să-i fie toate gata de primăvara viitoare, când urma să se facă tencuirea şi aşezarea uşilor, a ferestrelor şi a podelelor. O ducea deocamdată de tot greu, căci avea să facă pe dracu-n patru pentru ca să-i plătească pe lucrători.

În postul Crăciunului s-a pomenit apoi că deodată i se surpă toate-n cap. Italianul adică a plecat – numai el ştia unde – şi le-a lăsat toate baltă, încât Tănase a rămas fără de material şi cu lucrările neluate-n primire, ba şi cu cei treisprezece lucrători în spinare. „Dă-l dracului! grăi Giovanni, alt italian, care condusese lucrările de zidărie. Eu ştiu mai bine decât orişicine că după contractul încheiat cu patronul putea să câştige bine. Îi plăcea însă să mănânce mult şi pe ales, să bea cele mai bune vinuri, să se plimbe şi să petreacă cu femei, ba mai şi juca cărţi. Orişicare alt om, mai cumpenit, ieşea cu câştig mare din afacerea aceasta”.

O mulţime de oameni rămăsese încurcată pe urma celui fugit, zidari şi salahori, tâmplari şi dulgheri, lăcătuşi şi zugravi, dimpreună cu toţi ce trăiau pe urma acestora, o lume întreagă îşi pierduse deodată pâinea de toate zilele. Nimeni însă nu avea deopotrivă cu Giovanni şi cu Tănase cuvinte de a se nelinişti, şi de aceea mai ales italianul alerga neastâmpărat de ici până colo şi se învârtea ca o sfârleză, ca să găsească pe vreunul care e în stare să ducă lucrările mai departe şi să le scoată la capăt.

Având la el atât planurile, cât şi devizele, era în stare să-i facă oricăruia negru pe alb socoteala de cât capital are nevoie şi cât are să câştige dacă se avântă în afacere.

Tănase era de felul lui om care numai puţin şi de tot arareori vorbeşte, dar se gândeşte bine mai înainte de a-şi deschide gura şi pune cu toată virtutea mâna când e nevoie de aşa ceva.

„Ce capital!? – grăi dânsul în cele din urmă.

Mai capital decât al nostru!”

Deşi iarnă geroasă, era duminică, zi frumoasă, şi el, simţindu-se înfierbântat, se plimba în sus şi în jos prin curtea cea largă, bălăbănindu-şi braţele cele lungi. Îşi făcuse şi el socoteala şi i se înfipsese în minte

15 gândul că nu e în lumea aceasta capital mai sigur decât destoinicia de a munci a omului priceput şi harnic. Lucrau în tâmplăria lui doisprezece lucrători aleşi pe sprânceană şi patru ucenici, mai punea mâna şi el însuşi, ceea ce făcea la un loc treizeci şi patru de

20 braţe: destul capital dacă ştii să te foloseşti de el.

— Aşa ar fi dacă n-ar mai intra la mijloc şi cele şaptesprezece guri care au să fie hrănite, întâmpină lelea Marghioala. Ba, pe lângă acestea, mai sunt şi altele tot atât de nesăţioase.

N-o pierdea Tănase din vedere nici aceasta; el era însă om vârtos la fire şi cu una, cu două nu-şi schimba gândul.

— N-avem, zise, decât să muncim un timp oarecare cu toţii mai mult şi să ne săturăm cu mai puţin decât de obicei.

Era din ce în ce mai zorit, căci lucrase mai înainte cu cincisprezece calfe din care îi rămăseseră treisprezece, apoi doisprezece, iar acum mai rămăseseră numai zece, încât îi era teamă c-o să-i rămâie tâmplăria goală.

Tot aşa o păţise şi Giovanni cu zidarii, care în timpul verii îşi agonisesc hrana şi pentru iarnă, iar iarna îşi caută de lucru pentru vara viitoare: acum unul câte unul se învoiau la alte binale. Nu i-a fost dar lui Tănase greu să se înţeleagă cu Giovanni ca să ia asupra lor lucrările părăsite de Manei şi să le ducă mai departe în tovărăşie cu lucrătorii, dacă vor reuşi să-i înduplece şi pe aceştia, ceea ce era lucru neobicinuit şi de aceea foarte greu.

De! mare îndrăzneală. După socotelile pe care şi le făceau, se puneau amândoi în picioare dacă le scoteau toate bine la capăt; i se putea însă întâmpla lui Tănase şi ca într-o singură vară să piardă tot ceea ce câştigase pe

urma muncii ce săvârşise mulţi ani de-a rândul.

Mult s-a zbătut în tot timpul sfintelor sărbători şi multe nopţi a petrecut în nedormire, dar în cele din urmă s-au înţeles el cu calfele lui, iar Giovanni cu zidarii şi cu zugravii, ca să lucreze cu toţii în tovărăşie, rămânând ca fiecare să se mulţumească cu jumătate din ceea ce i se cuvenea după învoiala de mai înainte, dar să aibă parte din câştig. Paguba, dac-ar fi să fie, o purtau Tănase şi Giovanni ei singuri, şi tocmai de aceea din câştig li se cuvenea lor jumătate, iar cealaltă jumătate se împărţea între ceilalţi, potrivit cu simbria fiecăruia.

Stărui cu tot dinadinsul asupra acestor amănunte pentru că Prinţesa n-ar fi fost Prinţesă şi viaţa ei s-ar fi desfăşurat cu totul altfel dacă Tănase Colţatu n-ar fi intrat în daravera aceasta.

După sărbători el s-a pus dimpreună cu ai săi pe lucru şi prin grele zile a trecut în timpul primăverii şi pe la începutul verii până ce n-a ajuns să aşeze uşile şi ferestrele la locul lor, pentru ca stăpânul caselor să înceapă şi el a i le plăti.

Acum s-a născut fetiţa, pe care au botezat-o apoi Elvira, şi numai bunul Dumnezeu ştie care i-ar fi fost soarta dacă ea n-ar fi adus noroc la casă. Lucrurile au ieşit însă bine, chiar de tot bine, încât mai în toamnă Giovanni a început să-şi aducă zidarii, ca să ridice la colţ casa cea mare, încăpătoare şi înaltă pentru fata care i-a adus tatii noroc şi spor. Atât ar fi fost destul pentru ca Tănase Colţatul să prindă oarecare slăbiciune pentru fata aceasta.

Mai erau însă şi altele.

După câteva zile însă el a rămas, uitându-se la ea, ca trăsnit din senin. Vedea şi nu se încumeta să creadă, nu ştia dacă e să râdă ori să plângă: aşa mică cum era avea, nenorocita de ea! umărul cel drept mai ridicat decât celălalt. Cuprins de adâncă înduioşare, el tremura în tot trupul.

„Cum şi de ce!? zise ca-ntr-aiurea. Înţeleg lucrul acesta la mine, omul care de mic copil, ziua şi noaptea, vara şi iarna, singur şi-n rând cu alţii trage mereu cu

rindeaua. Ea însă? Ea? De ce să fie şi ea pocită?”

Sta şi se gândea şi o vedea, parcă, fată mare şi frumoasă, dar cu un umăr mai ridicat decât celălalt, încât toţi se uitau după ea ca după o cocoşată, ceea ce în adevăr nu era.

Nu! mintea i se oprea în loc şi el nu era în stare să-şi dea seama cum a putut să treacă de la el la fata lui acest neajuns firesc.

Te mai miri dacă a prins pentru fată o slăbiciune bolnăvicioasă, încât gândul îi era mereu la ea!? Nu pleca de acasă fără ca să se fi dus s-o vadă, la ea se ducea mai înainte de toate când se-ntorcea de undeva, iar duminicile şi zilele de sărbători, când stătea acasă, mai ales cu ea îşi petrecea timpul. Era lucru de sine înţeles că ale ei erau casele cele mari, încăpătoare şi înalte, şi Tănase Colţatul aştepta cu nerăbdare ziua când ele vor fi gata, ca de sfinţirea lor să se cunune cu Marghioala şi să facă o nuntă ca să-i meargă pomina. Aşa au venit lucrurile. Încă de pe atunci îi ziceau fetiţei cu toţii Prinţesa, căci ale ei erau toate, pentru ea toţi aveau slăbiciune, ea pe toţi îi stăpânea.

Nu erau apoi acestea decât începutul începuturilor. Crescând, Elvirica se făcea din ce în ce mai drăgălaşă, mai vioaie şi mai deşteaptă, încât un fel de dulceaţă ţi se revărsa în suflet când o vedeai. Ochii ei albaştri erau aidoma că ai lui Tănase, deschişi, mari de tot şi pătrunzători, de te sfiai să te uiţi în ei; părul îi era aproape alb, ai fi zis mătase opărită cu leşie dacă n-ar fi fost cârlionţat; zâmbetul ei de copilă răsfăţată te scotea din sărite. Era parcă plângea râzând şi zâmbea plângând.

Culmea culmilor a fost însă când au început să-i crească Elvirichii dinţii: sus, la dreapta, unul dintre dinţi, numai unul, îi era ieşit din rând, încât călca din când în când peste buza de jos.

„Se poate!? Chiar şi aceasta!?” zicea Tănase încântat peste măsură, căci mult îi şedea bine fetiţei dintele acela când vârfuşorul îi ieşea deasupra buzei la iveală.

5 Toamna viitoare, când s-a sfinţit casa şi s-a încins

hora la nunta cea mare, Elvirica era trecută de un an şi jumătate şi, gătită ca o adevărată prinţesă, în rochiţă de horbotă, le zâmbea tuturor a şi sălta de bucurie când fraţii ei, fie Sandu, fie Fănică, o luau în braţe. De 10 aici înainte, noi, copiii de prin vecinătate, nu-i mai ziceam Marghioalei, ca mai înainte, lele, ci cocoană, ea a rămas însă tot cea de mai înainte: sluta târgului, scurtă, cam groasă, cu faţa buhăită, cu buzele oarecum umflate, cu nasul castravete şi cu faţa soioasă, 15 parcă unsă totdeauna cu alifie gălbuie, dar muncitoare neobosită, cu adevăr topor de oase. N-ar fi ajuns ea niciodată cocoană dacă n-ar fi fost la mijloc zâmbetul fermecător al Elvirichii, fata ei cea cu umărul drept mai ridicat decât celălalt.

20 BOBOCUL MAHALALEI

Pe acolo, prin mahalaua Oborului, copiii umblă şi desculţi, ba unii dintre dânşii până chiar şi numai desculţi, cu capul gol şi îmbrăcaţi în haine zdrenţuite şi mai mult ori mai puţin nespălate. Nespălaţi şi 25 nepieptănaţi sunt şi ei înşişi, ba nespălată li-e şi gura, încât foarte uşor ajung să se hârjonească şi să se încaiere între dânşii, o lume nu tocmai potrivită pentru fata lui Tănase, bobocelul care era totdeauna spălată şi pieptănată, îmbrăcată în rochiţă frumoasă, 30 cu pălărie în cap şi încălţată în pantofiori de lac. Ea trăgea, cu toate acestea, la copiii de vârsta ei şi da din mini şi din picioare când dădaca se încăpăţâna să n-o lase în mijlocul celor ce nu erau de seama ei.

Câtă vreme era mai mică, de trebuia să fie purta35 tăn braţe, Elvirica trecea mereu de la unul la altul, mai ales acasă, unde, afară de mamă şi tată, mai avea şi doi frăţiori, precum şi mulţimea de muncitori din tâmplărie, tot oameni cari ţineau la Tănase, deci şi la fetiţa lui, din ce în ce mai drăgălaşă.

După ce ieşise atât de bine tovărăşia cu Giovanni, Tănase avea capital şi ar fi putut să câştige mai mult 5 dacă nu mai lucra în tovărăşie şi cu lucrătorii, cărora le făcea parte din câştig. Nu-l ierta însă firea s-o facă aceasta. Lasă că oamenii, fiindu-i tovarăşi la câştig, munceau cu toată inima, deci şi mai bine şi mai cu spor,

dar ei se simţeau în acelaşi timp mai legaţi 10 sufleteşte de el, parcă ar fi fost rude apropiate ale lui, şi ţineau la copiii lui, mai ales la Elvirica, pe care şi-o socoteau aducătoare de noroc. Mai cu deosebire ei îi ziceau Prinţesă, şi nu era între dânşii niciunul care nu se simţea mângâiat când, luând-o în braţe, 15 ea-l trăgea de mustăţi ori îi mângâia obrazul cu minuşiţa ei cea moale.

Cum, Doamne, să nu se fi simţit mângâiaţi ei, când mă bucuram eu dacă fie dădaca, fie Sandu ori Fănicămi-o dedea s-o iau în braţe şi să-i fac „uţa-uţa”!? 20 După ce s-a mai zburătorit şi era în stare să fugă de ici până colo, Elvirica alerga puşcă unde vedea mai mulţi copii adunaţi la un loc. Copiii binecrescuţi se ţin, ce-i drept, departe de cei desculţi, zdrenţăroşi, nespălaţi şi nepieptănaţi; Elvirica era însă fata 25 tatii şi a mamei: deşi dar gătită ca o păpuşă, ea ţinea să se joace cu orişicare copil. Copiii aceia însă, fie băieţi, fie mai ales fetiţe, se uitau chiorâş la pantofiorii ei sclipitori, la rochiţa ei cea-nfloritä şi la pălărioara ei împodobită cu pene-n fel de fel de feţe şi se dădeau 30 la o parte. Prea le părea străină-n mijlocul lor.

Văzându-se astfel părăsită, Elvirica se strâmba, se uita-n pământ cu ochii ei cei mari şi sperioşi şi începea-n cele din urmă să plângă. Pui de om erau însă şi copiii, şi de cele mai multe ori se găsea între dânşii 3 5 câte unul mai duios la fire care se întorcea ca s-o mângâie şi să i se facă tovarăş de joacă!

Orişicit de gătită şi de curăţică dar, se perdea câteodată Elvirica şi printre copiii desculţi şi nespălaţi, până chiar şi printre ţigănuşii cari nu erau puţini 40 prin partea locului, pe acolo pe la Obor. Aceasta umplea de mâhnire de Tănase ml în casa mnrp e încăpătoare, căci el nu putea să-şi închipuiască pe fata lui decât tolănită în trăsura trasă de doi murgi cari suflă pe nări pară de foc.

Avut-a-n urmă Tănase parte şi de mai mari supă5 rări.

Ţiind să se potrivească cu lumea în mijlocul căreia se pomenise, Elvirica a luat într-una din zile pălăriuţa cea împodobită cu fel de fel de pene şi-a aruncat-o cât colo şi a

mai descălţat şi pantofiorii şi ciorapii, apoi 10 a ieşit cu capul gol şi desculţă, ca să aibă şi ea mulţumirea de a umbla prin praful de pe uliţă şi de a se bălăci prin băltoaca de la puţ.

Era lucru de toată frumuseţea s-o vezi săltând de bucurie ştrengărească, şi Safta lui Ilie factorul, care 15 locuia în apropiere, nu s-a putut stăpâni, ci a sărit la ea şi-a ridicat-o în braţe, ca s-o sărute cu drag şi cu toată inima.

„Scumpa mamii, i-a zis, cum nu uită ea de unde-a ieşit şi se dă la teapă”. 20 Şi în adevăr dragă şi scumpă le era fata lui Tănase tuturor a pe acolo prin preajma Oborului, unde trăiesc atât de mulţi oameni săraci, dar cu inima deschisă.

Îl încânta, dacă e vorba, atât pe Tănase, cât şi pe cocoana Marghioala gândul acesta, căci[1] bun lucru 25 şi frumos e să-ţi ştii copilul lăudat şi iubit de toţi cei ce-l cunosc; mai bine li-ar fi părut însă dacă Elvirica li-ar fi fost tuturor a dragă fără ca să iasă desculţă şi cu capul gol pe uliţă şi fără ca să intre în tovărăşie cu ţigănuşii de tot felul. Când i-a venit dar rândul 30 să umble la şcoală, n-au dat-o-n rând cu copiii vecinilor, ci au trimis-o la un pension din Calea Moşilor, unde-nvăţau numai domnişoare din case mai bune.

Sându-şi făcea pe timpul acela ucenicia în tâmplărie, căci ţinea tatăl său să-i treacă lui, când o fi, 35 aşa-zisa brăţară de aur, iar Fănică trecuse-n prima clasă gimnazială.

Dimineţile, când Elvira pleca la pension, mai unul, mai altul dintre ucenici o-nsoţea mergând la trei paşi în urma ei şi ducându-i ghiozdanul. Acelaşi ucenic se ducea apoi seara ca s-o aducă acasă. După câtva timp, însă, totdeauna o-nsoţea Costache, un băietan de vreo cincisprezece ani, care era mai deştept şi mai curăţel. După iar câtva timp, apoi, Elvirica nu mai suferea 5 ca Costache să vie-n urma ei, ci ţinea să meargă alături cu el, vorbind mai despre una, mai despre alta.

Serile se-ntorcea cu Elvirica şi Laura, fata cu vreo doi

1 În text: care.

ani mai mare a uneia dintre vecine, care umbla şi ea la acelaşi pension. 10 Făcând şi azi şi mâine împreună drumul pân-acasă, Elvirica şi Laura se vedeau des şi la pension şi s-au împrietenit în cele din urmă, încât nu mai putea să treacă duminică, nici zi de sărbătoare fără ca ele să se întâlnească şi să petreacă un ceas, două împreună 15 fie acasă la Elvira, fie la mama Laurei, o doamnă încă destul de tânără, care, despărţită de soţul ei, sta cu chirie la cocoana Aspasia, văduva acum bătrână a unui căpitan.

Multă lume avea slăbiciune pentru Elvirica; 20 dintre cei mulţi însă numai de tot puţini erau deopotrivă cu cocoana Aspasia, care se bucura ca un copil când Elvirica, viind să-şi vadă prietena, trecea şi pe la dânsa.

Se şi făcuse fata lui Tănase adevărat boboc de 25 trandafir, de-ţi râdea inima când steteai de vorbă cu ea.

Îi era, ce-i drept, umărul de la dreapta mai ridicat, darea n-avea decât să şi-l mai ridice puţin şi pe cel de la stânga şi se şi deprinsese a o face aceasta, încât ţi se părea că numai din răsfăţare copilărească 30 se ţine când cu unul, când cu altul dintre umeri mai ridicat. Era parcă întreaga ei înfăţişare şi-ar fi pierdut farmecul dacă umerii i-ar fi fost deopotrivă ca la toată lumea.

Încă mai mult ar fi pierdut din farmecele înfăţi35 şării dacă dintele acela n-ar fi călcat cu vârfuşorul asupra buzei aşa, din când în când, ici mai puţin şi colo mai mult, după cum îi jucau gândurile-n suflet şi după cum se dădeau pe faţă-n zâmbetul ei de copilă cu inimă curată. Erai mereu ispitit să stai pândă pentru 40 ca nu cumva să-ţi scape vreunul dintre zâmbetele acelea, care, câteodată, te făceau să tresalţi.

2»

Cocoanei Aspasiei îi mai râdea apoi inima şi când se uita în ochii cei mari ai Elvirichii, când îi netezea părul acum galben şi când îi auzea glasul limpede, încât îi era parcă stă în întuneric şi deodată i se luminează 5 casa când intră Elvirica peste pragul ei.

Şi nici că s-ar fi putut să fie altfel.

Moştenise baba de la părinţii săi casa în care stetea,

două odăi mai măricele, un iatac şi o bucătărie, şi nu-i mai dăduse nimănuia de mult mâna să o mai 10 cârpească pe unde o roseseră dinţii vremii, ploile şi vânturile. Nu pătrundea, ce-i drept, decât pe ici, pe colo şi din când în când ploaia prin acoperiş, dar tencuiala era în mai multe părţi căzută, în tavane se-nmulţiseră crăpăturile, podeala se rosese de ieşeau ochii 15 din ea, geamurile din ferestre se îngălbeniseră, încât abia mai străbătea lumina soarelui prin ele.

Una dintre odăi şi iatacul de lângă intrare le ţinea cu chirie mama Laurei, iar în cealaltă odaie, lângă bucătărie, şedea baba, care avea drept slugă rămasă 20 din timpuri mai bune o ţigancă, tot babă şi ea.

Dimineţile cocoana Aspasia se scula cam pe la zece şi-şi făcea chiar cu mâna ei cafeluţa obicinuită şi-o lua dimpreună cu dulceaţa. Dacă se-ntâmpla ca ţiganca să fie acasă, se-nţelegeau amândouă ce anume 25 are să gătească pentru prânz. Ar fi fost însă foarte greu să spui care dintre cele două babe e adevărata stăpână la casă, care porunceşte şi care se supune, şi foarte adeseori ţiganca era dusă încă din revărsatul zorilor de zi, şi atunci cocoana Aspasia se-mpăca cu 30 gândul c-are să-şi potolească pofta de mâncare cu ce va mai fi găsind prin casă, dacă nu altfel, cu ceapă strivită ori cu câteva măsline.

După ce-şi făcea patul, se-mbrăca, se sulemenea, se aşeza pe divan şi începea să-şi caute norocul dând 35 cu cărţile şi mângâindu-şi din când în când pisoiul cenuşiu, care torcea-n poala ei.

Aşa o găsea Elvirica totdeauna când venea s-o vadă: o bătrână pipernicită, cam cocoşată, plină de zbârcituri în obraji şi cam mustăcioasă, dar gătită, 40 sulemenită şi cu bretonul încreţit cu fierul.

Casă, de cele mai multe ori, nemăturată, toate colţurile pline de păiengeniş, perdelele otreapă, dar moţ în creştet şi fundă mare la gât!

Elvira, fată crescută-n casa cocoanei Marghioalei, 5 nu putea să vadă-n ochii ei aşa ceva fără ca să-şi peardă

sărita. Nemaiputându-şi stăpâni firea, ea-şi ridica poala-n brâu, se sufleca şi punea mâna pe mătură, curăţea din când în când păiengenişul de prin colţuri, ba, la nevoie, se mai şi desculţa, ca să frece-n toată 10 tigna scândurile din podeala casei.

Acasă la dânşii nu i se da voie să le facă aceste şi tocmai de aceea le făcea aici cu mare râvnă şi cu toată mulţumirea.

Cocoana Aspasia nu se supăra, ce-i drept, dar era 15 cam dezamăgită, cât bine, tocmai bine nu-i şedea unui boboc ca dânsa să se-njosească apucându-se de asemenea treburi potrivite numai pentru cele mai proaste slugi.

„De! – îşi zicea baba cea sulemenită – se vede că din slugă de rând a ieşit!” 20 Avea baba dreptate, căci Laura, fată mai simţită, nu făcea tot aşa când prin cealaltă odaie se aduna gunoiul şi se sporea prin colţuri păiengenişul.

Nu era însă Elvirica ea însăşi vinovată dacă nu ştia să facă deosebire între om şi om. 25 Ea [soţ pomenise-n mijlocul unei lumi în care nu era nimeni care n-o iubea; îi iubea deci şi dânsa pe toţi, pe unii mai mult, pe alţii mai puţin, dar pe toţi, şi era mulţumită în sufletul ei când putea să-i facă cuiva vreo bucurie. N-avea apoi de la cine să-nveţe a deosebi 30 pe un om de altul.

În casele mari pe care şi le zidise Tănase când cu nunta sa erau şase odăi, un salon mare, trei iatacuri, bucătărie şi cămara. Mama Elvirichii nu mai putea dar să răzbească singură şi era nevoită să ţie servitoare. 35 Deşi cogeamite cocoană însă, ea lucra-n rând cu servitoarea, ba, ştiindu-se stăpână-n casa ei, lua partea mai grea din muncă asupra sa.

Cu atât mai vârtos muncea Tănase în rând cu calfele, cari îi erau tovarăşi. Lasă că n-ar fi fost om cinstit dacă 40 s-ar fi codit, dar munca era mulţumirea vieţii l-ai.

Casele din fundul curţii fuseseră dărâmate şi-n locul lor Tănase ridicase tâmplărie luminoasă şi sistematică, deasupra căreia se aflau trei săli în care dormeau ucenicii şi acele dintre calfe care nu erau căsătorite.

5 Fiind totdeauna zece – cincisprezece perechi de

braţe la casă, bălăriile din curtea cea mare nu mai puteau să dăinuiască. Când n-aveau ce face, ucenicii şi calfele se puneau pe săpate şi pe greblate, iar pe Tănase nu-l ierta firea să nu pună şi el mâna dimpreună cu Sandu, 10 iară Elvirica s-ar fi simţit foarte nenorocită dacă n-ar fi avut voie să deie şi ea ajutor. Singur Fănică, băiat mai subţire, stetea la o parte, se uita şi-i îndruma pe ceilalţi. În curând deci bălăriile au fost stârpite şi-n locul lor au fost sădiţi fel de fel de pomi, printre 15 cari se aflau straturi de flori şi tufişuri de liliac.

Era lucru de sine înţeles că toate ale tuturor a erau, căci pe urma muncii săvârşite de toţi au intrat în fiinţă. Primăvara deci, când liliacul era înflorit şi copiii din vecini stăteau cu gura căscată uitându-se 20 la el, Costache lua scara şi-i tăia Elvirichii florile de liliac, ca să le împartă între copii. Îi era ei mai mare mulţumirea de a-i vedea pe copii alergând cu ele acasă la mamele lor decât bucuria de a le vedea tufişurile acelea pline de flori. 25 Aşa făcea şi mai târziu, când straturile erau pline de fel de fel de flori, vara, când cireşele erau coapte, şi toamna, cu belşug de poame.

De ce adică nu!? în gândul ei bunul Dumnezeu de dragul tuturor a le-a dat florilor podoabă şi miros, iară 30 poamelor plăcută înfăţişare şi dulceaţă răcoritoare.

Aşa era pe acolo prin mahalaua Oborului, unde oamenii trăiesc unii lângă alţii şi sunt rari de tot cei porniţi a se ridica deasupra celorlalţi.

Nu era tot aşa şi-n lumea în mijlocul căreia ajunsese 35 Elvirica ducându-se la pension, unde multe se învălmăşeau.

Mândru şi mai mult decât mândru, părinteşte fericit era Tănase Colţatu când se gândea că are fată frumoasă, dulce la fire şi vioaie. Încă mai fericit se simţea însă 40 după ce-a aflat că fata lui mai e şi deşteaptă, foarte silitoare şi cu purtări bune, un adevărat giuvaier de şcolăriţă, aşa zicea directoarea pensionatului.

E apoi lucru ştiut de toţi cei ce s-au învârtit vreodată pe la şcoli că şcolarii ţin la aceia dintre dânşii 5 care sunt

deştepţi şi silitori, oarecum „fala clasei”. Elvira se bucura deci în pension de multă iubire şi nu i-ar fi fost greu să-şi păstreze iubirea aceasta dacă n-ar fi avut şi oarecare păcate aduse din casa părintească şi din mahalaua în care-şi petrecuse până atunci 10 anii copilăriei.

Gel mai de căpetenie din păcatele acestea era că nu te întreba niciodată cine ţi-e tată şi cine mamă, nici nu te măsura de jos până sus, ca să vadă ce fel îţi este îmbrăcămintea, ci se mulţumea să se dumirească cine 15 eşti. Se însoţea dar numai cu acelea dintre fete care se potriveau la fel şi la fire cu dânsa şi acestea îi erau dragi chiar şi dacă erau mai sărăcăcios îmbrăcate şi mai puţin frumoase decât altele.

Alt păcat de asemenea greu era că nu-şi punea pază 20 gurii, ci le spunea tuturor a în faţă ceea ce gândea.

Dacă vreuna dintre fete era mai mărginită, ea o „lăsa să fie cum a rânduit-o Dumnezeu.

„Fii, mă rog, mai modestă – îi zicea însă când o vedea sfătoşindu-se – căci toată lumea te ştie cât eşti 25 de proastă”.

Încă mai necruţătoare era faţă cu cele nesilitoare, neastâmpărate ori prea îndrăzneţe, căci cu darul de a se sili, de a-şi pune frâu ori de a-şi măsura vorbele şi faptele a înzestrat Dumnezeu pe orişicine şi se cuvine 30 să mustrăm pe cei ce nu se folosesc de darul acesta.

Cu desăvârşire nemiloasă era dânsa faţă cu cele înfumurate şi lăudăroase, cu cele hapsâne, cu cele pizmătăreţe şi mai ales cu cele pline de deşertăciune, precum şi cu cele stăpânite de rele îndemnuri. Deoarece 35 toate aceste erau multe, numai puţine dintre fete scăpau de gura Elvirichii. Urmarea firească era că ea se simţea din ce în ce mai străină, în cele din urmă chiar urgisită acolo în pensionul acela.

Rele de gură mai erau adică şi altele, şi dacă le 40 trântea dânsa lor, îi trânteau şi de ei.

— Las-o-n ştirea Domnului! zicea una. La ce să te mai aştepţi de la o fată de servitoare!? Nu ne spunea Laura că tatăl ei şi fratele ei sapă şi greblează ca nişte salahori în

grădină?

— Iar mama ei, zicea alta, se pune şi azi la albia de spălat rufe şi freacă scânduri.

— Bal – întâmpină iar alta – Laura a văzut-o chiar şi pe ţanţoşa de Elvira frecând scânduri.

— Şi-i mai zic şi „Prinţesă”, auzi prinţesă 1?

Vorbind aşa, ele încetul cu încetul au ajuns să-i zică în bătaie de joc Prinţesă.

Del ce să-ţi mai spun!?... urmă nenea Iorgu. Adus-o Elvirica cât a putut-o duce la pension, dar în cele din urmă şi-a pierdut răbdarea şi şi-a pus piciorul în prag, stăruind să meargă la şcoala cea adevărată, în rând cu copii de seama ei.

Tănase a rămas stană de piatră.

Nu şi-ar fi închipuit, Doamne fereşte, că poate fata lui cea dulce la fire să fie atât de încăpăţânată.

Nul odată cu capul nu, ea să meargă la pension, şi nu el s-o dea la şcoală în rând cu copiii desculţi, zdrenţăroşi, nespălaţi şi nepieptănaţi.

Îl ştiau pe Tănase toţi că are multă slăbiciune pentru fata lui şi nu l-ar fi crezut nimehi în stare să se pună cu atâta îndârjire împotriva ei.

În zadar însă, căci Elvirica era cu adevărat fata lui şi nu moştenise de la el numai umărul drept ceva mai ridicat, dintele ce călca peste buza de din jos şi ochii aceia mari şi pătrunzători, ci şi firea ceavârtoasă.

O singură scăpare îi mai rămânea omului.

Fănică, deşi frate bun al Elvirichii, era cam leneş, şi pornit spre ştrengării. Ştiindu-l pe tatăl său om cu avere frumoasă, care din an în an se sporea, el se socotea băiat de bani gata, care poate să trăiască în toată lărgimea şi fără ca să se mistuie încordându-şi afară din cale puterile. A rămas dar mai în coada clasei, încât Tănase a fost nevoit să-i ia un meditator, pentru ca nu cumva să rămâie repetent.

„Să nu fie pe-a mea, dar nici pe-a tal” grăi în cele din urmă Tănase şi luă hotărârea de a o da şi pe Elvirica pe mâna lui Filimon Mustac, meditatorul lui Fănică.

Pe Costache îl fulgeră un fel de junghi prin inimă: lasă că nu mai avea s-o însoţească pe Elvirica la pension şi de acolo până acasă, dar îl fericea pe Filimon, băietanul din clasa a şasea, care urma să stea câte un ceas, 5 două pe zi cu Elvira, ca să-i dea învăţătura cuvenită.

Celelalte, încheie nenea Iorgu, o să le afli şi de la alţii şi-o să le înţelegi uşor.

SUFERINŢELE LUI COSTACHE

La încheierea anului şcolar, Fănică a trecut clasa. 10 Va fi fost aceasta din vrednicia lui, căci Fănică era băiat cu cap deschis; Tănase însă, cocoana Marghioala şi mai ales Sandu erau pe deplin încredinţaţi că el n-ar fi făcut nicio treabă dacă n-ar fi fost la mijloc priceperea lui Filimon Mustac, zelosul meditator. 15 De aceeaşi părere era şi Costache, care ţinea la cocoana Marghioala, îi era bun prieten lui Sandu şi-l ştia mai bine decât orişicine pe Fănică[2], ce fel de poamă e. îl supăra, cu toate acestea, gândul că anul viitor iar îl va medita Mustacul acela pe Fănică, dându-i, se înţe20 lege, şi Elvirichii lecţiuni, ceea ce-l făcea să sufere.

Când se ducea adică însoţită de el la pension şi când se întorcea acasă, Elvirica vorbea într-una şi pe nerăsuflate, cum cântă sticleţelul, de te mirai de unde le mai scoate, curat maşină de vorbit, şi nu te mai 25 săturai s-o asculţi.

Dacă dânsa nu mai mergea la şcoală, nu-i mai cânta lui Costache sticleţelul şi trebuia să se mulţumească cu altele.

Când voia să mănânce o nucă ori o alună, Elvirica 30 îl chema pe el s-o spargă. Pe el îl chema când avea să cârpească, să dreagă ori să mute de ici până colo câte ceva. Când îi venea pofta de un măr, de o pară ori de a) prună, tot pe el îl ruga să se urce în pom ori s-o ia în braţe şi s-o ridice, ca să şi le adune ea însăşi cu mânu

35 şiţa cea cu degete subţiri. Nu doară că n-ar fi sărit şi alţii dacă i-ar fi rugat, dar nimeni nu era tot ca el în stare să i le facă toate pe plac şi ea ştia foarte bine că el e

2 În text: Sandu.

mulţumit când ea îl cheamă.

Avea apoi şi el slăbiciunile lui.

5 Duminicile şi zilele de sărbători, neavând altă treabă, el se punea să scrie, să facă socoteli şi sădesemneze planuri şi ornamente, un lucru care îi făcea multă plăcere.

Adeseori se pomenea că Elvirica sare în dosul lui 10 pe scaun, se ridică în picioare şi se uită peste umărul lui la desemnurile care îi plăceau şi ei. El nu mai putea, ce-i drept, să lucreze în toată lărgimea, dar aceasta nu-l supăra câtuşi de puţin.

Ceea ce-l făcea să sufere era numai gândul că ea va 15 fi puţind să aibă asemenea apucături de copilă răsfăţată şi la lecţiunile lui Filimon, care, neştiind cum s-o ia, ar îndruma-o spre rele deprinderi.

De Sf. Marie, Costache şi-a Împlinit anii de ucenicie şi, ieşit calfă, a fost trecut tovarăş deopotrivă cu 20 ceilalţi. Era de aici înainte mai spilcuit şi mai ţanţoş, dar pentru cocoana Marghioala, care-i punea şi acum bucăţica la o parte, pentru Sandu şi cu atât mai vârtos pentru Elvirica el a rămas tot cel ce fusese.

Într-una din zile Elvirica a venit să-i spună că la i) cocoana Aspasia s-a lăsat din ţâţâni uşa de intrare, încât nu mai e chip s-o închizi, şi l-a rugat s-o dreagă.

El s-a dus cu rindeaua şi cu tesla şi a scos uşa din ţâţâni ca s-o potrivească, în vreme ce baba îi dădea ajutor uitându-se la el. 30 – Să fie oare adevărat că Tănase adună şi mereu adună bani? întrebă ea ca să mai zică ceva. Îi merg treburile atât de bine cum se zice?

— Îi merg, cocoană, răspunse Costache. Cum, păcatele mele, să nu-i meargă când ştie să le ducă?…

35 Adună. Ţi-o spun şi eu că adună 1

— Dar vezi dumneata, urmă baba, chiriaşa mea îmi spune că pe italian mereu îl încurcă, de nu mai poate scăpa din strâmtorări.

Costache se opri pe-o clipă din lucru şi se uită drept 40 în ochii ei.

— Dac-o spune, întâmpină el, vorbeşte alandala.

Domnul Tănase e, ce-i drept, om proclet, care uşor ajunge să-ţi facă viaţa nesuferită, dar dacă adună, nu agonisind, ci păstrând din ale sale adună. Ce să-i faci

5 italianului? îşi are şi el partea cuvenită, dar nu ştie s-o chivernisească. Cu Tănase Colţatul nu tot insul se poate potrivi. El se scoală cel dintâi şi se culcă cel din urmă; e mereu cu ochii în patru, munceşte în rând cu ceilalţi şi pune mâna la toate, trăieşte apoi tot ca mai 10 înainte, când era sărac, ba ne ţine şi pe noi de scurt ce să mâncăm, cât să bem, cum să ne îmbrăcăm şi să ne petrecem viaţa, încât ni se înăcreşte viaţa. Iar despre cocoana Marghioala, ce să-ţi mai spun, că le ştii pe toate. Italianul însă, tot ca cel ce şi-a luat lumea în 15 cap, om cu slăbiciuni peste slăbiciuni. Tănase una singură are, fata lui, pe care împărătească ar fi în stare să şi-o facă.

Nu mai avea cocoana Aspasia ce să zică. Aşa, pe tăcute, însă, nu putea să-i ţie lui Costache de urât. 20 – Da, fata, grăi dar. Dragă mi-e şi mie, cum să nu le fie lor? Tocmai de aceea mă mir c-o lasă aşa sălăhuie de capul ei şi nu-i ţin o guvernantă care s-o îndrumeze, s-o mai poleiască, s-o dezbăreze de mitocănia mahalalei. Au şi din ce s-o plătească şi destulă încăpere 25 în casa lor.

La aşa ceva Costache niciodată nu se gândise: mai bine era fără doar şi poate o franţuzoaică decât acel Filimon adunat de pe uliţi. El însă nu-şi putea închipui pe Elvirica decât de capul ei[3], desfăşurându-se potrivit 30 cu firea ei, ca firul de iarbă şi ca floarea din lumea umedă şi răcoroasă.

— Greu lucru, cocoană, grăi dar. Pe cât o ştiu eu pe fetiţa aceea, de azi pe mine ar trebui să i se schimbe franţuzoaica. Îndrăcită ar trebui femeia care o poate

35 stăpâni dacă ea însăşi nu vrea să se stăpânească.

— Tocmai aceasta el stărui baba. Şi mie îmi este mai dragă aşa scarloi plin de voinţă nepotolită. Ca să poată însă răzbi prin lume, femeia are să fie deprinsă a se da pe brazdă, a-şi stăpâni pornirile, a se potrivi cu lumea din care nu poate să iasă. Ea n-o să trăiască numai în mahala,

3 în text: lui.

unde toţi se uită în gura ei, adăuga baba, sugându-şi buzele arse de suliman. Ai văzut!?... Ţi-a plăcut când ai aflat că giuvaier de copil ca ea a 5 fost aată afară din pensiont?

Gostache tresări, scăpă ciocanul din mână, rezămă uşa de perete, apoi se-nholbă la cocoana Aspasia.

— Cine zice c-a fost dată afară I? întrebă el, stăpânindu-şi glasul.

10 – Asta – îl răspunse baba. Parcă Laura nu umblă şi acum tot acolo… O ştie mahalaua întreagă.

Lui îi era parcă se clătina pământul sub picioare. „O ştie toată mahalaua!?” îi venea s-o apuce pe baba şi s-o scuture, să-i dea foc casei şi s-o arunce pe Laura 15 în flăcările mistuitoare.

Şi, totuşi, de unde ştia dânsul dacă nu cumva Laura a spus adevărul, cel mai curat adevăr!? Câte nu era în stare să facă un scarloi încăpăţânat şi îndrăzneţ ca Elvirica!? Femeie cu gură rea şi necruţătoare, 20 ea nu se putea nărăvi cu celelalte fete care aveau cu totul altă fire şi fuseseră şi cu totul altfel crescute. Ştia chiar şi el cum îi umbla gura întorcându-se de la pension şi câte ştia să spună despre celelalte.

Dar ce-l privea pe el? Ce-i era şi ce-ar fi putut vreo25 dată să-i fie Elvirica?... De ce să-şi facă el inimă rea?

— Eu, cocoană, grăi dânsul în cele din urmă, te rog să mă crezi că a minţit Laura. Adevărul e că Elvirica ea însăşi n-a mai vrut să meargă la pension.

Aşa îi da firea lui brânci să zică, greu de tot îl apăsa 30 gândul că mahalaua altfel vede lucrurile.

„Ce să-i faci lumii!? zicea în gândul lui. Nu-l vezi pe Fănică? Băiat abia trecut de doisprezece ani şi nu-i mai iese ţigara din gură, umblă hoinar, se înhăitează cu toţi derbedeii şi cu ciurucul puşlamalelor, 35 bea şi joacă cărţi, chefuieşte nopţile mai ici, mai colo şi nu mai ţine seamă nici de părinţi, nici [de] lumea care-l vede. Gum vrei să n-o creadă oamenii şi pe sora lui la fel cu el!? Copii de slujnică, crescuţi printre picioarele muncitorilor din tâmplărie şi tăvăliţi printre 40 lepădăturile mahalalei pline de gunoaie!

Aşa e acum:

ce-o să fie după ce va fi ajuns fată mare, ba chiar femeie la casa eil?”

Întors acasă, Costache se sfia a se uita în ochii cocoanei Marghioalei şi era pornit pe fugă când Elvirica 5 îi ieşea în cale zâmbind, ca alte dăţi, a dragoste nevinovată şi a încredere cu inima deschisă.

Del binele şi răul, veselia şi întristarea, iubirea şi ura, mângâierea şi suferinţa se urmează pe învălmăşite în viaţa omului. 10 Deşi lucrător destoinic, Costache fusese dat încetul cu încetul la o parte de către Tănase, care-l socotea mai folositor dacă poartă socotelile tovărăşiei şi copiază planurile de tot felul de care aveau nevoie. Aceasta-l umplea pe Costache de amărăciune. Lasă că era de tot 15 migăloasă sarcina aceasta, dar mai erau la mijloc şi cicăliturile lui Tănase, care se dumirea cu anevoie, încât îi făcea viaţa nesuferită.

Nu mai avea el trai bun în casa aceea şi din zi în zi mai vârtos i se-nfigea în minte gândul că are să-şi 20 caute rost aiurea, unde poate iar să puie mâna pe teslă, pe daltă, pe ferăstrău şi pe rindea şi să lucreze după rânduiala meseriei ce-a învăţat.

Nu i-o spunea aceasta nici chiar lui Sandu, dar o simţea cocoana Marghioala şi încă mai vârtos Elvirica. 25 Văzând că el nu mai zâmbeşte în felul lui cel adevărat, că nu se uită la ea cu aceiaşi ochi şi nu mai sare ca de obicei când îl cheamă, ea s-a făcut sfiicioasă, iar peste câtva timp s-a îndărătnicit şi nu-l mai ruga când râvnea la ceva. Ca să nu-l mâhnească pe el, nu ruga 30 nici pe alţii, ci mai bucuros se lipsea. În cele din urmă s-a dat însă de gol firească răutate a femeii şi ea a început să-i facă în pizmă, rugând chiar în faţa lui cu tot dinadinsul pe alţii să-i facă ceea ce mai înainte numai de la dânsul cerea. 35 El suferea, nu-i vorba, s-ar fi făcut însă de râsul lumii dacă ar fi ţinut seamă de ceea ce îi vedeau ochii. „Ce să-i facil? îşi zicea. Ieşit abia de o zi, de două din găoace, puişorul de găină începe să rişchie şi să scurme pământul”.

40 Dacă nu s-a supărat însă el, şi-a pierdut ea

răbdarea şi-n cele din urmă s-a muiat.

Era în timpul sărbătorilor de Crăciun – zi de toată frumuseţea, ger crâncen, soare cu dinţi, zăpadă mare, gheaţă lucie pe băltoaca de la puţ şi atât pe uliţă, cât şi de-a lungul curţii celei mari, minunat lunecuş pentru 5 sanie. Jeţul pus pe sănioară era făcut de mult, se afla sub şopron şi nu mai rămânea decât ca să vie, ca-n alţi ani, cineva şi s-o poftească pe Elvirica să se urce în el, ca s-o poarte ici mai domol, colo mai iute, în jos şi-n sus.

10 Costache însă şedea ursuz în sufragerie. Uitase, precum se vede, cele trecute.

Elvirica a aşteptat cât a aşteptat, apoi, văzând că aşteptarea îi este zadarnică, a trecut aşa ca din întâmplare de câteva ori prin sufragerie, apoi s-a aşezat în

15 cele din urmă şi ea pe un scaun. Văzând că nici acum n-o bagă Costache în seamă, ea s-a muiat să plângă mai întâi încet şi pe înfundate, apoi puţintel mai tare.

Costache, om şi el, era răpus. Toate ca toate, dar peste una ca aceasta nu putea să treacă: îi venea să

20 răcnească, nu alta!

Se întoarse deci, se ridică şi se duse la ea.

— Ce e!? o întrebă, plecându-se puţin ca s-o mângâie. De ce plângi? Cine te-a supărat!?

Abia acum se porni fata cu tot paraponul să plângă.

25 – Dacă dumneata, se tângui dânsa, te-ai supărat pe mine şi mă socoteşti prea proastă pentru ca să-mi spui de ce mi te-am făcut nesuferită.

— Nu sunt supărat şi nu-mi eşti nesuferită răspunse el. Sunt numai mâhnit. Spune-mi curat dacă e ori nu

30 adevărat că ai fost dată afară din pension?

Elvira [îl] strânse de mână, sări în picioare şi deschise încă mai mari ochii ei acum plini de lacrămi.

— A minţit, zise, cel ce ţi-a spus-o aceasta. Am plecat eu însămi fiindcă-mi erau nesuferite fetele

35 acelea.

— Şi fiind aşa am cuvinte de a fi mâhnit, stărui dânsul. Nu trebuia să te pui în pizmă cu ele. Ceea ce mă doare este că chiar şi Laura, pe care ţi-o ştiam prietenă, a

umplut mahalaua c-ai fost dată afară.

40 Elvira se uită râzând în faţa lui şi se alipi ca o pisică de el.

— Las-o, las-o, săraca! grăi. Ce vrei!? E bună fată, dar proastă.

Costache clătină a milă din cap.

— Proastă o fi, de tot proastă, întâmpină el, eu 5 însă nu pot să alerg de-a lungul uliţelor strigând că lumea n-are să pună temei pe spusele unei proaste ca dânsa, şi mahalaua te crede dată afară din şcoală.

— Ei şi!? grăi Elvirica, sărind într-un picior. Ce-mi pasă!? Noi tot noi rămânem.

10 Costache se făcea de râsul lumii! Pe când el îşi făcea inimă rea pentru lucruri, care, la urma urmelor, puţin îl priveau, ei îi ardea ca el s-o poarte deicipână colo în săniuţă.

Nici că i-a rămas decât să intre în voia ei. Purtând-o 15 însă, el se gândea mereu la vorba cocoanei Aspasia, care venea din când în când şi pe la cocoana Marghioala.

Mai spre primăvară şi-a şi luat Tănase franţuzoaică în casă pentru ca să-i scoată fata din apucăturile mitocăneşti ale mahalalei. 20 Pentru Costache tot cu suferinţe era împreunată şi aceasta, căci, pe lângă franţuzoaică, a mai rămas şi Filimon, care în gândul lui Tănase era de neapărată nevoie la casă, ba mai erau şi altele. Luată cu binişorul şi ţinută de scurt, Elvirica, încetul cu încetul, s-a 25 potolit şi s-a făcut fată cuminte, s-ar putea zice chiar cuviincioasă. Femeie trăită în lume, franţuzoaica ştia ce are să facă şi-o scotea pe Elvira în fiecare zi la plimbare spre partea mai curată a oraşului, câteodată până pe la Cişmigiu ori la Şosea. Se mai ducea Elvirica din 30 când în când pe la Laura şi pe la cocoana Aspasia ori pe la câte una dintre fetele pe care le ştia de la pension, dar nu mai ajungea să se însoţească cu fetele din vecini. Sandu se făcuse apoi flăcău, scurt, ce-i drept, ca mama lui, şi cu nasul castravete, dar curăţel şi sprinten. 35 Era unul dintre cei mai îndemânatici muncitori, nu numai harnic, ci totodată şi bine cumpenit, încât intrase în rândul

tovarăşilor la parte şi putea Tănase să se reazime pe el când era nevoit să plece-n treburi. Duminicile şi zilele de sărbători, când era frumos 40 după-amiază timpul, el se spilcuia, trimitea după unul dintre muscalii din vecini şi-şi scotea sora la plimbare. Îţi râdea inima când te uitai în urma lor, el feciorul mamei, iară ea fata tatii. Costache rămânea cu ochii pierduţi după dânşii, îşi aducea aminte de timpul când o-nsoţea mergând la şcoală şi întorcându-se 5 înapoi şi iar simţea că tot mai bine-ar face să-şi caute aiurea rost mai potrivit cu meseria lui.

Peste iar câtva timp i-a intrat Elvirichii în minte gândul că trebuie să se prezinte şi ea la examen ca pregătită în particular. Păcat arfişifosteaeasărămiie 10 lipsită de bucuria de care are parte orişicare copil deştept şi silitor dând dovadă despre destoiniciile sale.

„N-are să fie lipsită!” aşa ziceau nu numai Tănase şi Sandu, ci şi franţuzoaica. 15 Treceau deci zile şi iar zile fără ca Costache s-o vadă pe Elvirica. Del nu mai era cum a fost, dar era bine, căci era cum trebuie să fie, şi atât cei din «aşa, cât şi cei din vecini n-aveau să se mire că fata cea zglobie, crescând, încetul cu încetul se desface de lumea în 20 care-şi începuse viaţa şi tot mai mult se depărtează de ai săi.

Nu însă de tot, nici de toţi.

Serile, când luna ivită în mijlocul stelelor risipite pe cerul senin îşi revărsa lumina asupra pământului, 25 Elvira, ieşind să se plimbe cu franţuzoaica prin adierea răcoroasă, îl zărea pe Costache din depărtare şi-i striga: „Uite, Costache, cât de frumos e cerul 1”.

Atât! mai mult nu! Lui îi era destul şi atât pentru ca să simtă că frumos, în adevăr, e cerul lui Dum30 nezeu.

Tot astfel primăvara, când toate intrau din nou în fiinţă, Elvirica striga din depărtare azi: „Costache, uite mugurii, uite bobocii, uite ghioceii, uite floarea de liliac!” Mâine: „Costache, uite fluturaşul, uite 3 5 puişorii, uite boboceii, iată-le şi rândunelele!”

El se uita şi era încântat de tot ceea ce îi vedeau ochii.

Ştia dânsa foarte bine că nu e pe acolo prin preajma ei nimeni care le vede toate cu ochii lui şi e-n stare să 40 se bucure ca dânsul. Nu în zadar făcuseră de atâtea ori împreună drumul până la pension şi de acolo pin-acasă.

La el alerga când sufletul îi era plin de bucurie şi tot la el când vreo nedumerire ori vreo durere îi întuneca viaţa, precum umbra norului dus de vânturi întunecă în treacăt pe ici, pe colo faţa pământului.

5 VISUL LUI TĂNASE

— Mă iartă! grăi Giovanni, potrivindu-şicu dreapta manşetele prinse în butoni de aur la mâna stângă. Fac cu banii mei tot ceea ce voiesc.

— Eu zic că nu 1 întâmpină Tănase apăsând cu toată 10 hotărârea asupra vorbelor. Mâine ori poimâine ni se poate întâmpla să nu ne iasăbine o socoteală şi am păţi-o rău dacă n-am pune în fiecare zi câte ceva şi pentru asemenea la o parte.

— Vezi dumneata! strigă italianul. Nu cumva ai vrea 15 să mă pui, de frica zilei de mâine, la post!?

— Tocmai la post nu! răspunse Tănase. Cel ce mănâncă însă trei codri de pâine când se poate sătura şi cu două e păcătos, căci ia hrana de la gura celui ce n-are niciuna. Hei! de multe zile amare am fi feriţi

20 noi oamenii dacă fiecare s-ar mulţumi cu ceea ce îi este de neapărată trebuinţă.

Italianul îşi netezi cu palma întinsa părul pomădat şi lucios din creştetul capului, apoi îşi drese puţin cravata de mătase vişinie. 25 Nu putea să-şi dea seamă dacă e să râdă ori să supere pe tovarăşul prea de tot stăruitor, care voia să-i caute oarecum prin buzunări.

— Mi-e, zise, parc-ai vrea să spui că ceea ce e al meu e şi al tău, ba chiar şi al tuturora.

30 Cam aşa şi e! stărui Tănase. E mişel cel ce adună luând ceea ce li se cuvine altora şi se îmbogăţeşte lăsând pe alţii să flămânzească; om cumsecade nu e însă nici cel ce risipeşte cele ce mâine pot să le fie altora scăpare din mari nevoi. Uite, urmă, eu adun puind la o parte 35 ceea e nu-mi este de neapărată trebuinţă: cum ar rămânea mâine

oare oamenii care se reazemă pe noi dacă eu aş face tot ca dumneata? Avem, prietene, să punem fiecare la o parte câte ceva pentru ca să n-ajungem în doaga lui Manei care a lăsat atâta lume peritoare de foame. Vorba românului: „Neguţătoria fără de pagubă nu se poate!” Dacă e vorba să ducem tovărăşia înainte, avem amândoi să ne gândim mereu şi la aceasta.

5 Giovanni strâmbă din nas şi-şi răsuci mustaţa.

Nu întâia oară îi cânta tovarăşul său în struna aceasta; de multe ori îl făcuse să simtă că e lucru afară din cale greu să pleci la drum cu un om care nu are nicio slăbiciune.

10 Da! niciuna nu avea Tănase. Când te uitai în ochii lui cei pătrunzători şi-l vedeai bălăbănindu-şi braţele şi uitându-se în mersul lui când la dreapta, când la stânga, trebuia neapărat să simţi că te afli în faţa unui om care nu se iartă pe sine însuşi, dar nici păcatele 15 altora nu le trece cu vederea.

Ani de zile de-a rândul le mersese destul de bine tovărăşia, dar numai pentru că el le ţinea toate de scurt. În mai multe rânduri li se întâmplase c-au dat greş la zidărie pentru că Giovanni îşi făcuse socotelile 20 cu pripire, se ţinea de plimbări ori de chefuri şi nu-i ţinea de scurt pe zidari, pe zugravi şi pe salahori, ba câteodată n-avea la îndemână materialul cuvenit, încât lucrătorii îşi perdeau ziua degeaba dacă nu-i sărea Tănase la timp într-ajutor. 25 „Aşa nu poate să meargă lucrurile înainte! îşi zicea Tănase. Mai curând ori mai târziu o să ni se înfunde, şi dacă el nu-şi vine în fire, nu-mi rămâne decât să fac rost de altul”.

Încă mai proclet, vorba lui Costache, era Tănase 30 acasă la tâmplărie.

Pe urma muncii săvârşite de lucrători câştigau cu vârf şi îndesat antreprenorul, care risca, capitalistul, care dedea banii, şi arhitectul, care făcea planurile. Tănase lucra-n tovărăşie tocmai ca să scape de aceştia 35 şi astfel putea să le facă toate mai ieftin decât alţii şi nu era nimeni în stare să-l bată la preţuri. Ca s-o scoată însă bine la

capăt, el trebuia să-şi facă socotelile cu multă băgare de seamă.

La tâmplărie se plătea atunci muncitorul bun cu 40 şapte lei pe zi. La tâmplăria lui cei mai buni luau şase, lucrătorii de rând cinci, iar ucenicii patru. Din trei în trei luni se făcea însă socoteala şi jumătate din câştig se împărţea între tovarăşi, luând fiecare ceea ce i se cuvenea, potrivit [cu] simbria zilei de lucru. Toţi erau deci interesaţi să lucreze întins şi cu toată băgarea 5 de seamă, să se ajute unul pe altul şi să facă lucru frumos, bun şi trainic.

Numai atât nu era însă destul, ci mai trebuia să-şi facă socotelile până în cele mai mici amănunte şi să se ferească de orişice risipă. Nimic n-avea în gândul lui 10 Tănase să se facă la întâmplare ori la aproximaţiune, ci toate trebuiau să fie potrivite la ţanc, nici prea mult, nici prea puţin, ci tocmai pe tocmai.

Ca să-ţi iasă socoteala, bunăoară, la o fereastră, ai s-o croieşti după plan, măsurându-i toate părţile 15 până la cel din urmă milimetru, şi să te dumireşti cât te costă lemnul, cât plăteşti pentru vopsit şi pentru geam, cât te ţine fierăria şi cât are să lucreze tâmplarul, ca s-o facă şi s-o aşeze la locul ei.

Vai de sufletul lui Costache, care avea să scoată 20 planurile şi să facă socotelile pentru toate. Azi îl cicălea Tănase pentru că a scăpat din vedere o şipcă şi-a scos uşa prea ieftină, mâine-i amărea viaţa pentru că a luat rău măsura uşii, încât muncitorul pierde prea mult timp cu aşezarea în golul din perete, iar altă zi 25 cu altele şi iar altele de tot felul.

Cei de la tâmplărie nu scăpau nici ei, căci unul făcea greşeli de neiertat la croială, încât lăsa capetele de scânduri ori crâmpeie de şipci ori de leaţuri, care nu mai erau bune decât de foc, altul lua la dos scândura 30 cea bună şi o punea la faţă una noduroasă, iar altul scăpa rindeaua de intra prea adânc unde nu era nevoie decât de o făţuială uşoară, oameni care-şi fac treaba de mântuială.

— Bagă de seamă, omule, zicea el, că nu pentru 35 lemne de foc dăm banii. Şi a ta e leţcae pierdută în

rămăşiţele risipite pe la picioarele noastre!

Suferea Tănase de o boală fără leac: patima de a stărui orbiş ca toţi şi toate să iasă cum neapărat trebuie să fie.

3* 35

De aceea nu era în gândul lui nimeni mai presus de arhitectul care croieşte planuri şi le calculează toate până în cele mai mici amănunte.

— Da, băiete! mai întâi Dumnezeu, care le-a plăs5 mult toate şi le-a făcut pe placul său, apoi arhitectul, care le plăsmuieşte de dragul altora şi face mereu socoteli, ca lumea să nu se încurce.

Vorbele aceste le-a grăit ca să-l îmbărbăteze pe Filimon Mustac, tânărul acum elegant care, gata de a 10 pleca în străinătate, venise să-şi ia ziua bună.

Meditase timp de patru ani pe Fănică, şi acesta, orişicât de ştrengar, îşi trecuse toate clasele, dovadă neîndoioasă despre marile destoinicii ale meditatorului său. Aceasta o ştiau Tănase şi fiul său Sandu şi 15 ţi-o spune tuturor a, iar dacă tot mai stetea vreunul pe gânduri, mai adăuga Tănase că tânărul i-a mai dat lecţiuni şi Elvirichii, care tocmai de aceea a luat la toate examenele cele mai bune note.

Fiind aşa, nu putea să-i pară lui Tănase nimic mai 20 învederat decât gândul că Filimon Mustac e rânduit de Dumnezeu anume ca să fie inginer, ba chiar arhitect. Mustac el însuşi la început nu prea era de aceeaşi părere, ci se pleca mai mult spre avocatură: dând însă cu socoteală că Tănase va fi având oarecari gin25 duri nemărturisite, s-a dat încetul cu încetul pe brazdă şi-a prins slăbiciune pentru inginerie, cea mai de frunte dintre toate profesiunile aşa-zise libere.

— Dai da! – îl încredinţă Tănase – bună şi mănoasă meserie. Nu văd eu 1? Cum ar duce-o tăvărăşia

30 noastră dacă italianul ar fi om mai priceput şi mai cu rosti? Am putea să scădem toate preţurile cu douăzeci la sută dacă n-am fi nevoiţi să hrănim şi arhitectul, care stă în casă mare, trăieşte în răsfăţări şi se plimbă cu muscalul

pe urma muncii săvârşite de noi. Dac-ar 3 5 fi pe mine, aş face cu rânduială ca să aibă fiecare partea ce i se cuvine, dar şi numai atât! Dumneata îi vezi pe oamenii noştri, urmă el ridicându-şi capul. Toţi sunt în voie bună şi lucrează cu toată inima, sunt rumeni la faţă şi curaţi în toate ale lor, se hrănesc şi se îmbracă 40 cum se cuvine şi femeile şi copiii lor. De ce oare n-ar putea să fie pretutindeni aşa!? Uite! mai adăugă. Osteneşti un an, doi, apoi te întorci, intri în tovărăşia noastră şi eşti om făcut, te-a văzut Dumnezeu 1 Lucruri mai avem să facem, mari lucruri!

5 – Nu mă îndoiesc, întâmpină Mustac. Vorba e numai că pe acolo, prin străinătate, viaţa e scumpă…

— O ştiu aceasta, o ştiu! îl întrerupse Tănase. Eu mă gândesc şi la cele mari, şi la cele mici, la toate. Să vezi – urmă schimbând vorba – mai unul, mai 10 altul scapă vorba că băiatul acela, Fănică, prea e lăsat de capul lui. Îşi petrece serile pe la teatre, pe la cafenele, numai el ştie pe unde, şi eu nu fac nimic să-l opresc. Cum şi de ce aş fi având să-l opresc!? Eu am puţină învăţătură, de tot puţină, şi pot să judec numai 15 cu mintea pe care mi-a dat-o Dumnezeu. Ei bine! după mintea aceasta, el e cum la vârsta lui şi în împrejurările în care se află orişicare băiat are să fie. În urma celor ce am făcut şi fac de dragul lui, el are multe şi mari datorii faţă cu mine, şi câtă vreme e 20 şcolar, el îşi face datoriile aceste trecând dintr-o clasă în alta, cum frate-său mai mare şi le face pe ale sale muncind cu toată inima în tâmplărie. Aspru şi nemilos, neînduplecat n-am să fiu decât atunci când el ar înceta să-şi facă datoria. Grea durere ar fi pentru mine să-l 25 horopsesc, dar ştie şi el că l-aş horopsi. N-am uitat, tinere, şi n-am să uit că pe urma ostenelilor puse de dumneata am fost ferit până acum de durerea aceasta, şi te rog – urmă puindu-i în mână un plic cu hârtii de bancă – să fii încredinţat că-mi vei face o adevărată 30 plăcere dacă, aflându-te vreodată în strâmtoare, mi-o vei spune, înainte de toate, mie aceasta.

Mustac se plecă în faţa lui şi-i mulţumi înduioşat de

rara lui bunătate sufletească.

El se înşela. Ceea ce-l mâna pe Tănase era gândul 35 de a-l lega pe tânărul de la care se aştepta la multe, de a-l face să se simtă dator, de a-l arvuni oarecum pe nesimţite. „Dau, zicea, ca să mi se cuvină a lua”.

Pornit o dată în calea pe care umbla, el se pierdea din ce în ce mai mult în râvna de a strânge într-o mare 40 tovărăşie pe toţi cei ce aveau oarecare legătură cu meseria lui, nu numai dulgheri, tâmplari, zidari şi zugravi, ci şi tinichigii, lăcătuşi şi tapiţeri, precum şi cărămidari, cherestegii, fierari şi geamgii, ca să nu mai poată răzbi cei ce, agonisind pe nemuncite, trăiesc în răsfăţări şi strică lumea luând pâinea de la gura celor flă5 minzi. Iar aceasta nu era cu putinţă fără ca să aibă în fruntea lor şi-un bun arhitect, care le croieşte planuri ieftine şi un avocat iscusit care-i scoate la nevoie din încurcături.

Era un fel de beţie care-l făcea să se creadă rânduit 10 a scoate lucruri mari la capăt şi-i întuneca vederile, încât i se perdeau în întuneric toate cele ce nu steteau în legătură cu visul ademenitor al lui.

Nu mai lipsea decât să dea peste cineva care îi dă brânci.

15 Plecând Filimon Mustac, Tănase trebuia să caute pe cineva care o prepară pentru examene pe Elvirica; după părerea franţuzoaicei, o femeie.

Au dat peste domnişoara Olga Blatcu, studentă la Facultatea de ştiinţe, tânără foarte deşteaptă, dar în 20 acelaşi timp şi pornită spre sectarism.

I-au fost acestei domnişoare foarte deştepte destule câteva lecţiuni pentru ca să se încredinţeze că Elvirica este şi ea de o uimitoare deşteptăciune şi trebuie neapărat să studieze medicina, anume medicina. Mare păcat, 25 adevărată nelegiuire ar fi fost dacă n-ar fi făcut-o aceasta.

Elvira, trecută acum în gimnaziu, era încântată, cocoana Marghioala strâmba din nas, Fănică-şi lua sora-n zeflemea, Sandu dedea din umeri, iar Costache 30 era dezamăgit, dar Tănase nu se mai îndoia că are domnişoara Olga multă dreptate când îi spune că nu e în lumea aceasta

nimic mai frumos decât ca femeia să alerge zi şi noapte de la un bolnav la altul şi să mângâie alinind dureri. 35 Mai ales pentru oamenii ca Tănase Colţatul era foarte adevărat lucrul acesta.

Mai aveau, ce-i drept, să treacă vreo cincisprezece ani până la împlinirea acestui frumos vis. De aceea franţuzoaica era şi ea de părere că grabă mare nu e 40 pentru luarea unei hotărâri.

VALURILE TIXEREŢELOR

Erau pe acolo prin mahalalele din preajma Oborului multe fete frumoase, cărora şi băieţi de prin alte părţi ale Bucureştiului le dădeau târcoale. Laura chiriaşei 5 de la cocoana Aspasia nu era cea mai frumoasă dintre frumoasele mahalalelor, dar, fetişcană durdulie, oacheşă, cu obrajii rotunji şi rumeni, ea avea mult haz, ba îi mai şi jucau ochii în cap, de-l scoteau din minţi şi pe cel mai potolit om. 10 Fănică al Colţatului, acum tânăr de vreo nouăsprezece ani şi student la Facultatea de drept, o ştia încă de mult, căci îi fusese bună prietenă surorii sale, care o vedea şi acum câteodată, aşa, mai rar, când se ducea s-o vadă pe cocoana Aspasia. Câtă vreme era însă numai 15 fetiţă, o punea în rândul prostănacelor pe care n-avea să le bage-n seamă, şi abia acum, după ce s-a mai făcut, a început să se uite cu tot dinadinsul la ea.

Puţin i-a trebuit flăcăului pentru ca să se dumirească pe unde şi când pleacă ea la şcoala profesională. 20 Pleca tot atunci şi tot pe acolo la Universitate, vorbă să fie! Se nimerea apoi ca din întâmplare ca tot deodată cu ea se întorcea şi serile acasă.

Femeie în puterea cuvântului, Laura simţea că de tot oarbă nu e întâmplarea, dar se făcea că nu-l 25 vede şi-şi căuta ca cea mai blajină mironosiţă de drum.

Nu e însă în lumea aceasta viclenie cu care nu ţi se înfundă în cele din urmă.

Fănică, tot cu nasul castravete ca frate-său Sandu, 30 dar înalt, subţirel, totdeauna spilcuit şi îndrăzneţ, în cele din urmă şi-a dat arama pe faţă şi s-a oprit la colţul unei uliţi mai strâmte, ca să-i râdă în faţă sărmanei copile,

căreia nu-i rămăsese decât să treacă pe sub ochii lui.

35 Se face adeseori aşa ceva, ba poate că Fănică el însuşi o mai făcuse şi alte dăţi, după toate semnele, fără ca s-o fi păţit ca data aceasta.

Ea-i aruncă o căutătură de nemaipomenită asprime.

— Te rog, domnule, să fii cuviincios! îi zise ridicând cu mândrie capul. Crezi1 că nu ştiu ce poamă eşti!?

— Poamă!? Ce fel de poamă!? răspunse el înviorat şi mai îndrăzneţ, luându-se după dânsa. Poamă dulce, 5 scumpa mea domnişoară.

Ea se încruntă la el şi dete îndârjită cu cotul.

El nu se intimidă.

Ea îşi iuţi pasul.

El nu-l încetini pe-al său. 10 – Lasă [-mă]-n pace! îi zise ea cu toată hotărârea.

El îi dete zor, cu atât mai vârtos.

Aşa şi-au urmat drumul până la casele cele dărăpănate ale cocoanei Aspasiei, unde ea intră – huşti! – pe portiţă, foarte mâhnită, dar uitându-se peste umăr 15 înapoi cu un zâmbet care parcă-i zicea lui Fănică: „Multe lucruri şi pentru noi şi pentru alţii o să mai urmeze după aceasta!”

Au şi urmat.

Seara se căia Fănică. Mai era mâhnit, mai îi era 20 ruşine: prea fusese îndrăzneţ. Da, dac-ar fi fost vorba de altă fată 1 Ea însă!? Ce ştrengărie de puşlama! îi părea acum rău de toate ştrengăriile pe care le făcuse mai înainte şi era pornit să ispăşească şi să se facă tot atât de cuminte ca frate-său Sandu, care-şi căuta de 25 treburi în tâmplărie, şi ca sora sa Elvira, care, acum fată de cincisprezece ani, era pierdută în cărţile ei, şi ieşind cu franţuzoaica la plimbare, nu se uita nici la dreapta, nici la stânga, ci-şi căuta smirnă de drum.

Ziua următoare n-a ajuns să se ducă la Universi30 tate. Pleca şi iar se oprea: nu era în stare să se hotărască într-un fel; parcă-i era frică, nu ştia nici el, de ceva.

Ducându-se ca de obicei la şcoală, Laura îşi căuta de drum ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat, se uita 35 însă

împrejurul ei şi era parcă dezamăgită, ba câteodată chiar mâhnită că dânsul nici înaintea, nici în urmă, nici de la dreapta, nici de la stânga ei nu se iveşte.

Nici cu azi însă, nici cu mâine zilele nu intră-n sac, de ceea ce te temi de obicei nu scapi, şi a urmat şi ceasul în care el a plecat, aşa, mai din depărtare, după dânsa, iară ea şi-a încetinit pasul, ca să-şi urmeze 5 împreună drumul, nu însă ca odinioară Elvirica şi Costache ducând ghiozdanul ei.

Atât I şi numai începutul li-a fost greu.

Treceau, nu-i vorbă, zile, câteodată chiar şi săptămâni fără ca el şi ea să se vadă. Mai se supăra adică 10 el pentru vreun lucru de nimic, mai se simţea jignită dânsa de cine mai ştie ce: statornică nu le era buna înţelegere.

Mai curând ori mai târziu treceau însă şi supărările şi mâhnirile şi iar se întâlneau pe aceeaşi cărare, şi ca 15 prin farmec se schimbase întregul fel de a fi al lui Fănică.

Petrecea el şi acum câte-o seară la teatru ori la cafenea, dar nu-l mai ispitea jocul de cărţi, nu mai avea poftă de chefuri, se înstrăinase de tovarăşii lui de mai 20 înainte. Spre altele erau îndreptate acum gândurile lui.

Un neastâmpăr nelămurit îl cuprinsese; îi venea să fugă de ceva, şi peste puţin era pornit să alerge după ceva; în clipa aceasta o veselie nebunatică umplea 25 viaţa de lumină, şi peste puţin toate i se întunecau: mulţumit sufleteşte nu era niciodată.

„Unde? – îşi zicea mereu – unde o să iasă toate aceste!?”

Drumul de la casa cocoanei Aspasia până la şcoala 30 profesională era lung şi trecea prin mijlocul unei lumi pline de oameni, ai cărora ochi se opreau plini de văpaia râvnirii asupra fetişcanei azi mai crescută şi mai mlădioasă decât ieri şi se coborau de la faţa de păpuşică spre şoldurile ce se legănau la fiecare pas. 35 Aceasta-l muncea pe Fănică de-i seca sângele din vine. Ce n-ar fi dat ca ea să lase în ştirea Domnului şcoala aceea şi să stea frumuşel acasă, cum se cuvine unei fete care azi-mâine împlineşte vârsta

de şaisprezece ani!?

40 El însă nu putea să facă nimic spre a o opri de a mai merge la şcoală. Intrase în mintea lui de copil răsfăţat gândul că el e băiat de bani gata şi abia acum îşi da seamă că nu e în adevăr decât un om neajutorat, care atârnă cu desăvârşire de la bunul-plac al altui om, Tănase Colţatul, care nu ştia de iertare.

5 Aşa-şi zicea el astăzi; mâine ori poimâine, cu toate aceste, iar făceau împreună drumul până la şcoală şi înapoi, îl făceau nemulţumiţi cu ceea ce fac, dar îl făceau fiindcă n-aveau încotro, împinşi de firească lor pornire.

10 Era dintru început multă dulceaţă în plimbările lor prin mijlocul oamenilor ce alergau fiecare în treburile sale şi nu-i băgau în seamă. După un timp oarecare însă nu mai erau mulţumiţi cu atât şi, pe ici, pe colo, prin uliţele mai dosnice, pe unde nu era lume, 15 ei se luau de mână, ba pe ici, pe colo el se uita împrejurul lui şi îi cuprindea mijlocul cu braţul. Câtă dulceaţă li se revărsa în suflet când el o strângea la piept şi ea se lăsa în voia lui.

În lumea aceasta însă nimic nu se opreşte în loc, 20 toate se desfăşură, toate înaintează spre rostul lor firesc, şi iar nu mai erau nici el, nici ea mulţumiţi cu numai atât.

Treceau una după alta săptămânile şi lunile şi ceea ce mai înainte-i incinta li se părea lucru searbăd, 25 de care râde toată lumea.

Ochii tuturor a sunt deschişi, şi gurile rele ale mahalalei se porniseră, ducând de ici piuă colo născocirile cum vântul duce praful ridicat de pe uliţi. Sându-l lua pe fratele său în zeflemea, Elvirica râdea de el, 30 iar Costache, aducându-şi aminte de cele petrecute când cu plecarea de la pension a Elvirichii, se uita cu un fel de jale la Fănică, mereu ispitit să-i şoptească la ureche: „Bagă-ţi, omule, mintea în cap, că la bun sfârşit n-o s-ajungi cu şerpoaica aceea!” 35 Nu i-a zis-o aceasta; chiar şi dacă i-ar fi zis-o însă, Fănică tot ar fi mers înainte în calea ce apucase, şi serile Laura stetea cu el până târziu la portiţă, aşteptând pe mama ei, dusă mai la una, mai la alta dintre prietenele ei doritoaie de sindrofii. 40 Departe, la colţul

străzii, era un felinar, şi Fănică pleca frumuşel când o vedea cotind prin zarea lui.

Cocoana Aspasia le vedea toate şi le şi înţelegea. Fost-a doară şi ea tânără, cel puţin timp de patruzeci şi patru de ani, de la paisprezece până la şaizeci de ani, şi cunoştea îndeajuns neajunsurile firii omeneşti.

5 Acum, după ce i se potolise năvălnicia, nu mai putea să guste decât prin alţii dulceaţa vieţii. Nimeni nu simţea mai bine decât ea suferinţele celor doi tineri care-şi petreceau serile pe oftate şi sângele iar i se înfierbânta în vine, inima iar îi zvâcnea când şi-i gândea 10 pierduţi în răsfăţări de dragoste nesăţioasă.

„Sărmanii de ei, îşi zicea. Stau aşa pironiţi în poartă”.

Era în toamnă târzie, şi vântul nu mai adia răcoros, ci bătea de-ţi tăia obrajii, încât baba numai îmbrăcată 15 în scurteica ei cu blană de vulpe mai putea să stea pe laiţa de la portiţă.

— Lauro! grăi dânsa. Cum stai aşa? E frig. Intraţi în casă!

— Se poate!? răspunse fata. Atât [ar] mai lipsi. O 20 ştii pe mama cum e.

Nu era nimeni prin apropiere; cocoana Aspasia, cu toate aceste, se apropie oarecum tiptil de cei doi tineri.

— Intraţi la mine, şopti ea, că eu stau pe laiţă şi vă vestesc când vine.

25 Fănică se cutremură, cuprins de un fel de beţie, iar Laurei îi venea să leşine. Li se părea peste putinţă ceea ce li se şoptise la ureche.

— Nu fiţi copii proşti, urmă baba. Ştiu eu ce sunt tinereţele, le-am trăit, bată-le să le bată, am trecut

30 prin focul lor, şi mă împinge firea să vă fac şi pe voi să le gustaţi dulceaţa. Haid – urmă, cuprinzând-o pe Laura cu braţul, ca s-o ducă spre intrare – intraţi, ca să vă îmbrăţişaţi şi să vă sărutaţi în toată tigna, că nu vă vede nimeni. Se înţelege, cu toată nevinovăţia. 35 Păcat ar fi să n-o faceţi, căci o dată sunt tinereţe!

Nu voiau nici el, nici ea, căci le era nesuferit gândul că-i ştie baba; s-au pomenit, cu toate aceste, în casă, şi

atât li-a fost destul pentru ca să şi facă ceea ce le zisese baba.

El mai strânsese şi alte fete în braţe şi le şi sărutase, ea însă nu mai păţise aşa ceva şi se lăsa cu ochii închişi în voile lui.

— Ahl câtă dulceaţă! şopti burguită.

Tot aşa zicea şi baba, care se furişase la fereastră şi se uita cu inima încleştată la cele ce-i vedeau ochii.

Scurtă le-a fost fericirea; orişicât de scurtă însă, ea le-a hotărât pentru timp îndelungat mersul vieţii.

Întors acasă, Fănică iar se căia de ceea ce făcuse. Baba aceea i se părea o ispititoare pusă în slujba Necuratului. Citise pe undeva că sufletele oamenilor ce şi-au petrecut viaţa în desfrânări nu se pot depărta de locurile în care au trăit şi, pornite şi în lumea cealaltă spre plăceri păcătoase, împing pe vieţuitorii slabi de înger spre desfrâu.

„Da! – zicea el – nemaifiind în stare să păcătuiască ea însăşi prin sine, baba ne-a ispitit pe noi să-i facem plăcerile şi tot mai departe are să ne împingă. Dat sunt ca Faust Necuratului şi dat am să rămân dacă nu mă îmbărbătez s-o alung de la minei”.

Ziua următoare ploua. El se bucura că aceasta înăbuşe în sufletul lui îndemnul de a se duce iar la portiţă. A urmat însă iar altă zi, tot ploioasă, şi el, cu toate acestea, s-a dus şi s-a întâlnit cu Laura la baba, care, nemaiputând să stea afară, îşi căuta de treabă, se făcea că nu vede şi n-aude cele ce se petrec în dosul ei şi-i lăsa în voile lor, dar trăgea din când în când pe furişate cu ochiul, râvnind să ia parte la plăcerile lor de dragoste.

El se sfia. Ea era ruşinoasă şi se dădea la o parte când el se apropia să-i vorbească pe şoptite. În cele din urmă s-a pierdut însă şi sfiala, şi ruşinea, chiar şi ştiind că baba îi vede, căci ea cu drag se uita la ei.

— Ce-i adică dacă vă-mbrăţişaţi şi vă sărutaţi, le şoptea cu glas dulceag. Nici sărutări, nici plăceri nu sunt păcate. Mie-mi îndulcesc bătrâneţele, aducându-mi aminte de bucuriile tinereţelor. Altele să nu se întâmplel

Fănică însă şi la altele era ispitit să râvnească şi mai vârtos se zbătea când se afla el singur cu sine, din ce în ce mai des se ivea în sufletul lui îndemnul de a se duce departe, ca să scape de ispită.

Inima i se strângea când da ochi cu tatăl său, se înduioşa când vorbea cu mamă-sa, se uita în altă parte 5 când întâlnea pe fratele său şi îi era greu când îi zâmbea sora sa Elvira! Unul singur era omul cu care mai putea să vorbească fără de-nconjur, Costache, iar acesta era de aceeaşi părere ca dânsul.

— Fugi, îi zicea, fereşte-te de Satana! 10 Ei bine! a fugit. Şi-a pus tare în gând că nu se mai duce pe la cocoana Aspasia şi nu s-amai dus. Era un lucru obicinuit pe care nu numai pe acolo prin mahalaua aceea, ci şi prin alte părţi ale Bucureştilor îl făceau bucuros cei mai mulţi dintre „cavaleri”, el însă ţinea 15 să nu-l mai facă. A pornit însă pe alte căi.

Se înierna se, şi săniile zburau zurgălăind pe Podul Mogoşoaiei. Însoţind-o pe Laura într-o zi frumoasă până la şcoală, el a oprit o sanie şi s-au aruncat amândoi în ea. Păcat a fi fost să n-o facă. Cine ştie când se va 20 mai pomeni asemenea drum de sanie şi în acelaşi timp o atât de frumoasă zi cu soare. Tot păcat era să se oprească la şcoală: au trecut spre capul Podului şi de-acolo de-a lungul Şoselelor până la Băneasa, o minunată plimbare. 25 Şi de data aceasta numai începutul a fost greu.

Păcatul era numai că nu-i dedea lui Fănică mâna să se avânte şi iar a ajuns să simtă că adevăraţii băieţi de bani gata nu sunt tocmai ca dânsul!

O nouă faţă a vieţii de Bucureşti i se ivea: ajungând 30 la fiecare pas în strâmtorare, el îşi muşca buzele, îşi rodea unghiile, şi azi ici, mâine colo, azi într-un fel, mâine într-altul se sucea şi se învârtea ca să-şi facă rost de gologani, ceea ce îi era din ce în ce mai greu, căci vorba era s-o facă fără ca tatăl său să prindă de veste. 35 într-una din zile îl ardea rău de tot. Era în timpul cişlegilor şi trebuia neapărat să-şi facă până în seară rost de vreo sută de lei, cel puţin. Orişicit de greu i-ar fi fost dar, s-a dus la

Costache, pe care nu-l găseai niciodată fără de câteva sute de lei în pungă şi care 40 lucra, ca de obicei, la planuri.

Nu în zadar zicem noi în rugăciunea de toate zilele: „Şi nu ne duce în ispită”.

Pe masă, în faţa lui Costache, se afla un mandat de plată emis de primărie pentru 4.500 lei, pe care Tănase 5 avea să-i primească pentru nişte reparaţii făcute în timpul verii trecute la şcoli. Mandatul era subscris de Tănase pentru achitare şi rămânea numai ca Costache să se ducă şi să ridice banii şi să-i treacă la catastif.

Fănică tresări de bucurie. Nu mai era nevoie să sc. 10 umilească cerând suta de la Costache.

— Uite, zise, eu şi aşa[4] trec prin oraş, dacă vrei, duc mandatul, iau banii şi ţi-i aduc.

Costache se bucură, căci avea mult de lucru, de nu mai ştia unde-i stă capul. 15 – De! – răspunse – dacă eşti atât de bun şi ai destulă răbdare. De la primărie şi de la stat banii se iau după multă alergătură, după mari stăruinţe, cu pierdere de timp. E mare dandana!

— De! întâmpină Fănică luând mandatul. Dacă nu 20 chiar azi, mâine ori poimâine, când şi cum voi putea să răzbesc.

Grăind aceste, el se întoarse şi plecă în grabă mare pentru ca nu cumva Costache să-şi schimbe gândul.

SOCOTELI GREŞITE

25 Elvira, trecută acum de şasesprezece ani, se făcuse fată mare în toată firea şi era nu cea mai frumoasă dintre frumoasele mahalalei, ci mai mult decât frumoasă. Frumoase sunt florile, frumos e cerul înstelat, frumoasă e vederea ce se deschide de pe vârful munte30 lui, frumos e, dacă vrem, armăsarul înstrunit ori păunul cu coada desfăşurată. În acelaşi fel frumoasă era şi Elvira cu tinereţile ei, înaltă, mlădioasă, cu obrajii curaţi şi fragezi, cu ochii fulgerători, cu buzele subţiri, cu subţirele fire de aur. Franţuzoaica cea de multe 35 ştiutoare o mai îndrumase apoi cum să-şi ţie trupul, cum să-şi poarte capul, cum să se mlădie în mersul ei, călcând ca o

4 În text: eu aşa şi aşa.

porumbiţă, şi cum să se îmbrace totdeauna cu o simplitate care-i pune pe toţi în uimire. Toate aceste erau însă numai frumoase. Elvira mai avea şi un suflet învăpăiat, plin de dulceaţă şi luminos, 5 care se da pe faţă în zâmbetul de pe buzele ei, în clipirile ochilor ei, în farmecul ce se revărsa din întreaga ei făptură. Când dânsa ieşea deci la plimbare cu franţuzoaica, ochii trecătorilor se opreau la tot pasul asupra ei, iară ochiul e poarta de intrare a sufletului. 10 Mulţi o ştiau şi multe inimi erau cuprinse de dorinţe nepotolite la vederea ei. Şi nu e în lumea aceasta nimic mai încântător decât zâmbetul femeii cuprinse de beţia gândului că mult şi de mulţi e dorită. Aceasta era ceea ce-o făcea pe Elvira chiar mai mult decât 15 frumoasă.

N-ar fi lăsat-o, Doamne fereşte, Marghioala şi nu mai ales Sandu să iasă singură.

Avea şi el slăbiciunile lui de mahalagiu cu dare de mână. După ce toată săptămâna muncea întins, ţinea 20 să-şi facă duminicile cheful. Îşi cumpărase o cabrioletă frumoasă şi-un cal negru de-ţi fugeau ochii după el, armăsar n; uscălese cu copita mare, cu coama lungă, cu coada oină în pământ şi cu nările umflate, şi ieşea cu Elvirba la Şosea, unde se întrecea cu lumea mare. 25 Tot pentru ca să nu-i fie sora singură.

Le era greşită socoteala, că şi dânsa avea ochi care se opresc mai ici, mai colo, şi ai ei ochi erau poartă de suflet.

Era mai ales unul care se ţinea pe Calea Victoriei 30 de capul ei şi pe care-l întâlnea şi la Şosele, tot mânându-şi caii de la cabrioletă, om de vreo treizeci de ani, oacheş, înalt, voinic, chipeş şi totdeauna ca scos din cutie. Cine-o fi fost!? Şi dacă se ţinea el de capul ei, îl căuta şi ea cu ochii: gând cu gând se întâlnea. 35 Acestea se petreceau primăvara, cam pe la lăsata secului, când copacii înmugureau şi iigăncile începeau să vândă viorele şi micşunele, iar Fănică se zbătea prin înghesuiala de la primărie ca să puie mâna pe cei 4.500 de lei.

După vreo două ceasuri a ajuns, în sfârşit, să

găsească pe Tache Terenu [5], un bun prieten, care a luat mandatul să i-l ducă la contabilitate, ca să fie înregistrat.

Funcţionarul de la contabilitate luă mandatul, sc. 5 uită la el şi strâmbă din nas.

— Patru mii cinci sute, grăi dânsul, frumoşi bani. Să mai aştepte. Să-i vie rândul.

Ce putea Fănică să facă? A mai aşteptat jumătate de ceas, un ceas, încă jumătate de ceas… Se apropia 10 ora prânzului, şi lumea începuse să plece la masă. Fănică-l rugă pe Tache să mai stăruie.

— Lăsaţi-mă-n pacel se răsti cel de la contabilitate. De dragul lui n-o să-mi stric rostul dând la o parte pe alţii. 4.500 de lei: bani mulţi, nu se achită

15 atât de uşor. Să vie după-amiazăzi.

Fănică oftă o dată, se scărpină în creştetul capului şi plecă. Nu-i rămânea decât să se întoarcă după-masă.

După-masă cel de la contabilitate era încă mai împovărat cu lucrări de o urgenţă excepţională. 20 – Ştii că e prost omul acela? zicea el. Cum îşi închipuieşte că noi nu ne dăm seama cât a câştigat la întreprindere? O sumă atât de mare nu se regulează atât de uşor. Să vie mâinel

Lui Fănică îi venea să turbe. Chiar şi dac-ar fi 25 scăpat de la contabilitate, mai avea să-şi aştepte rândul la plătitor. Iară el avea pe la cinci întâlnire cu Laura, care-l aştepta în piaţa Episcopiei. Degeaba, oamenii au de lucru, sunt împovăraţi: Fănică a plecat, ca să nu-şi piardă întâlnirea cu Laura. 30 A pierdut-o însă şi pe aceasta.

Aşteptase însă, biata de fată, şi tot aşteptase, de i s-a înăcrit viaţa, şi ochii tuturor a se îndreptaseră asupra ei. Del era cu ochi şi cu sprâncene că o fată atât de frumoasă ca ea numai aşteptând pe cineva sc. 35 plimbă timp atât de îndelungat aşa singură. Fiindu-i ruşine de cei ce-o luaseră la ochi, ea a plecat spre strada Clemenţei, ca să se întoarcă şi singură acasă. Un om de vreo treizeci de ani, oacheş, înalt, voinic, chipeş şi ca scos din cutie, după ea.

Când Fănică a sosit la locul de întâlnire, n-a mai găsit fata, dar nici pe omul cel chipeş.

5 În text: Fereriu.

5 Iar îşi muşca buzele şi-şi rodea unghiile.

Ştia, nu-i vorbă, ce-ar fi trebuit să facă pentru ca să i se numere banii.

Italianul, om practic, care nu avea timp de pierdut, ţinea seamă de „obiceiul pământului”, cum zicea el, 10 şi ungea roatele, ca să nu scârţâie şi să se învârtească iute. Când lua adică cu licitaţiune vreo lucrare, dedea fiecăruia dintre cei ce-l ajutau câte ceva, după mărimea lucrării şi după rangul celui ce ostenea. Tot aşa făcea şi când cu luarea în primire a lucrărilor şi cu atât mai 15 vârtos când încasa bani.

Chiar când îşi făcea devizele, el le trecea aceste în socoteli ca „cheltuieli ocazionale”.

N-ar fi avut[6] deci Fănică decât să ţie şi el seamă de „obiceiul pământului” pentru ca să i se numere banii 20 fără de multă zăbavă. El însă era încredinţat că Tache-l va ajuta să ieie banii fără de nicio scădere şi săbage-n punga lui sutele socotite drept „cheltuieli ocazionale”. Ce dracul? Tache era băiatul băcanului Terenu[7], vestitul agent electoral, care şi-a băgat băiatul la pri25 mărie pentru ca să-l aibă la îndemână când vorba e de vreo afacere.

A şi luat ziua următoare banii şi i-a adus lui Costache, scăzind, se înţelege, trei sute patruzeci de lei pentru sine. 30 Lui Costache i se răci sângele-n vine.

— Aoleo! zise el pe suspinate.

Tănase adică, om zănatec cum era, odată cu capul nu voia să ştie de obiceiul pământului. Ţiind să scadă preţurile şi să le facă toate ieftin, spre a-i sili şi pe 3 5 alţii să se mulţumească cu mai puţin, el zicea că sunt „spurcate” cheltuielile ocazionale.

„Aştepţi şi iar aştepţi, pleci şi iar te-ntorci, stărui şi iar stărui, era vorba lui, şi tot nu le rămâne decât să-ţi deie ceea ce ţi se cuvine după învoială şi după dreptate”…

— Ei! grăi Fănică. Ce să-i faci?! Are tata multă dreptate, dară eu nu mai puteam să aştept. Pentru

5 atâta lucru gaură-n cer nu se face!

---

6 în text: vrut.

7 în text: Ferariu.

Costache dete din umeri şi trecu la catastif numai 4 160 de lei în loc de 4.500.

Era trecut hopul.

Pe-nserate însă, când iar s-a dus s-o ieie pe Laura de 10 la şcoala profesională, Fănică iar n-a găsit-o. Sentorsese, aşa se vede, pe altă cale acasă.

S-a dus mai târziu pe la cocoana Aspasia. N-a găsit-o nici acolo. Era, pesemne, plecată cu mama ei.

Aceasta supăra pe Fănică. 15 „Se poate!? îşi zise. Eu alerg cu limba scoasă ca să fac rost de mărunţiş, iară ei puţin îi pasă. Ei bine, pe mine n-are să mă ieie peste umăr!”

Pentru ca să-i facă-n ciudă, o zi, două, trei el nu s-a mai dus s-o caute nici în drumul şcolii, nici la 20 cocoana Aspasia.

Era o prostie, căci ea nu putea să-l caute pe dânsul. Degeaba! nu-i rămânea decât s-o caute iar.

A şi găsit-o, dar nu singură, ci însoţită de un domn înalt, voinic, chipeş şi ca scos din cutie. 25 Văzându-i de departe, Fănică, fiul lui Tănase Colţatul, îşi strânse amândoi pumnii şi scrâşni din dinţi, gata de a se repezi asupra lor, ca să-i sfâşie-n bucăţi.

Ar fi făcut-o aceasta dac-ar fi avut la el fie măcar 30 [ceva], dar cu mâna goală nu se putea avânta.

Era ca dezbrăcat de firea omenească şi-i venea să rupă, să frângă, să râcnească, simţindu-şi neputinţele şi dându-şi seamă că n-are pe nimeni care-i înţelege starea sufletească. 35 Până chiar şi Costache râdea cuprins de bucurie când i s-a plâns de netrebnicia Laurei.

— Îţi mulţumesc ţie, Doamne! grăi dânsul, făcându-şi de trei ori cruce. Bucură-te, omule, că ai scăpat cu obrazul curat de primejdia spre care erai

40 împins de firea ta năvalnică.

— O ticăloasă! îi răspunse Fănică. O nemernică, un suflet pornit spre toate ticăloşiile.

Mult timp a trebuit, cu toate acestea, să treacă până ce el a ajuns să simtă că o adevărată scăpare a

5 fost pentru dânsul neaşteptata ei faptă. Iar îşi

petrecea nopţile înhăitat cu fel de fel de puşlamale, iar bea şi juca cărţi, iar se dedea la scandaluri cari ridicau întreaga mahala în picioare.

„Dă-l dracului! Un dobitoc, cum am fost şi eu!”

10 zicea când i se spunea că omul acela înalt şi chipeş e un oarecare Aristid Ghica, procuror cu mare trecere, după unii prinţ, după alţii fiul unui moşier bogat, fără doar şi poate stăpân şi el al unei mari moşii şi al unei frumoase case din Bucureşti.

15 „Fie! zicea iar Fănică. Să şi le stăpânească sănătos dimpreună cu ea! Mie puţin îmi pasă!”.

Aşa zicea el, dar pe la sfârşitul toamnei şi-a mai schimbat gândurile.

Săvârşise şi el fapte neiertate pentru care ise cu

20 venea ceartă drept răsplată.

Trecând de Sf. Dumitru peste socotelile trecute în catastif, Tănase deodată se posomorî şi-şi încreţi sprâncenele.

Dăduse peste suma de 4160 de lei.

25 – Ce fel de bani sunt aceştia? întrebă el.

Costache înghiţi un nod.

— Cei 4500 din socoteala reparaţiilor de la şcoli, răspunse el cam cu jumătate de gură.

— Ei!? şi cei 340 de lei!? stărui Tănase.

30 – Uite – îi răspunse iar Costache strâmtorat – au fost împărţiţi între cei de la primărie când cu încasarea banilor.

Tănase îl măsură pe Costache de jos până sus. Dacă ar fi fost la mijloc alt om, vai ar fi fost şi amar de

35 sufletul lui. Pe Costache însă îl ştia ce fel de suflet e şi nu putea să-l certe.

— Am spus o dată că aşa ceva nu se poate – îi zise stăpânindu-şi firea – şi dacă am zis că nu se poate, nu se poate. Mai zic şi acum, şi dacă zic să fie ştiut

40 că nu se poate. Eu nu sunt nici evreu, nici italian, nici neamţ, m-aţi înţeles!?

Costache era ispitit să-i spună că acela care a încasat

banii a fost Fănică şi că acesta nu ştia că n-are voie să dea sfănţuială. Nu i-ar fi şezut însă bine s-o facă aceasta câtă vreme n-a fost întrebat. A tăcut deci 5 şi l-a lăsat pe Tănase în credinţa că el însuşi a fost la primărie.

În timpul mesei Tănase era posomorât şi pornit spre ceartă, bombonea mereu şi muta mai un lucru, mai altul de ici până colo.

10 – Eşti parcă supărat, grăi Elvira, care, mereu veselă, era dureros atinsă de orişice neplăcere. S-a întâmplat ceva!?

— Ce să se întâmplel? răspunse el. Ticăloşii omeneşti! Lume dată în putregai! Uite, Costache al vos

15 tru, pe care-l ştiam om de treabă, nu e nici el mai breaz decât ceilalţi!

Elvira simţi că sângele îi năvăleşte în obraji.

Trecuseră, din întâmplare, câteva săptămâni de când nu mai vorbise cu Costache, dar el îi era tot cel

20 de mai înainte.

— Te rog, tăticule, să mă crezi că te înşeli, stărui dânsa. Are să-ţi spună şi mama: el nu e în stare să…

— Las-o încurcată! o întrerupse el. Sunt în lumea aceasta şi lucruri la care voi muierile nu vă pricepeţi

25 şi în care nici n-aveţi să vă amestecaţi.

Elvira tăcu, dar după masă căută prilej să vorbească cu Costache, ca să afle de la el despre ce e vorba.

Abia acum îşi dete Costache seama cât de rău e

30 Tănase supărat şi cât de bine a făcut de nu i-a spus că Fănică e cel ce a încasat banii.

Nu i-a spus-o dar nici ei aceasta. După o zi, două se potoleau la urma urmelor toate şi rămâneau date uitării.

35 Din întâmplare însă Tănase, întorcându-se de la cherestegeria lui Dorojan, s-a oprit o clipă pe la băcănia lui Terenu[8].

— Fire-ar fi de pomană primăria voastră, îi zise, că tot cu bacşiş, tot cu sfănţuială, tot cu mituri şi tot cu plocoane, tot în cele vechi mai stăruie. Iar l-au sfănţuit la casierie pe Costache al nostru.

8 În text: Ferariu.

Terenu[9] nu se îndoia. Ştia şi el cum se pun pretutindeni lucrurile la cale. Chiar şi Tache al lui făcea pe 5 ici, pe colo polul, ba câteodată chiar şi sutarul.

De astă dată însă lucrurile steteau cu totul altfel, şi Tache îl încredinţă pe tatăl său că nu Costache a luat banii, ci Fănică, iar acesta i-a luat fără de nicio scădere.

Două zile în urmă, comisarul de la secţia din partea 10 locului trecu pe la Tănase şi-l pofti să vie cu dânsul pe la prefectură.

„Ce-or fi având cu minei?" se întrebă Tănase, care nu se ştia încurcat în niciun fel de dandana poliţienească.

Nu era încurcat, dar era pornit pe calea de a sc. 15 încurca rău de tot.

Să-l ferească Domnul şi pe cel mai nevinovat om să n-ajungă în labirintul Prefecturei de poliţie, că-i dau greş chiar şi cele mai bine ticluite socoteli.

Era pe la ora nouă înainte de prânz când Tănase 20 Colţatul a sosit la prefectură.

Intrat într-un birou nemăturat şi nescuturat de praf, a fost poftit să şadă pe un scaun scârţâitor şi să aştepte puţin, că domnul inspector Calamari are treabă urgentă. 25 Cetăţean supus, Tănase a aşteptat şi puţin şi mai mult, s-au făcut zece, zece şi jumătate, au trecut şi unsprezece, iar domnul inspector, cum îi vor fi zicând, nu se mai ivea. Avea Tănase şi el treabă, mai era pe deasupra şi că nu ştia de ce anume are să stea pe 30 scaunul acela care se clătina sub el, avea deci toată dreptatea să întrebe când o să vie inspectorul.

I s-a spus că el e plecat să facă o anchetă tocmai în Grozăveşti şi nu o să se întoarcă decât după amiază pe la trei, patru, cinci cel puţin. 3 5 – Atunci, zise Tănase, plec şi eu acasă şi mă întorc după masă.

— Asta nu se poate! i se răspunse. N-avem ordin să-ţi dăm drumul. Ai să aştepţi, căci poliţia nu numai pe dumneata are să te cerceteze.

Tănase nu era om care se lasă luat la repeziciune, ci da din mână şi din picioare când ţipă dreptatea din el.

9 !n text Fereriu.

— Păcatele mele! strigă el. Ceaveţicu mine!? De unde şi până unde vă luaţi dreptul de a-i ridica pe

5 oamenii cinstiţi de la casele lor, ca să vă bateţi joc de ei!?

— Potoleşte-te, domnule, şi stăpâneşte-ţi firea, că te punem la beci şi mai mănânci şi-o trânteală, de n-o mai uiţi cât vei trăi I îi şopti la ureche un măgă

10 dau cu pumnii îndesaţi. Uite – urmă şi mai încet – inspectorul nu se întoarce mai înainte de patru: dă-i ăluia de colo doi-trei poli, că-ţi face vânt să te duci la mâncare, şi te întorci pe la trei.

— Eu!? se răsti Tănase, încruntându-se la el. Se

15 vede că nu mă ştii cine sunt!

Răbda mai bucuros pe nemâncate şi pe nebăute în aerul îmbâcsit din acel birou nu până la patru, ci fie chiar şi până mâine.

Avea omul toată dreptatea: pe la cinci după prânz

20 s-a îndurat, în sfârşit, dl. inspector să stea de vorbă cu el.

— Dumneata eşti domnul Tănase Colţatul, tâmplar de la Obor? îl întrebă.

— Da! îi răspunse Tănase. Mă mir că mai întrebi

25 după ce m-ai adus de acasă şi m-ai ţinut atâta timp aici ca pe un om fără de căpătâi. Trebuia să ştii pe cine aduci şi pe cine ţii.

Inspectorul zâmbi cu răutate.

— Lungă vorbă, îi zise. Ştii de ce te afli aici?

30 – Nu ştiu nimic! întâmpină Tănase. Hotărât că numai din senin, căci oamenii de seama mea n-au nicio treabă pe aici.

— Nu tocmai! grăi inspectorul. Ai fost denunţat c-ai calomniat aşezămintele ţării, spunând că se iau

35 pretutindeni bacşişuri; că se sfănţuieşte, că se fac mituri. Cari sunt funcţionarii de la primărie…

— Stai! îl întrerupse Tănase înviorat. Îţi cer iertare. Uite! aşa trebuie să se petreacă lucrurile dacă e vorba să fie stârpită racila. Să se facă cercetare şi să

40 fie luaţi de scurt cei vinovaţi. Eu nu-i ştiu cari

sunt, căci de la mine n-a luat nimeni nicio lăţcaie. Eu nici să mă tai nu dau! întrebaţi pe Costache: el a luat banii! Eu n-am ce să caut aici, şi te rog să mă laşi să-mi caut de treburi.

— Asta nul răspunse scurt. Acela care a cârtit 5 eşti dumneata şi ai să rămâi aici până ce nu-ţi vom face rost să treci la judecătorul de instrucţiune.

— Cum!? strigă Tănase. Alţii mişei, şi eu la puşcărie!

— Stăpâneşte-ţi, omule, firea, că o să te căieşti 10 de tot amarnic!

CĂRĂRI ÎNCÂLCITE

Îi era lui Tănase parcă toate se învârtesc împrejurul lui şi se rostogolesc învălmăşite. Întreaga lui fiinţă se răzvrătise şi nu-i încăpea în minte gândul că e cu 15 putinţă ca un om ca dânsul să ajungă în starea în care se află el. Nu mâncase toată ziua nimic şi nu-i era foame, nu băuse picătură de apă în gura lui şi nu-i era sete: i se înfundase oarecum întregul mers al vieţii şi mereu îşi zicea: „Se poate!? e una aceasta cu 20 putinţă!? se petrec oare toate în aievea!?”

Încă mai zbuciumaţi erau cei de acasă, mai ales Elvira şi Sandu, care-l aşteptaseră şi la prânz şi după prânz şi nu ştiau încotro să apuce ca să afle ce i s-a întâmplat de nu se mai întoarce. 25 Sandu se duse în cele din urmă la secţie, ca să afle unde l-au dus pe tatăl său, de ce a fost oprit şi când se va întoarce.

El se cutremură cuprins de mânie oarbă când i se spuse cum stau lucrurile. 3 0 – Nu se poate! strigă. Ar fi o mişelie nemaipomenită ca un om ca el să fie ţinut ca orişice dezmetic şi peste noapte la poliţie. Costache, de la care pornesc toate, trebuie să meargă fără de întârziere la prefectură şi să le facă toate valvirtej ca să-l aducă fără de 3 5 întârziere acasă.

Costache stetea în faţa lui alb la faţă, cu răsuflarea oprită şi nemişcat ca stanul de piatră. „Nu! – zicea încet şi apăsat – nu!” şi altă vorbă nu putea să stoarcă din gura lui.

Sandu alergă la Elvira, pe care o ştia oarecum stăpână pe vrerile lui Costache, şi stărui ca ea să-l în5

duplece.

Văzându-se singur cu Elvira, Costache se uită împrejurul său, apoi se apropie de dânsa.

— Nu eu am încasat banii, ci Fănică, îi şopti cu glas înăbuşit, şi singur el ştie cine anume l-a sfănţuit.

10 Elvira se cutremură şi ea şi-şi acoperi faţa cu amândouă mâinile.

„Care va să zică nu el însuşi e vinovat, îşi zise ea, şi a avut destulă tărie să n-o spună aceasta! Ce-o să zică tata când va afla adevărul”.

15 – Nu trebuia să-i dau mandatul, se tângui el, iar după ce i l-am dat, nu-mi rămânea decât să pun de la mine cei 340 de lei ce lipseau.

— Te rog să n-o mai spui aceasta nimănui, stărui dânsa. Ar fi o lovitură prea de tot grea pentru noi toţi.

2 O Fă-o din dragoste către mine!

Lui Costache i se iviră lacrimile în ochi.

— Nu ştiu. O să văd, răspunse. Aşa ori aşa, trebuie să-l caut pe unde-o fi, ca să-mi spună cine sunt cei ce l-au sfănţuit. În cele din urmă tot o să iasă

25 adevărul pe faţă, căci mare mirare ar fi dacă nu l-ar confrunta cu mişeii aceia.

Elvira începu să plângă pe înăbuşite. Nu mai dăduse Fănică de ieri dimineaţă pe acasă. Cine ştie pe unde se va fi înfundat. Cum mai putea să-l găsească

30 aşa în pripă!?

Nu rămânea, cu toate acestea, decât să-i caute urma, şi prin amurgul serii Costache a plecat să treacă din cafenea în cafenea, din cofetărie în cofetărie, din birt în birt, de la teatru la teatru, pretutindeni pe unde-l

35 ştia abătându-se.

Era târziu după miezul nopţii când a dat peste el la „Alhambra”.

— Uite dracu’ împieliţat! strigă el înveselit când dete cu ochii de Costache. Iată-te şi pe tine om în

40 toată firea. Ce minune ţi s-a întâmplat de ai ajuns pe aici!?

Costache îl luă de braţ şi îl duse într-o cabină mai

dosnică, ca să-i spună ceea ce avea de spus.

Fănică era ameţit de băutură şi obosit de dans şi de frământări; în sala de alături lumea petrecea în 5 bâjbâială zgomotoasă, încât abia se mai desluşea muzica. Fănică, ascultând vorbele lui Costache, încetul cu încetul se dezmeticea, peste câtva timp începu să tremure şi tot sângele îi pieri din faţă, şi în cele din urmă căzu ca frânt pe un scaun şi-şi acoperi io faţa cu mâinile.

— Grozavi înspăimântător! înfricoşător! şopti el cu glas înecat de năvălnicie. N-am dat nimănuia nimic: am luat eu pentru mine cei 340 de lei.

Costache se dete un pas îndărăt, apoi îşi întoarse 15 faţa de la el cu dispreţ, scârbit.

— Ce vrei!? Ce vrei să-ţi fac eu acum!? Cum o să-l scăpăm, zise, pe acel om cumsecade de ruşine!?

— Uf! strigă Fănică cutremurându-se iar. Pentru un păcat atât de mic o pedeapsă atât de grea.

20 – Nu! şopti Costache, uitându-se cu asprime în ochii lui. Nu e mic păcatul! Nu se poate păcat mai mare decât să minţi pe omul care a avut încredere în tine, să înşeli până chiar şi pe tatăl tău. Nu-l iartă păcatul acesta nici Dumnezeu, nici lumea! 25 Pe când acestea se petreceau în mijlocul bâjbâielii de la „Alhambra”, Elvira se zbătea în culcuşul ei, muncită de temeri mistuitoare.

După ce Costache plecase în căutarea lui Fănică, Sandu a pus calul la cabrioletă şi-a plecat la prefec30 tură, dimpreună cu Elvira, care, după cele aflate de la Costache, cu niciun preţ nu l-ar mai fi lăsat să se ducă numai el singur.

Abia ajunşi la prefectură, şi-au dat seama c-ar fi trebuit să mai ia cu dânşii pe vreunul dintre ucenici 35 ca să rămâie la cabrioletă, în vreme ce ei îşi umblă în treburi. Fiindcă erau singuri, a rămas la cabrioletă Sandu, şi Elvirica a intrat ea singură la prefectură.

Se înserase, dar prin birouri şi pe coridoare mai era încă multă lume. Când Elvira intră, înaltă, cu 40 capul ridicat, cu paşi apăsaţi şi hotărâtă ca leoaica ce-şi caută puii răpiţi din cotrog, toţi din toate părţile [erau] gata de a

striga: „Poruncă!” Se vedea cât de colo că e largă mânuşiţa care poartă sacoşa de argint. Sau şi lămurit lucrurile după puţină vorbă.

— Degeaba osteneşti, coconiţă, că nicio treabă 5 nu faci, îi zise măgădăul cu pumnii îndesaţi. Singurul om care te poate ajuta la timp ca acesta – urmă el pe şoptite – singurul, îţi spun eu, e avocatul Lae Vasilescu. Dacă vreţi, iau o birjă să vi-l aduc unde veţi fi binevoind să mă aşteptaţi. El vi-o face şi nu e 10 scump.

Când era vorba de bacşişuri şi de sfănţuieli, Elvira nu semăna la umăr cu tatăl său, şi astfel măgădăul, până una-alta, fu pus pe drum ca să-l aducă pe dl. Lae Vasilescu la „Carul cu Bere”. 15 Fie că stetea departe, fie c-a mai vrut să ia înţelegere şi cu alţii, dl. Lae Vasilescu i-a făcut să aştepte, stând ca pe jăratec, mai bine de un ceas.

Spre marea lor mirare, însă, n-au avut să piardă mult timp cu el. Om în toate privinţele bine dumirit, 20 el le ştia toate din fir în păr.

— De! le zise, cuprins de vie îngrijorare. Lucru greu, foarte greu! Multă alergătură, mare pierdere de timp, iară eu am, din întâmplare, multe alte treburi, o să fiu nevoit a lua şi pe alţii de ajutor şi-o

25 să vă coste cam mult.

— Orişicât ar fi, stărui Elvira, dar astă-seară tata trebuie neapărat să se întoarcă acasă.

— Da, neapărat! stărui şi Sandu.

— A! întâmpină dl. avocat ridicând mâna. Aceasta 30 nu mai e cu putinţă. E ora prea târzie. D-l inspector a plecat.

— Puteţi să-l căutaţi, grăi Sandu.

— Vă rugăm! stărui iar Elvira.

D-l avocat Lae Vasilescu luase înţelegere cu prie3 5 tenul său Calamari, inspectorul, aceasta era însă treaba lui şi numai a lui şi a prietenului său.

— Greu, de tot greu! grăi pus pe gânduri, ca omul ce se frământă ca să găsească u ieşire dintr-o mare strâmtoare. Drept să vă spun, urmă, eu personal

40 nu prea am legături cu dl. inspector, dar aş putea,

la urma urmelor, să găsesc pe cineva care are trecere la dânsul. Cum zisei însă, aceasta costă. Aşa, numai din curată bunăvoinţă, nu se deranjează nimeni în cap de noapte. Îmi daţi voie să mă[10] dumiresc, urmă iar, luându-şi aere de om cu deosebire cumpănit. Eu nu 5 cunosc afacerea în toate amănuntele ei, dar ca om de legi trebuie să am orientaţiunile mele. Cazul e cu mult mai grav de cum vă închipuiţi dv. E adică vorba de gravă insultă autorităţilor legal constituite. Pe cât cunosc eu oamenii şi împrejurările, denunţarea a 10 fost făcută de cineva care ştie că în cazul acesta niciun funcţionar de la primărie n-a luat bani, căci dacă sfănţuială, ca de obicei, ar fi fost la mijloc, s-ar fi făcut toată treaba muşama, tot ca de obicei. După toate semnele, dar, cel ce a ridicat cele 4.500 de la 15 primărie a pus 340 lei în buzunarul său şi a minţit spunând c-a fost sfănţuit. Aceasta e gravitatea!

— E peste putinţă! strigă Sandu. Costache nu e în stare să facă aşa ceva.

Elvira, care ştia că Fănică, iubitul ei frate, a ridi20 cât banii de la primărie, rămase cu inima încleştată.

— Se poate, Sandule, şopti ea, foarte bine se poate!

— Coconiţa judecă bine! stărui avocatul. Aşa trebuie să fie, şi fiindcă aşa este, dl. Tănase, respectabilul dv. părinte, va fi trecut mâine la parchet, unde

25 i se va lua instrucţiunea, apoi va fi judecat, şi mult m-aş mira dacă ar scăpa cu mai puţin de doi-trei ani. Totul atârnă de la Aristid Ghica, procurorul, care e om neînduplecat.

Sandu şi mai ales Elvira rămaseră ca trăsniţi din 30 senin.

— Deocamdată însă, urmă avocatul, actele nu sunt dresate, judecătorul de instrucţiune nu e sesizat, şi persoana [de] care v-am vorbit şi pe care nu v-o pot numi ar putea să înduplece pe dl. inspector

35 Calamari a-i da bătrânului o păsuială de câteva zile, ca să-şi pună treburile la cale.

— Şi ce ne-ar costa ostenelile dumneavoastră şi ale

10 În text: vă.

domnului despre care ne vorbiră̆ţi? întrebă Elvira cu oarecare sfială.

— Domnul Tănase e om cu stare frumoasă, răspunse avocatul, şi nu s-ar simţi greu atins dacă ar jertfi pentru aceasta vreo 8.000 – 10.000 de lei.

Sandu şi Elvira se uitară înspăimântaţi unul la 5 altul.

— Opt mii!? grăi dânsul.

— Zece mii!? oftă dânsa, tremurând iar ca frunza de plop în bătaia vântului.

Dacă i-ai fi pus pe amândoi la cel mai afurisit teasc, 10 tot n-ai fi putut să scoţi din amândoi cinci sute de lei. Aici singur Costache ar fi putut să le fie de ajutor, dară el era dus cine ştie pe unde.

Elvira închise ochii: îi venea să ţipe, să zgârie, să-şi smulgă părul din cap şi să-şi rupă hainele de pe 15 trup. Îi părea peste putinţă ca tatăl ei să rămâie şi peste noapte la poliţie, unde n-ajunsese nici măcar să-l vadă.

Sandu era mai potolit.

— O sumă atât de importantă nu purtăm nici20 odată la noi, îi zise dar domnului Lae Vasilescu. Nu ne rămâne deci decât să ne ducem acasă şi să ne-o luăm dacă vă vine la socoteală să ne daţi pe mai târziu o întâlnire.

— Între nouă şi zece, tot aici – răspunse dl. Lae 25 Vasilescu, omul totdeauna gata de a le veni celor strâmtoraţi într-ajutor.

Elvira se scutură ca răzbită de frig: acum întâia oară în viaţa ei începu să simtă că e în lumea aceasta şi nenorocire.

30 Mai vârtos a simţit-o aceasta după ce s-a întors acasă.

Deopotrivă cu adierea lină a vântului de primăvară se stârnesc patimile în sufletul omenesc şi vârtejiile ajung încetul cu încetul să se desfăşure şi ne zguduie 35 în cele din urmă întreaga fiinţă.

Întoarsă de la poliţie, Elvira era strivită de simţimintul că trecute îi sunt zilele pline de soare ale copilăriei, pentru totdeauna trecute, şi în zbuciumări grele are să-şi petreacă mai departe viaţa. 40 Costache era tot

dus. Nu-l găsise, aşa se vede, pe Fănică, nenorocitul. Aşteptau ea şi Sandu, ea plimbându-se ca ieşită din fire prin casă, cu paşi largi şi apăsaţi, iară el şezând pe un scaun, liniştit şi, parcă, nepăsător.

Se gândea Elvira la nemernicia lui Fănică, la jertfa 5 de sine a lui Costache, la amărăciunea tatălui său, ajuns ca din senin să fie pus în rând cu făcătorii de rele, la vorbele grăite de avocatul acela şi la cele ce vor mai fi putând urma.

Îi venea să se repeadă la Sandu, să-l apuce de 10 piept şi să-l zguduie.

Ora unsprezece se apropia, şi Costache tot dus era.

— Stai parcă nimic nu ţi s-ar fi întâmplat, grăi dânsa, oprindu-se în faţa lui Sandu. Nesimţitorule. îl ştii pe tatăl tău unde l-ai lăsat şi nu-ţi pasă!

15 Sandu se uită lung la ea.

— Şi adică ce vei fi voind să faci? răspunse el. Nu-mi rămâne decât să aştept dacă Costache, nu ştiu de ce, nu şi-a găsit altă treabă decât să alerge după Fănică, haimanaua, care nu poate să ne fie de niciun

20 ajutor. Ce vrei!? N-aş sta eu bucuros în locul tatii 1? Nu mă iartă însă afurisiţii aceia. Şi dacă e vorba – adăugă peste puţin – mi-e parcă întârzierea lui Costache e rânduită de Dumnezeu. N-avem noi să ne plecăm la ispitirile avocatului. îl ştii pe tata tot 25 atât de bine ca mine: s-ar amărî de nu ne-ar ierta toată viaţa lui dac-ar afla c-am dat bani ca să-l scăpăm. Lasă-l, că tot n-au ce să-i facă!

Ea ştia însă şi ceea ce el nu aflase, se gândea şi la Fănică şi iar începu să se plimbe în sus şi în jos. 30 Era trecută şi ora unsprezece şi se apropia miezul nopţii, chiar şi dacă se întorcea Costache, să facă rost de bani, nu mai era noaptea aceasta chip să se întâlnească cu Lae Vasilescu.

„Ei 1 – îşi zise ea – o să rămâie tata noaptea 35 aceasta acolo. Rămân însă celelalte: judecătorul de instrucţiune, procurorul, judecata”.

Ea îşi ridică amândouă minile în creştetul capului.

„Totul atârnă de la Aristid Ghica, procurorul, care e om neînduplecat”, aşa zisese avocatul. 4 O îl ştia toată mahalaua pe acest Aristid Ghica, bunul prieten al Laurei. O aflase aceasta şi Elvira, care se făcea că nu ştie, şi trecând din când în când pe la cocoana Aspasia, tot se mai întâlnea cu Laura. Se ivea de la sine gândul de a o ruga pe Laura să pună o vorbă bună pe lângă prietenul ei, de la care atât de 5 mult atârnau.

Ea scutură însă cu obicinuita ei îndărătnicie din cap.

„Nu! îşi zise. Niciodată! asemenea umilire e împotriva firii mele”. 10 Trecu apoi în iatacul ei, să se culce; ea nu dormea însă nici târziu după miezul nopţii, când Costache şi Fănică s-au întors.

Auzind zgomotul făcut de dânşii, ea sări în picioare, se îmbrăcă în pripă şi le ieşi în cale. 15 Întâlniţi în tinda cea luminată de felinar, ei rămaseră nemişcaţi faţă în faţă, Fănică smerit şi cu ochii în pământ, Costache drept şi cu capul ridicat, iar Elvira oarecum aiurită.

— Închipuieşte-ţi – grăi Costache după câtva 20 timp – el, încasând cele 4.500 de lei, n-a dat nimănui nimic, ci a băgat cei 340 de lei în buzunarul lui.

— Se poate!? exclamă Elvira, aruncându-i lui Fănică o căutătură aspră.

— Aşa este! îi răspunse acesta fără ca să i se uite 25 în faţă.

— Nu ţi-ai dat tu seamă, îl înfruntă dânsa, ce fel de durere are să ne cuprindă pe noi toţi şi mai ales pe tata când minciuna aceasta va fi dată de gol!?

Fănică se uită la ea. 30 – Se-nţelege că nu mi-am dat seamă, răspunse el.

Dacă m-aş fi gândit şi la aşa ceva, n-aş fi făcut ceea ce am făcut. Mi-am pierdut însă minţile, mi s-a întunecat vederea şi am căzut în ispită. Mi-e groază şi mie când mă gândesc că nu-mi rămâne decât să spun 35 adevărul.

— Ce să facem noi acum!? strigă ea, puindu-şi iar mânile-n cap.

— Orişice veţi fi făcând, îi zise Costache, într-un păcat să nu mai cădeţi: nu mai minţiţi pe părintele

40 vostru, nu-l mai înşelaţi, nu mai puneţi nimic prin dosul lui la cale, ţineţi seamă de slăbiciunile lui.

— Costache, dragă Costache – strigă Elvira, cuprinsă de fiori – nu de dragul meu, ci fiindu-ţi milă de tata, care e om atât de curat la fire, taci şi nu-i mai spune nimănui ceea ce-mi spuseşi mie, nici mamei, nici lui Sandu, nimănui.

Costache clătină din cap.

— Aceasta nu se poate! îi zise el, cuprins de adâncă înduioşare. Dragă-mi eşti, de mi se cutremură întreaga fiinţă când mă gândesc că are să te doară ceea ce fac, dară eu nu pot să spun decât adevărul dacă nenea Tănase mă ispiteşte şi mă întreabă şi tot numai adevărul am să-l spun şi în faţa judecătorului. El îşi ridică mâna şi-şi îndreptă privirea spre cer: Nu e mai mare păcat decât să minţi pe aceia în faţa cărora ai să te închini! grăi dânsul, rostind vorbele cu glas limpede şi răspicat.

Elvira începu să lăcrămeze şi să-şi frângă mâinile.

Ea trebuia să facă tot ceea ce omeneşte e cu putinţă ca Costache să nu fie ispitit nici de tatăl ei, nici mai ales de judecători.

Soarta ei era hotărâtă: nu-i rămânea decât să se umilească în faţa Laurei pentru ca aceasta să-l înduplece pe Aristid Ghica.

ZILE DE PRIMĂVARĂ

— N-ai, drăguţă, nevoie de dânsa, grăi cocoana Aspasia când Elvira trecu pe la ea ca să afle când poate s-o găsească pe Laura. Trece el după-amiază pe aci şi n-ai decât să vii să-l aştepţi. E mult mai bine să vorbeşti însăţi cu el. Nu-l cunoşti, dar îţi spun eu, e om subţire şi foarte cumsecade.

Elvira răsuflă uşurată: scăpase pe neaşteptate de umilinţa ei nesuferită.

A dat însă peste altele.

După-amiază, când a trecut pe la cocoana Aspasia, el, care venise mai înainte, o aştepta. Ştia din spusele bătrânei, cam de ce e vorba, dar nici prin gând nu-i trecea că are să se întâlnească cu frumoasa frumoaselor din

Calea Victoriei şi de la Şosele, pe care o credea făcând parte din cu totul alte cercuri. Cu atât mai puţin se aştepta dânsa să dea la cocoana Aspasia peste el, bine ştiutul tânăr înalt, voinic, chipeş şi totdeauna ca scos din cutie.

5 Ei tresăriră deci amândoi şi rămaseră zăpăciţi când se pomeniră faţă în faţă.

Om din lumea mare şi trecut prin multe, el îşi veni peste puţin în fire şi plecă spre dânsa.

— Sunt încântat, domnişoară, îi zise, foarte.

10 foarte încântat. Dumneavoastră nu mă veţi fi băgat în seamă, dar eu am avut adesea ori plăcerea de a [vă] admira trecând prin mijlocul lumii plictisitoare. Nu m-am aşteptat să am azi încă mai marea plăcere de a vă strânge mâna.

15 Elvira tremura ca porumbiţa sub ochii vulturului, îi era parcă i se prăbuşeşte în cap casa cea dărăpănată a babei, se căia de a fi venit şi abia mai putea stăpâni pornirea de a o lua la fugă, ca să scape de o mare primejdie.

 0 – Marea dumneavoastră bunăvoinţă mă face, domnule, să mă ruşinez. Poate c-am venit la timp nepotrivit.

El îşi dete seamă despre starea ei sufletească şi înţelegea că are s-o ieie cu binişorul, ca să n-o sperie.

— Din contră! grăi dar, luând-o de mână ca pe

25 un copil sfiicios, ca s-o ducă la un scaun. Cocoana

Aspasia, urmă apoi, mi-a spus de ce e vorba. E pentru mine o deosebită mulţumire să mă interesez de cele petrecute cu tatăl dumneavoastră. Pare-mi-se că e la mijloc una dintre înscenările la noi, din nenorocire, nu tocmai

30 rare, un fel de şantaj. Am să mă duc chiar acum să văd şi-mi daţi voie să trec apoi pe la dumneavoastră, ca să vă spun ce-am constatat.

Vorbele lui răsunau în urechile ei lipsite de înţeles.

 5 – Sunteţi prea binevoitor! îi zise ea.

Nu mai vorbise niciodată în viaţa ei cu asemenea oameni, îi era frică şi răsuflarea i se oprea în loc, tâmplele îi zvâcneau, inima i se strângea.

— Dorinţa mea fierbinte e – grăi rostind vorbele
 O pe împiedicate – ca tata să se întoarcă cât mai curând acasă şi ca nicio cercetare să nu se mai facă pentru cei 340 de lei. Vă rog, domnule, nicio cercetare, niciuna, şi nu vă supăraţi dacă pleci

D-l procuror era viu îngrijat. „Cu asta, îşi zicea, ai să umbli binişor, ca eu ouăle de prepeliţă”. 5 – Fiţi liniştită, domnişoară, stărui dânsul, fiţi bună, răbdătoare, căci, iată, chiar acum plec şi-l aduc, aşa nădăjduiesc, chiar eu însumi pe tatăl dumneavoastră.

— Nu ştiu cum să vă mulţumesc, domnule! 10 întâmpină dânsa.

— Fiţi încredinţată că mă simt fericit dacă vă pot face o cât de mică plăcere! grăi dânsul, apoi îşi luă băţul şi pălăria şi plecă cu pas grăbit până la colţ, unde-l aştepta trăsura.

15 Elvira se uită bâiguită după el.

Era nemulţumită cu sine însăşi, îşi făcea mustrări de a fi venit singură la cocoana Aspasia şi-şi puse tare în gând să nu mai iasă decât însoţită de franţuzoaica ei. Deşi, dar, bătrâna o rugă să mai stea şi să vie des pe 20 la dânsa, ea plecă peste puţin, cu paşi grăbiţi şi cuprinsă de o nelămurită îngrijorare.

Nu se îndoia că el vrea cu tot dinadinsul să scape pe tatăl ei şi-l va şi scăpa. Avea deci cuvinte de a fi mulţumită şi de a se bucura; sosită, cu toate aceste, 25 acasă, ea se uita cuprinsă de nelinişte acasă. El putea în toată clipa să sosească, iar oameni ca dânsul nu mai intraseră niciodată în casa lor, ce-i drept, largă, dar poate că nu tocmai bine mobilată. Sângele îi năvălea mereu în obraji când se gândea că nu ştie cum 30 să-l primească, ce să-i zică, cum să-şi dea pe faţă mulţumirile ei şi cum să se poarte faţă cu el fraţii ei şi mai ales mama ei cea nedeprinsă cu lumea.

Liitându-se din când în când în oglindă, ca să-şi potrivească găteala, muţind ici un scaun, colo altul 35 şi ştergând praful, ea mereu zicea în gândul ei: „N-aveam eu să mă încurc cu asemenea oameni!”

În vremea aceasta, Aristid Ghica a trecut pe la

Prefectură şi, după câteva vorbe cu inspectorul, l-a luat pe Tănase, ca să-l aducă. Iar după sosirea lor 40 toate s-au limpezit.

5 – Opere, vol. V – I. Slavici gg

Dacă ea nu ştia cum are să-l primească şi să-i mulţumească, ştia dânsul, om trăit în lume, cum să se potrivească cu cei ce-l primeau în casa lor şi să le fie tuturor a pe plac.

5 Se simţea, fără îndoială, străin unde se afla şi puţin a stat, dar şi-a luat, după obiceiul pământului, dulceaţa şi cafeluţa, ba a băut şi un lui în sănătatea stăpânilor şi a preafrumoasei lor fiice:

— În curând, socri!

10 Abia acum a ajuns Elvira să se bucure. Era fericită că toate au ieşit bine şi că toţi ziceau: „Ce om! ce om! Se vede că e prinţ”.

Prinţ n-o fi fost, poate, dar era om care ştia să-şi facă treaba. Aceasta mai bine decât toţi o ştia Tănase

15 care se mira şi se minuna c-a putut să scape.

El adică, acolo la poliţie, se încredinţase că era greu vinovat. Cei 4.500 de lei fuseseră număraţi fără de nicio scădere, şi el le făcuse celor de la primărie o mare nedreptate.

20 Mişelie fără de seamăn 1 Nu! aşa ceva nu se poate ierta.

Iară el era în stare să-şi bage mâna în foc pentru Costache.

Nu era nici el mai breaz decât alţii!

25 „Dar, îşi zise, la urma urmelor, nici frate, nici cumnat, nici fiu ori nepot, om din casă, ba nici chiar slugă nu-mi este. Câtă vreme munceşte cu folos, e bun tovarăş. Am însă să fiu de aici înainte cu ochii în patru”.

30 Aşa au şi rămas lucrurile: îşi ziceau „bună ziua”! când se întâlneau, iar de-acolo înainte fiecare cu ale sale.

Vorba românului: „Ce a fost a trecut!”

Nu-i este însă omului dat să ştie de unde şi din ce

35 i se trage fie binele, fie răul, şi rău a făcut Tănase de n-a fost cu inima deschisă şi nu i-a făcut lui Costache

cuvenitele mustrări.

Elvira n-a mai plecat singură de acasă, nici pe la cocoana Aspasia nu s-a mai dus; ieşind însă cu fran

40 ţuzoaica la plimbare, l-a întâlnit, ca alte dăţi, pe d. Aristid; şi acum, după cele petrecute, cra pentru el o chestiune de recunoştinţă să oprească pe o clipă şi să schimbe câteva vorbe.

Câteva, puţine vorbe – azi; să mai şi meargă câţiva, puţini, paşi împreună – mâine; să facă chiar 5 şi o mică plimbare împreună – poimâine. Era, la urma urmelor, pentru el o mulţumire să treacă prin mijlocul lumii însoţind o tânără atât de frumoasă, iară ea se simţea măgulită… Ce aveau de altminteri, ce puteau să aibă el, boierul, şi ea, fata Marghioalei, 10 unul cu altul!?

El era deprins cu cocoane şi cu coconiţe din lumea mare care ştiu să-şi măsoare fiecare vorbă şi fiecare mişcare, îşi petrecea timpul cu actriţe şi cu fel de fel de alte artiste care fură minţile prin plăcute făţăr15 nici şi, obosit de aceste, căută în braţele unei Laure oarecare odihnă premenitoare. Pe Elvira în niciuna dintre aceste lumi nu putea s-o pună: ea era pentru dânsul ceva străin, cu totul nou, o fiinţă care uimeşte prin cu desăvârşire neobicinuitul ei fel de a fi. 20 Tânără de o fire năvalnică, de o inteligenţă scânteietoare şi stăpânită de nepotolită sete de a şti, ea-şi petrecea timpul citind şi iar citind ori stând de vorbă cu franţuzoaica, o fată bătrână şi sfătoasă. Mai având şi inima deschisă, multă îndrăzneală şi o voinţă ne25 covârşită, bogăţia sufletească se revărsa peste frumoasele ei buze cu un fel de avânt care-l punea în uimire pe tânărul deprins a socoti femeia numai drept un crâmpei de om. Orbit de strălucirile ei sufleteşti, el nu mai vedea într-însa femeia frumoasă, şi chiar de la 30 prima lor întâlnire pierduse simţământul că e mai presus de dânsa.

Elvira, femeie ca toate femeile, o simţea aceasta şi a început să-şi dea seamă că franţuzoaica e cel puţin de prisos, dacă nu chiar supărătoare. 35 „Sunt – îşi zicea în fundul inimii ei – trecută de vârsta în care pot să dau în gropi rămâind de capul meu”.

Îi era ca omului care, ieşit în primăvara îndulcită de adieri călduroase, vede cerul senin şi verdeaţa 40 proaspătă şi e pornit să dea la o parte îmbrăcămintea care l-a ferit de ger în timpul iernii.

5* 67

Şi în adevăr i se desprimăvărase Elvirei: era primăvara vieţii ei.

Ar fi râs d. Aristid dacă i-ar fi spus cineva că e bătut de gândul de a i se face cocoanei Marghioalei ginere, 5 şi Elvira s-ar fi supărat şi ea dacă i-ar fi trecut cuiva să vorbească despre aşa ceva, ceea ce n-ar fi putut să facă decât franţuzoaica cea încredinţată că acolo o să ajungă în cele din urmă lucrurile. Erau însă cu deosebire plăcute clipele pe care el şi ea le petreceau 10 împreună, şi-ar fi fost o adevărată prostie să nu le sporească clipele acelea, când atât de învederat e că mulţumirea sufletească de care te lipseşti astăzi e pierdută pentru totdeauna. Aceasta cu atât mai vârtos cu cât azi era viscol, mâine moină, poimâine lapoviţă 15 şi iarăşi ger aspru: rar se nimeresc zilele în care om cu om se poate întâlni, aşa pe nepregătite, la plimbare şi abia de câteva ori au avut el şi ea parte de mulţumirea de a sta mai ici, mai colo, sub ocrotirea franţuzoaicei, de vorbă. După primăvara cea scurtă au 20 urmat apoi zădufurile de vară şi el a plecat la răcoare şi la aer curat.

Mai înainte de a fi plecat, el a avut câteva zile de cumpănă supărătoare.

O uşoară pornire a inimii îl îndemna să nu plece 25 fără ca să se fi dus să vadă pe Tănase, ca să ia ziuă bună de la dânsa. Era şi aceasta chestiune de bună-cuviinţă. Cu toate acestea, nu s-a dus: i se părea prea mult.

Nu se aşteptase însă la aşa ceva nici Elvira, care, 30 în timpul verii, a început să facă, acum şi fără de franţuzoaică, din ce în ce mai lungi plimbări cu Fănică şi cu dl. Filimon Mustac, inginerul, care se întorsese din străinătate om făcut şi cu desăvârşire schimbat.

35 Ţinea Elvira la el încă din timpul când îi fusese bun şi zelos învăţător. Ştia apoi că tatăl său ţine mult la el.

N-ar fi crezut însă niciodată că o să iasă din el omul de acum, deştept, cumpănit, înzestrat cu multă ştiinţă, priceput între ale sale, elegant şi manie4 O rat, o foarte plăcută societate, nu tocmai deopotrivă cu dl. Aristid, dar cam la fel.

Frumoase erau şi zilele petrecute în plimbări cu Mustac, căci orişicare fată tânără şi deşteaptă e doritoare de a sta de vorbă cu oameni umblaţi prin lume şi se simte măgulită când cei mai în vârstă îi dau ascul5 tare.

Într-una din zile au plecat Mustac, ea şi Fănică la Tei, ca să mănânce o caracudă la grătar, să bea un pahar de pelin şi să vadă lacul şi împrejurimile lui.

Sosiţi acolo mai de dimineaţă, pe răcoare, au în

10 trai în curtea bisericii, ca să vadă mormintele Ghiculeştilor.

— Aceasta e familia lui Grigorie Ghica-vodă, zise Mustac. E primul domn pământean după ce la 1821 au fost alungaţi din ţară fanarioţii. Din familia aceas

15 ta a ieşit şi Dona d'Istria, vestita scriitoare, care a murit pare-mi-se la Florenţa.

Elvirica se închina în faţa fostului său învăţător. I le spusese, poate, odinioară şi ei acestea, dar ea le uitase, precum se vede.

20 – Tot din familia aceasta va fi făcând parte şi dl. Aristid Ghica, grăi dânsa.

Mustac nu putea să-şi dea seamă de unde şi până unde ajunge ea să vorbească despre acel Aristid Ghica. îl ştia însă pe acesta.

25 – Nu! întâmpină dar. Acela nu are nicio legătură cu Ghiculeştii.

— Dar toată lumea îi zice prinţ! stărui dânsa.

— Aş! răspunse el. Sunt şi băcani care-şi zic Ghica în loc de Gheorghe, cum zicem şi Iorgu ori Guţă în

30 loc de Grigorie. Aristid de care vorbeşti e un băiat de bani gata, care îşi petrece viaţa în aventuri galante, de altminteri om cumsecade.

Fănică-l ştia şi el pe acel Aristid şi-i aruncă Elvirei o căutătură care o făcu să roşească.

35 Se înşela însă Fănică dacă credea că pe dânsa o jignea Mustac spuind că nu e prinţ Aristid şi că el umblă după fuste. Ea şi-l socotea, dimpotrivă, mai apropiat, iar cât pentru celelalte, ea se socotea, cu zâmbetul ei de frumoasă, mai presus de toate.

40 Ieşind din curtea bisericii, ei s-au oprit pe coasta de unde se deschide o largă şi încântătoare vedere spre lunca verde a Colentinei. La stânga, în faţa bisericii, se întinde grădina acum părăginită şi sub ea se află lacul încreţit în unde mărunte, iar la dreapta, pe ici, pe colo, apă, trestie, papură, şovar, iarbă verde 5 şi viţe risipite până spre mănăstirea Plumbuita, care se ridică a pustiu deasupra coastei din fund.

— Ce frumos! exclamă Elvira. Ce-i acolo în fund?

— E Plumbuita, câmpul de bătălie unde Mateivodă Basarab a câştigat izbânda pe urma căreia s-a

10 ridicat în scaun.

Dând acest răspuns, el ridică ochii spre cer. Era nourat cerul, dar după părerea lui nu a ploaie.

— Am putea să ne ducem până acolo ca să ne întoarcem pe şoseaua Colentinei, urmă el. E ră

15 coare şi bine. O bună şi nu prea obositoare plimbare, se înţelege după ce ne vom fi potolit colo, la cârciuma de pe malul lacului, şi foamea şi setea.

Aşa au şi făcut.

De-a lungul drumului, ici cânta în stuful de la

20 marginea bălţii o presură, colo se auzea din lanul des un cârstei ori o prepeliţă, mai departe se ivea deasupra păpurişului un stol de raţe sălbatice, iar pe la marginea bălţilor păşeau cu picioroange lungi un cocostârc, mai un pescar. Elvira îl întreba mereu pe fostul ei

25 învăţător: „Ce-i asta?” „Dar asta ce – îl?”

Şi mai stăruitoare îi erau întrebările după ce au sosit la surpăturile fostei mănăstiri, unde sunt atât de multe de văzut.

— Nul nu! nul stărui dânsa când Fănică voi să

30 între pe poarta clopotniţei dărăpănate. Vreau mai

înainte să mă satur de minunatele privelişti de la dreapta, din stânga şi din dosul mănăstirii. Haide! urmă alergând pe săltate de aci până colo ca un copil răsfăţat.

35 După ce au intrat, în sfârşit, în curtea înconjurată de dărâmături şi plină de bălării crescute deasupra mormanelor de cărămidă şi moloz, ea s-a uitat împrejur, cuprinsă de uimire şi din ce în ce mai înduioşată.

40 Se poate!? se tângui dânsa. E de necrezut! Ce fel de oameni sunt aceia cari au lăsat în asemenea risipă un giuvaier cum se vede a fi fost acesta, un locaş sfânt, de care se leagă atât de scumpe amintirii? Cine? cum? când? de cel?

Mustac începu s-o dumirească cine a ridicat şi 5 înzestrat mănăstirea, care la 1632 era în fiinţă, care era rostul fiecăreia din părţile zidirii acum ruinate, cum era bolta cutare, colonata cutare ori pivniţa cutare, care era zestrea mănăstirii când cu secularizarea, de când au fost toate lăsate în părăgi10 nire. Vorbea nu numai arhitectul, ci totodată şi omul care are mintea deschisă pentru toate, şi Elvira se fericea ştiindu-se fiica lui Tănase Colţatu, care atât de bine ştie să-şi aleagă oamenii.

Nu era Filimon Mustac deopotrivă cu Costache, 15 asta nu 1 Avea însă şi el ale lui 1 Singur era şi el în felul lui!

Părerea aceasta nu şi-a schimbat-o Elvira nici după ce dl. Aristid Ghica s-a întors iar la Bucureşti.

În timpul petrecut la pădure verde şi la aer curat 20 n-a uitat, precum se vede, puţinele clipe petrecute cu dânsa, căci după întoarcere n-a mai stăruit în gândul c-ar fi prea mult dacă i-ar face o vizită lui Tănase şi cocoanei Marghioalei. Ce-l privea adică pe el tâmplăria lui Tănase şi bucătăria cocoanei Marghioalei!? 25 S-a dus, de întoarcere, să-l vadă pe Tănase, ba a mai luat cu dânsul şi un frumos buchet, cum se cuvine când e la mijloc şi-o drăgălaşă domnişoară.

Au urmat apoi pe ici, pe colo posomorâtele zile de toamnă, cari pentru Elvira tot încântătoare primă30 vară au rămas.

ZBUCIUMĂRI ÎNFUNDATE

Mahala! Ce este mahalaua? Sunt oameni şi mai ales femei cu ochi neastâmpăraţi şi pânditori cari li se uită unii altora prin crăpăturile perdelelor în casă spre a 35 se dumiri ce se află pe poliţe şi pe colţare, prin dulapuri şi prin lăzi, prin saltare şi pe sub paturi, ştiu mai bine decât tine însuţi ce gândeşti, ce simţi şi ce vrei şi-ţi cunosc din fir în păr spiţa neamului, rosturile vieţii şi adevărata fire.

Îndeosebi mahalagiii de baştină ai Bucureştilor nu degeaba sunt mitocani, embaticari ai metoacelor.

5 îşi urzise în vremurile mai de demult la Bucureşti fiecare mănăstire mai însemnată metocul, unde trăgeau călugării ori călugăriţele când veneau cu treburi la Mitropolie. Având aceste metoace lărgime mare, oamenii fără de rost cădeau cu rugăminte la egumeni 10 şi la stanţe ca să le dea câte un petec de pământ pe care să-şi facă rost de o căscioară. Îşi avea deci fiecare mănăstire mitocanii, cari steteau adunaţi ca puii pe lângă cloşcă, privegheau neîncetat unul asupra altuia şi erau în toată clipa gata să vestească pe sfin15 ţiilelor despre cele ce se petrec în mahalaua metocului. E deci lucru rămas din bătrâni, un fel de boală din născare la mitocani să nu treacă nimic cu vederea, şi mitocanca de soi ştie mai bine decât orişicine câţi pomi ai în grădină, câte curele de pastramă îţi stau 20 atârnate de căpriorii din pod, câţi grăsuni îţi guiţă prin curte, câte ouă ai pus sub cloşcă, când te scoli, cum îţi petreci ziua, cu cine te însoţeşti… gura mahalagioaicei de baştină seamăn nu are.

Când se iveşte prin mahala vreo trăsură, vreun car 25 cu boi ori vreo mutră din altă lume, vecinele aleargă una la fereastră, alta chiar în faţa casei, toate doritoare de a vedea, gata de a născoci şi grăbite de a se duce la răspântie, ca să se întâlnească cu altele şi să se dumirească între ele, şoptindu-şi la ureche. 30 O dată, de două, de trei ori, numai de trei ori s-a oprit trăsura lui Aristid Ghica în faţa caselor lui Tănase: vecinele aleargă strigând: „A venit prinţul, iar a venit!” şi toate spun că el vine mereu pe la Elvira, care l-a lăsat mofluz pe celălalt. 35

Câteodată trăsura rămâne la celălalt colţ şi el îşi urmează pe jos, mai cu perdea, drumul până la cocoana Aspasia. Vecinele ştiu că el are întâlnire cu Elvira, care l-a şterpelit şi-a lăsat-o pe Laura cu inima friptă. Lina lui Şoltuc, gazda lui Costache, adevărată 40 mahalagioaică şi ea, nu-şi mai putea stăpâni firea. Ţipa din când în când dreptatea din ea.

— Pune-ţi, Lino, pază gurii, că prea le torni prăpăstioase! îi zicea Costache.

— Las, că ştiu eu de unde le adun, grăia dânsa sugându-şi buzele ca cocoana Aspasia. Nu mă iartă firea, dar multe aş putea să spun. Tac şi nu zic nimic. Nu! din mine nici cu cleştele n-are nimeni să scoată vreo vorbă. Uite, îmi dă brânci, dar mă stăpânesc. La urma urmelor, ce mă priveştel? E cu ochi şi cu sprâncene! Se vede cât de colol Eu nu zic nimic, dar toată lumea ştie ce l-a îndemnat pe Tănase să-l scoată mofluz pe italian şi să-i facă vânt, ca să-l bage în tovărăşie pe Filimonul acela. N-o spun eu; o vede toată lumea. Eu tac, cum zisei, şi nu zic nimici

— Eu, Lino, văd c-ai zis, ba chiar şi-ai spus ceva ce nu poţi să ştiil grăi Costache, omul liniştit şi totdeauna cumpătat.

Ştia el chiar mai bine decât Lina c-au fost la mijloc oarecari vicleşuguri ale domnului Filimon Mustac, dar aceste erau lucruri pe care Lina nu putea să le înţeleagă.

— Nu vreau, Lino, să zic c-ai spus prostii, urmă el, dar eu port socotelile tovărăşiei şi ştiu mai bine decât orişicine că italianul era mereu încurcat şi că nu o dată a sărit Tănase să-l scape. Ar fi putut să scape şi acum dacă l-ar mai fi păsuit timp de vreo două-trei luni, căci avea să ia nişte bani; n-a mai vrut însă.

— Asta e, vezi, n-a mai vrutl întâmpină Lina. Vorba e de ce n-a mai vrutl?

Costache stătea de vreo zece ani acum în gazdă la Şoltuc, dormea sub acelaşi acoperământ cu Lina şi mânca bucata gătită de ea. Când n-avea de lucru la tâmplărie, el stătea de obicei acasă şi, slăbiciunile lui, desena ori citea, mult şi multe citea. Niciodată nu-l supăra nimeni; mai ales Lina-l lăsa în pace şi umbla în vârful picioarelor. Acum ea

era cuprinsă de un neastâmpăr care trecea şi la el, cum trece căscătura din om în om, şi aceasta-l supăra.

— De ce, Lino? grăi dânsul. Pentru că e om zăcaş, care rabdă cât rabdă, dar ţine minte şi nu te mai iartă după ce şi-a pierdut răbdarea. N-o ştie aceasta nimeni mai bine decât mine, urmă el, suspinând din greu.

Am trăit, precum ştii, timp de patru ani în casa lui ca ucenic, şi atât atunci, cât şi după ce am ieşit calfă, mă cicălea mereu de-mi venea să-mi iau lumea în cap. Acum, de o bucată de vreme, îmi vine să-mi iau lu5 mea în cap pentru că nu mă mai cicăleşte. I s-a făcut, se vede, lehamite şi nici în ochi nu mi se mai uită, nici vorbă bună nu-mi grăieşte, ci mă ia totdeauna cu binişorul, parcă niciodată nu i-aş fi fost nimic. Aşa au venit lucrurile şi cu italianul. l-a şoptit, ce-i drept, 10 şi arhitectul acela mai una, mai alta la ureche: Tănase nu e însă om pe care poţi să-l incinţi, şi zadarnic ar fi rămas toate vicleşugurile dacă n-ar fi fost la mijloc aceasta.

Lina scutură stăruitor din cap. Iar îi dedea brânci 15 pornirea de a spune ceea ce ştie.

— Dacă aşa spui – grăi stăpânindu-şi firea – aşa trebuie să fie şi nu-mi trece prin gând să zic că au dreptate cei ce ar vrea să te facă să crezi că Tănase ţine să şi-l facă ginere pe inginerul acelal Eu nici n-o

20 zic, nici n-o cred aceasta.

Gostache îi aruncă o căutătură de om pornit spre ceartă.

— Vorbeşti, Lino, alandala! grăi dânsul. Acestea sunt lucruri pe care nici el însuşi nu le ştie. Nu 1 omul

25 nu ştie cum poate să i se schimbe gândul de azi până mâine şi cum poimâine poţi să te întorci iar la cele dorite alaltăieri.

— Uite, aşa zic şi eu, întâmpină Lina zâmbind. Stând la portiţă de vorbă, mai una, mai alta dintre

3 O vecine dă cu socoteală că n-o să i se împlinească lui Tănase gândul. El ţine la Elvirica lui ca la lumina ochilor săi, iară ochii ei, după toate semnele, spre altul se îndreaptă. Cine poate să ştie care pe care-l?

Gostache îşi pierdu răbdarea, îşi luă pălăria şi 35 ieşi din odaie la aer curat.

Era duminică după-prânz. Şoltuc şi ceilalţi doi tovarăşi cari steteau în gazdă la el se culcaseră să tragă un pui de somn.

Gostache, nemaifiind în stare să citească, ieşi în 40 uliţă şi se duse la cârciuma din colţ.

Îi venise, aşa deodată, poftă de a bea.

Intrat însă în cârciumă, el rămase cu inima îndoită.

„Să bea omul – zicea odată Tănase – mai ales cel ce munceşte din greu are nevoie de băutură, şi bine face dacă bea, dar nu la cârciumă, ci la el acasă şi cu măsură”.

Ei bine! Tănase era unde va fi fost şi nu putea să ştie cine bea şi cine nu bea la cârciumă. Costache nu mai putea, cu toate acestea, să stea pe gânduri.

— Băiete, zise el. Să-mi dai un clondir de vin vechi, dar dă-mi-l să-l iau acasă.

Apoi s-a întors acasă, în iatacul lui, şi a început să bea pe gustate, niţel câte niţel, ca să simtă gustul vinului şi să nu se ameţească mai rău de cum îi prieşte omului. Şi e lucru ştiut şi de atâtea ori spus că vinul înveseleşte inima omului.

— Dă-le toate dracului! strigă Costache în cele din urmă. Ce-ţi pasăl Una e viaţa omului, şi păcătos e cel ce nu ştie să şi-o trăiască pe plac.

Ceea ce-l supărase pe el nu erau faptele petrecute, ci vorbele fără cumpăt ale mahalalei. De aceea se ivea din când în când, ca pe fulgerate, în sufletul lui simţământul că o mare nenorocire are să se întâmple, că orişiunde te uiţi, peste nenorociri dai în lumea aceasta. Iar turna însă în pahar şi iar se muia.

„Da! – grăi aşa, vorbind cu sine însuşi – om zăcaş şi încăpăţânat, dar bun şi cu dreptate, cu adevărat om, cum numai rar găseşti. Să-l trăiască Dumnezeu I în plin să-i meargă toate! urmă cuprins de înduioşare. Eu ce să-mi fac dacă sunt un păcătos!?”

N-ar fi fost adevărat dacă s-ar fi zis că e ameţit de băutură. Nu era, dar o plăcută amorţeală îl cuprinsese şi,

închizându-şi ochii, se învârtejeau toate în capul lui şi din negura închipuirii lui se desluşea mai Sandu, mai Marghioala, mai Elvira, mai Fănică, mai vreunul dintre tovarăşii lui.

„Bun băiat, bun şi harnic, priceput om. N-ai ce să-i zici!… Copilul ei… Ce femeie! Nu-i vorba, şi-ai lui!… Fratele mai mare al lui Fănică… De! Cine-ar fi crezut să mai iasă din Fănică om ca cel de ieri!? De când cu spaima cea mare, care l-a zguduit, şi-a venit în fire şi s-a făcut să-i cauţi pereche… Bine-am făcut, foarte bine! Uite! mi-e parcă o văd şi acum… «Gostache, din dragoste pentru mine!» Ce suflet de femeie! Cum, Doamne, să nu faci de dragul ei orişice!?”

5 Se vedea pe sine însuşi ducând ghiozdanul ei şi-o auzea zicând: „Costache, vino!” „Costache, stai!” „Costache, du-te!” „Uite, Costache!” „Vezi, Costache!”… Cum ştia Dumnezeu să împodobească lumea şi să-i dea vieţii farmec! 10 Pe la toacă el se ridică cu ochii muiaţi în lacrămi de înduioşare. Nu-l mai răbda firea să stea: trebuia neapărat să se ducă acolo unde şi-a trăit cele mai frumoase zile ale vieţii, să simtă mirosul de talaşi, de scânduri de curând trase la rindea, de vopsele şi de 15 clei, să schimbe o vorbă fie cu unul, fie cu altul dintre cei apropiaţi de sufletul lui.

Rar i se întâmpla, ce-i drept, ca duminicile ori zilele de sărbători să treacă pe la tâmplărie, acum însă, după ce-şi deşertase clondirul, acolo şi numai acolo 20 se simţea el acasă, şi acasă omul se simte mai bine decât orişiunde.

Văzându-l trecând prin mijlocul uliţei, vecinele se uitau ciudite după el.

Lasă că nu-l ştiau băutor, dar nici nu semăna câtuşi 25 de puţin a om băut.

„Ce i se va fi întâmplat lui Costache de trece râzând, parc-a lui ar fi lumea întreagă!?” îşi ziceau ele.

A lui şi era, căci în starea sufletească în care se afla, nimic nu-i mai lipsea şi toate le are cel ce de 30 nimic nu mai simte trebuinţă. S-ar fi închiondorit, poate, dacă în faţa casei ar fi găsit trăsura prinţului ori dacă Mustac,

inginerul, i-ar fi ieşit în cale. Mai e însă în lumea aceasta, pe lângă toate acestea, şi noroc: el s-a uitat la toate ferestrele casei şi n-a văzut 35 pe nimeni; a trecut de-a lungul curţii spre tâmplărie şi nimeni nu i-a ieşit în cale; a intrat până la masa lui de desemn şi nici măcar vreunul dintre ucenici nu a prins de veste. Era parcă ar fi plecat toţi, lăsând casa pustie, şi el i se părea sieşi un fel de lunatic plecat 40 fără ca să ştie unde şi dus într-aiurea de o tainică putere, după cum îl trage sfoara.

„Vezi dumneata minune! grăi uitându-se în toate părţile. E ca în povestea cu zâna cea adormită prin farmece, împrejurul căreia dorm şi străjile de pază”.

Adevărul era că în timpul trecerii lui prin curte 5 el fusese zărit de cei din casă.

În timpul când el stetea singur în iatacul lui şi bea câte o înghiţitură din clondir, Tănase, Fănică şi Elvira stăteau buşumflaţi şi departe unul de altul, fiecare în câte un colţ al salonului larg şi luminos. 10 în curând, după masă adică, Sandu îşi pusese armă sarul la cabrioletă şi trăsese la scară, ca s-o ia şi pe Elvira şi să iasă, ca alte dăţi, la Şosea.

Fănică înghiţi de câteva ori în sec. Nu de ieri, de alaltăieri, ci de mult acum i se făcea negru înaintea 15 ochilor când îl vedea pe Aristid Ghica. Nu-i da mâna s-o mărturisească aceasta şi după ce Aristid Ghica îl scăpase pe Tănase din încurcătură cu cei 340 de lei, dar îşi făcea cele mai grele mustrări pentru vina de a-l fi băgat pe tatăl său în acea încurcătură. „Dacă 20 n-ar fi fost la mijloc păcatul meu, n-ar fi fost Elvira niciodată nevoită să ceară ajutorul netrebnicului aceluia”.

Aceasta-l rodea cu atât mai vârtos, [cu cât] ea nu putea să i-o spună chiar nici lui Costache. I se răzvră25 tise deci întreaga fiinţă când a aflat că soru-sa, ieşind cu Sandu la Şosea, se întâlneşte adeseori cu Ghica şi se plimbă toţi trei. Văzând-o acum pe Elvira gătită şi gata de plecare, el îşi pierdu într-o clipă de slăbiciune voinţa.

30 – Ai face mai bine dacă ai pleca singuri îi zise deci fratelui său mai mare.

Elvira tresări, se făcu dreaptă şi ţeapănă, îşi ridică cu îndărătnicie capul şi-i aruncă o căutătură dispreţuitoare.

1.5 înţelegea prea bine pornirea de care era stăpânit el şi se întoarse iar spre ieşire, ca să se urce în cabrioletă.

— Are Fănică dreptate, multă dreptate, grăi însă Tănase. Faci, Sandule, mult mai bine dacă o laşi

2. O pe ea acasă. Eu n-o opresc, căci ţin să vă las în voile voastre, dar Fănică are dreptate.

Elvira iar se întoarse şi rămase câtva timp nemişcată, într-un fel de aiureală.

Nu-i venea să creadă ceea ce auzise.

— M-am dumiriţi zise apoi. Ştiu la ce vă gândiţi 5 şi ce voiţi. Am să rămân, dar nu pentru că o cereţi aceasta, ci pentru că aşa voiesc eu I Nu e în lumea aceasta nimeni care mă poate sili să fac ceea ce eu însumi nu voiesc.

Grăindu-le acestea, ea îşi scoase pălăria şi o aruncă

10 pe masă, apoi se aşează.

— Nici nu vrea nimeni să-ţi facă vreo silă! întâmpină tatăl ei.

— Are însă orişicine să voiască ceea ce e dator a face! adăugă Fănică.

15 – Frumoasă vorbă 1 strigă Tănase. Binele pe care ţi l-am făcut de bunăvoie tot de bunăvoie ai să mi-l răsplăteşti. Altfel mă lipsesc.

— Auzi dtal întâmpină Elvira. Fănică, odorul, are să mă înveţe pe mine cari îmi sunt datoriile şi cum

20 am să le împlinesc. El nu şi-a dat niciodată în petec.

Aşa îşi aruncau săgeţi cum scapără scântei pietrele de moară puse pe zvâcnite în mişcare.

Când Costache se ivi trecând prin curte, Tănase se ridică puţin, uitându-se pe fereastră.

25 – Dar potlogarul acesta ce va mai fi căutând pe timpul acesta aici? zise, aşezându-se iar.

Fănică stete puţin pe gânduri, apoi plecă repede să-l vadă.

Elvira tresări. îl vedea rar şi numai în treacăt pe

30 Costache şi trecuseră câteva zile de când nu mai

vorbise cu el. După vorbele pe care le avuse acum cu tatăl şi cu fratele său, îşi făcea mustrări.

„Te miri ce-i va fi spuind Fănicăl” îşi zise dar şi plecă şi ea tot cu pas repede, încât intră la Costache

3 5 aproape deodată cu Fănică.

Ei îşi rămaseră zăpăciţi faţă în faţă, el voios şi rizător, iar Elvira şi Fănică posomorâţi.

— Ce mai faci, Costache? întrebă dânsa rostind vorbele rar şi oarecum în silă.

40 Lui Costache i se împăienjeniră ochii, şi el scutură o dată din cap, ca să i se mai lumineze vederile.

— Bine faci răspunse apoi dezgheţat cum ea nu-l mai văzuse. S-ar putea oare să nu fac bine când te aud întrebându-mă ce fac!?

Deşi rostite[11] cu faţa veselă şi cu inima deschisă, vor5 bele aceste sunau în urechile ei a mustrare de nemiloasă asprime.

— Bine, Costache – îi zise fără de a i se uita în ochi – dar eu totdeauna am ţinut să ştiu ce faci.

— Fără doar şi poate! întâmpină el. O ştiu aceasta 10 chiar şi fără ca să mi-o fi spus. Aş putea oare să fiu vesel, precum mă vezi, dacă m-aş îndoi despre aceasta!? Uite, întreabă-l pe el, urmă întorcându-se spre Fănică. Să spui dacă m-ai auzit vreodată plângându-mă că nu-ţi pasă dacă bine ori rău îmi merge. 15 Fănică, în starea sufletească de acum a lui, nu-i era câtuşi de puţin bună mărturia.

— Mie nu mi te-ai plâns, răspunse el, şi chiar dacă vei fi avut cuvinte, nu li te vei fi plâns nici altora, căci aşa ţi-e firea. Nu ştiu însă ce are să fie mâine.

20 Elvira îi aruncă o căutătură fulgerătoare.

„Pe el să-l laşi în pace! ar fi voit să-i zică. În certurile noastre n-are să fie amestecat. Nu eşti tu vrednic să stai în faţa lui!”

— Ce-ar putea să fie mâine!? întâmpină Costache 25 drept răspuns la vorbele grăite de Fănică. Orişice ar fi mâine, ceea ce a fost ieri rămâne. Fapta rea pe care-ai săvârşit-o te munceşte mereu de nu mai poţi să-ţi urmezi

11 în tex l: rostise.

lucrarea în tignă, nu-ţi mai prieşte mâncarea, nu mai ai parte de dulceaţa somnului, nu te bucuri 30 de lumina soarelui şi-ţi vine să-ţi iei lumea în cap. Tot aşa fapta bună îţi înveseleşte inima şi-ţi umple viaţa de câte ori îţi aduci aminte, că tu eşti cel ce-a săvârşit-o. Aşa e! stărui dânsul. Cel mai mare binefăcător îţ, i este în lumea aceasta cel ce-ţi dă îndemnul 35 de a săvârşi fapte bune!

Elvira şi Fănică se uitau la el cu ochi mari. Nu-l mai auziseră niciodată vorbind atât de mult şi cu atâta limpezime. Li se părea cu totul alt om.

— Să vezi – urmă el întristându-se – nenea Tănase s-a săturat de mine şi m-a horopsit de nu mă mai poate vedea în ochi…

— Nul îl întrerupse Fănică greu atins. Aceasta 5 să n-o zicil

— Îţi faci, zicând-o, însuţi o mare nedreptate! adăugă Elvira, deşi ştia prea bine de când şi de ce anume e horopsit.

— Aceasta se vede şi pe nespuse! stărui Costache

10 cu tot dinadinsul. Îmi sângeră inima, dar mi se înveseleşte iar când mă gândesc la binele pe care mi l-a făcut odinioară cicălindu-mă mereu, ca să scoată om din mine, şi la încrederea pe care o avea în mine. Trecute sunt acum toate – urmă el înduioşat – dar

15 eu nu 1 e uit, căci urgisit îţi este numai cel ce te împinge spre rele făptuiri.

Elvira şi Fănică steteau greu atinşi în faţa lui. Aveau atât ea, cât şi el, întocmai ca dânsul, gânduri grele, pe care se sfiau a le da pe faţă.

20 – Dai dai urmă Costache, ridicând glasul. Orişice ar fi mâine, eu nu pot să uit ceea ce a fost odată, şi inima mi se umple de o duioasă mulţumire când mi te aduc aminte copilă fără de gând ascuns şi de mine sufleteşte apropiată, care se bucura când făceam câte

25 ceva de dragul ei. Eu ştiu ce vrei să zici, adăugă el întorcându-se spre Fănică: s-au mai schimbat lucrurile şi e în firea lucrurilor să se mai schimbe încă. N-are a face. Gata eram să sar şi în apă şi în foc; gata sunt şi acum şi

gata am să fiu totdeauna, căci asta e plăce

30 rea mea, mulţumirea cea mare a vieţii mele. Cum, Doamne, să nu mă simt bine când te-aud întrebându-mă ce fac!? adăugă iar, întorcându-se spre Elvira.

Ea stetea viu mişcată şi se uita cu ochii ei cei mari şi pătrunzători aşa, în vânt.

3 5 Costache, viu mişcat şi el, era ispitit să se plece şi să-i ia mâna, ca s-o sărute. Nu îndrăznea însă şi-i venea să se depărteze.

— Gata sunt, repetă el, orişicând, şi dacă ar fi să-ţi fie greu vreodată şi să ai nevoie de-un om care

40 e gata la toate, să nu mă uiţi, să nu mătreci cuvederea, să-ţi aduci aminte de Costache.

Grăindu-le aceste, el se depărta, în vreme ce Fănică-şi muşcă buzele şi-şi rodeaunghiile, iar Elviraseuita oarecum sperioasă după el.

„Bine! îşi şopti într-un târziu. Dar eu ce i-am făcut? 5 Cum şi în ce fel aş putea să fiu vinovată!?”

CĂILE URSITEI

Era adevărat că ţinea Tănase la fiica sa ca la lumina ochilor săi. N-ar fi ajuns ceea ce era dacă n-ar fi avut-o pe ea. Iubirea către dânsa era în sufletul lui 10 un neistovit îndemn spre fapte, şi inima îi râdea nu numai când o vedea, ci şi când şi-o gândea aşa cum o ştia. Tocmai de aceea însă el ar fi rămas dezamăgit dacă dânsa, slabă de înger ca cele mai multe femei, ar fi intrat umilită-n vorba lui. Copiii lui trebuiau 15 să fie oameni întregi, care nu se dau cu una, cu două, nu se sfiesc a-şi da pe faţă gândul şi nu fac decât ceea ce ei înşişi voiesc. Mai dragă i se făcuse atunci când n-a mai vrut să meargă la pension, gândul cel mai adevărat şi l-a mărturisit dar şi când i-a zis Elvirei 20 „nici nu vrea nimeni să-ţi facă vreo silă”. Nu 1 silă nu! Numai într-o clipă de slăbiciune a scăpat vorba că Sandu face mai bine dacă pleacă singur la Şosele. Fata lui n-avea să facă decât ceea ce-o trăgea inima.

Nu însă tot într-o clipă de slăbiciune a zis că e 25 frumoasă vorba că orişicine are să vrea ceea ce e dator a face.

„De! şi-a zis el după ce a rămas singur. Aşa este! Eu cu toată inima, din cel mai curat îndemn, cu gând cu desăvârşire bun mi-am îndrumat ucenicii, ca să 30 scot din ei oameni destoinici şi cumsecade. Am deci mulţumirea faptelor mele, iară ei îmi rămân datori pentru binele de care s-au împărtăşit. Şi ei tot cu toată inima, din cel mai curat indamn şi cu gând bun au să-şi facă datoria dacă e vorba să avem parte ei de 3 5 mulţumirea faptei săvârşite, iară eu de mulţumire sufletească. Cu toată inima şi din cel mai curat îndemn au, cu atât mai vârtos, să-şi facă datoria copiii, pe care i-am crescut din dragoste şi i-am pregătit pentru viaţă cu neadormită purtare de grijă şi lepădindu-mă de mine însumi. Da! urmă. Am să-i spun răspicat şi fără de înconjur care îmi este dorinţa şi ce gândesc şi dânsa va face după cum o mână firea ei. Dac-ar fi să nu ne potrivim, rămânem săraci, lipsiţi de dulceaţa mângâie5 rii, eu ca părinte, iară ea ca fiică. Prinos binecuvântat e numai darul de bunăvoie”.

Gândurile acestea i se strecuraseră prin minte când Fănică şi Elvira s-au întors iar în salon şi s-au aşezat 10 el într-un colţ, ea într-altul.

După cele petrecute însă nu mai erau nici el, nici ea cei de mai înainte.

Îndeosebi Elvira era de-i venea mereu să plângă.

— Nu ştiu ce vă veţi fi închipuind, grăi dânsa peste 15 câtva timp. Faceţi zarvă dintr-un lucru de nimic. Nu cumva e păcat să petreci o vară plăcută stând în mijlocul lumii de vorbă cu un om inteligent, cult şi foarte binecrescut!?

— Un ăla pe care nu-l mai latră câinii mahalalei 20 şi-l ştiu toate babele de prin vecini! întâmpină Fănică, zâmbind cu răutate. Bună părere nu-şi fac despre tine cei ce te văd plimbându-te cu el.

— Te rog, domnule, să-ţi cumpăneşti vorbele, îl înfruntă Elvira. Pe mine n-ai să mă pui în rând cu

25 Laura dumitale!

— Te pui, domnişoară, dumneata însăţi! îi răspunse el. Azi aşa cum vrei, iar mâne cine ştie cum.

— Ştii că eşti prea-ndrăzneţ! replică dânsa.

— Are, fată, omul dreptate! interveni Tănase. 30 Firul de iarbă, dacă nici nu-l tai, nici nu se usucă, creşte, creşte, mereu creşte până ce nu dă-n spic plin de rod, şi abia după ce rodul s-a copt se face iarba pai. Nimic din cele intrate în fiinţă nu stă pe loc; toate se desfăşoară potrivit cu firea lor. Bine zici, Fănică: 35 azi aşa, iar mâine cine ştie cum.

— Azi la Şosea, iar mâine la cocoana Aspasia, adăugă Fănică, aducându-şi aminte serile petrecute cu Laura.

Elvira, care o singură dată-l întâlnise pe Aristid 4 O la cocoana Aspasia, se uită lung la fratele său. Abia cu vreun pătrar de ceas mai înainte li se plânsese Costache amândurora că e horopsit, şi cu o putere covârşitoare se ivi în sufletul ei pornirea de a-i face tatălui său mărturisirea că nu Costache a fost acela care l-a minţit când cu cei 340 lei.

5 – Şi tu, chiar tu, strigă dânsa, tu mai îndrăzneşti să-mi vorbeşti mie despre întâlnirea din casa cocoanei Aspasiei? Dar asupra cui cade vina că am fost atunci nevoită să mă întâlnesc cu dl. Ghica la cocoana Aspasia 1?

10 Fănică începu să tremure şi se făcu alb ca varul.

— Care va să zică – urmă ea cuprinsă de mânie – bietul de Costache…

Tănase îi tăie vorba.

— Lasă-l pe omul acela, grăi ridicându-se puţin. 15 N-are el ce să caute când vorba e de ale noastre. Nu ţi se face nicio vină, urmă apoi stăruitor; vorba nici nu e de ceea ce ai făcut, ci de ceea ce ai ori nu ai să faci, şi aici supărare nu încape. Nu mă-ndoiesc nici eu că e pentru tine, cum ar fi şi pentru orişicare altă 20 fată, o plăcere să te plimbi şi să stai de vorbă cu oameni ca domnul acela. Mică, mare, plăcerea aceasta e nevinovată. Eu mă întreb însă: ce poate să iasă de acolo 1?

— Nimic n-are să iasă, răspunse ea. Ne pare bine 25 că ne vedem, că putem sta de vorbă, şi atât.

— Lucru firesc e ca mâine ori poimâine să nu vă mulţumiţi cu numai atât, întâmpină Tănase, şi chiar dacă te vei fi mulţumind tu, poate că nu se va mulţumi el, şi

chiar şi dacă se va fi mulţumind şi el, n-o să

30 creadă lumea care vă vede că nu mergeţi din ce în ce mai departe. De aceea îi dau dreptate lui Fănică: faci bine dacă te lipseşti de plăcerea aceea, orişicit de nevinovată ar fi ea. Eu nu cer să te lipseşti, dar îţi spun, ca părinte, cu inima curată, care-mi este 3 5 părerea. Aristid Ghica ne-a fost şi poate să ne mai fie de mare ajutor, e om cumsecade, chiar foarte cumsecade, dar nu e de seama noastră.

Elvira-şi ridică plină de mândrie capul.

— Eu nu-l socotesc mai presus de mine, grăi dânsa, 40 şi n-am avut niciodată cuvinte de a crede că el mă socoteşte mai prejos de sine.

6* 83

— Atunci, răspunse el, te-ai depărtat încetul cu încetul de noi, încât azi-mâine ai să te simţi străină în mijlocul nostru.

Văzând că nu mai e vorba de vina lui Costache, 5 Fănică se mai învioră.

— Fiecare cu al său trai – zise el cam cu jumătate de gură – eu în umbră la răcoare, tu-n lumină şi la soare.

— Ştiu, ştiu, ştiu 1 îi răspunse Elvira. Să nu mă 10 socotiţi, vă rog, atât de proastă ca să nu-mi dau seama unde vă bate gândul. E altul mai de seama noastră cu care aţi voi să mă plimb. Spuneţi-o şi nu umblaţi cu vorbe-n doi peri 1

— Eu cred, îi zise Tănase, că atât fratele tău mai 15 mare, cât şi mai ales tatăl tău pot, ba chiar trebuie să-ţi vorbească fără de-nconjur. Dai Mustac, pe care-l ştim bine şi la care ţinem, omul meu, şi atât ar trebui să-ţi fie destul pentru ca să nu-l mâhneşti plimbându-te cu celălalt. 20 – Un flecari adăugă Fănică.

— Flecar, dacă-ţi place, îi răspunse ea, dar flecar cu care-ţi petreci bine, iară nu om vrednic, care te plictiseşte.

— Nu-ţi face, fată dragă, nimeni silă, grăi Tănase; 25 ţi-ar şedea însă foarte bine dacă de dragul tatălui tău ai ţinea seamă şi de un om care te va fi plictisind, poate, câteodată, dar are slăbiciune pentru noi toţi şi mai ales

pentru tine.

Elvira-l iubea pe tatăl său şi-l punea foarte sus în 30 gândul ei, se simţea dar dureros atinsă, încât abia-şi mai putea stăpâni lacrămile.

— Să mă lăsaţi în pacel Ce-am făcut eu de toţi mi se leagă de cap!? se tângui dânsa. Nu pot, ca alte fete la vârsta mea, să-mi petrec viaţa după pofta mi

35 mii mele!?

Fănică se uită la ea zâmbind cu răutate.

— Poftele inimii tale nu prea sunt stăruitoare, îi zise. Timp atât de îndelungat ai muncit pe brânci cu gândul de a ajunge odată mare doctoriţă. Deodată apoi.

40 vei fi ştiind de când, le-ai lăsat toate baltă, ba te-ai lipsit şi de franţuzoaica la care ţinuseşi atât de mult. D? ce, soro? de dragul cui, Elvirică dragă!?

Femeia, când nu mai ştie ce să-ţi răspundă, o porneşte pe plâns şi pleacă-n grabă mare.

5 Aşa a făcut şi Elvira, care acum se simţea umilită, cea mai nenorocită femeie de pe faţa pământului.

Era nemângâiată, dar hotărâtă într-un fel.

Nu-i este însă nimănuia dat să se abată din calea ce i-a fost croită de ursita lui. 10 Elvirică mai avea şi alt frate, care, ţanţoş când ieşea-n cabrioleta lui la Şosele, se simţea[12] ridicat în slava cerului când se putea plimba cu dl. Aristid Ghica, cel cu desăvârşire elegant; care avea cai straşnici la trăsura lui cea de tot frumoasă. 15 Pe lângă tată, apoi, Elvira mai avea şi mamă, pe „lelea”, mai târziu cocoana Marghioala, care se simţea cuprinsă de un fel de beţie când se gândea că fiica ei se plimbă cu prinţul şi că prinţul îi vine din când în când la casă, ba chiar îi şi sărută mâna. Pentru 20 ea prinţ era şi numai prinţ putea să fie. Nu fără de rost i se zicea Elvirichii „prinţesă”: chiar ursitele îi rânduiseră un prinţ drept tovarăş de vieţuire.

Elvira era deci mereu hărţuită. Trasă când la dreapta, când la stânga, încât i se făcuse viaţa nesuferită. Azi 2 5 Sandu îi spunea că Fănică e un zănatec încăpăţânat ca tatăl său, iară mâine mama ei îi zicea: „Nu-ţi face,

12 În text: şi se simţea.

sufletul mamii, inimă rea, că tatăl tău e bun ca pâinea caldă, dar ţine să i se facă toate pe plac, iar îi trece însă, îi trece, să vezi că-i trece!” 30 Zbuciumată era şi din ce în ce mai grea viaţa

Elvirichii.

Pornită din fire şi deprinsă din copilărie a-şi face toate voile, ea tot mai ieşea cu Sandu la Şosele şi se plimba cu Aristid. Nu mai simţea însă plăcerea de 35 mai-nainte, ar fi voit să se mai depărteze şi prezenţa fratelui său îi era din ce în ce mai supărătoare.

După ce se întorcea apoi acasă şi-l vedea pe Tănase posomorât şi morocănos, ea se căia şi era cuprinsă de adâncă mâhnire, încât se retrăgea într-un ungher mai dosnic şi plângea pe-nfundate.

Mama ei şi fratele ei Sandu umblau cu capul ridicat şi cu faţa râzătoare de ici până colo. Aceasta o-nciu5 dea şi-o făcea să caute prilej de a se-ntâlni cu Mustac, care venea adesea ori pe la tâmplărie, unde avea multă treabă.

El îşi instalase biroul tehnic în Pasagiul Român. De acolo erau conduse toate lucrările tovărăşiei. 10 Aceasta însă numai deocamdată. Gândul lui şi a lui Tănase era să ieie cu chirie o casă mai încăpătoare, în care să fie lărgime şi pentru facerea planurilor, pentru purtarea socotelilor, precum şi pentru locuinţa lui Mustac. Vorba era însă ce fel de locuinţă. Una 15 era locuinţa pentru holtei şi alta pentru omul căsătorit.

Într-una din zile, după masă, luând cafeluţa, Tănase, Elvira, Sandu şi Mustac steteau de vorbă, şi Mustac le vorbea despre greutăţile pe care le întâmpină 20 căutându-şi locuinţă.

— Tot case zidite după planuri lipsite de bun-simţ, grăi dânsul. Ici aproape toate ferestrele aşezate fie spre apus, fie chiar spre miazănoapte, încât soarele nu pătrunde niciodată în casă şi pereţii se umplu de

25 mucegai, colo prea multe ferestre şi uşile aşezate astfel că nu mai rămâne la pereţi loc unde să-ţi aşezi un pat ori un dulap, dincolo odăi ori chichineţe întunecoase, bucătării prea mici…

— Elviro! grăi Tănase. Voi, femeile, vă pricepeţi 30 mai bine la asemenea lucruri: aţi putea, tu şi Fănică, să-i daţi d-sale ajutor.

Elvira tresări şi sângele îi năvăli în obraji.

Ea să caute locuinţă pentru dl. inginer Filimon Mustac 1? Asta nu! 35 – Locuinţă pentru un arhitect? grăi dânsa. Cine oare ar putea s-o aleagă cu mai multă pricepere decât el însuşi.

— Pentru un arhitect şi familia sa, grăi Tănase zâmbind.

40 – Şi-o va căuta, dimpotrivă, cu viitoarea sa, răspunse dânsa rostind vorbele apăsat şi una câte una.

Nu s-a mai vorbit apoi despre greutatea de a găsi o locuinţă. Au rămas deocamdată lucrurile încurcate.

Elvira însă iar s-a retras într-un ungher, ca să plângă, şi şi-a pus tare în gând că n-are să mai iasă cu Sandu 5 la plimbare. Îi răsunau în ureche vorbele despre firul de iarbă care creşte, creşte, dacă nu-l tai, mereu creşte, până ce nu dă-n spic.

„Nul – îşi zise – nu se poate să-mi jertfesc eu libertatea mea. Mai am încă timpi” 10 Avea însă Tănase multă dreptate: floarea, desfăşurată o dată, leagă şi-şi dă rodul.

Văzându-l pe Sandu ieşit numai singur la Şosele, dl. Aristid Ghica, om al formelor, şi-a oprit trăsura, s-a dat jos şi s-a dus la bunul său prieten, ca să-l 15 întrebe ce-i face surioara şi cum se face de n-a venit şi ea.

Sandu, om mai lipsit de forme, i-a spus pe şleau că e bine, sănătoasă, dar a rămas acasă.

— Uite, n-a vrut! – a râs el – şi când îşi pune 20 ea ceva în gând, degeaba sunt toate, că n-o mai scoate nimeni din ale ei.

D-l Aristid se-ntoarse în călcâie şi căută de drum.

El, care avea atâtea experienţe, se putea făli cu atâtea succese şi cunoştea atât de bine femeile, o inţe25 legea pe Elvira şi se simţea jignit în amorul lui propriu. Ce dracul, nu mai era băiat de opt-zece ani!

„Las-o – îşi zise – că se moaie-n cele din urmă şi tot

se dă pe brazdă”.

Elvira era însă piatră vârtoasă, care nu se moaie 30 şi cu anevoie se sfarmă şi macină.

Viaţa i se făcea din ce în ce mai nesuferită, căci orişiunde se uita, peste feţe-ntunecate da. Nu-mplinise încă vârsta de optsprezece ani, abia începuse a se bucura de tinereţele sale, şi unii într-un fel, alţii 35 într-altul îi dădeau năvală să se mărite şi toţi erau supăraţi pentru că nu voia să-i asculte.

Un singur om mai rămăsese tot cum a fost mai înainte: Costache, care tăia cu ferăstrăul ori trăgea cântând pe bombănite cu rindeaua când n-avea treabă 40 nici la planuri, nici la purtatul socotelilor. Stând aşa singură cu gândurile ei posomoite, Elvira-l auzea, parcă, rostind vorbele: „Îmi vine să-mi iau lumea în capi” îi venea câteodată şi ei să fugă-n lume, şi atunci, ştiindu-se stricată cu toţi, se ridica puţin şi de acolo de la fereastra iatacului său se uita spre fun5 dul curţii, şi dacă se-ntâmpla să-l vadă lucrând la masa lui, se ducea să-i zică: „Ce mai faci, Costache?”

El răspundea: „Bine faci” şi-şi căuta mai departe, iară ea se aşeza-n dosul lui, lângă perete, pe scaunul unde şezuse odinioară, când începuse a plânge pentru 10 că el n-o luase la săniuş, şi-şi urma fie lectura, fie lucrul de mână ce luase cu dânsa.

Steteau aşa pe tăcute, schimbând pe ici, pe colo câte o vorbă şi numai rar de tot se-ntorcea el spre ea ca să-şi spună unul altuia mai multe. Nu li se ura cu 15 toate acestea niciodată să-şi piardă astfel timpul.

RUPTA RUPTEI

Tot ceea ce intră-n fiinţă trebuie neapărat să aibă un sfârşit: lucrurile trebuiau s-ajungă-n desfăşurarea lor în cele din urmă la starea în care Elvirei nu-i ră20 mintea decât să-şi calce pe inimă şi s-o rupă într-un fel. Aşa, nici cornurată, nici ciută, nu putea să rămâie.

O simţea şi dânsa din ce în ce mai desluşit aceasta şi de aceea, din pusă pe gânduri, încetul cu încetul s-a făcut tristă şi-n cele din urmă pornită spre gin25 duri negre.

„O să se moaie!” zisese dl. Aristid, iară ea nu se muia.

Văzând că mai multe duminici de-a rândul Sandu iese singur şi iar numai singur la plimbare, dl. Aristid 30 la început a zâmbit, dar după un timp oarecare a fost cuprins de nelinişte, a mai pierdut din vâlva omului deprins a trece din izbândă în izbândă şi s-a pus pe gânduri.

Tocmai pentru că dânsa nu se muia, el o punea mai 35 presus de alte femei, o ridică-n gândul lui, şi slăbiciunea care odinioară-l făcuse să-i aducă buchetul de flori, ivită iar în sufletul lui, creştea şi tot mai mult îl stăpânea, încât în cele din urmă a luat hotărârea de a rupe o dată pentru totdeauna cu Laura.

Nici atât nu îi era însă destul. Cuprins de viu neastâmpăr şi de temeri nelămurite, el era ispitit să sc. 5 ducă la cocoana Aspasia, ca prin ea să afle câte ceva despre cele ce se vor fi petrecând în casa lui Tănase. Îi era ruşine s-o facă aceasta, dar n-avea-ncotro.

Cocoana Aspasia i-a spus multe şi mărunte despre cele ce în mahala se vorbeau despre italianul cu pri10 cina, despre Elvira şi despre inginerul la care Tănase ţinea ca la copilul său.

Acestea nu l-au liniştit de loc pe d. Aristid, ci mai vârtos l-au zăpăcit, încât el a umblat câteva zile de-a rândul fără de astâmpăr de aci până colo şi a înce15 tat a mai fi omul dezgheţat care ştie să se potrivească cu orişicine şi cum să se poarte în orişice împrejurare. Inima îi dedea brânci să-i ducă iar Elvirei un buchet, dar el se sfia, temându-se ea nu cumva să paţă vreo ruşine.

20 A trimis-o deci pe baba cea vicleană la cocoana

Marghioala, că s-o ia mai pe departe şi cu perdea, pe pipăite, s-o descoase dacă cei de la casa ei sunt ori nu bucuroşi de oaspeţi. Mai priceută peţitoare nici c-ar fi putut să-şi găsească. 25 Cocoana Marghioala, mamă mândră de fiica ei, a înţeles de ce e vorba şi era ameţită, leşinată, moartă: fata ei prinţesă, ea însăşi soacra unui prinţ.

Elvira era înduioşată şi ameţită şi ea, de i se clătina

parcă pământul sub picioare şi se învârteau toate 30 împrejurul ei, căci slăbiciunile de tot felul sunt împreunate cu firea omenească. N-ar fi fost însă în staie să dea răspuns la întrebare, dacă vrea ori nu, şi peste puţin fu cuprinsă de temerea că se află în faţa unei mari primejdii. 35 – Nul – zise – acum nul să mai aşteptăm. Să nu ne pripim.

Cocoana Marghioala rămase încremenită: nu-i încăpea ei în minte gândul că e cu putinţă să-i iasă unei fete asemenea noroc în cale şi să nu-l apuce, cum sc. 40 zice, de-un picior, căci nu poţi să ştii dacă mai dai ori nu ochi cu el.

— Del drăguţă – stărui cocoana Aspasia – aşa este: nu vă cunoaşteţi îndeajuns. Eu îţi spun însă că foarte mult te doreşte, şi cel mai cuminte lucru ar fi ca deocamdată să vă întâlniţi la mine, ca să vă

5 cunoaşteţi mai de aproape.

— Nu mai e nevoie de aşa ceva, întâmpină cocoana Marghioala. îl cunoaştem bine cu toţii, iară el n-ar dori-o, cum zici, dacă n-ar cunoaşte-o îndeajuns.

Cu atât mai vârtos stăruia Sandu, care se simţea 10 adânc jignit de câte ori îl întâlnea pe la Şosele pe prinţul fără ca acesta să se mai oprească, să-i dea mâna şi să stea de vorbă cu el.

Aceasta nu mai putea să dăinuiască.

Tot aşa zicea şi Tănase, precum şi Fănică: nu! 5 puteau să-l poarte pe Mustac mereu de azi pe mâine cu minciuna.

Strâmtorată astfel între unii şi alţii, Elvira a ajuns să-şi fie sie însăşi sarcină nesuferită. Urgisiţi îi erau amândoi, îi venea greu să li se uite părinţilor săi în 20 ochi, nu-i mai priiau bucatele gustate la aceeaşi masă cu fraţii ei şi mereu era ispitită de gândul de a se duce... totuna îi era unde.

Cel mai apropiat dintre toţi îi era Fănică, acum avocat bine văzut de cei ce-l cunoşteau. 25 – Ce vreţi cu mine!? îi zise într-una din zile.

Ţineţi cu orice preţ să mă alungaţi cât mai curând din

casa aceasta? Care-mi este vina de nu mai e pentru mine loc la masa părinţilor!?

— Mai întrebi încă!? răspunse el. Ţi-ai făcut-o 3 O tu însăţi 1 Ne eşti tuturor a dragă şi-ai fi putut să stai aici cât vrei, fie chiar să rămâi fată bătrână, dar ai avut slăbiciunea de a scoate din minţi pe cei ce se apropiau de tine.

Elvira tresări, şi ochii ei scăpărară scântei de mânie. 3 5 – Fii mai cruţător, Fănică strigă ea. Eu pe nimeni din minţi n-am scos. Nu l-am scos îndeosebi pe Mustac al vostru, care e om al socotelilor reci şi nu-şi pierde niciodată bunul cumpăt.

— Tocmai fiindcă e om al socotelilor reci, întâmpină 40 Fănică. Şi-a pierdut bunul cumpăt, şi nu şi l-ar fi pierdut dacă n-ar fi fost scos din minţi. E din zi în zi mai stăruitor şi mă cutremur gândindu-mă că el ar putea să-şi piardă răbdarea.

— Lasă-l să şi-o piardă! răspunse ea.

Fănică, cuprins de înduioşare, se duse la ea, îi puse 5 mâna pe umăr şi i se uită în faţă.

— Nu vorbi, Elviro dragă, cu atâta uşurinţă! îi zise el. Ţi-a spus tata că nu are nimeni să te sileascâ a face ceea ce tu însăţi nu voieşti şi niciodată el vreo mustrare nu are să-ţi facă, dar durerea grea o să-l cu

10 prindă şi viaţa întreagă i-o vei întuneca dacă nu vei ţinea seamă de dorinţele lui, căci el mult te iubeşte şi numai binele tău îl vrea.

Lacrămi mari se iviră în ochii Elvirei şi începură să curgă peste obrajii ei lipsiţi de sânge. 15 – Cum vă iartă inima să ziceţi că nimeni nu-mi face silă!? se tângui dânsa. Se poate oare siluire mai nemiloasă decât aceasta!? îl iubesc şi eu pe el tot atât de cu adevărat cum el mă iubeşte pe mine şi mă cutremur când mă gândesc, Fănică, spaimă grea mă zguduie 20 când îmi dau seamă cât de pustie şi de tristă mi-ar fi viaţa şi cât mi-aş amărî[13] părinţii dacă m-aş însoţi cu un om, ce-i drept, foarte cumsecade, care însă nu poate să-mi dea şi iubirea cu care m-aţi deprins voi, fraţii mei, mama mea cea bună şi tatăl meu, care de atâtea 25

13 În text: cil de mi-aş amări.

ori m-a răsfăţat spuindu-mi că sunt lumina ochilor lui. Nu mai stărui, Fănică! nu mă ispitiţi, căci mult mi-e teamă c-o să fac ceea ce doriţi, urmă ea, ştergându-şi şi-roaiele de lacrămi. Voi m-aţi îndrumat spre prăpastia la marginea căreia mă aflu; voi, cu prea multa voastră 30 iubire, sunteţi vinovaţi dacă astăzi stau cuprinsă de simţământul că toate mi se prăbuşesc în cap!

Fănică, tot cu ochii plini de lacrămi şi el, o îmbrăţişă şi-o sărută pe frunte şi pe ochi.

— Iartă-mă, surioara mea cea scumpă şi atât de 35 cuminte, şopti el, şi nu mai plânge. Fă cum te povăţuieşte inima ta cea bună, căci noi toţi ne vom înveseli ştiindu-te pe tine veselă, fie chiar şi alăturea cu acel om în gândul meu nevrednic. Să nu crezi că m-am înstrăinat de tine şi că te iubesc mai puţin dacă nu mai calc peste pragul casei tale şi nu te mai văd cu ochii întâlnindu-te împreună cu el în căile vieţii. Dar! – urmă ridicând degetul – umbră de durere să nu-ţi văd în faţă, căci eu sunt feciorul lui Tănase Colţatul care ştie 5 să iubească, dar să şi ceară socoteală I

Elvira-şi ridică mâinile amândouă în cap şi rămase cuprinsă de fiori.

Clipe de cumpănă afară” din cale grea: ce putea, ce trebuia dânsa să facă!? 10 Bătut de arşiţa dogoritoare a soarelui şi obosit de drumul îndelungat, călătorul se mai înviorează când i se iveşte în zarea depărtării copacul plin de frunziş des, la umbra căruia poate să găsească adăpost răcoros.

Elvira se duse la fereastră şi se uită spre tâmplărie, 15 ca să vadă dacă Costache se află ori nu la masa lui de lucru.

Nu era acolo.

Şedea pe scaunul de la perete, unde atunci, demult plângea Elvirica, doritoare de a fi purtată în săniuţă. 20 Era pus pe gânduri, cuprins de durere, din ce în ce mai mult pornit să-şi ia, în adevăr, lumea în cap şi să se ducă unde nimeni nu-l ştie şi de unde nu mai străbate nicio veste până la oamenii în mijlocul cărora-şi petrecuse până acum viaţa. 25 Tănase îi spusese adică de pe acum că

peste trei luni planurile vor fi făcute şi socotelile vor fi purtate la biroul inginerului şi că de acolo înainte el, Costache, are, dacă vrea, să lucreze în rând cu ceilalţi tâmplari.

Nu-l supăra pe el gândul că are să treacă iar la mese30 na lui, dar se simţea jignit de felul în care i-a spus-o aceasta Tănase. Rostind vorba „dacă vrei”, fostul lui maistru parcă-i zise: „Nu prea ai ce să cauţi aici”.

Nici că mai ţinea Costache să rămâie. Nu-l ierta firea. E însă afară din cale greu să ieşi din lumea în 35 care te-ai pomenit om şi să-ţi croieşti rosturi cu totul noi.

Elvira se duse încă o dată la fereastră.

Tot nu-l vedea la masa lui de lucru.

Ea se duse să vadă ce i s-a întâmplat. 40 – Ce e, Costache? întrebă ea găsindu-l aşezat cu faţa posomorâtă lângă perete.

— Bine nu-i! răspunse el şi începu să i se plângă, în vreme ce ea se aşe. lă pe scaunul de la masă, întorcându-se cu faţa spre el.

Bătută şi de altminteri de gânduri negre, ea se lăsa 5 din ce în ce mai îndeplin pradă amărăciunii, încât iar îi era greu să-şi înăbuşe plânsul. În cele din urmă-şi întoarse faţa de la el şi, rezemându-şi cotul[14] pe masă şi capul în palmă, rămase istovită de zbuciumările ei sufleteşti, tăcută şi nemişcată şi după ce el încetase a mai 10 vorbi.

Venise la el cum călătorul năzuieşte la copacul cu umbră răcoritoare, ca să se mai astâmpere, iar acum, auzind cele spuse de dânsul, încă mai năvalnice îi erau bătăile inimii şi tâmplele mai înteţit îi zvâcneau. El îi 15 spusese că se socoteşte horopsit şi că-i vine să-şi ia lumea în cap, ştia chiar şi de ce anume e horopsit, cu toate acestea acum, mai ales acum întreaga fiinţă i se răzvrătea gândindu-se că el ar putea să plece. Nu se putea gândi ea însăşi pe sine lipsită de rează mul pe 20 care-l găsea la el.

Într-un târziu se întoarse iar şi se uită la el oarecum mirată că tot îl mai vede acolo, pe scaunul acela.

Ea suspină din greu.

14 În text: tolţul.

— De ce taci, Costache? şopti ea. Mai zi ceva. 25 Costache era om vârtos, care nu se înduioşează; el şedea însă pe scaunul unde odinioară plânsese Elvira. Era rândul lui să plângă, şi el ridică spre ea ochii lui muiaţi în lacrimi strălucitoare pe care o durere sfâşietoare le storsese pe nesimţite. 30 – Ce să mai zic? răspunse el. Nimic nu-mi mai rămâne.

Elvira, înfiorată sub ochii aceia, îşi trase capul între umerii ridicaţi, parcă gata de a primi o lovitură.

— E urât, Costache, zise, să te strecori prin lumea 35 aceasta. Nu poţi să ştii ce ai să voieşti mâine. Stai, te zbaţi şi-ţi urgiseşti zilele, căutând calea ce ai s-apuci pentru ca să nu intri în vrajbă cu cei mai de aproape ai tăi. Dar – strigă sărind deodată în picioare – ce-ţi pasă, Costachel? Tu, dă-mi voie să-ţi zic cum atâta vreme ţi-am zis, tu nu eşti o biată de femeie care se teme ca nu cumva să rămâie răzleaţă, stingheră, lipsită de reazăm: rămâi pretutindeni cel ce în adevăr eşti, bărbat în putere şi om vrednic. Chiar şi dacă nu 5 te va mai fi iertând firea să rămâi aici, ţi-ai agonisit destul până acum pentru ca să nu fii nevoit a li te da altora slugă. Eu însă? Ce lac eu?

Iar alte lacrămi muiară strălucind ochii lui Costache.

10 – Zici că eşti horopsit, urmă ea. Horopsescu-mă şi pe mine ai mei, umblând cu gândul de a mă scoate din casa aceasta: ce se alege de mine după ce toţi mă părăsesc? Cine-mi va mai veni într-ajutor după ce voi fi ajuns să nu am la cine să alerg când nu mai ştiu ce

15 să fac? în ochii cui să mă uit când vreau să mă liniştesc şi să mă luminez?

— Elvirico dragă…! dă-mi voie să-ţi zic şi eu ca odinioară, grăi dânsul. Eu n-am căderea de a da răspuns la întrebările acestea, nici de a mă rosti când

20 vorba e de legăturile dintre părinţi şi fiică, fraţi şi soră. Când mă întrebi însă cum m-ai întrebat, întreb cu atât mai vârtos eu. Cum rămân într-o lume pentru mine goală şi pustie I? ce rost mai are viaţa mea dacă nu mai am cui să i-o închin!? De ce să nu vorbim fără de încon

25 jur? Dacă nu mă va fi iertând firea să mai rămân

aici, ai zis. Eu îţi spun că nu mă iartă firea să ies din casa aceasta câtă vreme te ştiu stând în ea.

Elvira înaintă cu paşi rari spre el. Îi puse mâna pe umăr şi i se uită în faţă.

30 – De ce mi-o spui aceasta!? se tângui dânsa. De ce nu mă laşi să stau la îndoială!? Lasă-mă să scap de temerea că nu voi mai găsi în lumea aceasta pe nimeni care e în stare să-mi dea ceea ce mi-ai dat tu şi pe care pot să mă reazăm cu încredere tot atât de oarbă ca pe

35 tine.

— Aceasta e peste putinţă! – întâmpină – şi te-aş nenoroci lăsându-te să te amăgeşti cu asemenea credinţe. De zbuciumările prin care de atâta timp te văd trecând nu poţi scăpa decât împăcându-te cu gândul că

40 aceasta n-ai s-o mai găseşti în viaţă. O singură dată e femeia fetiţă, o singură dată fetişcană, o singură dată fată. Ceea ce mi-ai fost şi-mi eşti nu mai poţi să-i fii nimănuia, căci nimeni în lumea aceasta nu te are în gândul lui nu numai ca fată, ci şi ca fetişcană, ba chiar şi ca fetiţă. Dragă mi-ai fost când erai copilă, mie sufle5 teste apropiată, dragă mi-ai rămas după ce, crescând, încetul cu încetul te-ai ridicat şi te-ai depărtat de mine şi tot dragă o să-mi fii şi orişice te-ai face de azi înainte. Nu mai e nimeni care poate s-o zică aceasta. Cu gândul acesta ai să te împaci: altele sunt cele ce ai să cauţi

10 în lume.

El luă cu sfială mâna ei şi-o sărută.

— Mi-am rupt şi eu gândul de a mai găsi ceea ce am găsit, urmă, căci nu ceea ce mi-ai dat, ci ceea ce ai primit de la mine cu inima curată mi-a luminat şi-mi

15 luminează viaţa, care nu se mai poate întuneca decât ştiindu-te nenorocită.

— Toate acestea, răspunse ea, sunt lucruri pe care de atâtea ori le-am cernut şi le-am răscernut în capul meu şi mereu mă apasă adâncă părere de rău că m-am

20 înstrăinat de lumea copilăriei mele şi am trecut spre alta, în care eu şi-ai mei tot străini avem să fim.

— Niciodată, stărui dânsul, n-ai să te plângi de ceea

ce ai făcut ori ai lipsit a face. Cele o dată trecute nu se mai întorc, şi gândul nostru are să fie îndreptat

25 mereu spre cele ce avem să facem.

Elvira rămase câtva timp cu ochii în pământ.

Venise la el să se îndrumeze, iar acum nu mai îndrăznea să-şi dea pe faţă gândurile.

Pe deplin încredinţată că de dragul ei el e în stare

30 să facă orişice, dânsa se căia de a-i îi făcut o mare nedreptate înduplecându-l să nu spună adevărul când cu cei 4.500 de lei şi se temea ca nu cumva şi acum să spună numai ceea ce i se pare pe placul ei.

Asupra unui singur lucru era dumirită: că nu s-ar

35 ierta pe sine însăşi niciodată dacă într-o clipă de slăbiciune s-ar lăsa să fie înduplecată fie de tatăl său, fie de mama sa. Aceasta nu, niciodată, orişicum ar veni lucrurile, nu 1

Ştia însă numai ce n-are să facă.

40 – Eu nu ştiu ce am să fac, răspunse dar.

— Cel ce nu ştie ce are să facă, grăi Costache, are să mai aştepte.

— Dacă 1 se lasă răgaz, întâmpină Elvira.

IZBUCNIRI PĂTIMAŞE

5 Avea Elvira cuvinte de a se teme că nu i se va lăsa răgaz.

N-a mai stăruit d. Filimon Mustac când Elvira l-a trimis la plimbare spunându-i că locuinţa să şi-o caute împreună cu viitoarea sa. O luase, aşa i se părea 10 lui, prea repede. O fată frumoasă, bogată şi deşteaptă ca dânsa ţine să i se facă curtea cu mai multă stăruinţă. El se socotea însă pe sine însuşi în toate privinţele destul om ca să fie pe deplin încredinţat că silinţele n-au să-i rămâie zadarnice, îşi scotea pieptul şi-şi ridica 15 cu mândrie capul gândindu-se ieşit la plimbare prin mijlocul lumii la braţ cu soţia sa frumoasă şi elegantă, şi în clipe de omenească slăbiciune îi vorbea mai unuia, mai altuia dintre prietenii săi mai apropiaţi cu multă vâlvă despre darurile sufleteşti cu care e inzes20 tată viitoarea sa. Om practic, el îşi închiriase chiar şi o locuinţă, căutată fără de

viitoarea sa. Nu era deci lucru de mirare dacă el se simţea jignit de vorbele nelămurite cu care mai Tănase, mai Fănică-l amânau de azi pe mâine. 25 încă mai jignit se simţea d. Aristid Ghica, prinţul celor două cocoane, care, în urma unei slăbiciuni nepotrivite cu felul lui de a fi, îşi pierduse pe neaşteptate bunul cumpăt. El nu-şi putea închipui o fată de tâmplar care nu i se aruncă cu ochii închişi în braţe când 30 el îi cade în genunchi. Pentru dânsul, orişice întârziere, orişice şovăire era umilire, ocară, ruşine, înjosire, şi cocoana Aspasia mereu venea pe la cocoana Marghioala, ca să-i şoptească la ureche.

Din zi în zi mai puţin lipsea ca fie unul, fie altul 3 5 să-şi piardă răbdarea.

Urmarea firească era că din ce în ce mai nerăbdători erau atât părinţii, cât şi fraţii Elvirei, care se simţeau tot mai strâmtoraţi. Clocoteau toţi pe înfundate, clocoteau sufletele de te temeai în fiecare clipă ca nu cumva să izbucnească cea mai pătimaşă ceartă. Toţi umblau tăcuţi şi îmbufnaţi, toţi se împiedicau unul de altul, toţi se uitau chiorâş, toţi erau porniţi în fiecare clipă 5 spre gâlceavă.

Nimeni nu suferea pe urma acestor porniri deopotrivă cu Costache, care le stetea tuturor a în cale.

Deoarece se ştia că în timpul celor din urmă câteva luni Elvira trecea adeseori fie cu o carte, fie cu lucru

10 demână la Costache, le intrase tuturor a în minte gândul că el o ademeneşte şi o îndeamnă să se pună împotriva voinţei părinţilor săi, ceea ce, după părerea tuturor a, era lucru neiertat. Toţi se depărtau deci de el ca de un înciumat, toţi îi vorbeau pe răstite, încât viaţa i s-a

15 făcut nesuferită şi în fiecare zi, în fiecare ceas simţea că zadarnice-i sunt toate stăruinţele de a mai rămânea în casa aceasta.

Era pretutindeni şi în toată clipa o încordare sufletească şi-un fel de îmbâcseală înăbuşitoare ca vâra în

20 ajunul furtunii.

Elvira le vedea, le ştia şi le înţelegea ţoale, dar umbla cu capul ridicat şi ţinea piept cu toţi.

— Dar tu ce tot cloceşti cu Costache? o întrebă

Sandu într-una din zile. Ce ai cu el!?

25 – Ce am!? răspunse Elvira, uitându-se peste umăr la el. Ce o fată mare poate să aibă cu un om tânăr care ţine la ea. Îţi place răspunsul?

— Eşti smintită! o înfruntă el. După cum îţi sunt de la un timp încoace purtările, în adevăr mulţi vor fi

30 crezând că el ţi-a împuiat capul şi de dragul lui le dai toate valvârtej în casă şi ne scoţi din răbdare pe toţi.

Ea începu să râdă.

— Şi ce-ar fi, întâmpină, dacă acesta ar fi adevărul!? Costache e, ce-i drept, omul din gura căruia nu

35 iese niciodată vorba pe care nu are s-o rostească, încât numai pe ghicite îi poţi afla gândul. Să fii însă încredinţat că eu îmi pun în fiecare zi de mai multe ori întrebarea, câţi prinţi de ai tăi ai trebui să pui în cântar ca să ţină cumpănă cu Costache al meu?

40 – Nu spun eu că eşti smintită!? zise iar Sandu.

7 – Opere, vol. V – I. Slavici

— Să mă lăsaţi în pace! strigă dânsa. Mi s-a copt mintea din destul pentru ca să nu mă las a fi amăgită de oameni cari azi îmi cad în genunchi, iară mâine ori poimâine, după ce s-au săturat de mine, îmi aruncă

5 în nas vorba că sunt fata unei slujnici. Mai bine stăpână desculţă în casa mea decât roabă îmbrăcată în mătăsuri în casa unuia care nu-i de seama mea. Lăsaţi-l în pace pe Costache, căci el ar zice tot ceea ce ziceţi şi voi dacă nu iar rămânea decât să-şi spună

10 părerea.

— Un om de nimic, întâmpină Sandu, un ăla care pentru câteva sute de lei şi-a mâncat cinstea şi a băgat în grele încurcături pe binefăcătorul său, care era chiar tatăl dumitale, domnişoară. Şi omul acesta, zise el, tot

15 mai are obrazul de a sta în casa aceasta, ca să-ţi împuie capul.

Elvira-l asculta ruşinată, cu ochii în pământ, strivită de gândul că începuse a-i spune tatălui său adevărul şi nu i i-a spus.

20 – Nu e, grăi, Sandule, adevărat ceea ce ai spus.

Vinovatul nu el este!

Întorcându-se apoi în călcâie, ea pleacă să caute pe tatăl său, ca să-i mărturisească adevărul cel puţin acum, după trecerea unui atât de îndelungat timp.

25 Greu de tot ar fi să spui dacă li-a fost ori nu în ceas bun întâlnirea.

Tănase de mai mult timp acum era mereu îngândurat, obosit, scurt la vorbă, îngăduitor, de o rară şi la el neobicinuită bunăvoinţă, arareori trist, dar tot

30 deauna cu îndelungă răbdare. Îşi pierduse toată vlaga şi viaţa nu mai avea pentru el niciun farmec de când fata lui cea bună, frumoasă şi cuminte i se pusese de-a curmezişu-n drum. Mereu se întreba ce are să se aleagă de ea, mereu se zbuciuma stând la îndoială dacă îi este

1.5 ori nu iertat s-o lase în voile ei, dacă are ori nu în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor datoria de a-i îndrepta paşii şi a-i curăţi căile vieţii.

Din ce în ce mai stăruitor i se punea întrebarea aceasta după ce a văzut că Elvira sta mai des decât

2. O în trecut de vorbă cu Costache, omul de rea-credinţă, care numai rele îndrumări putea să-i dea.

După ce a fost luată adică hotărârea de a trece la biroul inginerului atât copierea planurilor, cât şi purtarea socotelilor, Costache nu putea să fie decât duşman al lui Mustac şi-n gândul lui Tănase încăpăţânarea Elvi5 rei era mai ales urmarea uneltirilor lui Costache.

Îl cruţase, cu toate acestea, şi [îl] cruţa şi acum fiindcă îl ştia om harnic, cumpănit, priceput într-ale lui şi folositor pentru tovărăşie. Nimenea afară de Sandu nu-i spuse dar, cum s-a încredinţat, că cei 340 10 de lei au fost dosiţi de Costache. Dacă lucrul acesta s-ar fi aflat, n-ar fi rămas decât ca el să fie scos din tovărăşie, ceea ce ar fi fost nu numai o pierdere pentru tovărăşie, ci totodată şi o mare ruşine pentru el. Uneltirile de acum erau cu atât mai neiertate, şi Tănase a rămas 15 nu numai mirat, ci totodată şi dureros atins când fiică-sa i-a spus că se înşală crezând că Costache a dosit cei 340 de lei.

— Dar tu de unde ştii că eu cred aşa ceva!? o întrebă,

stăpânindu-şi firea.

20 – Mă mai întrebi!? răspunse ea. Dacă nu mi-ar fi fost destul felul cum vorbeşti despre el, mi-e destul ceea ce mi-a spus Sandu.

— E un mişel care nu e vrednic să stai de vorbă cu el! grăi Tănase în felul lui aspru.

25 – Nu, tată, întâmpină ea, mişel nu e. E om cum se cade, cel mai cumsecade dintre oamenii cu care te-ai întovărăşit dumneata, cel mai vrednic dintre oamenii pe care îi ştiu. Dosiţi au fost în adevăr banii, dar altul e cel ce i-a dosit. Nu ţi-a spus-o aceasta fiindcă ţine 30 la dumneata şi voia să te cruţe – prea mare ţi-ar fi fost durerea şi prea vajnică mânia dac-ai fi aflat că Fănică e cel ce a dosit banii şi l-a minţit pe Costache.

Tănase se cutremură şi rămase ca strivit de spusele ei. Nu mai era mâhnit pentru că fiică-sa nu ţine seamă 35 de dorinţele lui, dar îi era nespusă durerea că el însuşi nu poate să fie de un gând cu ea.

— Tot mişel e, grăi dânsul, încă mai mişel! Fănică era băiat zburdatec şi a făcut-o cu uşurinţă, într-o clipă de slăbiciune, ca un ştrengar căruia îi dai drumul

40 după ce i-ai tras câteva palme. Costache m-a minţit în toată liniştea, dându-şi bine seamă despre ceea ce

7* 99

face. În el aveam toată încrederea şi rezemându-mă pe spusele lui am grăit vorbele pe urma cărora am ajuns de batjocură.

Elvira iar se îndreptă şi-şi ridică cu semeţ le capul 5 şi ochii ei pătrunzători iar se umplură de văpaie.

— Nu-l năpăstui, tată! se rugă ea stăruitor. Fănică şi eu l-am rugat să nu dea pe faţă mişel ia. De dragul meu a făcut-o

— Cu atât mai rău! îi răspunse Tănase. Cu atât 10 mai grea îi este vina. Nu i-a fost adică destul să mă mintă el însuşi, ci v-a dat şi vouă ajutor ca să mă minţiţi pe mine, părintele vostru. Nu! – strigă el – nu din dragoste, ci din rea pornire a făcut-o. Acela care în adevăr iubeşte niciodată, niciodată nu e în stare să 15 săvârşească de

dragul iubiţilor săi o faptă urgisită. De faptele urgisite ne căim, iar căinţa mai curând ori mai târziu ni-i face urgisiţi şi pe cei ce ne-au înduplecat a le săvârşi. Haid! – urmă el cu un gest de scârbă – lăsaţi-mă în pace! depărtaţi-vă de mine! Mi-aţi amărât 20 zilele vieţii!

Elvira se uită la el cuprinsă de adâncă înduioşare, dar liniştită şi deplin stăpână pe sine însăşi.

— Ţi le amărăşti însuţi, tată! îi zise ea. Ne faci, nedreptăţindu-te, şi nouă o mare nedreptate.

25 Cu o putere necovârşită se ivi în sufletul ei simţimintul că nu-i rămâne decât să se plece în faţa tatălui său şi să intre în Aroia lui.

— Vai mie, greu încercata de mine! se tângui dânsa. Zi şi noapte mă frământ şi mă zbat ce am să fac pentru

30 ca să nu aveţi cuvinte de a vă căi de multele dovezi de iubire pe care mi le-aţi dat. Nu-mi daţi mereu zor, că-mi faceţi nesuferită viaţa în casa aceasta, de-mi vine să-mi iau lumea în cap, ca să scăpaţi de mine.

— Faci tot ceea ce voieşti, întâmpină el rece şi 35 aspru. Stai dacă-ţi place şi pleacă când îţi vine dorul de ducă. Mă întreb, însă, unde vei fi putând să te duci şi ce te vei fi învrednicind să faci.

Elvira rămase o clipă ca parul înfipt în pământ.

— Ce mă voi fi învrednicind să fac!? grăi dânsa. 40 O! multe e în stare să facă o femeie ca mine! Multe!

zise iar şi plecă.

LA CASA DIN IZVOR

…De! – grăi nenea Iorgu când ajunse iar să povestească cele ce s-au petrecut în urmă – eu spun numai lucruri pe care le-am văzut cu ochii mei ori le-am auzit 5 cu urechile mele. După spusele altora nu mă prea iau.

Mare zarvă s-a stârnit în mahala când de la casa cocoanei Aspasiei a pornit vestea că Costache şi-a cumpărat tocmai departe în Izvor o căscioară şi a deschis acolo, sub Dealul Spirii, în socoteala sa, o tâmplărie şi 10 că Elvira cea frumoasă, prinţesa mahalalei, s-a logodit cu el. Stetea lumea şi se mira şi nu-i venea lumii să creadă că ea s-a hotărât să facă una ca aceasta şi că Tănase nu-şi dă

silinţa s-o oprească. Numai pe ici, pe colo se ivea câte-o babă care zicea ca cocoana Aspa15 sta: „N-ai ce să-i faci, fata Marghioalei se dă la teapă!”

S-a făcut apoi şi căsătoria, ce-i drept, la casa părinţilor, dar fără nuntă şi fără alai, cum li se cuvenea unor tineri puşi în pizmă cu toată lumea. Zestre ar fi voit Marghioala să ceară pentru fata ei, dar nu voia 20 Tănase să-i dea şi nici că ar fi primit Elvira, care ţinea să arate că poate să-şi ţie Costache şi din vrednicia lui casa.

Am trecut în câteva rânduri pe la căscioara din Izvor. Avea patru încăperi, curte destul de lungă şi 25 grădiniţă în fundul curţii.

Costache lucra în tovărăşie cu alţi trei tâmplari buni mai ales la reparaturi, căci acum, la început, nu prea găseau de lucru şi n-aveau nici capital ca să poată lua lucrări mai mari asupra lor. Nu le erau deci 30 prea rare zilele pe care le petreceau stând de vorbă ori plimbându-se fără de nicio treabă. De aceea nici că îndrăznea Costache să-şi ia ucenic. Omul chibzuit le face toate la timpul lor.

— Lasă, Costache – zicea tânăra nevastă – că vin 3 5 toate una câte una: tata a început-o chiar mai pe sărăcie decât tine, iară mama n-avea bărbat, ca mine.

— Cu atât mai puţin el s-o ţie ca mine! răspundea el, netezindu-şi de pe frunte părul cel galben, ca subţiri fire de aur.

Erau tari amândoi în credinţa că au să ajungă departe şi de aceea mai ales dânsa era mereu veselă, adevărată lumină în casa ei cea curată ca oul proaspăt.

Nu era cu putinţă s-o vezi la treabă fără ca să-ţi 5 năvălească în ochi lacrămi de înduioşare.

Tănase se făcuse cu desăvârşire posomorât, încât îţi era silă să te apropii de el, şi trecând pe uliţă, nu se uita nici la dreapta, nici la stânga, ci mereu cu ochii în pământ, ca să nu vadă pe nimeni. Ei bine! chiar 10 şi el ar fi fost cuprins de duioasă veselie dac-ar fi văzut-o pe Elvira făcându-şi treburile la casa ei.

Nici că se poate închipui ceva mai încântător decât femeia care-şi face în voie bună şi cu toată inima sfânta

slujbă de roabă a cuibului familial. 15 îmbrăcată într-o rochie scurtă, încinsă cu un şorţ curat, cu o basma roşie legată peste părul adunat în creştet şi cu mânecile suflecate, ea era neasemănat mai frumoasă decât odinioară, când se gătea să iasă ca o porumbiţă la plimbare. Frumoasă era, încât Costache, 20 uitându-se la ea, era strivit de simţământul că nu este el vrednic să aibă asemenea podoabă la casa lui.

Şi iar râdea Elvirica şi vorbea pe nesuflate, iar cânta sticleţelul, de umplea casă, şi curtea, şi grădina.

O vedeai acum dereticând prin casă, măturând, 25 scuturând praful, aşezând fiecare lucru la locul lui, peste câtva timp învârtea lingura de lemn în cratiţă, spăla şi ştergea farfurii şi tacâmuri şi tot ea aşternea masa şi ducea pe ea bucatele gătite. Astfel o vedeai zburând ca albiniţa de ici-colo, întrebându-se mereu 30 cum făcea mama ei ceea ce acum avea să facă dânsa şi dându-şi silinţa să iasă toate bune şi frumoase.

Când credeai că le-a sfârşit toate, lua acul ori igliţa şi se punea pe dres, pe cârpit ori pe cusut, nu era pentru ea nimic prea greu, nici umilitor în ale căsniciei. 3 5 – Mai lasă-le! îi zicea Costache, făcându-şi amar nice mustrări.

— Mă superi, Costache, îi răspundea dânsa. Nu poţi să-ţi închipuieşti cu câtă plăcere le fac toate şi cât de mulţumită sunt văzându-le făcute. Multe nu voi 40 mai putea să fac după ce vom fi ajuns să ne luăm un ucenic, ba poate chiar o slugă.

El îşi întorcea capul şi se uita în altă parte, pentru ca ea să nu vadă în faţa lui oglindirea mustrării.

„Aşa – îşi zicea în gândul lui – numai aşa avem să ni-o gândim pe Maica Domnului, icoana cea curată 5 a lepădării de sine”.

„Ce-am făcut!? se tânguia din ce în ce mai des. Ce-am făcut? De unde am luat eu, nemernicul de mine, îndrăzneala de măridicai până la dânsa, ca s-o scot din ale ei şi s-o cobor în rând cu mine?” 10 Starea aceasta nu putea să dăinuiască; într-un fel ori într-altul trebuia să i se pună capăt.

N-ar fi avut decât să se plece şi să se ducă la Tănase, ca să-i ceară iertare şi toate se porneau mai spre bine. Ea se simţea însă adânc jignită când i se vorbea fie 15 chiar şi mai pe departe despre aşa ceva.

— Nu e mândrie, Costache, zicea, nici încăpăţânare. Sunt gata să le cad în genunchi, să le sărut mâinile şi să le sărut picioarele că e bun tata, urmă ea cu ochii plini de lacrămi, şi bună e mama, buni sunt amândoi ei

20 ca numai puţini dintre părinţi. Nu voiesc însă să creadă şi [să] spună fraţiuneişisă zică lumea că m-ai luat fiindcă râvneai la zestrea mea. Nu! asta m-ar jigni de moarte. Dacă dar în adevăr mă iubeşti, aşa cum te cred eu, să muncim amândoi din greu, ca să agonisim şi 25 noi ca tata, care nu are să se simtă mângâiat decât atunci când ne vor ierta puterile să mergem la el în trăsura noastră şi să-l primim într-o casă ca şi acea în care m-a crescut pe mine. Nu-i aşa, Costache!?

— Să ne ajute Dumnezeu! răspunse el, sărutând 30 amândouă mâinile ei.

— Da! – urmă ea ştergându-şi lacrăraile – mi-e dor şi mie de ei, şi de toţi, dar acum nu mă pot duce câtă vreme nu-mi dau ei vreun semn că doresc să mă vadă.

3 5 Multă bucurie a fost dar şi multe lacrămi s-au vărsat peste vreo trei săptămâni, de Sf. Marie, când Costache şi Elvira s-au pomenit cu cocoana Marghioala la casa lor.

— Ştiind că pe tine nu te iartă firea şi nevoile să 40 vii, grăi dânsa plângând cu mare parapon, am venit eu la voi, aşa, singură, căci păgânul acela de tatăl tău şi-a pus piciorul în prag şi numai la treburile tovărăşiei gândeşte, iar fraţii tăi se ţin de pulpana lui.

Au stat apoi mult amândouă împreună şi mult s-au 5 bucurat şi au plâns, cum numai rar de tot se întâmplă ca fata şi mama să se bucure.

Au trecut din odaie în iatac şi iar în altă odaie şi mama se bucura cât de curate sunt toate. Au trecut în bucătărie şi le-au cercetat toate de-amănuntul.

10 Mama se bucura de fiecare cratiţă, de fiecare

oală, de fiecare borcan, de fiecare castron, căci toate erau ale fiicei sale şi treceau în fiecare zi prin minile ei. Se bucura mama de găinile risipite prin curte, de puişorii acum crescuţi, de grădiniţa plină de frunze scuturate.

15 de toate, căci o singură fată avea şi numai de tot puţine mame se puteau făli cu fată ca Elvira lui Costache.

Peste toate bucuriile se întindea însă ceaţa cea deasă a mâhnirii lui Tănase cel neînduplecat, care

20 numai la treburile tovărăşiei gândea, vorba mamei.

Mai spre Sf. Dumitru a început să se risipească şi ceaţa aceasta.

Costache a început adică să simtă că-i vin şi azi, şi mâine, şi poimâine lucrări şi iar lucrări, de nu le

25 mai poate prididi şi e nevoit să-şi ia ucenici şi să-şi sporească tovărăşia.

— Elvirico! grăi Costache viu mişcat. Să nu te sperii, dragă, că am să-ţi spun un lucru neaştpptat. Ştii tu că lucrările ce ne vin de câtva timp ne sunt tri

30 mise de bătrânul?

— Care bătrân? întrebă dânsa nedumerită.

— Care? răspunse el. Tata. Cu lucrările mai mărunte, pe care nu vrea să le primească, îi trimite pe oameni la noi.

35 – Se poate?! strigă ea. E adevărat? Nu te înşeli tu, Costache?

— Aşa este! Nu mai încape nicio îndoială.

— O, Doamne! bun eşti, Doamne! exclamă dânsa şi-o porni iar pe plâns. Acum mergem, Costache, la

4 O tata, să-i mulţumim.

O SOCOTEALĂ

Să mai spun acum cum au venit lucrurile cu arestarea lui Fănică.

Rele, cum sunt, gurile mahalalei s-au pornit cam 5 de la casa cocoanei Aspasiei şi au luat-o pe Elvirica lui Tănase Golţatu de au purtat-o cum vântoasele ridică frunza uscată în slava cerului şi-o duc unde nici prin gând nu-ţi trece. Ştiau chiar şi cele mai depărtate dintre cele mai depărtate dintre vecine de ce anume s-a mări10 tat Elvirica după

Costache, fie chiar şi după Costache, şi s-a mutat tocmai sub Dealul Spirii, unde dracul îşi înţarcă copiii. Mai ales acum i se zicea Elvirichii Prinţesa, cum am zis la început, nu pentru că era, ci pentru că nu era, adică nu ajunsese să fie prinţesă. 15 Tot atât de bine dumirite erau vecinele asupra cuvintelor pentru care Tănase nu mai voia să ştie de fata sa şi inginerul, care se pricepea atât de bine la facerea socotelilor, n-a mai ţinut să o ia pe Elvirica de soţie. Făceau ei amândoi treabă bună şi fără ca să intre în 20 legătura familială.

Fiind vorba de lucruri destul de obicinuite, despre care prin mahalale nu S3 vorbeşte pe şoptite, ci fără multă sfială, ştirile au pătruns în curând până la urechile celor doi fraţi, Sandu şi Fănică, supăraţi amândoi 25 pe sora lor nu numai pentru că s-a măritat după Costache, ci şi pentru că i-a lipsit şi pe unul şi pe altul de cumnatul ce-şi alesese.

Fănică, avocatul, îşi avea acum masa şi dulapul sub acelaşi acoperiş cu inginerul, fostul său meditator, 30 care i se făcuse bun prieten.

Prieten putea să-i fie inginerului şi Sandu, cu toate că nu şi-l dorise cumnat.

Nu era însă niciunul, nici altul prieten al boierului Aristid Ghica, prinţul mahalalei, care nu putea să 3 5 uite ruşinea pe care a păţit-o şi era cuprins de năvalnică mânie de câte ori îşi aducea aminte că femeia doririlor sale s-a măritat după un tâmplar.

Cunoscându-i slăbiciunea aceasta, prietenii săi mai apropiaţi au prins obiceiul de a-l tachina întrebându-l: 40 „Ce-ţi mai face soacra?”

El, om din lumea mare, răspunde cu vorbe în doi peri, din care uşor poate [reieşi] şi înţelesul[15] că fosta lui slăbiciune s-a măritat după un tâmplar ca să scape de o ruşine, iar tâmplarul a luat-o ca să-i fie paravan.

5 C.am aşa au pornit de la casa cocoanei Aspasiei gurile rele, care au pătruns până în urechile celor doi fraţi.

Ei nici pe departe nu bănuiau unde este obârşia zvonurilor; le era însă urgisit Aristid Ghica fiindcă 10

15 în text: se poate şi înţelesul.

numele lui era pus în legătură cu al surorii lor, care, cu toate cele petrecute, tot singura şi mult dragă soră le era.

Îndeosebi Fănică mai avea apoi şi fel de fel de alte socoteli cu el. Lasă că nu-l putea ierta pentru că s-a 15 ţinut de capul Elvirichii, dar mai era la mijloc şi Laura, pe care Aristid o scosese din minţi.

S-a întâmplat apoi că într-o noapte, Terenu, bine ştiutul prieten al lui Fănică, şi Gălăcescu, un alt funcţionar al primăriei, ieşind de la teatru, s-au luat de 20 braţ şi au trecut la „Alhambra", ca să mai petreacă şi acolo vreun ceas. La una dintre mesele aşezate la loc mai retras au dat peste un prieten al lui Gălăcescu, un anume Armand Baiceff, care stetea de vorbă cu Aristid Ghica.

25 De curând veniţii voind să se aşeze tot la masa aceea, Gălăcescu, prezentând pe prietenul său, a zis în glumă: „Amicul meu Terenu de la Obor, avocat şi reprezentant al oborenilor în sfatul capitalei".

— Cunoştinţă veche, grăi Aristid închinându-i 30 mâna lui Terenu, a cărui cunoştinţă o făcuse după arestarea lui Tănase, când îl înduplecase să nu spună adevărul.

— Mă iartă, răspunse Gălăcescu, n-o ştiam aceasta.

— Se poate? replică Armand tot în glumă. Obo35 rean şi domnia sa. *A pypos*! monşer. Am uitat să te întreb:

ce-ţi mai face viitoarea soacră?

Aristid era obicinuit cu asemenea glume, după părerea lui nesărate, şi-şi avea totdeauna răspunsul la ele.

— Mă interesam, zise, de aceasta odată, când mă temeam că o să am nevoie de a-mi legitima copilul. S-a găsit însă cineva care m-a scăpat de sarcina aceasta şi nu mai am cuvinte de a mă interesa.

5 Călăcescu zâmbi, iară Armand râse cu hohot.

Terenu o cunoştea pe Elvira şi, chiar dacă n-ar fi fost prieten al fratelui ei, se simţea atins şi sângele îi năvăli în obraji.

— O glumă de spirit, grăi dânsul. Eu însă cunosc, 10 din întâmplare, pe dama de care e vorba şi daţi-mi voie să vă spun că nu cred ceea ce aţi spus.

— Qeri vizită medicală? întrebă Aristid, tot ca om de spirit.

— N-am nevoie de ea, grăi Terenu.

15 – Eu i-am făcut destule personal, grăi Aristid cu sfruntare.

Terenu tresări. Îi venea să sară la el, să-l apuce de piept şi să-l izbească cu capul de zid. Ar fi provocat însă scandal într-un local public şi n-avea căderea de 20 a face aceasta când era la mijloc o femeie cu care n-avea nicio legătură.

— Dacă e aşa – grăi dar, stăpânindu-şi firea – cer iertare, mă închin.

Ziua următoare l-a luat apoi pe Călăcescu şi amân25 doi împreună s-au dus să-l caute pe Fănică şi să-i spună cele petrecute.

Fănică se cutremură, şi cât ai număra una, două, trei, i se revărsă fierea în sânge de i se făcu verde faţa şi-i intrară ochii în cap. Dacă Aristid Ghica s-ar fi 80 aflat în faţa lui, nu s-ar fi mulţumit să-l omoare, ci l-ar fi sfărâmat în bucăţi, l-ar fi tocat mărunt, ca să nu se mai aleagă nimic de el.

— Asta nu poate să rămâie aşa! grăi dânsul cu glas înăbuşit de patimă şi tremurând de frică. Haid-l să

35 mergem la Sandu.

Sau şi dus.

Sandu era şi el în stare să-l omoare pe mişelul acela, să-l taie în bucăţi şi să-l toace mărunt; mânia lui nu era însă tot atât de oarbă ca a fratelui său, care de atâta 40 timp îl ura pe Aristid şi multe de tot avea pe inimă.

— Mai stăi, grăi Sandu. Aşteaptă să ţi se mai stâmpere sângele şi să ţi se potolească firea. Greu lucru n-ar fi să-i descarci un glonte în piept, să-i înfigi junghiul în inimă ori să-i spargi capul cu securea; n-ai însă să

5 pierzi din vedere că, făcând aşa, îţi dai sora şi cumnatul, mama şi tata, ne dai pe toţi în gura lumii, care săptămâni, ba chiar luni întregi de-a rândul ar rumega mereu flăcări, ca să-l scoată în cele din urmă tot pe el jertfă nevinovată! Tu ştii tot atât de bine ca mine că trăim

10 în mijlocul unei lumi ahtiate de mulţumirea omului mişel, care poate să-i scoată pe alţii încă mai mişei.

— Tocmai de aceea, strigă Fănică, tocmai de aceea vreau să ajung în faţa Curţii cu juraţi, ca să dovedesc că un om netrebnic şi neruşinat este el, o ruşine pentru

15 neamul omenesc, că el a minţit cu sfruntare. I-o datorez aceasta surorii mele, i-o datorez lui Costache, care în cele mai grele împrejurări a sărit pentru mine aducând o jertfă grea, ţi-o datorez părinţilor mei, cărora atât de adeseori li-am amărât viaţa, mi-o datorez mie 20 însumi – urmă cu năvălnicia patimii oarbe – mie, care mai mişel decât dânsul aş fi dac-aş putea să uit ceea ce mi-a făcut. Ce rost ar mai avea pentru mine viaţa dacă în fiecare clipă ar trebui să-mi fac cele mai amarnice mustrări că n-am avut destulă bărbăţie ca 25 să-mi fac fără de şovăire datoria!? Şi dacă e vorba – adăugă el îndurerat – nici nu e vrednică viaţa să fie trăită în mijlocul unei lumi în care minciuna, făţărnicia, reaua-credinţă şi slugărnicia stăpânesc şi oamenii ca trântorul acela sunt purtaţi în palme şi sunt 30 îngăduiţi să calce în picioare pe cei cu adevărat vrednici. E mare şi grea socoteala ce am cu el.

Atât Călăcescu şi Terenu, cât şi Sandu îi dădeau lui Fănică multă dreptate, stăruiau însă şi în părerea că ar fi lucru de tot urât să dea fie cu arma de foc, fie 35 cu junghiul, fie cu săcurea năvală asupra unui om fără ca să-i fi spus mai înainte că are s-o facă aceasta.

Fănică a stat câtva timp pe gânduri şi şi-a dat în cele din urmă seama că în adevăr aşa, fără de veste, ieşind oarecum pe neaşteptate din tufiş, numai hoţii 40 dau năvală.

— Bine! grăi dar. Am să-i trag o pereche de palme zdravene, şi celelalte urmează ele de ele.

Aşa a şi făcut el şi de aceea a fost arestat, cum ai văzut, după ce s-a întors acasă.

5 Atâta pot să spun: celelalte vor urma mâine şi de acolo înainte. Ştiu că timp de câteva săptămâni o să vuie şi-o să urle mahalaua.

CEAS RĂU

— Asta tu ni-ai făcut-o! – îl înfruntă Tănase pe 10 fiul său Fănică – numai tu, om născut în ceas rău.

După ce te-ai încurcat ca un bezmetic pe acolo pe la cocoana Aspasia, ai încurcat-o şi pe sora ta. Ea niciodată nu s-ar fi dus la baba aceea vicleană ca să-l întâlnească şi el niciodată n-ar fi intrat în casa mea, unde 15 n-avea ce să caute, dacă tu nu m-ai fi băgat cu minciunile tale în încurcăturile din care numai el putea să mă scoată. Nenorocitul acela de Costache niciodată nu s-ar fi înstrăinat de mine dacă nu l-aţi fi ispitit voi să mă mintă şi el. Minţitu-m-aţi tu şi Sandu şi 20 acum, căci n-aveaţi să vă avântaţi prosteşte, fără ca să-mi spuneţi şi mie care vi-e gândul.

Fănică sta umilit în faţa lui şi nu îndrăznea să zică nicio vorbă.

— Ce faci acum!? urmă bătrânul. Bâjbâi toate câr25 ciumile, toate băcăniile, toate ceainăriile, iar diseala gazetele o să răspândească vestea în tot oraşul şi în ţara întreagă; pretutindeni unde om cu om se întâlneşte, tu şi sora ta şi cumnatul tău şi părinţii tăi sunt în gura tuturora. Mie nu-mi pasă! adăugă el. Eu rămân 30 tot eu, orişice va fi crezând lumea despre mine. Câtă vreme munca mea e mai bună şi mai ieftină decât a altora şi câtă vreme vorba mea e vorbă, le sunt tuturor a om cinstit, pe care-l caută toţi ce au nevoie de el. Voi însă, voi ce faceţi? cum răzbiţi prin lume voi, cari 35 aveţi obrazul mai subţire, cari atârnaţi de alţii, voi, cari în toată clipa aveţi nevoie de buna părere a obştei!? Pe mine nu de mine, ci de voi mă doare, obrazul meu nu de ruşinea mea, ci de a voastră se umple de sânge!

Fănică se îmbărbătă.

— Tocmai de aceea am făcut ceea ce trebuia să fac, răspunse el. Toată lumea ne-ar fi dispreţuit şi n-am fi avut să ieşim din casă dacă n-am fi avut bărbăţia

5 de a-i cere socoteală omului care a îndrăznit să ocărască pe sora noastră. Mi-am spălat, tată, obrazul!

— Ţi l-ai spălat, răspunse Tănase. Nici că-ţi fac mustrări pentru ceea ce ai făcut.

Era, în adevăr, foarte grea starea lui. 10 El fusese arestat pentru că la Curtea de justiţie, unde-l aşteptase pe Aristid Ghica, nu se afla singur, ci împreună cu fratele său, cu Terenu şi cu Călăcescu. De aceea Aristid Ghica a dispus arestarea lui, ca om laş care nu are bărbăţia de a-şi face agresiunea singur. 15 S-a învederat însă mai târziu că cei trei nu-l însoţiseră ca să-l apere, ci la nevoie să-l oprească de a merge prea departe, şi după câteva ceasuri nu i-a rămas pălmuitului decât să-l pună pe Fănică în libertate şi să-i trimită martori. Martorii nu sosiseră încă, şi Fănică 20 se zbătea întrebându-se ce are să facă dacă s-ar întâmpla ca îngâmfatul acela să-l socotească incapabil de a cere satist acţiune.

„Tot îi trag un glonte în piept”! îşi zicea.

Cu atât mai vârtos era Gostache pornit s-o facă 25 aceasta.

„Are să se întâmple o mare nenorocire!” îşi zisese el odinioară.

Aflând acum cele petrecute, cu înmiită putere s-a reivit în sufletul lui sentimentele care-l făcuse să ros30 tească vorbele acelea.

Elvira stetea căzută într-un jeţ, cu ochii pierduţi în vânt, mută, surdă şi oarbă, sleită de puteri, înţepenită, plină de căinţă şi cu mintea oprită asupra unui singur gând: „Ce fac eu? ce fac acum? mai e undeva în 3 5 lumea aceasta loc şi pentru mine? se poate să mă mai iert eu însămi pe mine şi să mă ierte şi alţii!? Nu, în fiecare clipă a vieţii mele am să-mi fac mustrări amarnice pentru laptele nesocotite pe care le-am săvârşit cu uşurinţă, sub imboldul slăbiciunilor mele”.

Costache sta şi se uita ca într-aiurea la ea şi nu ştia ce să-i zică şi ce să-i facă spre a o mângâia, cum s-o împace şi s-o încredinţeze că încetul cu încetul au să fie date toate uitării, nu ştia, căci nemângâiat era şi 5 el, neîmpăcat şi şovăitor în credinţă se făcuse, şi firea lui se răzvrătea în faţa minciunii.

— Costache, grăi dânsa, îngrozitoare plagă e în lumea aceasta fapta celui ce neadevăr grăieşte ştiind că

nu-i adevărat ceea ce spune. Crezi tu că e cu putinţă

10 ceea ce a spus acea gură spurcată?

— Nu! – răspunse el cu toată hotărârea – nu numai că nu cred, ci ştiu şi mărturisesc pe sufletul meu că el numai din gând de răzbunare a spus minciuna. Om sunt însă, fiinţă şubredă, şi mă cutremur

15 gândindu-mă că într-o clipă de slăbiciune, de supărare ori de rău îndemn aş putea să stau la îndoială şi să-ţi fac mustrări de care să mă căiesc în urmă. Nu cred, Elviro, dar trăim într-o lume frământată de porniri pătimaşe, în care trec în fiecare zi printre 20 oameni, dintre care unii stau la îndoială, alţii cred şi iar alţii se bucură când semenii lor sunt grăiţi de rău, şi obrajii mi se umplu de sânge, şovăi stând pe picioare şi mă îngrozesc în faţa zilei de mâine când mă uit împrejurul meu. Eu nu pot, Elviro – urmă 25 el cu desăvârşire frânt – nu sunt în stare să te mintr nici să-ţi ascund adevărul: sunt lucruri peste care bărbatul cu cuget curat nu poate să treacă, mă tree fiori de gheaţă când îmi dau seamă ce se zice şi ce secreţie despre noi amândoi, mi se face negru înaintea 30 ochilor, îmi e parcă peste putinţă să cred c-o să mai am zi luminoasă şi bună în viaţa mea.

Elvira a ascultat tot timpul uitându-se cu ochii ei mari la el.

— Ce să zic atunci eu, de atâtea ori vinovată I? 35 exclamă dânsa. La ce mă mai pot aştepta în lumea aceasta!?

Steteau tâmpiţi unul în faţa altuia: nu mai aveau nici gând în mintea lor, nici glas ca să şi-l spună.

— Ah! – oftă ea într-un târziu – ce-o să zică tata!? Tăticul meu cel bun şi plin de iubire ce-o să zică!?

Se plimba tăticul ei, ca odinioară, în sus şi în jos 5 acolo departe, la Obor, prin curtea cea mare, călcând paşi lungi şi apăsaţi şi bălăbănindu-şi braţele la tot pasul, muiat, cuprins de înduioşare, din ce în ce mai răpus de simţământul că o mare nenorocire i s-a întâmplat.

10 Gândul lui era dus la fiica sa cea bună, cuminte şi năpăstuită, la fiica lui cea gingaşă şi mult încercată, greu

nedreptăţită.

„Ce face ea? Cum poate să le rabde toate?” se întreba el, mereu pornit de a se duce, de a alerga la ea, 15 ca s-o mângâie şi s-o îmbărbăteze, zicându-i: „Ce-ţi pasă!? Nu e vrednică lumea în care trăieşti să ţii seamă de părerile ei, viaţa petrecută în ea nu e vrednică să-ţi faci inimă rea. Mergi înainte pe calea ta şi nu te uita nici la dreapta, nici la stânga, nici mai 20 ales înapoi”.

Trebuia neapărat să se ducă. Nu s-ar fi iertat niciodată pe sine însuşi dacă până chiar nici în împrejurări atât de grele n-ar fi sărit să-i vie într-ajutor şi lui Costache, mai ales lui. 25 Tănase era pe plecate când a venit Terenu să-i spună că Fănică a fost omorât în duel şi trupul lui a fost dus la Morgă, de unde urma să-l ceară şi să-l aducă acasă.

Orişicât de zguduitoare ar fi fost vestea aceasta şi 30 orişicât de amarnic s-ar fi bocit cocoana Marghioala, Tănase a rămas liniştit şi tăcut, şi-a făcut cruce şi a plecat fără de întârziere la Morgă.

Gândul lui era însă la căscioara din Izvor, unde trebuia să se ducă în cea mai mare grabă după ce va 35 fi scos de la Morgă trupul neînsufleţit al fiului său.

„Cei morţi cu cei morţi, şi cei vii cu cei vii”, zice românul: avea Tănase multă dreptate când îşi îndrepta gândul spre căscioara din Izvor, unde era mare nevoie de ajutor.

40 Tot cam pe timpul când Tănase a plecat la Morgă.

Costache şi Elvira, care de mult acum steteau muţi, tăcuţi, nemişcaţi şi cu mintea oprită în loc, s-au pomenit faţă în faţă cu Sandu, care niciodată nu le mai intrase în casă.

Nu le părea venirea lui a bine.

5 Se vedea de altminteri şi din fata lui că e de tot dureroasă vestea pe care o aduce.

Costache rămase tot mut, tăcut şi nemişcat, lacrămi mari i se iviră în ochi şi începură să-i treacă peste obraji.

10 Elvira tot aşa, dar lacrămi nu mai avea. Ea – şi plecă peste puţin capul, îşi puse amândouă mâinile una

peste alta pî piept şi rămase aşa.

— Atât a mai lipsit! şopti, în sfârşit, ridicând ochii spre cer.

15 Era atâta durere mistuitoare în glasul cu care a rostit cele câteva vorbe, în mişcare şi în întregul ei fel de a fi, încât Costache şi Sandu se cutremurară.

— Iată unde-am ajuns! grăi Costache posomorât şi cu sprâncenele încruntate. Tu l-ai omorât, şi viaţa

20 noastră întreagă o să fim urmăriţi fără milă de umbra lui sângerată şi înfiorător de jalnică!

Elvira tresări, se îndreptă ridicând capul şi se uită mirată la el.

— Aşa e, Costache! răspunse ea. Fără de milă am

25 să fiu prigonită în fiecare clipă a vieţii mele, dar numai eu singură, căci tu nicio vină nu ai. Grele au să fie, dar nu totodată şi lungi suferinţele, căci sunt lucruri peste care femeia care se simte nu poate să treacă.

30 Rece apoi şi liniţ ită, ea se duse la Sandu şi-i în tinse mâna, iară el o îmbrăţişă şi se sărutară pe amândoi obrajii.

— Îţi mulţumesc, Sandule, îi zise, c-ai venit, dar te rog să nu-l laşi pe tata singur în împrejurări atât

35 de dureroase, ci să mingii împreună cu el pe mama. Mare uşurare îmi faci, Costache, dacă-l însoţeşti tu, ca să le duci mângâieri din partea ta şi sărutări din partea mea, spunându-le că am nevoie de repaus.

Era peste putinţă ca ei să nu ţină seamă de Dorin

40 ţele ei, plecând fără de întârziere.

8 113

Rămânând singură, Elvira şi-a mai uşurat sufletul într-un plâns liniştit şi îndelungat, apoi a trecut în atelierul tâmplăriei, ca să scotocească prin sticle şi prin borcane.

5 Timp avea destul, căci e lung drumul pe care aveau să-l facă Sandu şi Costache.

Deoarece Tănase[16] a trecut pe la Morgă şi abia de acolo a luat-o spre căscioara din Izvor, el nu s-a întâlnit cu fiul şi ginerele său, cari au luat alt drum. 10 Era pe

16 În texl: Costache.

înserate când a sosit la casa fiicei sale.

Intrând pe portiţă, a găsit curtea goală: nici suflet de om, nici câine nu i-a ieşit în cale, dar găinile nu se culcaseră încă, ci ciuguleau ori râcâiau pe ici, pe colo.

15 Uşa de la intrare era închisă. El a bătut încet şi cu oarecare sfială, apoi ceva mai tare, dar nici de data aceasta nu s-a ivit nimeni. A încercat dar zăvorul şi, vă7, înd că uşa nu e încuiată, a intrat şi a început să tuşească. Neivindu-se nici acum nimeni ca să-l 20 primească, inima a început să-i bată şi-o vie îngrijorare l-a făcut să deschidă repede uşa odăii despre stradă.

El a rămas înmărmurit; lucrul de care se temuse se şi împlinise: Elvira, fata lui cea frumoasă, bună, 25 cuminte şi năpăstuită, zăcea întinsă pe un pat de la dreapta, cu faţa senină, parcă dormind.

— Care va să zică şi ea! şopti el, apoi făcu câţiva paşi până la pat, căzu în genunchi şi rămase culcat pe sânul răposatei. 30 Aşa l-a găsit Costache când s-a întors acasă.

CĂILE MORŢILOR

Să nu zici niciodată că nu crezi ceea ce nu poţi să înţelegi: dă din umeri şi zi că nu ştii, că se va fi 5 putând, căci în lumea aceasta se petrec multe de toate pe care noi oamenii nu le cuprindem cu mintea noastră cea mărginită.

Era la noi în sat unul Ieremie care spunea că are legătură cu morţii. Mi-l aduc aminte de-l văd şi acum 10 ca-n aievea, mai întâi om ipen şi voinic, iar apoi schilod ca vai de el. Venise de aiurea şi se aşezase în sat ca rotar şi-i ziceau Rotaru şi după ce, schilodit, nu mai făcea roate. Stai şi te mirai când îl auzeai vorbind, dar s-au petrecut lucruri în urma cărora omul 15 cuminte nu se mai încumeta să deie cu socoteală că nu sunt adevărate cele spuse de dânsul.

Satul nostru se-ntinde la stânga râului, pe sub coaste, pe amândouă părţile drumului de ţară, şi e lung de ţi se urăşte să treci prin el. 20 Intrând despre munte, cobori până la un pârâu care taie drumul de ţară şi se varsă spre râu. Partea aceasta a satului sunt Delenii. De la pârâu iar urci trecând prin Văleni. Mai sunt însă case şi pe pârâu la

deal: aici sunt Gropenii. 25 Rotăria se afla la mijloc, între Deleni, Văleni şi

8*

Gropeni: de orişiunde veneai şi orişiunde te duceai, treceai prin faţa ei.

În fundul văii, tocmai sus deasupra Gropii, era vârful satului, unde se vedea de la mari depărtări, ivită printre crengile copacilor, posomorâta Săhăstrie, rămăşiţele unui schit pustiu, în care tot se mai adă5 postea ca vai de el părintele Rafail, un călugăr sihăstrit. Din clopotniţa Săhăstriei se deschidea peste sat o largă privelişte asupra livezilor din lunca întinsă şi asupra satelor risipite pe coasta de la dreapta râului.

Mai erau acolo în fiinţă nişte case înconjurate cu 10 zid înalt şi gros, pe care numai prin colţurile mai adăpostite rămăsese puţină tencuială.

Poarta de sub clopotniţă, durată trainic din lemn de stejar, era căzută din ţâţâni, încât nu se mai putea închide. Geamurile din ferestrele caselor erau peste 15 tot sparte, pe ici, pe colo lipseau şi cercevelele, şindrila din acoperiş era roasă de vreme şi de muşchi, curtea plină de bălării dese nu era străbătută de nicio potecă, iar bisericuţa din mijlocul ei se surpase de nu mai rămăseseră din ea decât mormane acoperite 20 de buruieni pipernicite.

Când se pornea vântul, îl auzeai din sat cum răzbeşte printre zidurile părăsite, ici vuind, colo pe şuierate. Încă mai a pustiu se auzeau în timpul nopţilor de vară bocetele huhurezului, ţipetele cucuvaielor şi 25 ţâţâiturile roiurilor de lilieci, care se încuibaseră în clopotniţă şi prin podul caselor.

Era acolo, între zidurile acelea, ceva ce te făcea să grăbeşti trecând ziua prin faţa lor, iar în timpul nopţii nici cei mai inimoşi dintre oameni n-ar fi în30 drăznit să se oprească în apropierea lor, ba, poate, chiar să intre pe sub bolta clopotniţei fără de clopote.

Nu mai încăpea nicio îndoială că-şi fac acele veacul duhurile celor înmormântaţi împrejurul fostei bisericuţe şi păzesc comori numai de ele ştiute, iară 35 părintele Rafail,

care adeseori săptămâni întregi nu ieşea în sat, sta în legătură tainică cu acele duhuri. Mai văzându-l şi slab, numai oase şi piele zbârcită peste ele, unii îi şi ziceau Sarsailă mai bucuros decât Rafailă.

40 Cu totul altfel, Rotaru, care era nu numai rotar, ci totodată şi psalt, ştia să cânte în strană şi citea cu mare mulţumire sufletească vieţile pline de fapte minunate ale sfinţilor de pretutindeni.

Duminicile, zilele de sărbători, îndeobşte când n-avea altă treabă, el se urca din Groapă la Săhăstrie 5 şi stetea de vorbă cu părintele Rafail ori citeau împreună *Vieţile sfinţilor*, pe care părintele Rafail le ştia, aşa-zicând, pe de rost şi le tâlcuia cu multă pătrundere. De aceea Rotaru-l socotea om al lui Dumnezeu, mijlocitor între sfinţi şi muritorii păcătoşi, cu 10 adevărat sfânt şi el însuşi. Rămâneau câtccdată până la miezul [nopţii] ba chiar şi mai târziu, aşa numai ei amândoi, între acele ziduri fioroase, şi atunci de jos din sat se vedea sus la Săhăstrie fereastra cea luminată de opaieţul din chilia părintelui Rafail. 15 „Ce vor fi urzind!? se întreba lumea în sat. Ce vor fi puind la cale!? Ce fel de farmece vor fi făptuind!?”

Era învederat că aşa, numai ei amândoi, nu puteau să vegheze în toiul nopţii, ci-şi făceau treburile ajutaţi de duhurile intrate în legătură cu dânşii. 2 O Rotaru scăpa câteodată chiar şi el vorba că părintele Rafail e înzestrat cu darul de a se pune în legătură cu lumea cealaltă, ca să afle cele ce nici vedea, nici auzi, nici pipăi nu se pot, şi om cu mintea limpede nu se mai putea îndoi că e în adevăr la mijloc o facă25 tură, căci prea îi mergeau lui Rotaru toate în bine şi cu spor.

Lasă că sătenii la el alergai şi pentru cel mai neînsemnat lucru, doar la rotăria lui se opreau toţi drumeţii şi se îmbuibau şi de prin sate-le vecine oamenii, 30 încât câştigul nu mai picura, ci curgea puhoi.

Era, ce-i drept, harnic om Rotaru şi priceput şi cumsecade, dară harnici, pricepuţi şi cumsecade mai erau şi alţii, care, cu toate aceste, numai pe gâfâite răzbeau înainte. 35 Numai noroc curat nu putea să fie la mijloc!

Una dintre fetele lui s-a măritat după feciorul celui mai de frunte dintre săteni, iar cel mai mare dintre feciorii lui, scăpat abia din oştire, a luat zestre frumoasă şi-a ajuns primar cu eşarpă în trei colori. 4 o De asemenea soartă n-au parte decât aceia cărora li se şopteşte la ureche ce anume au – r „i de ce

au să se ferească pentru ca în toate împrejurările să li se împlinească gândul.

Lucrul acesta trebuia să se lămurească.

Într-o zi de toamnă părintele Rafail s-a coborât 5 în sat, ca să-şi cumpere sare şi făină de mălai. La o cotitură el a dat peste părintele Ilie, preotul satului, un om fără multă ştiinţă de carte, dar cu deosebire sfătos şi neadormit purtător de grijă al turmei păstorite de dânsul.

10 – Mă bucur, cuvioase părinte, că te întâlnesc, grăi preotul, căci de câtva timp mult mă bate gândul de a te ruga să mă luminezi asupra unor lucruri în privinţa cărora nu sunt în stare să mă dumiresc prin mine însumi.

15 – încă mai vârtos mă voi bucura eu dacă-mi va fi dat să te dumiresc, răspunse călugărul. E un adevărat noroc că s-a nimerit să trec pe aici tocmai acum, când treci şi cucernicia-ta; îmi dau însă seamă despre multele neajunsuri ale firii mele şi mult mi-e teamă

20 ca nu cumva, voind să te luminezi prin mine, să intri în mai adânc întuneric.

— N-am să-ţi pun decât întrebări la care eşti în stare să dai răspuns mai lămurit decât orişicine.

— Ascult, îl încredinţă călugărul, şi sunt gata

25 să-ţi dau răspunsul.

— Sătenii, zise părintele Ilie, se întreabă între dânşii şi mă întreabă din ce în ce mai stăruitor şi pe mine ce veţi fi făcând cuvioşia-ta şi Rotaru când staţi numai amândoi până noaptea târzie acolo între zidurile

30 acelea pustii.

— Ce facem? noi amândoi, numai noi amândoi ce facem când stăm până în noaptea târzie? răspunse părintele Rafail, căutând în mintea lui vorbele potrivite pentru darea pe faţă a gândului său. Ne bucurăm de

3 5 viaţă! adăugă peste puţin.

— Adevăr ai grăit când ai zis că, voind să mă luminez, în mai adânc întuneric am să intru, întâmpină preotul, căci iată că nu sunt în stare să înţeleg răspunsul ce mi-ai dat. Cum oare puteţi să vă bucuraţi de

40 viaţă stând aşa singuri, cu opaiţul pe masă?

— Dând uitării nevoile traiului trupesc, ca să ne facem cu atât mai vârtos parte de mulţumirile vieţii sufleteşti, îi răspunse iar călugărul.

— Nu mă sfiesc a-ţi face cuvioşiei-tale mărturisi5 rea că încă mai puţin am înţeles.

— Nu ţi s-ar cuveni să porţi haina pe care ai îmbrăcat-o dacă în adevăr chiar nici numai atât n-ai înţelege, îl înfruntă călugărul cu blândeţe cuvenită. Numai oamenilor de rând li se poate ierta să stăruie în gândul

10 că de viaţă ne bucurăm îmbuibându-ne la masa încărcată de mâncări şi de băutură şi potolindu-ne în fel de fel de chipuri poftele trupeşti.

În apropierea lor se afla un dud ale cărui frunze mari erau pişcate de brumă şi acum îngălbenite. 15 – Iată – urmă părintele Rafail – vezi cum frunzele acestui copac, atinse de cea mai uşoară adiere, se scutură şi cad una câte una moarte la pământ? Ele nu însăşi prin sine au intrat în fiinţă, ci-şi au obârşia în copacul care le este obârşia şi le-a hrănit pentru 20 ca să se hrănească prin ele. Cad acum după ce şi-au împlinit menirea şi sunt risipite de vânt. Tot astfel şi omul nu prin sine însuşi a intrat în fiinţă şi nu numai prin sine şi pentru sine trăieşte, ci-şi are obârşia omenească din care face parte şi care prin el ve25 cuieşte. Deosebirea e numai că omul poate să-şi dea seama despre aceasta şi să se dumirească asupra rostului său în viaţa obştească. Frunza moare după ce nu mai are rost în viaţa copacului şi e spulberată de vânt; omul moare şi el când îi sună ceasul, şi una din 30 marile mulţumiri sufleteşti e să-ţi dai în ajunul morţii tale seama că ţi-ai împlinit, trăind, menirea ca fiu, ca soţ, ca părinte, ca om între oameni. Să nu te îndoieşti, cucernice părinte, că noi oamenii nu ne-am născut ca să trăim – urmă el ridicând glasul – ci 35 trăim

pentru ca să ne împlinim menirea, şi pustie, seacă, zbuciumată, nesuferită e viaţa muritorului care numai pentru sine trăieşte.

— Vei fi având cuvioşia-ta multă dreptate, întâmpină preotul, dar nu e mai puţin adevărat că e o

4 O plăcere să mănânci, să bei, să odihneşti, să dai ascultare trupului celui lacom.

un

— Fără îndoială! întâmpină călugărul. Numai trăind putem să ne împlinim menirea şi de aceea înţeleptul ziditor a toate a rânduit plăcerea trupească drept răsplată pentru osteneala traiului trupesc, drept în

5 demn pentru lupta grea prin care trecem noi muritorii. Mai adevărat însă şi mai curată e plăcerea de a-ţi fi înfrânat poftele, de a fi tras de la gura ta ca să hrăneşti pe alţii, de a fi suferit ca să poţi îndulci viaţa celor osândiţi la suferinţe. Să fii cucernicia-ta increа10 dinţat – adăugă cu căldură – că sunt pline de o senină plăcere ceasurile pe care noi amândoi le petrecem împreună stând de vorbă şi cercetând sfaturile înţelepţilor din toate timpurile spre a ne dumiri cum avem să trăim şi cum se cuvine să ne petrecem viaţa 15 pentru ca în ajunul morţii să fim împăcaţi fiecare cu sine însuşi.

— Mă luminez, cuvioşia-ta, încep să mă luminez, îl încredinţă părintele Ilie. Oamenii însă, poporenii mei, spun că intraţi în legătură cu duhurile celor răpo

20 staţi. E oare cu putinţă aşa ceva?

— Nu ştiu, răspunse părintele Rafail. Aceasta nu mi-e dat s-o ştiu, dară purtând haina în care mă vezi îmbrăcat, trebuie neapărat s-o cred. Dacă sfântul Macarie ne spune că sufletele celor răposaţi stau timp

25 de trei zile sub straşina casei, le aud şi le văd toate şi numai încetul cu încetul se mai depărtează de la locurile în care şi-au petrecut viaţa, eu, nemernicul şi sufleteşte săracul ieromonah, nu mă pot încumeta să spun că el minte. Dacă sfinţii părinţi ai bisericii ne spun 30 că au stat în legătură cu sufletele celor răposaţi şi au făcut minuni cu ajutorul lor, eu aş fi smintit îndoindu-mă în ceea

ce priveşte spusa lor. Dacă în rugăciunea de toate zilele zicem „Şi nu ne duce pre noi în ispită, ci ne scapă de cel rău”, eu şi cucernicia-ta, slugi ale 35 bisericii creştineşti, trebuie neapărat să stăruim în gândul că duhurile celor răposaţi pot să ne povăţuiască spre bine ori să ne ispitească împingându-ne spre rele. Aşa ştim noi creştinii şi altfel nu putem să credem, mai ales noi cei ce suntem totodată şi povăţuitori ai 40 obştei creştineşti.

Părintele Ilie mişca mereu din cap şi clipea ca omul căruia ochii i s-au împăingenit şi capul i-a rămas buimăcit.

— Ştiu, cuvioşia-ta, zise, şi nu mă îndoiesc că aşa 5 trebuie să ştim şi altfel n-avem să credem. Avem însă noi, neajutoraţii muritori, puterea de a face ca cei răposaţi să intre în voile noastre?

— Aceasta e ceea ce voim când ne facem rugăciunile, răspunse călugărul. Chiar şi dacă nu vom fi

10 având noi, au ei puterea de a ni se arăta fie în vis, fie în aievea, fie chiar fără ca să ne dăm seamă, şi adeseori din al lor îndemn săvârşim fapta fie bună, fie rea.

Preotul rămase câtva timp cu gura căscată şi cu ochii pierduţi în vânt.

15 – Am înţeles – zise apoi – fie în vis, fie în ale cea, fie fără ca să-ţi dai seamă. Mai ştii!? urmă. Tot ce se poate! Multe sunt cele nepătrunse de mintea omenească! Acum am înţeles.

— Ba n-ai înţeles de loc! stărui părintele Rafail.

20 M-ai întrebat ce facem, iară eu ţi-am răspuns că ne bucurăm de viaţă. Ai să înţelegi că ne bucurăm dându-ne seamă cum adică ne-am împlinit menirea şi cum avem să ne pregătim pentru moarte pentru ca viaţa mai de apoi să nu ne fie tot atât de zbuciumată ca cea

25 de acum.

— Da! da! grăi părintele Ilie, pe deplin încredinţat că adevărul îl grăiesc sătenii când spun că lucruri de tot fioroase se petrec în chilia părintelui din Sihăstrie.

II

30 Din sus de schit se întindea pădurea

mănăstirească, un stejariş[17] de toată frumuseţea, şi mănăstirea mai avuse pomătul de la schit, o întinsă livede din sus de sat şi câteva pogoane de ţarină în lunca râului. Statul, care le stăpânea acum toate aceste, scosese 35 încă de mult în vânzare ţarinile, livedea şi pomătul, dimpreună cu dărâmăturile de la Săhăsijăfifţţatg-ţi, găsise cumpărător, şi Rotaru ţinea deocamdată în arendă livedea şi ţarinile. După ce fiul său a ajuns primar cu eşarpă în trei culori, lumea dedea cu socoteală că tot el le va şi cumpăra în cele din urmă. Nu prea 5 simţea Rotaru în sufletul lui îndemnul de a o face aceasta, dar într-o noapte, Profira, soţia lui, l-a visat parcă era călugăr şi citea în chilia părintelui Rafail dintr-o carte mare.

Rotaru s-a frământat mult gândindu-se la visul

10 acesta, care avea, parcă, rostul lui.

Se putea, fără îndoială, ca Profira să-şi aibă visul, pentru că se întreba mereu dacă ar fi ori nu bine să cumpere până chiar şi dărâmăturile de la Săhăstrie, în care se încuibaseră huhurezi, cucuveici şi lilieci. Visul

15 însă semăna mult a îndrumare. Se cuvenea deci să ceară sfatul părintelui Rafail.

Acesta rămase timp mai îndelungat pus pe gânduri.

— O îndrumare nu cred să fie – grăi dânsul într-un târziu – căci dacă îndrumat ai fi, n-ai mai întreba.

20 ci ai face fie chiar fără să voieşti. Poate însă să fie o prevestire: visul îţi spune nu ce ai să faci, ci ce vei face, orişicare ar fi sfatul pe care ţi-l voi fi dând eu. Orişicum ar fi însă, un lucru n-ai să pierzi din vedere: că noi, călugării, nu stăpâni, ci purtători de grijă am

25 fost; statul dar, luând averea de la mănăstiri, nu stăpânirea, ci purtarea de grijă a luat-o. Dac-ar fi deci să cumperi de la stat, nu poţi cumpăra ceea ce el nu are, şi nu stăpân, ci purtător de grijă te faci.

Rotaru clătina mereu din cap, ca omul care aude

1. O şi înţelege, dar nu se împacă cu gândul ce e nevoit a-şi face.

— Mă iartă, părinte – grăi dânsul, plecându-se puţin –

17 În text: stejăraş.

sunt om neajutorat şi prea de puţine ştiutor, prea lipsit de pricepere pentru ca să-ţi pot da răspunsul

35 cuvenit. Dacă înţeleg însă că n-au fost stăpâni călugării, care erau oameni cu viaţă trecătoare şi numai slugi ale bisericii, sunt pătruns de gândul că erau stăpâne mănăstirile.

Părintele Rafail ridică degetul.

1. 0 – E greşită calea pe care ai pornit, întâmpină el.

Mănăstirile sunt călugării după vremuri, cari au luat asupra lor sarcina purtării de grijă fie de la domnii, fie de la boierii cari nu mai voiau ori nu mai erau în stare s-o poarte ei înşişi. Ce era adică mănăstirea? Locaş de adăpost pentru cei sătui de viaţă, pentru 5 cei sleiţi de puteri trupeşti şi sufleteşti şi pentru călătorii obosiţi, ocrotirea bolnavilor, a săracilor şi a văduvelor, chivernisitoarea unei bucăţi de pământ pe care-l împărţea între cei ce-l munceau, dând fiecăruia atât cât e în stare să muncească cu spor. Drept răsplată 10 pentru osteneala purtării de grijă luau, ce-i drept, călugării o parte din roadele pământului, dar stăpân, cu adevărat stăpân al pământului Dumnezeu el singur este: omului i se cuvine pământ numai spre a-l munci în sudoarea feţei lui, numai atât cât poate să munceas15 că şi numai câtă vreme-l munceşte.

Rotaru iar clătină din cap.

— E foarte frumoasă vorba aceasta, zise el, dară însumi mă ştiu şi mă socotesc şi alţii cu adevărat stăpân pe roatele şi pe carele făcute de mine, pe uneltele

20 mele, pe averea agonisită de mine, pe casa ce mi-am zidit, pe pământul…

— Pân-aci, iar mai departe nu îl întrerupse călugărul. Stăpân eşti pe toate câte le-ai făcut muncind tu însuţi, dimpreună cu ai tăi, stăpân pe cele muncite

25 de alţii şi cumpărate din sudoarea ta: pământul însă nu tu l-ai făcut şi ţi se cuvine numai câtă vreme îl munceşti. Câtă vreme se află pe el lanurile semănate de tine, pomii pe care i-ai sădit şi îngrijit, via pusă de tine, câtă vreme sunt în fiinţă casele zidite de tine, 30 tâlhari sunt şi făcători de rele, oameni ai fărădelegii sunt cei ce

voiesc să te alunge de pe pământul luat sub purtarea ta de grijă.

Rotaru se uită lung la călugăr.

— Care va să zică, întâmpină el, o faptă nelegiuită 35 a săvârşit guvernul când a luat averile de la mănăstiri, şi eu m-aş face părtaş al nelegiuirii dacă aş cumpăra de la stat.

— Aceasta n-am zis-o 1 răspunse părintele Rafail. Nu se cuvine şi nici nu vreau s-o zic. Mănăstirea, pri

40 mind averile, a luat asupra ei anumite îndatoriri, şi afurisit a fost, sub cel mai greu blestem cade orişicine care se foloseşte de acele averi fără ca să ţie seamă de îndatoririle împreunate cu ele. Statul a luat averile de la călugări pentru că nu i s-a părut bună chivernisirea lor; el nu are deci decât să chivernisească bine 5 şi să împlinească voinţa celor răposaţi, făcând tot binele vândut de dânşii, pentru ca binecuvântat să fie nu numai de cei vii, ci şi de cei morţi. Multe sunt însă şi ascunse căile morţilor şi praf are să se aleagă şi cenuşă de toate dacă va fi nesocotită voinţa celor

10 trecuţi în altă lume, unde toate sunt văzute şi ştiute şi toate sunt cu putinţă.

Rotaru rămase zguduit şi pe deplin încredinţat că sarcină de tot grea ar lua asupra sa dacă ar cumpăra avutul luat de către stat de la mănăstire.

15 – Dar statul, întâmpină el, a lăsat să se surpe biserica şi să se dărăpăneze casele schitului.

— Foarte rău! – grăi călugărul – căci sufletele ctitorilor nesocotiţi umblă văitându-se printre zidurile surpate şi cer răsplătire.

20 – Care va să zică, urmă Rotaru, dacă ar fi să cumpăr cele puse în vânzare, ar trebui să ridic iar biserica şi să pun în stare bună casele.

— Nici aceasta nu – îl încredinţă călugărul – căci dai statului preţul din care poate să le facă toate.

25 – Dar în viitori? întrebă Rotaru, cuprins de vie nedumerire.

Părintele Rafail iar începu să se plimbe în sus şi în

jos.

La întrebarea aceasta nu se mai gândise şi îi era

30 greu să dea răspuns.

— Să vezi, grăi dânsul în cele din urmă. Dacă aş fi eu în fruntea guvernului, n-aş mai da nimănuia voie să cumpere pământ, ci tot pământul pus în vânzare l-aş cumpăra eu, ca să-l împart între cei ce sunt în

35 stare să-l muncească cu hărnicie şi cu pricepere. L-aş da, se înţelege, cu un fel de arendă, din care aş acoperi cheltuielile pentru toate cele bune, şi iar l-aş lua de la cei nevolnici, care nu sunt în stare să plătească câştiurile.

4 0 – De! zise Rotaru mai uşurat. Lucru fără de rost n-ar fi. Vorba e numai că altele sunt gândurile celor ajunşi în fruntea guvernului, şi teamă mi-e să n-o pot.

Ispitit însă de una, ademenit de alta şi voind să scape de gura Profirei, care, ţiind să-şi vadă visul 5 împlinit, alerga mereu pe la zodiaşi şi pe la cărturăresc, el s-a dat în cele din urmă pe brazdă, şi-a luat inima în dinţi şi a cumpărat livedea, ţarinele, ba chiar şi pomătul de la Săhăstrie, precum şi casele dărăpănate, din care orişicine, afară de dânsul, l-ar fi 10 scos pe bătrânul schimnic.

Era, dacă e vorba, şi oarecare nevoie de aşa ceva, căci afară de primarul şi de fata bine măritată, mai aveau Rotaru şi Profira cea prevăzătoare doi băieţi şi o fată, careşi aşteptau fiecare partea. 15 Păcat numai că de aici înainte cei doi băieţi s-au făcut mai ţanţoşi, iar Profira prea se credea, parcă averea cea nouă numai din vrednicia ei a fost agonisită. Sătenii se uitau deci cam chiorâş la Rotaru şi la fiul lui cel cu eşarpă în trei culori. 20 Era adică în gândul multora dintre dânşii lucru nepotrivit şi oarecum ruşinos ca un venetic să stăpânească avere păstrată din moşi şi strămoşi, ba fiul veneticului să mai fie încins cu eşarpa de primar.

„Te pomeneşti că oameni pripăşiţi de pretutindeni 25 o să ne ieie pământul de sub picioare şi o să ne scoată în cele din urmă din satul părinţilor noştri!” ziceau cei mai răi de gură.

Le era Rotaru tuturor a bun câtă vreme se mulţumea să cioplească obezi şi spiţe şi să încheie roate; 30 acum, după ce s-a ridicat mai presus de sătenii băştinaşi, lucrurile s-au schimbat, şi el le stătea tuturor a în cale şi toţi se împiedicau de el. Părintele Ilie, care ştia multe, le spunea, ce-i drept, că Rotaru în înţelegere cu sihastrul de la schit şi după rânduiala celor 35 răposaţi le-a făcut toate, dar lumea e alcătuită mai ales din oameni cari, frământaţi de gânduri rele, stăruie morţiş în calea pe care au apucat odată.

Se făcuse urgisit Ieremia, rotarul din Groapa.

Era în primăvară când Rotaru şi-a cumpărat averea 40 cea nouă. De Sf. Dumitru a intrat în ea şi câtva timp în urmă, mai spre iarnă, s-a întâmplat ca unul dintre cei doi flăcăi să cadă bolnav de lingoare.

De, ce să-i faci?

E în lumea aceasta şi bine, şi rău, şi sănătate, şi 5 boală, atât viaţă, cât şi moarte, şi omul în fiecare clipă la toate are să se aştepte. Dacă de bine are parte, se bucură, iar dacă răul îl cotropeşte, se întristează, şi Dumnezeu a rânduit aşa că fiecare trebuie să ieie parte atât la bucuriile, cât şi la durerile altora care sunt în 10 adevăr ale tuturor a, orişiunde se vor fi ivind ele. Te-ai fi aşteptat dar ca sătenii să le sară sătenilor într-ajutor fie chiar şi numai cu vorbe de mângâiere.

Pizma însă, mânia, zavistia, răul îndemn, ura îl dezbracă pe muritor de firea omenească şi răutatea 15 covârşeşte în el buna pornire, încât cei slabi de înger râd când alţii plâng şi gem când alţii saltă de bucurie.

Aşa au ajuns şi Rotăreştii să se simtă nu numai străini, ci şi urgisiţi în satul unde mai înainte erau bine văzuţi. Vedeau cum toţi se bucură când flăcăul 20 a murit, ba parte de mângâiere n-au avut nici în urmă, după ce fata, îmbolnăvită şi ea, de asemenea a murit.

Le intrase oamenilor în cap gândul că Rotaru a trebuit să sufere aceste lovituri grele pentru că, ispitit de duhuri necurate, s-a încumetat să puie mâna pe 25 o avere care nu i se cuvenea.

Toate ca toate, dar aceasta lelea Profira nu putea să ţi-o ierte şi de aceea se simţea mai mult moartă decât vie, gemea mereu, fără ca să-ţi poată spune unde o doare, nu mai ieşea decât la mare nevoie în lumea 30 care i se făcuse din ce în ce mai urgisită şi nu vedea, nici n-auzea pe cei ce pe ici, pe colo ieşeau.

„Ia-mă, Doamne! – ofta dânsa adeseori – că nu mai am niciun rost între oamenii cărora le sunt urgisită”.

35 Se făcuse mai mult stafie decât om în carne şi în oase, era simţitoare de nu mai ştiai cum să umbli cu ea ca să n-o atingi unde-o doare şi să n-o faci să ţipe ca arsă cu fierul roşu, şi iar alerga pe la zodiaşi, pe la cărturărese şi pe la ţigăncile ce dau cu bobii, ca să-i O afle ce-ar trebui să facă pentru ca să scape de năpastea ce-i căzuse pe cap. I se încuibase în cele din urmă în minte gândul că greu blestem e pus pe averea cumpărată de Ieremie şi că el o să-şi sfârşească zilele, cum îl visase, pustnic, rămas singur în lume.

Rotaru le vedea toate şi nu se mai putea bucura 5 de sporul averii lui, iar când i se plângea părintelui Rafail, acesta dedea mâhnit din cap.

— Fereşte-te, omule, de ispitele Necuratului I îi zicea. De unde adică un zodiaş, o cărturăreasă ori o vrăjitoare ce dă cu bobii ar putea să spuie ce ai şi ce 10 n-ai să facil? Ar fi, poate, ca prin fel de fel de apucături tainice să se fi pus în legătură cu sufletele celor răposaţi, cari toate le ştiu. De unde am putea însă noi, muritorii neajutoraţi, să ştim dacă nu cumva sunt la mijloc duhuri necurate, care stau pretutindeni lapândă, 15 ahtiate de a ne duce în ispită ori de a-şi bate joc de noi, amăgindu-nel? Chiar şi când ne spun adevărul, o fac aceasta numai spre a ne prosti, ca să credem şi ceea ce nu-i adevărat şi la pierzare te duce. Fă-ţi cruce! – mai adăugă el – afumă cu tămâie şi razã20 mă-te pe Dumnezeu şi pe sfinţii puşi în slujba lui, care te luminează chiar şi fără ca să-ţi dtti seamă dacă şi când se cuvine s-o facă aceasta.

Rotaru rămase pierdut în gândul că tot e cu putinţă ca zodiaşii, cărturăresele şi ţigăncile să spună şi ade25

vărul. Vorba e numai să ştii când în adevăr stau în legătură cu suflete curate şi bune, cari nu-l ispitesc pe om şi nu-l amăgesc.

„Orişicum ar fi – îşi zise el, cuprins de vie îngrijare – eu nu fac ceea ce voiesc, ci ceea ce împrejură3 Orile mă silesc să fac”.

O simţea aceasta mai ales după ce băiatul care mai rămăsese la casa lui a tras la sorţi şi a trebuit apoi să-şi facă rândul la oaste.

Nu mai putea acum Rotaru să muncească numai: î5 el singur pământul agonisit şi nu-i rămânea decât din două una: ori să-l deie vreunuia care e în stare să-l muncească, ori să-şi ieie argat la casă şi să-l puie pe acesta să muncească în slujba şi în folosul stăpânului.

Nu l-a mai întrebat acum pe părintele Rafail, ci 40 a făcut ceea ce-i venea mai bine la socoteală, adică şi-a luat argat cu simbrie învoită pe an.

Sătenii se uitau unul la altul şi clătinau din cap. „Până chiar şi una ca aceasta!? ziceau unii dintre dânşii. Nu-i e adică destul că s-a făcut stăpân pe cele ce nu i se cuvin, ci mai suge şi din măduva oaselor, 5 puind pe alţii să muncească în folosul lui”.

III

Se învârtea mereu prin capul lui Rotaru zicătoarea că nu-ţi rămâne decât să joci după ce ai intrat o dată în horă.

10 De câte ori se gândea adică la Săhăstrie, îi era parcă-l strânge ceva de gât, căci vedea în faţa sa casele cu acoperişul ciuruit, cu zidurile rămase fără de tencuială şi cu tavanele pe ici, pe colo căzute. Dacă le mai lăsa aşa, într-un an, doi nu se mai alegeau de ele 15 decât mormane de moloz, şi păcat ar fi fost.

Vrea ori nu vrea, era avutul lui şi trebuia neapărat să le mai cârpească, fie chiar şi numai ca să nu le dărăpăneze ploile de vară şi viscolirile iernii.

Se mai gândea însă şi la blestemele răposaţilor 20 ctitori şi frica-l făcea să alerge în dreapta şi în stânga. A şi dat în cele din urmă peste Gigiu, un italian îndrăcit şi cu mustaţa cârlionţ ca pana din coada vătraiului. Lucrase

Gigiu la casele zidite pentru expoziţiunea de la Bucureşti şi era om harnic, sprinten şi priceput la 25 multe, dar şi mare palavragiu, unul dintre cei ce sunt în stare să-ţi scoată măseaua din gură fără ca să bagi de seamă.

L-a dumirit Gigiu cum are s-apuce lucrurile şi ce trebuie să facă pentru ca eu puţină cheltuială să le 30 scoată toate bine şi trainic la capăt. După oarecare cioroboreală, s-au ajuns apoi la preţ şi n-a rămas decât ca italianul să s-apuce de lucru.

Pentru ca s-o poată porni, avea nevoie de câţiva salahori, precum şi de cărăuşi, care să-i aducă var, 35 nisip, apă, ceva cărămizi, lemnărie pentru schele, şindrilă pentru cârpitul acoperişului, trestie pentru tavan şi alte mărunţişuri de care mai e nevoie la asemenea lucrări. Zadarnic alergau însă italianul.

Rotaru şi fiul său, primarul, căci salahori şi cărăuşi nici în sat, nici prin partea locului nu găseau.

Era parcă i-a încălecat pe oamenii aceia Diavolul şi nu-i lasă să dea ajutor la dregerea caselor care au 5 fost odinioară şi puteau să mai fie şi-n viitor Inc de adăpost pentru slugi de ale Domnului.

Nu vrea odată cu capul nimeni să puie mâna ori să dea carul nici dacă i l-ai fi cântărit cu aur.

— Ba bine că nu! zicea unul. Altă treabă n-am 10 decât să intru slugă la unul care ieri a fost fără de căpătâi, iar azi mi se urcă-n cap!

— De! zicea altul. Ce nevoie mai e de noi!? Are şi car, şi argat la curte, şi feciori voinici.

Iar altul spunea pe şoptite că bucuros ar face-o, 15 dar se teme ca nu cumva să mănânce trânteală.

Era-n inimile oamenilor multă pornire duşmănoasă, încât Gigiu, care cutreierase ţări şi avea pe lângă toate celelalte şi nas subţire, dădea cu socoteală că e la mijloc o tainică înţelegere şi că oamenii clocesc între 20 dânşii şi urzesc ceva, încât mâine-poimâine te pomeneşti că pun mâna unii pe par, alţii pe topor.

Nu-i venea lui Rotaru s-o creadă aceasta, şi încă mai puţin o credea primarul. În gândul lor era la mijloc numai

supărarea pentru livezile şi ţarinile cumpă25 rate de Rotaru. Tocmai de aceea s-au îndârjit şi ţineau amândoi să arate că pot ei să-şi facă treburile şi fără de săteni. Aveau argaţi cari puteau, aşa, printre picături, să facă şi treabă de salahori, precum şi căruţe, de care se putea folosi pe ici, pe colo şi Gigiu. 30 Mai era apoi şi ginerele lui Rotaru, soţul Liei celei frumoase şi bine măritată, şi dedea azi una şi altul alta, iară mâine se schimbau.

A pornit-o deci Gigiu cu multă râvnă.

Păcat numai că el prea adeseori era nevoit să-şi 3 5 piardă timpul ducându-se mai pe la Rotaru, ca să ceară argatul, mai pe la primarul, ca să ieie căruţa, mai pe la Lia, fie pentru una, fie pentru alta. Vecinele cele pizmătoreţe, care steteau la pândă, erau chiar de părerea că italianul cel cu mustaţa cârlionţ 40 stă mai mult de vorbă cu Lia şi nu-şi prea cată de treaba de la Săhăstrie.

9 – Opere. voi. V – I. Slavici

Profira se cătrănea văzând această răutate femeiască, dară gura lumii nu poate nimeni s-o astupe.

Mai spre toamnă a urmat însă ziua nespus de urâtă în care Profira şi Rotaru au rămas ca trăsniţi din senin: 5 Gigiu a plecat adică fără de veste, de i s-a pierdut urma, şi tot atunci a plecat şi Lia. Le era tuturor a învederat că împreună au plecat.

Atât îi mai lipsise Profirei.

Ruşinea aceasta a zguduit-o atât de adânc, încât 10 ea zi bună n-a mai avut. Vecinele nu mai râdeau pe înfundate, ci cu hohote mari, iar ea nu mai avea inimă să iasă din casă, ci îi venea să intre în pământ.

„Ia-mă, Doamne, şi mă scapă 1” se tânguia, şi s-ar fi răpus însăşi pe sine dac-ar mai fi avut oarecare 15 vlagă în ea, dar simţea că i se stinge încetul cu încetul viaţa cea mult zbuciumată.

S-a şi prăpădit peste câteva săptămâni, sărmana de cal

Rotaru a rămas aiurit. Umbla de ici până colo, 20 se oprea) bolborosind şi iar pleca mai departe, făcând fel de fel de gesturi, râdea şi iar se încrunta, încât nu te mai

puteai dumiri dacă mai e ori nu în toată firea ori a înnebunit.

Nebun nu era, săracul, dar nici drept om cu mintea 25 întreagă nu puteai să-l iei.

„Dai – îşi zicea, vorbind aşa singur cu sine însuşi – o mare nelegiuire am făptuit când m-am făcut stăpân pe o avere vândută pentru cei oropsiţi de oameni. Iată-le că se prăbuşesc toate! Greu blestem 30 mi-a căzut pe cap! foarte greul”.

Muncit de gândul acesta, ziua nu mai avea astâmpăr şi nu-i mai priia hrana, iară nopţile se zbătea în culcuşul lui şi era lipsit de dulceaţa somnului. Din când în când i se făcea negru în faţa ochilor şi era cuprins 3 5 de pornirea de a se duce în deal la Săhăstrie, ca să-l apuce de piept şi să-l lovească de toţi pereţii pe părintele Rafail, care ar fi putut, dacă e vorba, să-l abată din calea cea primejdioasă pe care-l vedea pornit, şi n-a făcut-o aceasta, ci l-a lăsat de capul lui, ba l-a 40 buimăcit spunându-i fel defel de bazaconii şi l-a împins, parcă, să cumpere cele ce nu sunt de vânzare.

Iar se potolea însă.

De toate, la urma urmelor, el însuşi şi numai el era vinovat.

Ceea ce i s-a întâmplat lui orişicărui muritor i sc. 5 putea întâmpla.

Vedea în mintea lui cum toate cele petrecute purced una dintr-alta şi se ţin lanţ încheiat.

Mult a suferit răposata pentru că i-au murit unul după altul cei doi copii, băiatul şi fata, dar ea tot n-ar 10 fi murit dacă n-ar fi avut să sufere ruşinea pe care i-a făcut-o Lia. Lia ar fi rămas însă frumuşel la casa soţului său dacă nu i-ar fi ieşit în cale italianul ispititor.

„Pe italian însă eu însumi l-am căutat şi i l-am adus, 15 mânat de un gând pe care-l socoteam foarte bun. Merge omul orbeşte spre cele ce-i sunt rânduite fie în bine, fie în rău”.

Era parcă un duh atoatecovârşitor le plăsmuise şi le pusese la cale toate, ca să iasă cum el şi numai el 20 le ştia

şi le vrea.

Astfel se canonea Rotaru. Rămas singur în casele sale, odinioară pline, din care nu mai îndrăznea să iasă, el, din munte de om, adevărată iazmă se făcuse, încât se cutremură în toată fiinţa lui când a simţit că 25 iar a început să-i vie pofta de mâncare, un semn c-o s-o mai ducă un timp oarecare aşa.

Are viaţa omenească rosturile ei, şi dacă nu se mai ducea acum pe la părintele Rafail, ca să-i ceară lămuriri şi sfaturi şi îndrumări, Rotaru iară şi iarăşi sc. 30 gândea la răposata, care, dorind să pătrundă tainele viitorului, alerga pe la zodiaşi, pe la vrăjitoare şi pe la ţigani.

Îi vorbise Profira despre un fel de vrăjitoare, care, uitându-se într-o oglindă fermecată, spunea lucruri 35 în adevăr minunate.

„De! mai ştii!? zise el. Te pomeneşti că…”

Tot la cele spuse de părintele Rafail se gândea.

În starea la care era ajuns nu-l mai speria nici gândul de a se fi dat cu suflet, cu trup Necuratului şi 40 s-a dus la muierea aceea care era încă tânără şi-l cunoştea din auzite şi ştia nenorocirile prin care a trecut.

9* 131

— Ce vrei să afli? îl întrebă ea.

— N-ai să mă întrebi, răspunse el. Dacă eşti în adevăr ştiutoare, ai să-mi spui care e gândul ce mă frământă şi m-a făcut să viu la tine.

5 – Ştiutoare nu sunt, întâmpină ea. Uitându-mă în oglinda mea, văd numai ceea ce vede orişicine când se uită în ea, dar îmi e câteodată parcă încetul cu încetul mi se lămuresc cele neştiute şi pot să spun ceea ce doresc alţii să afle. Spune-mi dar spre ce anume are să mi se

10 îndrepteze gândul.

— Nu! stărui dânsul. Eu vreau tocmai să văd dacă eşti ori nu în stare să mi-o spui tu aceasta. Altfel, nu pun temei pe cele ce-mi vei spune. Fă cum zici: uită-te în oglindă!

15 Ea se uită şi iar se uită, se înholbă în cele din urmă pe strâmbate, de-ţi venea să crezi că e într-aiurea.

— Degeaba! zise în sfârşit. Nu iese! Late! nu înţeleg, nu mă pot dumirii nimic nu pot înţelege. Mereu te-apasă parcă gândul că stai singur ca un pust

20 nic, iară eu te văd în casă plină. Te ştiu prin câte ai trecut, te văd perit de-mi vine să zic că numai puţin o să mai duci, dar în gând mi te arăţi parcă cele de pân-acum puţin au fost şi cele mult şi grele abia de aici înainte au să urmeze.

25 Rotaru rămase un timp oarecare într-un fel de bui măceală.

Îi era parcă părintele Rafail stă la spatele lui şi-i şopteşte la ureche: „Bine, omule, îi zice. Nu ţi-am spus să te fereşti de asemenea ispitiri!? Cu ce te-ai ales

30 acum!? De unde poţi să te dumireşti dacă nu cumva vreunul dintre duhurile necurate şi-a bătut prin muierea aceasta joc de tine!?”

Şi totuşi... Multe şi felurite sunt slăbiciunile omului ajuns în strâmtoare.

35 „De! îşi zise Rotaru. Peste putinţă nu e. Tot ceea ce se poate”.

Avea un fecior primar, iar altul oştean, ba nici fata cea fugită nu era moartă şi ar fi putut şi ea să-i umple casa. Câte şi mai câte nu sunt în lumea aceasta

40 cu putinţă!?

„Dac-ar fi să fie însă şi una ca aceasta, îşi zise el, în adevăr de multe vânturi o să mai fiu bătut”.

Gândul acesta nu-l înviora, ci mai vârtos îl făcea să tânjească şi să simtă că e mai greu să mori decât să 5 trăieşti.

Primea din când în când câte-o scrisoare de la fiul său cel din oştire, care i se plângea de suferinţele ce avea să îndure de la cei mai mari decât dânsul. Aceasta parcă-i mai punea sângele în mişcare. 10 încă mai vârtos i se punea în mişcare sângele când primarul îi spunea cum i s-a înăcrit viaţa pe urma nedreptăţilor pe care era nevoit să le facă pentru ca să intre în voile celor mari şi tari, mai câte un arendaş, mai câte-un boier cu trecere, mai slujbaşii stăpânirii 15 mereu strâmtorate de cei ce taie şi spânzură.

„Mi-e câteodată, zicea primarul, parcă tot avea dreptate afurisitul acela de italian”.

Clocotea pretutindeni pe înfundate şi puteau în fiecare clipă să se petreacă lucruri nemaipomenite, că 20 în timp de câteva zile să se reverse foc şi pârjol de la un capăt la celălalt al ţării.

Pe la începutul lunii martie a şi mers vestea că sătenii dau foc la conace, la grânare şi la pătule, ucid arendaşi hrăpăreţi, ba chiar şi proprietari şi fac pregă25 tiri să ieie în stăpânirea lor pământul muncit de dânşii.

Acum Rotaru sări în picioare, parcă ar fi fost tot omul zdravăn de odinioară.

„Are! – strigă el – are călugărul dreptate: urgia lui Dumnezeu se revarsă asupra celor ce nesocotesc 30 voinţa răposaţilor”.

IV

Nu-l mai uită niciodată pe Rotaru cine l-a văzut, ca mine, alergând pe gâfâite în deal la Săhăstrie, ca să-l ridice pe părintele Rafail şi să-l ducă la răscrucile 35 drumurilor, unde se adunase lumea pornită pe jaf, pe pârjol şi omor.

Om înalt şi deşirat, numai oase mari învelite în o piele veştedă şi zbârcită, cu faţa sperioasă, cu ochii intraţi în fundul capului, cu părul zbârlit, el părea ieşit din mormânt ca să bage spaima în cei slabi de înger.

Gândul lui era însă că părintele Rafail e omul care 5 poate şi tocmai de aceea şi trebuie neapărat să-i lumineze pe cei răzvrătiţi şi să-i potolească.

— Păzeşte-ţi, omule, treaba, îi zise călugărul. Ceea ce vor ei trebuie să se întâmple şi n-are în lumea aceasta nimeni puterea de a-i abate din calea în care 10 sunt porniţi. Duhul învrăjbirii şi-al asprimii nemiloase a pătruns în sufletele lor, le-a întunecat minţile şi le-a umplut inimile de mânie oarbă, încât nu mai aud, nu mai văd, nu mai înţeleg, nu mai sunt în stare să judece. Ceea ce fac ei nu e fapta lor, ci plăsmuirea 15 duhurilor care şi i-au făcut unelte.

Atât de adevărate erau aceste, încât zadarnice au

rămas şi silinţele bătrânului călugăr de a-l face pe Rotaru să înţeleagă că nu e nimeni mai puţin decât dânsul om ca să fie ascultat de cei răzvrătiţi şi de a-l 20 îndupleca să stea frumuşel într-un colţ şi să tacă.

Nu 1 el a plecat şi singur şi s-a dus acolo unde mânia cea oarbă şi de atâta timp înăbuşită îi împingea pe oameni să le deie toate valvârtej. Trebuia să se ducă, era dator s-o facă pentru ca să le arate oamenilor cum 25 nu i-a fost de niciun folos c-a râvnit să stăpânească ceea ce nu i se cuvenea şi să-i ajute a deosebi ceea ce e bun pentru dânşii de ceea ce e rău.

Mare îndrăzneală!

Oamenii însă oameni sunt în toate împrejurările. 30 Cei mai mulţi dintre dânşii nu-l mai văzuseră de mult şi au rămas cuprinşi unii de uimire, iar alţii de miloasă înduioşare. Erau, ce-i drept, şi iar alţii care se uitau la el cu un fel de mulţumire diavolească. Nici acestora nu le venea însă să tulbure clipa de tăcere, 35 şi toţi se uitau la el aşteptând să vadă ce are să le spună şi care îi sunt îndemnurile.

Mai vârtos s-a făcut tăcere când el a început să vorbească, rostind cu glasul lui slab vorbele: „Oameni buni!”

40 Era parcă un apostol rânduit din cer, ce le stă tuturor a ca vestitor de cele bune faţă în faţă.

— Mă vedeţi? grăi dânsul. Uitaţi-vă la mine, ca să mă vedeţi bine, şi aduceţi-vă aminte cum am fost mai înainte. Iată ce am ajuns pentru că am râvnit la stăpânirea unei bucăţi de pământ.

5 – E smintit! zise unul dintre cei mulţi. Nu cumva pământul acela e de vină că i s-au îmbolnăvit fata şi feciorul, apoi au murit, că cealaltă fată i s-a ticăloşit de şi-a băgat muma în mormânt!?

— Aşa el strigară alţii. Vorbeşte alandalal

10 – Fără îndoială că nu e de vină, întâmpină Rota rul, cum nu e de vină nici fulgerul care te-a trăsnit. De vină eşti tu însuţi care te-ai dus acolo unde a trăsnit tocmai în clipa când a căzut săgeata.

— Ai multă dreptate! strigă unul. Păcatul tău te-a

15 ademenit să te duci acolo.

— De! – adăugă părintele Ilie – omul la toate are să se aştepte şi toate are să le ieie aşa cum îi vin.

— Da, părinte, stărui Rotaru, toate, şi dacă-şi face inimă rea, el însuşi e de vină, el, cu râvnirile şi cu

20 credinţele lui, cu gândurile fie bune, fie rele pe care şi le face. Tot aşa şi voi, urmă el, aţi pornit cu mânie asupra celor ce stăpânesc pământul, dar în acelaşi timp râvniţi a vă face şi voi înşivă stăpâni asupra pământului. Se potriveşte oare!?

25 Oamenii se uitară nedumeriţi unul la altul.

— Adevărul e că vouă pământul vă trebuie, urmă el, nu însă ca să-l stăpâniţi, ci ca, muncindu-l, să vă hrăniţi din roadele lui.

— Aşa el grăiră câţiva cam cu jumătate de gură.

30 – Fără îndoială aşa! stărui Rotaru. Puţin vă pasă cine stăpâneşte pământul; vorba e să se folosească de el numai cel ce-l munceşte.

Oamenii se înviorară.

— Să-l stăpânească tot cei ce l-au stăpânit până

3 5 acum, dar să fie datori a da din el fiecăruia dintre noi cât poate să muncească cu spor! strigă unul.

° * – * – oi ce vrea cu ceea ce-i va mai fi rămî

— Plătim omeneşte, adăugă iar altul, dar şapte 40 piei să nu ni se ia.

— Şi să vândă cine vrea, stărui Rotarul, dară statul ei singur să poată cumpăra.

— Aşa e! strigară mulţi deodată. Lui îi plătim mai bucuros, căci tot în folosul nostru vine.

— O să dăm cu atât mai puţin birl adăugară alţii.

— Ba mai e şi alta, oameni bunii grăi părintele Ilie. Făcând astfel, azimâne ne pomenim cu veneticii de tot felul, care se pripăşesc printre noi, iau pământul mănos al ţării de sub picioarele noastre.

— A, bunăoară, ca Rotarul strigă Marin al Saftei, chiaburul, căruia nu-i veneau la socoteală vorbele lui Rotaru, căci mai cu cârciumăria, mai cu cămătăria, mai cu

alte metehne adunase în mâinile sale pământ mai mult decât putea să muncească.

Rotaru se uită lung la el.

— Ai, Marine, multă dreptate, îi zise. Vă spusei odinioară că am ajuns la starea tristă în care mă vedeţi pentru că am râvnit la stăpânirea unei bucăţi de pământ. S-a găsit apoi unul care s-a pripit şi-a zis că sunt smintit pentru că am zis-o aceasta. Uite, nu sunt. Au venit lucrurile aşa că nu mai sunt în stare să muncesc pământul pe care m-am făcut stăpân, ci sunt nevoit să pun pe alţii să-l muncească în folosul meu, a bunăoară ca Marin al Saftei, ăl de colo. Oameni buni, băgaţi de seamă! Nu râvniţi la stăpânirea pământului, că mulţi sunt între voi şi mulţi pot să ajungă nevolnici, încât uşor are să le fie celor vicleni şi cu inima haină, hrăpăreţilor fără de saţiu o să le fie uşor să se facă ei şi numai ei stăpâni pe pământ, iară voi să rămâneţi robi ai ogorului muncit în sudoarea feţei voastre.

Vorbele acestea au atins pe unii dintre cei adunaţi acolo, încât oamenii s-au învălmăşit deodată parcă i-a apucat un vârtej ca să-i răsucească volbură. Nu mai puteai să-ţi dai seamă care cu care şi care pe care, căci erau destul de mulţi pe care-i ademenea gândul foloaselor pe care pot să le tragă dacă gloatele se năpustesc asupra conacelor de pe moşii, asupra grânarelor şi asupra pătulelor şi dacă în adevăr împărţirea între ţărani a moşiilor se face.

Tot s-ar mai fi potolit, poate, oamenii dacă n-ar fi venit în mijlocul lor primarul, care fusese vestit că e pe drum spre sat o companie de dorobanţi şi stătuse până aci ascuns până la sosirea companiei.

Aflând însă că tatăl său a venit, din păcate, şi el acolo şi că oamenii s-au îndârjit, şi auzind strigătele 5 mulţimii, el nu s-a mai putut stăpâni şi a alergat să-i vie bătrânului neputincios într-ajutor.

Ce mai poţi să spui despre cele ce au urmaţi?

Unii strigau: „Sluga boierilor 1”, alţii zbierau: „Argatul arendaşilor 1”, iar alţii ziceau: „Zbirul stă10

pâniriil” şi cei ce se socoteau mai tari dădeau năvală, iar cei cuprinşi de frică fugeau care încotro, ca să scape. Cei ce-au pus mişcarea la cale şi-au pornit-o nu se mai puteau opri în loc, ci trebuiau să meargă înainte şi să o ducă mai departe şi tot mai departe – iasă cum a 15 ieşi.

Când a sosit, în sfârşit, compania de dorobanţi şi-a înconjurat satul din toate părţile, ca nimeni dintre cei vinovaţi să nu mai poată scăpa, ardeau câteva dintre casele mai mari, cum era a Rotarului şi a fiului său» 20 primarul, şi mai mulţi dintre oamenii mai potoliţi zăceau întinşi la marginea drumului. Primarul era între cei morţi, iar tatăl său, Rotaru, tot mai trăia, însă, nenorocitul de el, deşi cu capul spart şi cu spinarea oarecum frântă, încât era o adevărată minune 25 că nu i s-a stins viaţa.

A urmat apoi prigonirea celor vinovaţi, tot fără de milă şi asta.

Unii au fost bătuţi măr, de era să le iasă sufletul, alţii au fost puşi în fiare, ca să fie duşi la judecătorii, 30 iar alţii, cei mai haini, au fost împuşcaţi chiar la faţa locului, aşa, fără de judecată.

Pe Marin al Saftei n-au putut însă să-l prindă. L-au căutat pretutindeni, dar ori scăpase, ori era atât de bine ascuns, încât nu i-au dat de urmă. 35 După două zile l-au găsit însă la marginea stejeri şului din deal, spânzurat de craca unui copac.

Văzând cele ce li s-au întâmplat altora care erau mai puţin vinovaţi şi nemaiavând nădejde de scăpare, îşi curmase el însuşi firul zilelor de viaţă. 4 O Acolo unde l-au găsit i s-a săpat şi groapa, căci e rânduială rămasă din bătrâni ca cei ce s-au omorât înşişi pe sine să-şi aibă mormântul unde au săvârşit cea mai urgisită din faptele omeneşti.

Tot rânduială rămasă din bătrâni este ca cel ce trece prin faţa unui asemenea mormânt să-şi facă de trei ori 5 cruce şi să arunce o cracă de spini şi mărăcini asupra mormântului.

Am făcut-o-n câteva rânduri şi eu însumi aceasta, căci dator e fiecare să ţie seamă de cele rânduite din

bătrâni, şi era mare grămada de mărăcini deasupra 10 mormântului.

Mai vârtos a ajuns Rotaru să simtă cât de greu e să mori: s-a chinuit timp de câteva săptămâni în spital, apoi, fără ca să se fi înfiripat bine, a trebuit să facă loc 15 pentru altul şi i-au dat drumul să se-ntoarcă acasă.

Acasă 1?

Unde mai era şi pentru el acasă?

Casele în care-şi petrecuse viaţa împreună cu ai săi şi cu ale sale fuseseră mistuite de foc, iar cele de la 20 Săhăstrie erau tot dărăpănate, cum le lăsase italianul când a fugit. Apoi, aflându-se-n spital, primise vestea că şi al doilea fecior, cel din oaste, se prăpădise într-o încăierare cu răsculaţii.

Ce mai făcea el în lumea aceasta 1? 25 Umbla burguind ca prin întuneric.

Orişicum s-ar fi gândit, nu-i rămânea decât să-şi pună căpătâiul la Săhăstrie, de unde părintele Rafail plecase încă în timpul răscoalelor.

Îi era parcă trebuie neapărat s-o facă aceasta pentru 30 ca să se împlinească cele visate de răposata şi să iasă la iveală că a minţit vrăjitoarea cea cu oglinda fermecată.

Răposata-l visase însă călugăr, om în toată firea, iară el era pocitanie, un fel de sperietoare, mai rău 35 decât ghebos, om frânt din şira spinării şi plecat cu faţa spre pământ, încât era nevoit să se razăme într-un băţ, ca nu cumva să se răstoarne dându-se peste cap.

Îl văd, parcă, şi acum clătinându-se în mersul lui, hinc la dreapta, hinc la stânga, ca limba clopotului.

Încă mai dărăpănat era sufleteşte, muncit mereu de îndoieli şi strivit de căinţa ce se ivea în inima lui când 5 îl covârşea gândul că n-avea dreptate şi că rău era ceea ce a făcut.

Cum îşi petrecea el viaţa acolo-n deal? cum o ducea de azi pe mine? cum se ajuta, om neputincios, aşa singur?

10 „Se va îndura bunul Dumnezeu de nu mă va mai ţinea mult – îşi zicea – că mă va ierta şi o voi duce şi eu cu chiu, cu vai de azi până mine, mai pe răbdare, mai postind,

cum călugărul atât timp a dus-o”.

Stând în spital, i-a crescut barba. Şi-a lăsat-o acum.

15 ca să i se facă mare, încât semăna a călugăr. Adăpostit o dată în chilia în care îmbătrânise părintele Rafail, se purta întru toate ca orişicare om ce-şi aşteaptă în fiecare zi clipa morţii.

Îi venea, cu toate acestea, câteodată să se întrebe:

20 „Nu cumva tot aveau dreptate cei ce ziceau că sunt nebun I?”

Dimineţile, în revărsatul zorilor de zi, mai înainte de a se fi sculat altă lume, se cobora la cel mai apropiat dintre puţurile din sat, ca să-şi aducă un ulcior de apă.

— 5 Era cam sălcie apa aceea, dar destul de bună pentru unii ca dânsul.

În urmă se urca în pădure şi aduna vreascuri, ca să-şi facă foc pentru mămăligă, pentru fiertul fasolei ori pentru un borş de corcoduşi.

30 Erau însă multe şi zilele în care nu băga nimic în gura lui.

Când era adică nevoit a se coborî în sat şi peste zi, ca să-şi cumpere sare, mălai, ceapă, usturoi ori o pâinişoară, oamenii pe care-i întâlnea se făceau că nu-l

— 5 văd şi se uitau în altă parte, iar copiii, văzându-l cum se clatină, hinc la dreapta, hânc la stânga, fugeau şi se ascundeau parcă le-ar fi ieşit Ucigă-l-Toaca în cale. El dar se lipsea mai bucuros de hrană decât să iasă-n sat şi să dea ochi cu oamenii.

40 Trăia urgisit de toţi şi singur în lume, parc-ar fi căzut din cer.

Ţarinele din luncă îi rămăseseră părăginite, dar livedea de la deal şi pometul de la Săhăstrie erau pline de rod frumos, care pe ici, pe colo începuse a se pârgui. Nu-l ierta însă firea pe Rotaru să caute pe cineva ca să 5 i le vândă, nici mai ales să treacă de-a lungul satului până la livede ca să vadă ce-i şi cum.

Peste câtva timp era şi iarba de coasă, şi dacă o mai lăsa, se răscocea şi făcea paie în loc de fin. Trebuia s-o vândă cuiva, ca s-o cosească. 10 Ar fi putut să se ducă, ce-i

drept, cu oarecare înconjur, pe din sus de sat, pe la marginea pădurii. Luând însă drumul acesta, trebuia să treacă pe la mormântul lui Marin al Saftei, iar aceasta nu era în stare s-o facă. Mai bucuros o lăsa iarba aceea să se usuce în picioare. 15 „ia-mă, Doamnei – se tânguia – scapă-mă, iartă-mă 1”.

Semne de scăpare nu se prea iveau însă.

Slăbise, nu-i vorba, de se făcuse stafidă, dar pofta de mâncare îl supăra azi mai rău decât ieri, nopţile 20 dormea ca în timpul tinereţelor sale după zilele petrecute în muncă întinsă şi ziua întreagă era mereu neastâmpărat şi pornit a face mai una, mai alta, ca omul îndreptat cu gândul spre cele viitoare. Trebuia să aibă în cele din urmă şi destulă vlagă spre a se duce la livede, 25 fie prin sat, fie pe la mormântul lui Marin.

Se aşteptase c-o să vie pe la el vreunul dintre cei ce au nevoie de fin, dar nu venea nimeni. Zilele treceau una după alta şi nu se încumeta nimeni să stea de vorbă cu Rotaru, de la care în gândul celor mai mulţi porni30 seră toate nenorocirile revărsate asupra satului.

Aceasta-l mâhnea pe Rotaru cel schilod de nu mai vedea decât negru-n faţa ochilor lui.

Le spui acestea cu vorbe care ies uşor din gura omului, dar ai să-ţi închipuieşti ca în aievea ce se petrece 35 în sufletul celui ce luni de zile de-a rândul numai pe ici, pe colo ajunge să schimbe câte-o vorbă cu alţii, se ştie grăit de rău şi urgisit de toată lumea şi mereu e nevoit să se întrebe dacă nu cumva dreptatea e pe partea celor mulţi, care-l osândesc. 40 Era toamnă, lungi fâşii de păienjeniş fluturau prin văzduh şi prunele brumării începuseră a se coace, ba soiurile mai pârgave fără îndoială se şi scuturau în bătaia vântului şi putrezeau căzute prin iarba acum răscoaptă.

Trebuia neapărat să se ducă, şi el parcă nu mai 5 înţelegea de ce adică să-i fie greu a trece prin faţa mormântului. De vii să te fereşti, dar morţii sunt nevinovaţi. Marin, dacă e vorba, s-a căit, ba a şi ispăşit de bunăvoie şi a intrat oarecum în rândul sfinţilor.

El plecă dar; abia plecat, se opri, stete puţin pe 10 gânduri, apoi se întoarse.

În drum, sub coaste, la marginea despre pădure a satului, se afla un şipot cu apă foarte bună. Ştia Rotaru de câtva timp ce va să zică mulţumirea de a-ţi potoli foamea când eşti flămând. Cu atât mai vârtos ştia cât 15 de mare e plăcerea de a bea o apă bună când ţi-e sete. Şi-a luat deci ulciorul pentru ca la întoarcere să şi-l aducă plin.

S-a dus apoi, ca totdeauna, hinc la dreapta şi hânc la stânga, în dreapta băţul pe care se răzema, iar în 20 stânga ulciorul.

Deşi gol, pentru un om ca dânsul ulciorul era destul de greu ca el să fie nevoit a face din când în când câte un mic popas. Mai răsufla şi-şi mai odihnea braţul cel obosit.

25 Opritu – s-a şi la mormântul lui Marin al Saftei, deasupra căruia grămada de mărăcini era mare, şi-a aruncat şi el acolo o cracă de porumbele plină de spini lungi şi ascuţiţi, apoi s-a uitat la mormânt lung şi cuprins la început de înduioşare, iar în urmă de căinţă. 30 Funia de care se spânzurase Marin atârna şi acum de cracă, aşa cum o tăiaseră cei ce l-au îngropat.

„Del îşi zise Rotaru cu glasul cam înăbuşit de năvala sângelui său subţiat. Del... Eu ce să zic, ce să gândesc, ce să cred? Cine adică ar putea să spună cu 3 5 toată hotărârea că n-avea omul acela dreptate, că ceea ce voia dânsul nu era mai bine decât ceea ce ziceam eu, că el nu jertfă a bunei sale porniri a fostl? Marine, Marine! Ţie ţi-a dat Dumnezeu putere ca să te scapi, iar eu multe am suferit, prin grele suferinţe trec, şi 40 numai Dumnezeu mai ştie câte mai am să pat drept răsplată a faptei mele!”

Cu înzecită putere se reivi în sufletul lui pornirea împotriva părintelui Rafail, şi iar era în stare să-l apuce de piept şi să-l izbească cu capul de toate zidurile.

„El m-a ispitit, el m-a momit, el mi-a împuiat 5 capul cu fel de fel de gânduri rele şi cu închipuiri amăgitoare, urmă Rotaru. Fără de el aş fi rămas şi eu om ca tot. i oamenii şi nu m-aş fi pus în vrajbă cu lumea în mijlocul căreia trăiesc!”

Nu mai era în stare să stea şi s-ar fi dus în fuga 10 mare dacă puterile l-ar fi iertat să alerge.

Mai bine ar fi fost însă pentru el dacă nici pe târâte n-ar fi fost în stare să răzbească până la livede.

Ce-au avut adică să-i vadă ochii I?

Iarba din livede era bătucită la pământ, călcată în 15 picioare de vitele sătenilor şi de copiii care dăduseră năvală asupra poamelor încă necoapte şi rupseseră pe ici, pe colo crăcile, ca să ciugulească de pe ele în draga lor voie ceea ce le plăcea. Era mare jale să stai şi să vezi jaful şi risipa făcută în averea rămasă fără de 20 stăpân.

„Cine m-a pus să viu aici!? se văită el. Nu era oare mai bine ca ochii mei să nu vadă aşa ceva? Eu sunt omul care şi-a pus în joc viaţa şi şi-a pierdut sănătatea stăruind ca un smintit ca nimeni să nu râvnească a sc. 25 face stăpân pe pământ!”

Şi iar se simţea nenorocit, pentru că nu poate să se îndepărteze în fuga mare.

Trecând la întoarcere iar pe la mormântul lui Marin, el n-a mai pus mâna pe craca cu spini ca s-o arunce în 30 grămadă. Îi venea să cadă în genunchi, ca să ceară iertare celui mort de bunăvoie şi să se îmbărbăteze a face şi el tot aşa.

„Ce rost mai are adică viaţa mea!? îşi zicea. De ce am să mai îndur eu suferinţe şi iar suferinţe? Cui îi 3 5 sunt de vreun folos şi cine ce pierde dacă la noapte mă îmbărbătez să fac şi eu acolo în mijlocul surpăturilor de la Săhăstrie ceea ce el a făcut aici!?”

Ulciorul, care era greu mai înainte de 3-1 fi umplut, îl trăgea acum spre pământ. El îl trecu din mâna stângă 40 în cea dreaptă, gata de a-l ridica deasupra capului, ca să-l izbească de pământ şi să-l facă hârburi-hârburele, cioburi mărunte.

Ce-i mai trebuia apă bună lui, care nu mai avea de ce să trăiască!?... Smintit trebuia să fie ca să mai 5 poarte sarcini pentru el grele.

Şi acum însă tot sub stăpânirea călugărului se afla.

Era parcă părintele Rafail; i se oprise în faţă şi-i

făcea semn să se astâmpere.

„Mai domol! îi zicea. Gândeşte-te bine dacă nu 10 cumva după moarte ai să dai socoteală şi despre felul în care ai trecut în lumea cea de apoi. Te pomeneşti că suferinţele de acolo o să fie şi mai multe, şi mai îndelungate, şi mai grele decât cele de aici. Aceasta eu n-o ştiu, dar n-o ştii nici tu, şi tot e mai cuminte s-o 15 crezi decât să te căieşti în urmă de a te fi avântat”.

— Aş! – strigă Rotaru – vorbe, numai vorbe! Cel ce-a murit o dată e mort pe vecie şi i s-au sfârşit toate.

El însă nici aceasta nu putea s-o ştie, şi sufletul tot i se mai zbătea chinuit de îndoieli care-l făceau 20 să ducă şi aşa pe gâfâite ulciorul mai departe.

Mai era apoi şi prin amurg şi trebuia să-şi caute de drum, ca să nu-l prindă noaptea prin acele locuri pustii.

Trecând, aşa cum mergea, prin faţa unei case dără25 pănate de te miri cum mai poate să se adăpostească cineva în ea, el se opri ca să mai răsufle, puind ulciorul jos.

În portiţa casei stătea un băieţaş de vreo 8 – 9 ani, subţirel şi şubred, desculţ şi îmbrăcat sărăcăcios, cu 30 faţa prelungă, cu buzele subţiri şi cu bărbia cam ascuţită, cu deosebire frumos. Mai ales ochii rotunzi şi mari cu care se uita la trecătorul slab şi schilod erau de nu îndrăzneai să te uiţi în ei, încât Rotaru stătea într-un fel de aiureală. 35 Când acesta se plecă ca să ridice ulciorul, băieţaşul porni cu sfială spre dânsul.

— Moşule – îi zise oarecum pe milogite – să-mi dai mie ulciorul, că-l duc eu.

Rotaru rămase cuprins de zăpăceala uimirii şi sc. 40 uită la el lung şi măsurându-l din creştet până în călcâie.

Auzi dumneata, copil care-l roagă să-i deie sarcina ce duceai…

— Dar de ce adică să ţi-l dau? întrebă el.

— Pentru că dumneata eşti bătrân şi schilod, îi răspunse 5 băiatul, şi eu îl duc mai uşor, cum aduc în fiecare zi de la şipot ulciorul pentru noi.

Grăindu-le acestea, el luă de jos ulciorul şi plecă cu el înainte.

Rotaru, încă mai zăpăcit, n-ar fi îndrăznit, Doamne 10 fereşte, să mai zică vreo vorbă. Ar fi vrut să-l pipăie, ca să se încredinţeze că e copil adevărat, pui de om în carne şi oase.

VI

Nu s-a dezmeticit Rotaru nici până acasă, şi intrând 15 pe poarta de sub clopotniţa Săhăstriei, era atât de aiurit, încât a luat ulciorul de la băieţaş fără ca să-i fi mulţumit măcar.

„Ar trebui, poate, să-i dau ceva, şi-a zis, să-l cinstesc”.

20 A dat însă peste puţin din cap.

Una ca aceasta nu-i era iertat să facă.

Se uită la băiat cu sfială, numai cu coada ochiului.

Nul Era învederat că unul care are asemenea căutătură toate din cel mai bun şi mai curat îndemn le 25 face: l-ar fi jignit, l-ar fi umilit, l-ar fi înjosit, i-ar fi făcut o mare nedreptate dac-ar fi făcut încercarea de a-i da vreo răsplată.

Aşa i se părea lui Rotaru, şi era pentru dânsul o mare mângâiere sufletească că aşa să-şi gândească 30 lucrurile, dar îi venea iar să se îndoiască şi să se întrebe dacă nu cumva e la mijloc numai o vedenie amăgitoare.

„Auzi dumneata, lucru căzut ca trăsnetul din senin! îşi zise. Cine mi l-a scos în cale!?” 35 I se schimbase deodată întregul fel de a vedea lumea şi de a se simţi în mijlocul ei, şi băieţii care îi călcaseră în picioare iarba din livede şi-i rupseseră crăcile pline de poame nu i se mai păreau nici ei tot atât de răi ca mai înainte. Nu erau stăpâniţi de porniri duşmănoase, ci neastâmpăraţi şi ademeniţi de firească lor poftă de a se sătura mâncând poame dulci şi răcoritoare.

5 „Del... Ce să le faci dracilor de copiii? Parcă n-a fost şi fiecare dintre noi ca ei!?”

Vinovat în asemenea împrejurări nu e în adevăr decât cel ce nu-şi păzeşte avutul cum se cuvine.

„Hm! zise iar. La urma urmelor rău se face omul 10 în luptă cu nevoile vieţii şi cu răutatea oamenilor stricaţi!”

Plouase undeva mai la munte, şi acum o adiere lină aducea dintr-acolo aer curat şi răcoros, iar norii din ce în ce mai răriţi se goneau peste cer, acoperind 15 din când în când luna aproape plină, a căreia lumină ieşea după înnoptate din ce în ce mai vie la iveală. În toate părţile cântau greierii, într-un copac ţiriia o chicioară, prin văzduh fluturau liliecii, pe ici, pe colo răsuna printre toate ţipetele cucuveicii ori bocetul 20 huhurezului; Rotaru însă, pierdut în gânduri posomorâte, nu vedea şi nu auzea nimic.

Făcând un drum pentru el neobicinuit de obositor, el simţea nevoie de odihnă şi-i mai era şi sete. S-a aşezat deci pe una din treptele scării de la intrare, puind 25 ulciorul lângă sine. Se răsfăţa respirând aerul proaspăt, bea din când în când din apa cea bună şi se simţea bine uitându-se cum luna se pierde în dosul norilor şi iese iar în câmpul senin al tăriei cereşti. Ce n-ar fidatdacă ar mai fi avut şi-un peşte sărat fript pe jăratec, ca să 30 muşte pe ici, pe colo din el câte-o bucăţică!

„Del – îşi zise într-un târziu, căutând răspuns la întrebarea dacă mai urmează ori nu ceva şi după moarte – mai ştiu şi eu!? Cine ştie!? N-o ştia nici Marin. Nimeni aceasta nu e în stare să ni-o spună”. 35 Acum, când lumea lui Dumnezeu i se părea oare cum încântătoare, lucru firesc şi astfel şi neîndoios era ca el, care atât de multe suferise, suferea şi mai avea să sufere, să-şi dea silinţa de a se încredinţa pe sine însuşi că cu cât mai multe suferi acum, cu atât 40 mai ferit de suferinţe o să fii *; poi.

10 145

Aducându-şi aminte de cele văzute şi de cele gândite când se ducea spre livede şi când se întorcea de acolo, el îşi înfăţişa ca în aievea mai livedea cu iarba călcată în picioare şi cu crăcile rupte, mai băiatul cel 5 cu ochii rotunji şi mari, mai pe Marin al Saftei şi iar pe el spânzurat de funia pe care o văzuse atârnată de craca copacului. Era, ca toţi cei morţi în spânzurătoare, cu capul plecat spre piept, dar nu strâmbându-se, nici cu limba ieşită din gură ca la alţii, ci oarecum 10 zâmbind ca omul care le ia toate

în bătaie de joc.

„Va fi ştiut el de ce! îşi zise Rotaru[18]. Poate că era mai bine aşa!” adăugă peste puţin, gândindu-se cu ochii plini de lacrămi la starea în care se afla rămas aşa, singur în lume. 15 Era târziu de tot şi n-ar fi putut nici el să spună când anume şi cum s-a sculat de pe treapta cea de piatră şi s-a dus să treacă de la visătorie la adevăratul vis.

Ziua următoare, când s-a deşteptat din somn, ştia numai că l-a văzut şi iar l-a văzut, mereu l-a văzut pe 20 Marin în vis, dar nu mort, nici spânzurat de craca copacului, ci cum îl ştia de mai înainte.

Multe i se arată omului zbuciumat în vis. Îi era adică lui Rotaru parcă se întorcea cu ulciorul plin de la şipot şi l-a întâlnit în drum nu pe băieţaşul 25 cel cu ochii rotunji şi mari, ci pe Marin, care l-a oprit şi l-a rugat cu multă umilinţă să-i deie şi lui apă, ca să-şi astâmpere setea. I-a şi dat, iar Marin a băut, mereu a băut, până ce n-a deşertat ulciorul. Ce vis! ce vis! 30 Dacă i l-ar fi spus cineva, nu ar fi crezut; în adevăr însă aşa a visat el însuşi.

Îi spusese adeseori răposata şi mai aflase şi de la alţii că cer câteodată morţii de pomană, mai pâine, mai alte de ale mâncării, mai îmbrăcăminte, mai 35 luminări, şi n-au repaus, ci mereu ţi se ivesc în vis câtă vreme nu dai ceea ce au cerut. Răposata dedea şi ea mai una, mai alta de pomană, ca să-i împace pe morţi. Marin al Saf tei fără doar şi poate cerea şi el apă de pomană.

„Şi – dete Rotaru cu socoteală – nici că se poate lucru mai lămurit decât ca de la mine să ceară, mai ales de la mine, tocmai de la mine, ca să ne iertăm eu pe el şi el pe mine”.

5 Nu se poate, în adevăr, mai mare binefacere decât să trimiţi în fiecare zi unei babebătrâne ori unui moşneag neputincios un ulcior din apa cea bună din care a băut el şezând pe scară. Bea baba ori moşneagul rugându-se lui Dumnezeu şi uşurează sufletul răposatului. 10 Lucrul acesta era atât de învederat, încât nu mai încăpea nicio îndoială că cel mai curat adevăr l-a grăit părintele Rafail şi

18 În text: Fo şi ştiut el de ce! — îi zise Rotaru.

că mai e ceva şi după moarte, ba mai ales după moarte urmează cele adevărate. Dacă n-ar fi fost aşa, el n-ar fi putut să-l viseze pe Marin 15 cerând apă şi deşertând ulciorul până în fund.

Vedea în faţa sa pe Oana lui Bondoc, baba ceasfrejită, pe care încă din timpul tinereţelor sale tot femeie la Atrână o ştia. Cât de mult s-ar bucura dânsa dacă ar putea să bea în fiecare zi apă bună şi proaspătă 1? 20 Abia acum se dumirea el cum au venit lucrurile de i-a ieşit în cale băiatul acela, care, după toate semnele, era anume rânduit să ducă în fiecare zi apa de pomană la Oana lui Bondoc.

Aşa trebuia să fie, căci altfel nu i-ar fi trecut Oana 25 lui Bondoc prin gând. Toate se potriveau de minune în mintea lui, şi el s-ar fi simţit nemângâiat dacă cineva şi-ar fi dat silinţa de a-l încredinţa că numai el şi le închipuieşte aşa.

„Ei! şi ce-am pierdut dacă ar fi că aşa să fie!?” 3 O îşi zise, şi dacă s-ar fi aflat din întâmplare în faţa părintelui Rafail, n-ar fi sărit să-l apuce de piept, ci i-ar fi sărutat mâna şi ar fi cerut iertare.

Rămânea numai să se ducă să-l caute pe băiatul cu ochii rotunji şi mari şi să se înţeleagă cu el când şi 35 cum are să ducă apa de pomană.

Nu ştia, ce-i drept, cum îl cheamă pe băiat şi al cui copil este, era însă destul să se ducă la casa cea dărăpănată, în faţa căreia a dat peste el, ca să-şi găsească urma.

40 S-a şi dus, dară amarnic s-a căit apoi de a-l fi căutat.

Negăsindu-l adică tot în faţa casei de la marginea

10* 147

despre deal a satului, ca rândul trecut, el s-a mai apropiat de o fată mare care şedea pe prispă, lucrând la gherghef. Doi câni s-au repezit însă la el, ca să-l înhaţe şi să-l sfâşie în bucăţi, iară fata, în loc de a 5 sări să alunge câniі, a aruncat ghergheful şi a fugit cuprinsă de spaimă în casă. În acelaşi timp se iviră în fereastra despre câmp a casei mai multe capete, nu ieşi însă nimeni să-l apere de

câni.

Văzându-le aceste, Rotaru se opri parcă i s-ar fi surpat în cap casă, apoi începu să se dea pas cu pas înapoi şi să se apere, ca vai de el, cu băţul. Dacă ar fi fost casa împrejmuită, ar fi închis, ieşind din curte, portiţa, dară casa era vraişte şi cânii s-au luat până la mare depărtare după el. „Căpiatule! Smintitule! Nebunule! îşi zise el, răsuflând din greu după ce cânii se opriră. Asta e lumea cea adevărată 1”.

Era încredinţat că băiatul nu-i acasă, căci el fără îndoială ar fi sărit să-l apere. Chiar şi dacă l-ar fi găsit însă, acum n-ar fi stat de vorbă cu el: i se reivise în suflet toată amărăciunea, şi toate cele bune i se păreau numai plănuiri ale sufletului său înşelat de mângâiere. Sosit deci acasă, el s-a trântit pe un scaun, zicând ca odinioară Profira: „Ia-mă, Doamne, că nu mai am niciun rost între oamenii cărora le sunt urgisiţi”.

Îi era parcă un timp oarecare cerul fusese senin şi soarele-şi revărsa lumina înviorătoare asupra lumii, iar acum s-a lăsat deodată o ceaţă deasă, în care se pierde lumina şi se posomorâse toate sufletele. Şi totuşi…

Cum rămânea cu băiatul acela!? cu băiatul cum rămânea!?

Pe el atât de uşor nu putea să-l uite!

Iar se afla, parcă, în faţa părintelui Rafail. „Omule – îi zicea bătrânul călugăr – vino-ţi în fire! Nu vezi tu că duhurile cele bune s-au încăierat în luptă crâncenă cu cele rele şi când unele, când altele ies deasupra!?”

„Ce duhuri!? strigă Rotaru, sărind în picioare. Or fi pe ici, pe colo copii nevinovaţi şi buni, dar duhul răutăţii e puternic şi e destul şi el singur ca, trecând din om în om, să scoată din fire o lume întreagă, încât să-i vezi pe oameni zbătându-se ca nişte turbaţi, alergând în goană mare de ici până colo, scoţându-şi cu ghearele unii altora ochii, schilodindu-se şi omorându-se între dânşii mai rău decât fiarele sălbatice”.

Nu se îndura că băiatul, dac-ar fi fost acasă, ar fi sărit să-l apere de câni, dar băiatul era el singur faţă cu

toţi ceilalţi din casă, care n-au sărit, ba peste un an, doi n-o să mai sară nici el.

Smintit e cel ce pune temei pe bunele îndemnuri ale omului.

Mai pe înserate dar, când s-a pomenit cu băiatul, care a venit să-l întrebe cu ce gând a trecut pe la casa cea dărăpănată, el a stat posomorât şi-a rostit morocănos vorbele:

— Ce te priveşte!? Am umblat după prostii!

A fost însă destul să se uite pe o clipă în ochii aceia rotunzi şi mari pentru ca să-i treacă mâhnirea.

Era peste putinţă să nu fie în faţa unor asemenea ochi cu inima deschisă.

— Fiindcă apa de la şipot e atât de bună, urmă el, şi fiindcă ziceai că aduci în fiecare zi ulciorul cu apă de şipot, îmi venise gândul să te pun să-i duci Oanei lui Bondoc apă de pomană pentru odihna sufletească a lui Marin cel ce s-a spânzurat. După cele ce-am păţit, însă, mi-e teamă că de la unul ca mine nici pomană nu vrea nimeni să primească.

— Asta nu se poate! răspunse băiatul sfătos. Pomana se dă pentru uşurarea sufletească a celor morţi, şi cel ce nu dă, precum şi mai ales cel ce nu primeşte pomană e în slujba Necuratului, care nu vrea să se uşureze sufletele.

Rotaru rămase cu ochii pierduţi în vânt.

Neapărat trebuia să dea apă de pomană pentru uşurarea sufletească a lui Marin.

Dar… El se uită lung în faţa băiatului.

Mult ţinea să afle al cui e băiatul acesta.

— Tu primeşti, se înţelege, îl întrebă, ca să te plătesc pentru osteneala de a fi dus apa?

— Mai ales, răspunse băiatul. Altfel ar fi că eu dau pomana.

— Şi cât am să-ţi dau pe lună ca să duci în fiecare zi apă?

— Nu merge pe târguite, grăi băiatul, dai cât te iartă inima, căci pentru mort dai.

Rotaru iar se uită lung la el.

— Dar tu de unde le ştii toate atât de bine? îl întrebă.

— De la baba, bunica mea, care ştie multe! răspunse băiatul.

— Ce babă? întrebă iar Rotaru. Al cui copil eşti tu?

— A lui Toader Smântână, răspunse băiatul. Toader cel şchiop, care a fost împuşcat astă-primăvară.

Rotaru rămase iar cu ochii în vânt.

— Şi pe tine cum te cheamă? întrebă iar.

— Luca! răspunse băiatul.

Luca, băiatul lui Toader. Îl ştia pe Toader. Cum să nu-l ştie!? Foarte bine-l ştia. Al lui era adică băiatul acesta. Asemenea băiat avea şi tot a fost împuşcat.

Oh! înţelegea acum de ce a fugit fata cea cu ghergheful când l-a văzut pe el şi de ce din casa cea dărăpănată n-a ieşit nimeni să-l apere de câni.

Nu înţelegea însă de ce băiatul a venit cu toate aceste pe la dânsul.

Se petrec în lumea aceasta atât de multe lucruri pe care omul nu e în stare să le înţeleagă, ci şi le tâlcuieşte potrivit cu starea sa sufletească.

VII

Bunica lui Luca, femeie mai în vârstă, dar babă mai mult tânără decât bătrână şi încă tot sprintenă, strâmbă din nas, dete din umeri şi tăcu un timp oarecare din gură când află de la nepotul ei că Rotaru vrea să-i trimită babei Oanei apă de pomană pentru odihna sufletească a lui Marin.

— Tocmai pentru Marini? grăi apoi. Ce să mai zici, soro!? Tot nu e atât de lepădat de toţi sfinţii, cum îl socoteşte lumea.

O supăra acum gândul că n-a ieşit nimeni să-l apere pe nenorocitul acela de cilii.

Încă mai supărată era Ana, muma lui Luca, femeie tânără, care uşor putea să alerge.

Rău de tot era însă supărată Măriuţa, care, fată mare şi zdravănă, a aruncat ghergheful şi a fugit de s-a ascuns.

— Apoi, se dezvinovăţi ea, de unde puteam eu să ştiu că greşesc oamenii când spun că stă în slujba Necuratului? îl vedeam aşa schilod şi ziceam c-o fi ceva la mijloc, căci

aşa, fără de niciun rost, nu-l înseamnă Dumnezeu pe om. Când îi pune semnul, le zice tuturor a: „Fugiţi de el! feriţi-vă de orişice atingere cu dânsul!”

Ana-şi iubea fata şi ţinea să-i dea dreptate.

— Aşa el stărui dânsa. Ba te întrebi: de unde ştii că greşesc oamenii? Noi ştim că i-au murit o fată şi trei feciori, ba chiar şi soţia, şi nicio pomană, niciun parastas, nicio pomenire în biserică, nicio lumî

20 n-are aprinsă. Cum ai putea să nu-l socoteşti lepădat de morţii lui!?

Dacă ţinea însă mama să ţie cu fata ei, ţinea şi baba să-l apere pe moş.

— Lasă-l, săracul, grăi dânsa, că au venit toate

25 prea repede una după alta, de l-au zăpăcit şi l-au scos din ale lui. Mai ales de când a murit Profira şi-a rămas stingher, umblă buimac de ici până colo de nu mai ştie ce să facă şi încotro s-o apuce. Rău e de femeia rămasă fără de bărbat, dar mai rău e de bărbatul rămas

30 fără de femeie, căci casa lui nu mai e casă, masa lui nu mai e masă, viaţa lui nu mai are niciun rost.

Aşa zicea bunica lui Luca şi după două-trei zile tot aşa ziceau şi celelalte babe din sat, căci toate babele sunt încredinţate că dacă n-ar fi fost ele ceea

— 5 ce au fost în vremea lor, toate în lumea aceasta s-ar fi dat de mult cu fundul în sus.

Dac-ar fi ieşit acum în sat, Rotarul ar fi văzut că sunt şi oameni şi mai ales femei care nu se uită în altă parte când îl întâlnesc, ba chiar şi copii care nu fug de

— O el, ca să se ascundă. El însă stătea închis acolo sus la

Săhăstrie, deşi singurătatea începuse a-l supăra.

De când schimbase câteva vorbe cu Luca, prinsese un fel de slăbiciune pentru el, începuse a i se urî de singurătate şi era din ce în ce mai doritor de a-l întreba câte ceva.

5 Mai era apoi şi alta.

„De ce adică, îşi zicea, numai apă de pomană pentru baba Oana şi nu şi câte un ulcior pentru mine!?”

Avea, dacă e vorba, cu ce să-l răsplătească pe băiat, căci erau poame în grădina de la Săhăstrie şi 10 mai rămăseseră destule şi în livede. N-avea decât să le pună sub pază bună.

Gândul de a se duce iar să-l caute pe Luca nu mai putea însă să-i vină. Îi era destul ceea ce păţise. N-avea decât să ieie ulciorul şi să se ducă cu el la şipot. 15 Dac-avea parte să-l vadă pe Luca, i se împlinea gândul, iar dacă nu, îşi aducea el însuşi ulciorul până acasă. O dată tot se nimerea să-l vadă băiatul.

A plecat deci cu ulciorul, şi nici la ducere, nici la întoarcere nu i-a ieşit Luca în cale. S-a pomenit însă 20 că la întoarcere se ia după el Măriuţa, aceeaşi fată care-şi aruncase ghergheful şi fugise de el să se ascundă.

Nu mirat, nici uimit, ci cuprins era de spaimă când ea s-a oprit în faţa lui şi l-a rugat să-i dea ulciorul. O mai văzuse, şi chiar dacă n-ar mai fi văzut-o, îi era 25 destul să se uite la ea pentru ca să ştie că-i este soră lui Luca, aceeaşi fată mare care fugise din faţa lui, ca să se ascundă.

Ei nu putea să-i dea ulciorul.

— Nu se poate, zise scuturând cu îndărătnicie din cap.

— Trebuie! stărui dânsa, de tot muiată. Aşa mi-a poruncit bunica.

Bunica – baba despre care-i vorbise Luca: asta-l muia şi pe el.

— Dar băiatul unde e? întrebă mai domol.

— Luca? e dus cu vaca la păşune, răspunse ea.

— Vaca cui? întrebă iar dânsul.

— Nu e vacă! îl dumiri ea, ci văcuţă. Am o soră mai mică decât Luca şi un frăţior mai mic decât ea şi le trebuie lapte să se hrănească.

Rotaru aşează ulciorul jos lângă sine şi începu să se scarpine în dosul urechii, ca omul care ar vrea să facă ceva şi nu ştie cum s-o pornească.

— Şi unde-o paşte? întrebă dar peste câtva timp.

— De-a lungul drumului de ţară, răspunse ea, când din sus, când din jos de sat.

— Dar voi ţarini nu aveţi?

— Avem acolea două-trei pogoane, dar cine să le mai muncească după ce s-a prăpădit tata, Dumnezeu să-l ierte!?

— Şi din ce trăiţi?

— Uite-aşa, răspunse fata, cum dă Dumnezeu.

Rotaru se uită lung la ea.

„Tot ca mine, zise în gândul lui; are pământ pe care nu e în stare să-l muncească, dar nu e singură, ci văduvă cu patru copii. Ce faci cu văduvele care au casa plină de copii şi nu sunt în stare să muncească? Ce faci? întreb eu, care mi-am pus capul stăruind că de pământ să se folosească numai cel cee în stare să-l muncească!?”

Era în stare să se ducă la baba aceea ca să-i spună că băiatul n-are să mai ducă văcuţa la marginea drumului, ci jos în livede, iar în schimb pentru iarba păscută să păzească şi pomii, ici meri, colo peri şi peste 2 5 tot fel de fel de pruni.

Nu însăl De unde ştia el dacă nu se pomeneşte că baba-l ia în bătaie de joc?

— Ei! – zise – dacă ţi-a poruncit baba, ia ulciorul şi adă-mi-l.

30 El plecă înainte şi fata după el.

— Bine – grăi peste câtva timp – dacă băiatul paşte vaca pe marginea drumului, când îi duce babei Oanei apa?

— Mai înainte de a scoate vaca, se duce la şipot şi 35 aduce ulciorul plin, răspunse Măriuţa, apoi trece, ducând vaca, pe la baba Oana.

— Care va să zică el n-ar putea să-mi aducă, dac-ar fi să vreau, şi mie apă?

Măriuţa tăcu un timp oarecare. 40 – Dac-ar fi să vrei, ţi-aş aduce şi eu! grăi apoi, rostind vorbele cam cu anevoie.

Rotam se opri şi se întoarse, ca să se uite mai cu dinadins la ea.

Nu erau ochii ei tot atât de rotunji şi de mari că ai lui Luca, dar în zâmbetul ei de fată mare se dedea pe 5 faţă ceva ce nu-l ierta să zică „nu”.

Şi nici că avea de ce să nu zică „da”.

Osteneala ei trebuia, ce-i drept, s-o răsplătească cu mai mult, dar atât tot avea de unde să scoată, deşi nu-i mai rămăsese nimic din cele ce avuse-n casa 10 mistuită de foc.

El se întoarse şi-şi urmă drumul, mergând însă mai departe îşi aduse aminte de cei câţiva datornici pe care-i avea printre săteni şi începu să-şi facă mustrări pentru că n-a avut cuvenita purtare de grijă pentru livedea 15 din vale şi pentru pometul de la Săhăstrie. Da, omul are să-şi păzească în toate împrejurările avutul, căci e o adevărată mulţumire să ştii că ai, fie chiar şi pentru alţii.

Măriuţa a mers după el până în iatacul lui, unde 20 mai erau câteva vechituri rămase de la părintele Rafail, un pat de scânduri cu o saltea de paie pe el, o mescioară veche, o laiţă, o poliţă cu trei cărţi, un cuier gol. Peste saltea era întinsă, drept cearşaf, o rogojină, iar la căpătâiul patului se afla, drept perină, un sac 25 cu iarbă uscată. Pătura cu care se acoperea bătrânul era aruncată grămadă lângă perete. Cele două ferestri nu fuseseră spălate Dumnezeu ştie de când, pe pereţi se îngălbenise varul, iar prin colţuri era plin de păienjeniş şi pe jos se adunase praf şi gunoi peste gunoi şi 30 praf.

Măriuţa aruncă o căutătură împrejurul ei, le văzu toate dintr-o singură ochire şi începu să râdă; în clipa următoare faţa i se întunecă.

— Şi aici stai dumneata aşa singur, singureii? întrebă ea. 35 – Ei şi? întâmpină el.

— Mie mi-ar fi urât, mărturisi ea. M-aş teme că mi se întâmplă ceva şi mor fără de luminare.

Iată un lucru la care el nu se gândise niciodată, deşi încă din timpul copilăriei sale i se spusese mereu că 40 nu i se poate întâmpla omului mai mare nenorocire decât să moară fără de luminare, să nu-i fie în clipa morţii la căpătâi nimeni care-i închide ochii şi-i aprinde-o luminare de ceară.

— Ei, zise iar, şi ce-o să iasă de acolo 1?

Ochii Măriuţei se opriră asupra tavanului.

5 – Dai – grăi – dar aici nu plouă, precum se vede.

— La voi plouă? întrebă dânsul.

— Numai când plouă şi afară, răspunse ea, mai ales dacă mai şi bate vântul. Când afară plouă puţin, picură

10 numai, dar ne tragem prin colţuri, şi după ce s-a oprit ploaia, se face iar bine şi frumos.

Ea aşează ulciorul jos lângă perete, apoi, femeie ca toate femeile, ca să facă ceva în strâmtoarea ei, se duse la pat şi începu să-l aştearnă.

15 – Auzi comediei – zise râzând iar – sac umplut cu fân!

Ea scutură sacul parcă ar fi fost perină cu puf, îl puse la căpătâi, trase cu palma peste rogojină, ca să cureţe ce-o fi fost pe ea, iar după aceea luă pătura şi-o

20 duse de-o scutură, ca s-o întindă mai curată peste rogojină şi sac.

— Îmi dai voie să mai şi mătur puţin, că s-a strâns prea mult gunoi? întrebă apoi.

— Cum, păcatele mele, să mături dacă mătură nu-i?

25 răspunse el, strâmbându-se buşumflat.

Ea alergă iute afară şi se întoarse cu un mănunchi de boziu frunzos, cu care trecu peste podele încetinel, ca să nu spulbere praful, apoi începu a se căzni să ieie şi păienjenişul de prin colţuri.

30 – Ei, lasă acum, lasă, că e destul şi bine, prea bine, îi zise el supărat de gândul că nu se cuvine atâta osteneală de dragul lui.

Uitându-se în faţa lui, Măriuţa tresări şi plecă oarecum în fugă, cuprinsă de simţământul că nu e

3 5 bătrânul acela numai schilod, ci totodată şi ursuz, morocănos, plin de răutate.

Iară el se uită lung după ea.

— De asta n-am să mai scap! zise, apoi deodată tresări şi plecă în urma ei.

40 – Fată, fată, strigă, stăi pe-o clipă, fată!

Ea se opri şi se întoarse spre el.

— Dar eu nu te-am întrebat cum te cheamă.

— Nu ţi-am spus nici eu 1

— Să-mi spui.

— Măriuţa, cum altfel?

5 – Şi cu ulciorul cum rămâne? întrebă el.

— Îţi aduc apă într-altul şi pe al d-tale-l iau mâne, răspunse ea şi o luă iar la fugă, ca să n-o certe baba c-a stat prea mult.

Sta Rotaru şi se gândea cum au urmat lucrurile 10 unul după altul de s-a încurcat aşa.

„Auzi vorbă!? îşi zise. Să mori fără luminare!”

VIII

Sosită acasă, Măriuţa, tot femeie ca toate femeile a vorbit, iar a vorbit şi a spus atât de multe despre 15 Săhăstrie, despre chilia cea nemăturată şi despre firea cea ursuză şi morocănoasă a lui Rotaru, încât baba şi nora ei, Ana, au prins mare poftă să se ducă şi ele, ca să le vadă toate şi să stea de vorbă cu omul acela, care acum li se părea cu mult mai de treabă de cum şi-l 20 închipuiau sătenii. S-ar fi şi dus, dar ţineau s-o facă aceasta ca din întâmplare, având o treabă oarecare, pentru ca el să nu poată zice: „Dar nebunele aceste ce mai caută pe aici!?”

Cei doi copii însă, sora mai mică a lui Luca şi fră25 ţiorul mai mic al acesteia, nu-şi făceau asemenea scrupule, şi dacă nu chiar mâine, nici poimâine, în ziua următoare s-au ţinut coadă după leliţa lor.

Era lucru de toată frumuseţea să-i vezi cu câtă sfială au intrat pe poarta de sub clopotniţă, cum sc. 30 uitau sperioşi împrejurul lor când s-au văzut în curtea plină de dărâmături a schitului şi cum steteau cu ochii în pământ după ce au ajuns în faţa înfricoşatului bătrân.

„Aş! îşi zise acesta. Asta îmi mai lipsea!” 35 îi erau nesuferiţi copiii. Avuse şi el destui şi se bucura că-i are. Erau drăgălaşi şi-şi închipuia că mare adevăr a grăit cel ce a zis că copilul e noroc la casa omului. Acum însă ştia chiar din cele păţite de el însuşi că multe griji şi mari dureri sunt partea omului pe urma copiilor, care se nasc în chinuri grele, cresc cu chiu, cu vai, şi când ţi-e lumea mai dragă, mor unul 5 într-un fel şi altul într-altul.

— Uite, zise Măriuţa, dracii ăştia de copii s-au luat

după mine şi n-a fost chip să-i opresc.

— Ei I – răspunse el, călcându-şi pe inimă – copiii ce să le facil? Aşa sunt copiii!

10 Ca să-i arate apoi Măriuţei că de dragul ei e în stare să se împace şi cu copiii, el se duse în pomet ca să caute câteva pere mai pârgave şi să le dea copiilor.

Când o văzură aceasta, copiii prinseră inimă şi mult n-a trecut până ce au ajuns să sară într-un picior, 15 gata de a i se urca bătrânului în cap.

Aici era pentru dânşii, s-alerge prin bălării, să se joace de-ascunselea, trecând prin săli şi prin iatacuri deşerte, să se urce pe schelele părăsite de Gigiu şi prin pomii încărcaţi de fructe ademenitoare. Trai, nu 20 glumă 1

N-aveau ei nevoie să se ţie coadă după nesuferita lor soră mai mare: învăţaseră drumul şi veneau singuri, încât zidurile cele părăsite răsunau toată ziua de strigătele lor, şi inima lui Rotaru ţâţăia mereu, ca nu 25 cumva fie băiatul, fie fata să-şi frângă gâtul.

S-ar fi supărat omul, dar nu-l ierta firea s-o jignească pe Măriuţa, care în fiecare zi deretica prin iatacul lui şi-şi dedea toată silinţa să le pună copiilor frâu.

A urmat dar ceea ce trebuia neapărat să urmeze în 30 cele din urmă: Rotaru s-a pomenit cu baba, care a venit să-i ieie cu nuieluşa pe copii, ca să-i ducă acasă.

El o ştia pe baba aceasta. Era babă în cel mai adevărat înţeles al cuvântului, căci avea nu mai puţin decât patru nepoţi, dar lui nu îi dedea mâna s-o ieie 35 drept babă, căci răposata lui fusese mai în vârstă decât dânsa.

— Lasă, femeie, copiii să răsufle, îi zise el, că nu ştii câte necazuri şi cât amar îi aşteaptă în timpul vieţii, ba te pomeneşti că mor fără ca să fi avut parte dea de

4 O vărata viaţă.

— Să răsufle cât le place, răspunse baba, dar la ei acasă şi să nu cadă belea în spinarea altora.

La vorba aceasta nu putea să răspundă Rotaru fără ca să-şi dea în petec spuind un neadevăr.

5 – Mie, zise, belea în spinare nu-mi cad. Altă treabă nu am şi-mi trece ziua mai uşor umblând după dânşii.

— Asta, răspunse ea, o zici numai aşa, ca să mă împaci pe mine şi să-i scapi pe ei de răutatea mea.

10 – Ba o zic, întâmpină el, cum ar zice-o orişicine care ar sta de luni de zile îngropat între surpăturile aceste.

Baba se uită cu tot dinadinsul în faţa lui.

— Mă iartă, îi zise, dacă-ţi vorbesc fără de încon15 jur. Rău ai făcut de ai stat îngropat, căci ai treburi şi se cuvenea să porţi grijă de ele.

— Eu!? întâmpină dânsul. De ce adică să-mi mai bat capul cu treburi dacă mie nimic nu-mi mai trebuie!?

20 – Aceasta, stărui dânsa, nimeni nu are voie s-o zică. Orişicine are trebuinţă fie chiar şi numai de mulţumirea de a fi alinat suferinţele altora dând ceea ce lui îi este de prisos.

Rotaru se uită mirat în ochii babei, îi era parcă-l 25 aude pe părintele Rafail vorbind. Ea avea dreptate: cel ce are ceva e purtător de grijă şi răspunde de buna chivernisire a avutului său.

„Pe cât eram de mâhnit când mi-am văzut iarba din livede călcată în picioare, îşi zise el, pe atât de mulţu30 mit aş fi fost dacă ea ar fi fost păscută de văcuţa văduvei cu patru copii. Şi mare mi-ar fi păcatul dac-aş lăsa să putrezească pe jos poamele, la care atât de mulţi flămânzi se uită cu jind”.

— Apoi – urmă peste puţin baba, parc-ar fi ştiut 3 5 ce gândeşte el – omul nu trăieşte numai cu cei vii, ci şi cu cei morţi, către care îi sunt multe datoriile. Ţi-a murit o fată, ţi-au murit doi băieţi, ţi-a murit chiar soţia, şi nici parastas, nici pomeni, nici alte danii pentru uşurarea lor sufletească… Are de ce să 40 mai trăiască cel ce n-a murit încă, şi are de ce să alerge cel ce trăieşte!

Nu-i dedea lui Rotaru mâna să spună că ea are dreptate, dar îşi dedea seamă că prea l-au scos din fire nenorocirile prin care a trecut. Îi părea acum lucru învederat că nenorocirile sunt puse la cale de Diavolul, 5 ca să-l ducă pe om la deznădăjduire şi să-l înstrăineze de

Dumnezeu.

Cum!? Lucru curat nu putea să fie că el, care mai înainte citea în biserică *Apostolul* şi spunea *Crezul*, ba mai şi cânta în strană, a ajuns fără se veste să nu 10 mai dea pe la biserică şi să nu-şi mai aducă aminte de morţii lui.

Nici aceasta nu-i dedea însă mâna să i-o spună babei.

— Ei! – zise dar schimbând vorba – o fi cum o 15 fi! Ce putem noi să ştim!? Aşa, din vorbă în vorbă, ne depărtarăm de copii. Lasă-i, zic, că pe mine nu mă supără. Aş putea chiar să spun că-mi fac pe ici, pe colo plăcere. Mai dau şi ei viaţă pustietăţii. Apoi, adăugă peste puţin, te uiţi bucuros la puişorii de găină, la 20 boboceii de gâscă, la mieluşei, la purcei, până chiar şi la pisoi şi la căţelandri: cum să nu te uiţi cu plăcere la copii, mai ales când nu sunt ai tăi!?

— Ba, fie şi ai tăi, bată-i să-i bată! întâmpină baba, care era şi ea femeie cu slăbiciuni de bunică.

25 Au mai stat apoi cei doi bătrâni timp îndelungat de vorbă, căci se potriveau la gânduri şi aveau ce să vorbească.

Bătrâna, care-şi pierduse atât de urât feciorul şi rămăsese, femeie neajutorată, cu o noră şi cu patru 30 nepoţi pe capul ei, n-avuse vreme să se gândească dacă e ori nu viaţa omului vrednică de a fi trăită. Grijile cele multe şi mari îi dădeau mereu zor să-şi bată capul cum are s-o sucească şi s-o învârtească pentru ca să poată răzbi de azi pe mâine. El, care n-avea, dacă e 35 vorba, nicio grijă, tot o înţelegea, ba lua chiar parte la grijile ei.

— Ce faci? cum te ajuţi aşa fără de om la casă!? se tângui dânsa.

— Del grăi dânsul. Bietul Luca e prea mic. Dar, 40 adăugă peste puţin cu oarecare sfială, e mare fata şi ar putea să se mărite. Un ginere harnic şi priceput e lucru mare la casă.

Baba începu să râdă.

— Mare şi bun şi frumos, răspunse; dar unde 5 găseşti omul care intră ginere în casa unei văduve cu alţi trei copii mai mici şi cu o soacră hodorogită?

Rotaru rămase câtva timp pierdut în gânduri.

Iar îl vedea în faţa lui pe părintele Rafail.

„Dai îşi zise. El are multă dreptate. Bine era odi 10 nioară, când mănăstirea ori boierul avea părintească purtare de grijă şi dedea fiecăruia cât îi era destul ca să poată trăi muncind cum se cuvine”.

Baba era şi ea de aceeaşi părere. Nu-şi aducea, ce-i drept, aminte de acele timpuri mai bune, dar auzise 15 pe cei mai bătrâni vorbind despre ele şi-i fericea pe cei de atunci.

Cu toate aceste, Rotaru n-ar fi stat pe gânduri dacă cineva i-ar fi şoptit la ureche:

„Au trecut, s-a dus părintească purtare de grijă a 20 călugărilor ce-şi petreceau viaţa în post şi rugăciuni, iar bai-erul de azi nu mai poate nici el să fie darnic, căci mulţi oameni au să muncească timp îndelungat Hăminzind pentru ca să poată agonisi ceea ce el cheltuieşte într-o singură zi”. 25 – Asta e! – stărui baba – nesaţiul este ceea ce ne înăbuşe şi ne omoară!

Se înserase când baba şi-a dat seama că copiii au şters-o şi fără de dânsa acasă şi că e vremea să plece şi ea.

30 – Ei! grăi dânsul, plecând s-o însoţească până în poartă. Cum zisei: lasă-i pe copii să răsufle.

— Bată-i norocul să-i bată de copii, că multă bătaie de cap ne fac – răspunse baba depărtându-se – dar tot urâtă ni-ar fi viaţa fără de ei.

35 – Uite! strigă el după ce dânsa se mai depărtă.

Îmi trece şi mie prin cap un lucru: să-i spui băiatului aceluia, lui Luca, chiar seara aceasta, că eu n-o să mă supăr dacă duce vaca s-o pască în livedea mea.

— Ei, cum aşa!? răspunse ea, cu inima îndoită. 40 – De! – stărui dânsul – păscându-şi văcuţa, el păzeşte bruma de poame ce-au mai rămas.

Cu toate nenorocirile prin care trecuse şi cu toate mâhnirile ce-i făceau viaţa nesuferită, Rotaru nu numai mânca cu multă poftă, dar mai şi dormea atât 5 de bine, încât numai rar de tot i se întâmpla să-şi aducă aminte câte un crâmpei din visurile sale.

De data aceasta însă nu-i mai venea somnul.

Luna începuse acum să scadă şi răsărea târziu, dar ea, de mult răsărită, se înălţase pe cer şi Rotaru tot 10 mai şedea pe treapta de piatră a scării de la intrare, pierdut în fel de fel de gânduri.

Din când în când fulgera şi acum pe la mari depărtări şi fulgerele erau din ce în ce mai dese, ba pe ici, pe colo se auzea şi câte un tunet oarecum înfundat, el 15 însă nu vedea fulgerele şi nu auzea tunetele, căci griji nouă îl frământau.

Mai întâi şi mai întâi îşi aducea aminte datornicii, unul câte unul, fiecare cu cât avea să-i dea, şi se bucura că, adunând rămăşiţele date până acum uitării, iese 20 ceva, nu puţin, multişor iese.

Îşi făcea apoi în tăinicia cugetului său mustrări pentru că a lăsat necosită iarba din livede şi-şi bătea capul ce-ar putea să facă pentru ca să scoată cel puţin otavă şi cum are să se folosească de poamele ce i-au 25 mai rămas.

Păcat era şi de ţarinile ce-au rămas părăginite în lunca mănoasă.

Chiar şi după ce s-a întors din spital ar fi putut să le semene fie cu mei, fie cu borceag, fie cu măturі, 30 căci de nutreţ e totdeauna nevoie.

Printre aceste îi mai şi răsunau în ureche vorbele grăite de baba despre legăturile celor vii cu cei morţi şi se gândea la prescuri şi la colivă pentru parastas, la luminări, la vase şi la de-ale mâncării pentru pomană, 35 precum şi la multe altele, pe care el, om neputincios, nu putea să le pună aşa singur la cale. O vedea deci, parcă, în faţa sa pe Mărіuţa, care nu numai la dereticare, ci şi la de aceste se pricepea.

Era, la urma urmelor, ceva în toate aceste. Se gândea 40 că baba Oana, de câte ori bea din apa de pomană, zice în gândul ei: „Iartă-l, Doamne, pe Marin”, ba îşi mai aduce aminte şi de cel ce îi dă apa de pomană. Chiar şi dacă n-ar fi adevărat că cei morţi aşteaptă să le dai de pomană, te pui bine cu lumea care-o crede aceasta, 5 şi mai e şi oarecare mângâiere în gândul că i-ai făcut cuiva un bine.

Baba avea, cu toate acestea, multă dreptate când spunea că e greu să găseşti flăcăul care intră inimos ginere în casa văduvei sărace, care mai are şi copiii 10 nevârstnici.

Vânturându-le prin mintea lui aceste, el n-a prins de veste că se ivesc pe ici, pe colo nouri pe cer, că norii se întind şi se îngrămădesc, că fulgerările sunt din ce în ce mai înteţite. 15 Rămăseseră din timpurile cele bune în curtea schitului cinci molifţi care se făcuseră înalţi, şi freamătul lor se auzea peste sat până departe în drumul de ţară. Freamătul acesta l-a făcut acum pe Rotaru să-şi dea seamă că s-a pornit un vânt de-ţi venea să te temi că 20 scoate molifţii din rădăcini şi-i răstoarnă la pământ.

Peste puţin s-a stârnit apoi furtuna, potop năpăditor, nu altceva.

Fulgerele şi tunetele zguduitoare se urmau iute-iute unul după altul, molifţii fremătau, stejarişul din deal 25 vâjâia, hornurile şi odăile deşerte vuiau a pustiu, ploaia se vărsa în ropote, de credeai că o să se prăpădească pământul, cu toate cele de pe faţa lui.

„Vai de sufletele lor!” zise Rotaru, dus cu gândul la casa dărăpănată, în care, după spusele Măriuţei, nu 30 ploua decât când ploua şi afară.

Văzând desfăşurarea furtunii năprasnice, el ar fi voit să aibă putere ca s-o oprească şi firea nu l-a iertat să-şi caute de odihnă decât abia târziu după miezul nopţii, după ce s-a mai potolit urgia cerească.

— 5 Dimineaţa apoi, când s-a deşteptat din somn, cel mai apropiat gând i-a fost să se întrebe ce se va fi întâmplat la casa babei.

Era păcat, mare păcat ca la Săhăstrie odăile să stea goale, în vreme ce acolo, la văduvele acelea.

— O ploaia răzbea prin acoperiş în casă.

Fiindcă Măriuţa nu venea nici acum mai curând ca alte dăţi, el era din ce în ce mai neliniştitei mai nerăbdător şi fel de fel de închipuiri îi bâjbâiau prin cap.

De! Câte şi mai câte nu sunt cu putinţă când sc. 5 pornesc asemenea furtunii? Casa aceea era de tot

dărăpănată şi te pomeneşti că li s-a surpat în cap.

El îşi luă în cele din urmă băţul şi plecă să vadă ce-i şi cum.

Peste puţin se opri însă. 10 „Şi adică ce mă priveşte pe mine!? îşi zise. Cum rămân eu dacă baba aceea ţâfnoasă, cum pare a fi, îmi zice: «Dar dumneata de unde şi până unde ai ajuns să te amesteci în daraverile noastre!? Ce-ţi suntem şi ce ne eşti!? Cum te-ai pomenit să ne porţi de grijă!?» „15 Nu! Aşa numai din senin el nu putea să se ducă:

trebuia să aibă vreo treabă.

El stete câtva timp pe gânduri.

„Aşa-i! Foarte bine! zise apoi, plecând cu pas hotărât mai departe. Am să le rog pe femeile acelea să-mi 20 vie într-ajutor pentru parastas şi pentru pomană”.

Nu-l prea ardea pe el, deocamdată, nici de parastas, nici de pomană, dar prilej mai bun nu putea să-şi găsească.

Abia sosit în preajma casei, îşi aduse aminte de cei 25 doi câni îndârjiţi ca toţi câinii de pe la casele ce stau vraişte la marginea satului.

Simţindu-l de la mare depărtare, ei începură să bată la el, dar peste puţin se ivi în faţa casei o femeie subţirică şi înaltă, slabă de-ai fi crezut că o ia vântul 30 ca pe un fulg şi că abia mai poate răsufla. Era Ana, văduva cu patru copii, nora adăpostită ca vai de ea în casa soacrei. Ea se plecă şi-şi luă o nuieluşă, ca să alunge câinii, apoi înaintă spre Rotaru, care se uita uimit la câinii ce dădeau acum din coadă şi clipeau prie35 tenos din ochi. Îţi venea să crezi că înţeleg pe stăpâna lor şi ştiu gândul cel bun al omului ce se apropia.

— Ce mai e pe aici pe la dumneavoastră? întrebă dânsul, ca s-o înceapă cumva.

Ana era cu ochii plânşi. Nu era numai ploaia, care 4 O răzbise din belşug prin acoperiş, ceea ce o făcuse să plângă, ci şi soacra ei cea aspră.

de 163

Greu e adică să-ţi ai soacră în casă, dar nu-ţi mai priieşte bucăţica pe care-o bagi în gură şi nu mai ai parte

de dulceaţa somnului, te stingi văzând cu ochii când stai în casa soacrei, care ţine să simţi în fiecare 5 clipă că-i eşti, dimpreună cu copiii tăi, belea în spinare.

— Ce să mai fie!? Vai de sufletele noastre! răspunse ea, pornită iar pe plâns. Toată noaptea s-a vărsat, de n-au mai ajuns bieţii aceia de copii să se odihnească. Grele de tot sunt zilele de care mi-a fost dat să am parte!

10 – Ei! Lasă, nu-ţi mai face inimă rea! îi zise el cam muiat. Aşa e în lumea aceasta: unii se plâng de una, iar alţii de alta, dar toate trec, ca să vie altele şi iar altele, fie mai uşoare, fie chiar mai grele!

El îşi ridică apoi capul, ca să se uite la acoperiş. 15 Şovarul din acoperiş era de tot vechi, bătut de ploi, ars de soare şi măturat de vânturi, încât pe ici, pe colo se vedeau căpriorii, printre care pătrundea nu numai ploaia, ci chiar şi lumina lunii.

— Asta, zise, cere, ce-i drept, să fie cât mai curând 20 cârpit. Dar – urmă peste puţin, schimbând vorba – eu am venit cu o mare rugăminte. Aş vrea adică să fac un parastas şi să dau o pomană şi v-aş ruga să-mi veniţi într-ajutor dacă vă iartă împrejurările.

— De! – răspunse Ana – de iertat ne vor fi ier25 tind, dar nu ştiu care e gândul bătrânei, căci eae stăpână şi la de acestea ea se pricepe mai bine decât orişicine.

Bătrâna se afla în casă.

Măriuţa, cu poala ridicată în brâu şi suflecată ca la albia de spălat, lua cu pumnii apa şi o trecea într-o 30 covată, iar baba stetea la o parte şi-i spunea ce are să facă, cicălind-o mereu, parcă din vina ei ar fi răzbit apa prin acoperiş.

Cei doi copii săreau într-un picior, fericiţi că le-a fost dat să vadă baltă în casă, ceea ce mai rar se pome35 neşte.

Baba tresări când dete cu ochii de Rotaru.

„Cine dracul l-a mai adus pe schilodul acesta tocmai acum pe aici!?” îşi zise ea cătrănită.

Ar fi zis ea şi mai multe, dar Ana o lua pe dinainte, 40 vorbindu-i despre parastas şi pomană, ceea ce mai îndulci firea bătrânei.

— A cam picurat pe ici, pe colo astă-noapte, grăi cam strâmtorată. Nici că e însă lucru de mirare, căci grozav a vremuit într-un timp.

Rotaru nu-şi putu stăpâni firea. 5 – Ba, după cum arată semnele – zise el zâmbind – a şi turnat ca eu găleata, încât aici lac în puterea cuvântului s-a făcut.

Aceasta era o vorbă pe care lui nu i se cuvenea s-o rostească. Ce-l privea adică dacă picură numai, ori 10 toarnă cu găleata!?

Ea-şi puse mâinile în şolduri şi i se uită drept în faţă, gata oarecum de a se pune în harţă cu dânsul.

— Păcat ar fi să stea odăile de la Săhăstrie goale câtă vreme aici nu vă puteţi adăposti, urmă el cu inima

15 deschisă.

Bătrâna îi. aruncă o căutătură încruntată, de-ţi venea să crezi că e gata să sară la el ca să-i scoată ochii cu ghearele.

Norocul lui era numai că Ana o luase înainte cu 20 vorba despre parastas şi pomană, ceea ce îi mai îndulcise bătrânei firea.

— Nu cumva îţi închipuieşti că am fi în stare să ne încuibăm acolo cu liliecii şi cu bufniţele 1? grăi dânsa. Dacă acesta e gândul ce te-a adus, e păcat de osteneala

25 ce ţi-ai dat venind până aici. Alţii – urmă trăgând cu ochiul la Ana – vor fi putând să-ţi ţie de urât, eu în casa aceasta mi-am trăit zilele vieţii, şi tot de aici au să mă şi ducă la groapă.

Ana se aştepta la o furtună deopotrivă cu cea din 30 noaptea trecută, Măriuţa lua apa cu pumnii şi o trecea în covată fără ca să-şi ridice ochii, cei doi copii steteau cu gura căscată, iar Rotaru simţi că l-a luat gura pe dinainte şi a sfeclit-o rău de tot.

— Vai de mine! – întâmpină el, ca s-o mai dreagă – 35 dar aşa ceva nici prin gând nu putea să-mi treacă.

Tocmai acum zisei că se poate cârpi acoperişul. Şovar e, slavă Domnului, în luncă, iar la aşezarea lui pe căpriori se pricepe şi cel din urmă nătărău. Am venit dar, cum îţi spuse şi d-neaiei, să vă rog să îmi faceţi prescuri 4 O şi

colivă pentru un parastas şi să-mi fiţi de ajutor la pomană, şi-mi ziceam în mine că toate aceste se fac mai bine acolo decât aici şi că o să staţi două-trei zile acolo, iar în vremea aceea se cârpeşte acoperişul.

Faţa bătrânei se mai însenină.

Nu era adică pentru dânsa mulţumire mai mare 5 decât să pună la cale parastase şi pomeni.

— Asta aş mai înţelege-o şi eu, grăi dânsa, rostind vorbele rar şi cam în silă. În adevăr păcat ar fi să mai lăsăm acoperişul în starea în care se află, căci altfel asta e o bunătate de casă. Dar – urmă peste puţin – 10 ceea ce îmi spui despre parastas şi despre pomană e lucru de tot greu.

— Cum aşa!? întrebă Rotaru.

— Ştii, precum văd, că nu sunt primite decât prescurile plămădite de fată nevinovată ori de văduvă

15 acum iertată. Ai venit dar foarte bine la noi, căci coliva e şi ea primită de la noi, iar pomana e mai primită dacă una ca mine găteşte bucatele şi face împărţirea. Pomană însă fără de parastas nu se poate, iar parastasul se face fie la nouă zile, fie la trei ori la şase

20 luni, fie la un an după moarte, fie la zile anume rânduite în călindar. Dumneata ce fel de parastas ai de gând să faci? stărui dânsa.

El dete din umeri.

— Mai ştiu şi eu!? răspunse. Te rog să-mi spui

25 dumneata.

— Foarte cuminte, grăi dânsa mulţumită. Nu ştii, şi omul care nu ştie cere sfat de la altul. Am să trec pe la părintele Ilie ca să-l întreb când e în călindar cea mai apropiată zi pentru parastas, adică pentru pome

30 nirea morţilor. Mai e însă şi altă ceva, urmă ea. După parastas urmează pomană, iar lucru firesc e ca la pomană să ieie parte numai cei ce au fost la parastas.

— Se înţelege! zise Rotaru.

— De aceea parastasul se face la sfârşitul slujbei

35 biserieşti, urmă bătrâna, şi cine vrea rămâne, iar cine nu vrea pleacă.

— Foarte bine! zise iar Rotaru.

— Ce faci însă cu cei ce din întâmplare n-au venit la biserică şi tot ar vrea să stea la parastas şi să ia parte

40 la pomană? întâmpină dânsa.

— Eu ce să le fac!? răspunse el.

— Vezi că nu ştii de ce e vorba şi nu te pricepi la nici atât de puţin lucrul? îl mustră ea. La pomană s-adună de două feluri de oameni: sărăcimea, care cere, şi oamenii cu rost, cari primesc. E mare cinste

5 pentru cei vii şi mare mângâiere pentru cei morţi ca atât la parastas, cât şi la pomană să ieie parte mulţi oameni cu rost, rude, prieteni, cunoscuţi, care-şi aduc aminte de cel răposat şi ţin să mângâie pe cei încă în viaţă ai lui. Îţi vine la socoteală să stai singur cuc în 10 biserică la parastas, iar la pomană să-ţi vie numai coada satului, golanii flămânzi cari vor să se sature şi ei o dată!?

Rotaru rămase cu ochii ţintă într-un colţ. Abia acum îşi dedea seamă despre rostul cel adevărat al 15 parastaselor şi al pomenilor.

— Ba mai bucuros lipsă, răspunse el, cuprins de simţământul c-a luat-o prea repede.

— Vezi aşa! grăi bătrâna, care acum se simţea în largul ei. Las-o pe mine, că aceste sunt lucruri la care

20 mai bine ne pricepem noi femeile mai mature, care am trăit în lume, cunoaştem obiceiurile şi ştim cum ai să-l iei pe fiecare ca să-l aduci unde vrei şi să ţi-l porţi după plac.

— N-o văd destul de lămurit!? grăi Rotaru, în 25 gândul lui dându-se oarecum cu ochii închişi în voile bătrânei, care aşa de bine ştia să le potrivească toate.

X

„De asta n-am să mai scap!” aşa-şi zisese Rotaru când s-a văzut faţă în faţă cu Măriuţa, şi aşa au şi urmat 3 O lucrurile, căci altfel nu se putea.

Baba avea nevoie de timp spre a pregăti parastasul şi pomana, iar aceasta nu-l supăra pe Rotaru, căci avea şi el nevoie de timp spre a-şi aduna banii de pe la datornici!

35 Oarecare timp se cerea şi spre a aduna şovar din

luncă şi spre a găsi omul care cârpeşte acoperişul.

Cele două văduve nu puteau apoi să-şi mute una copiii, iar alta nepoţii la Săhăstrie fără ca să fi văruit mai înainte pereţii şi fără ca să fi spălat podeaua odăilor ce stătuseră atâta timp goale.

Treceau deci zilele una după alta şi în trecerea lor în livede şi la Săhăstrie se coceau prunele, merele şi 5 perele. Baba deci şi nora ei Ana şi fiica acesteia Măriuţa şi-au făcut rost să fiarbă magiun, să usuce poame şi să adune în hârdău ceea ce nici pentru magiun, nici pentru uscat nu făcea.

Toate aceste se urmau oarecum ele de ele, fără ca 10 cineva să ceară voie de la Rotaru, căci vorba era tot de lucruri de care cele trei femei se pricepeau mai bine decât el. Încetul cu încetul, oarecum pe nesimţite, el ajunsese a nu mai fi stăpân pe sine şi pe ale sale. Dacă nu s-ar fi plecat nici la porunca babei, nici la lacrămile 15 Anei, nici la stăruinţele încăpăţânate ale copiilor, îl răpuneau ochii cei rotunzi ai lui Luca ori zâmbetele de fată mare ale Măriuţei.

N-avea însă cuvinte de a se plânge şi nici nu se plângea.

20 îi vorbise babei despre parastas şi despre pomană numai cu jumătate de gură, ca să poată spune c-a venit cu o treabă oarecare. După ce însă toate au ieşit cum spusese dânsa, îi părea foarte bine că s-a lăsat în voile babei. Era parcă s-a împăcat şi cu cei morţi şi cu cei 25 vii, şi-ar fi pus mâna pe topor ca să toace în cap pe cel ce-ar fi îndrăznit să spună că cei morţi nu ştiu dacă a dat ori n-a dat el pomană şi parastas.

„Mişelule! i-ar fi zis. Atâta mângâiere mi-a mai rămas: şi de aceasta vrei să mă lipseşti!? 1 30 11 vedeau apoi toţi sătenii pe care-i întâlnea, nu mai fugeau copiii de el, deşi era tot gârbov şi sprijinit în băţ, şi duminicile şi zilele de sărbători el se îmbrăca curat, îşi pieptăna părul şi barba şi se ducea ca odinioară la biserică, unde cânta *Heruvimul*, *Irmosul* şi

— 5 *Priceasna* şi spunea pe de rost *Crezul* şi *Tatăl*

nostru.

Pe lângă toate, femeile acelea ştiau să gătească fel de fel de bucate bune, încât el se bucura că are poftă de mâncare, căci mare şi adevărată e mulţumirea de a-ţi potoli pofta de mâncare.

— O Eră tot lumea de mai-nainte, dar ea-l vedea pe el şi el o vedea pe ea altfel şi se simţea bine în mijlocul ei, mai ales pe înserate, când despre munte se pornea boarea răcoroasă a văii şi el stetea de vorbă cu baba cea ştiutoare, cu Ana cea duioasă şi cu Măriuţa, care zâmbea când n-avea altă treabă.

5 Acum însă el nu bea numai apă proaspătă de la şipot, ci se cobora câteodată la cea mai apropiată cârciumă din sat şi cerea fie un ţoi, fie un cincizeci de vin, ca să mai steie de vorbă şi cu alţii. Atunci, de obicei, i se deschidea inima şi mai se-nduioşează aducându-şi 10 aminte de cei morţi, mai le vede toate bune şi frumoase, încât zice că tot e bine să trăieşti în lumea lui Dumnezeu.

Iar când se întâmplă să rămâie seara târziu numai el singur pe treapta de piatră a scării de la intrare, Rotaru 15 stă şi se gândeşte cum au venit lucrurile, parcă născocite[19] anume ca toate să se împlinească cum s-au împlinit. Îi era parcă a mai trăit o dată viaţa pe care o trăia, a visat-o, o ştia cumva.

Toamna era însă pe sfârşite, acoperişul casei dără20 pănate era cârpit şi baba dedea zor să se mute iar în cuibul ei, unde-şi trăise zilele vieţii şi de unde ţinea, precum zicea, să şi fie dusă la groapă.

Cum!? Să-l lase iar singuri? Aceasta era o mare nedreptate I

25 – Şi, grăi baba, n-ar fi însă mai mare nedreptate să mă lase pe mine singură I?

La întrebarea aceasta Rotaru nu se încumeta să dea cuvenitul răspuns.

El ştia, ce-i drept, că pentru baba nora cu cei patru 30 nepoţi erau o belea, o supărare neîncetată. Ea o spunea aceasta, plângându-se mereu de greutatea pe care-o

19 În text: născocise.

poartă acum la zile de bătrâneţe în spinarea ei şi cicălinduşi mereu nora şi nepoţii. Mai mare însă decât supărarea aceasta era mulţumirea de a se putea lăuda 35 că poartă o grea sarcină şi că are pe cine să cicălească.

Nu-i rămânea lui Rotaru decât să tacă.

El şi tăcea, deşi vedea foarte bine că atât Ana, cât şi copiii ei mai bucuroşi ar fi fost dacă le era îngăduit să rămâie la Săhăstrie, unde era nu numai mai mare lărgime, ci totodată şi mai puţină cicălitură.

Părintele Rafail găsise, cu toate acestea, cel mai sfânt adevăr când spusese că mănăstirile sunt locaş de 5 adăpost pentru văduve şi pentru săraci, şi Rotaru era cu desăvârşire pătruns de gândul că lui îi merge acum mai bine pentru că în Săhăstrie le dă adăpost celor două văduve şi celor patru copii rămaşi fără de tată. Lasă că nu mai era părăsit ca în pustiu şi se simţea 10 în toate privinţele bine şi mângâiat în sufletul lui, dar toţi îi erau binevoitori şi pretutindeni era primit cu inima deschisă, mereu îşi aducea aminte de femeia cea cu oglindă care-l văzuse în casă plină.

Nu piere însă sămânţa răutăţii din inimile celor 15 înhăiniţi şi tot se mai ivea pe ici, pe colo câte o muiere pizmătăreaţă şi câte un om cu maţe pestriţe care se uita chiorâş la Rotaru şi nu-l ierta pentru că se ştiuse ridica mai presus de alţii. Temându-se de unii ca aceştia, Rotaru făcea tot ceea ce e omeneşte cu putinţă 20 ca să nu mai rămâie singur.

Gândul lui era mereu la Măriuţa, fata cea săracă, dar bună, cuminte şi frumoasă. Îi râdea inima de bucurie când se gândea că, măritând-o după vreun flăcău, tot sărac şi el, dar voinic şi harnic, şi-ar lua oare25 cum ginere-n casă. Scăpa deci din când în când colo vorba că el de puţine mai are nevoie, căci poate trăi din ceea ce şi-a agonisit, şi l-ar vedea Dumnezeu pe cel ce s-ar învrednici să i se facă Anei ginere.

Le-a intrat dar multora-n minte gândul că el are 30 bani adunaţi, mulţi bani, şi astfel chiar şi-ntre flăcăii mai chiaburi erau mulţi care n-o mai lăsau în pace pe Măriuţa

şi-o făceau din ce în ce mai năzuroasă.

— Năzuroasă I? grăi Rotaru mirat. Auzi dumneata comedie! Năzuroasă ea, care mi s-a părut totdeauna atât 35 de blajină şi de dulce la fire! O fi având leac şi boala aceasta.

Erau mai ales doi flăcăi, unul Ispas, iar altul Barbu, care umblau într-una după el şi-şi dădeau multă silinţă să i se vâre sub piele. Băieţi săraci amândoi şi scăpaţi 40 de curând din oaste, n-aveau, ce-i drept, niciun rost, dar i se păreau voinici, isteţi şi harnici, încât norocoasă ar fi fost în gândul lui Măriuţa dacă fie unul, fie altul dintre dânşii ar fi luat-o de nevastă.

Închipuindu-şi dar că numai el umblă cu asemenea gânduri, Rotaru căută să-i vorbească în patru ochi şi îi o luă aşa mai pe departe, cum se cuvine când vorba e de o fată sfiicioasă.

Ea zâmbi a viclenie şi se uită la el pe sub genele ei mari şi dese.

— Dă-i înainte! vorbeşte pe faţă, fără de înconjur.

10 grăi dânsa. Nu cumva crezi că nu ştiu cine te-a pus la cale? De atâta vreme-mi bate bunica în felul acesta capul. Ei nu! urmă ea – ncăpăţinată. Am zis o dată că nu şi nu rămâne! Eu am omul meu şi după altul nu mă mărit!

15 Bătrânul rămase stană de piatră-n faţa ei.

— Ea are omul ei! zise. Auzi? omul ei! Şi cine e acela?

— E, parcă nu-l ştii? răspunse ea. Eu să te cred că nu ţi-au spus mama şi bunica? Nu-l vreau nici pe Ispas

20 al Smarandei, nici pe Barbu al lui Medrea; aştept să se-ntoarcă Radu de la oştire. Dacă zece ani ar fi să mai treacă pân-atunci, zece o să aştept. Dac-ar fi să nu se mai întoarcă, nemăritată o să mor! M-aţi înţeleşi?

Rotaru se uita din ce în ce mai uimit la ea: n-ar fi

25 crezut niciodată că poate să-i umble gura cum îi umbla şi că e-n stare să aibă atâta hotărâre.

— Bine fată, îi zise, toate sunt bune şi frumoase, dar cum rămâne cu mine? Te iartă pe tine firea să mă laşi iar singur aici în mijlocul acestor dărâmături

30 pustiii?

— Dar eu nu vreau să te las, răspunse ea, pornită pe plâns.

— Nu vei fi voind, întâmpină el, dar n-ai încotro, căci pe bunica voastră n-aveţi voie s-o părăsiţi. Dacă

3 5 te măriţi însă, rămâi aici cu soţul tău, care poartă, de aici de la mine, grijă de gospodărie. Aşa-i ori nu 1?

Ce-ar fi putut Măriuţa să răspundă?

— Afurisită să fie stăpânirea! strigă ea. Ţine atâta lume-n loc, când şi aci şi pretutindeni e atâta treabă

40 de făcut. De ce nu-i mai dă omului drumul!?

Era foarte mâhnită fata şi-ar fi înnebunit, precum se zice, de bucurie dacă deodată s-ar fi pomenit cu Radu-n faţa ei. Să se mărite însă fie după Ispas, fie după altul, aceasta nu putea să-i intre-n minte.

5 – Dac-ai fi om ca oamenii şi-ai avea inimă pentru o biată de fată ca mine, urmă ea, mi-ai sări într-ajutor şi m-ai scăpa, spuindu-le că nimănui[20] afară de Radu nu-i dai gospodăria. Ai şti de ce folos ţi-e avutul şi-am şti şi noi că ţii cu adevărat la noi şi te-am binecuvânta 10 cât om trăi pe faţa pământului. Nu numai noi – adăugă peste puţin – ci şi copiii noştri.

Rotaru-ncepu să se scarpine-n dosul urechii.

Om era şi el şi vorba aceasta-l muia şi-l răpunea, căci e mare lucru să ştii că e-n lumea aceasta cineva 15 care te binecuvântează şi după ce nu te mai afli pe faţa pământului; te pune pentru vecii vecilor în pomelnic.

„Am spus eu că de asta n-am să mai scap!” îşi zise el, dându-se învins cu trup, cu suflet.

XI

20 „Trebuie să se întoarcă, azi-mâine trebuie să pice, că i se împlinesc anii! 1 îşi zicea Rotaru, mingiinau-se cu nădejdea că tot n-o să rămână iar singur.

A dus-o pe bătrâna cu vorba până-n iarnă, a trecut-o şi prin iarnă, dar când postul Paştilor da spre sfârşit, 25 ea era din ce în ce mai neliniştită şi nu mai puteai s-o opreşti. În zadar erau toate: ea nu se putea împăca cu gândul că n-

20 În text: nimeni.

are să petreacă sfânta zi a învierii în casele ei cele bătrâneşti, dimpreună cu toţi ai săi.

Nici că s-ar fi încumetat – Doamne fereşte 1 – 30 Rotaru să stăruie ca fie Ana, fie Măriuţa s-o părăsească, şi au plecat în cele din urmă amândouă, cu copiii, deşi mai bucuros ar fi rămas.

Abia acum era Rotaru strivit de simţământul c-a rămas singur în lume, că n-are pe nimeni care se simte 35 legat de el şi pe care-l socoteşte cu adevărat al său.

Tocmai de aceea însă viaţa i se lumina şi dulceaţa i se revărsa-n suflet când se gândea că mai curând ori mai târziu se reîntoarce Radu şi i-o va aduce iar pe Măriuţa-n casă.

5 Copiii-şi petreceau, nu-i vorbă, zilele mai mult la

Săhăstrie decât la bunica lor şi venea toate zilele fie Ana, fie Măriuţa ca să-i aducă apă proaspătă, să-i dereticească prin chilie, să-i spele albituri şi să-i gătească bucate bune, pe care le mâncau apoi împreună. 10 Seara însă plecau atât ele, cât şi copiii, şi atunci el rămânea singur în pustietatea Săhăstriei, unde acum îi era foarte urât.

Tot nu-i era însă ca odinioară, mai-nainte de a-i fi ieşit în cale băiatul cu ochii mari, şi serile, când şedea 15 iar aşa singur pe scara de piatră, se gândea la mulţumirile zilei trecute şi la bucuriile zilelor ce vor veni după ce se va fi întors Radu.

Ce îi era lui, dacă e vorba, Radu!? ce îi era Măriuţa? ce îi era chiar Luca, băiatul!? Oameni ca toţi oamenii. 20 Sa gândea, cu toate acestea, la ei parcă i-ar fi fost copii[21], os din oasele, sânge din sângele lui, şi mult mai dorea să-şi lungească firul zilelor pentru ca să poată lua parte la bucuriile vieţii lor.

Deoarece nu putea să ştie când se va întoarce Radu, 25 iară el însuşi nu putea să muncească, a păstrat pentru sine numai cele de la Săhăstrie şi livedea, locul din sat şi ţarinile din luncă le-a dat lui Toader Petraru în arendă pe un an de zile.

21 în text: copil.

Om cu bună rânduială, Toader i-a plătit înainte 30 jumătate din arendă.

— Şi, zise apoi, cu cealaltă jumătate cum rămâne? E-n lumea aceasta şi viaţă şi moarte: cui voi avea să i-o plătesc dacă s-ar întâmpla, Doamne fereşte, să mori pin-atunci? Mă iartă, dar la moarte are fiecare dintre 35 noi în toată clipa să se aştepte.

Rotaru se uită sperios la el. Nu i se părea a bine întrebarea aceasta. Nul Acum, mai-nainte de a fi măritat pe Măriuţa, n-ar fi voit de loc să moară. Ba-l încânta chiar şi gândul de a o vedea purtându-şi copiii în braţe.

— Del zise dar. O să mă mai gândesc şi mai e destul timp ca să-ţi dau răspuns şi la aceasta.

5 De aici înainte apoi serile, când se vedea singur, îşi aducea aminte de vorba Măriuţei despre moartea fără de luminare şi cu o nemiloasă stăruinţă i se punea întrebarea: „Cum rămâne cu avutul tău după ce vei fi trecut în altă lume?” 10 Unul câte unul i se iveau în gând cei răposaţi şi cereau să le dea răspuns, ba i se punea-n faţă şi fata cea fugită cu italianul, despre care-i rămase vestea că are cârciumă la Galaţi. Dintre cei mai apropiaţi ai lui ea singură mai rămăsese-n viaţă: ei i se cuvenea deci 15 cele agonisite de dânsul.

El scutură din cap.

„Nu! zise sărind în picioare. Mai bine praf să se aleagă şi cenuşă de toate! Ea, care m-a făcut de batjocură lumii, şi-a băgat mama în mormânt şi mi-a 20 amărât zilele vieţii, nu! ea să n-aibă parte!”

Aşa se zbuciuma el şi azi şi mâine, pornit mereu să risipească tot ceea ce avea, iar după ce-l răpunea somnul, visuri urâte-l făceau să se zbată-n culcuş, de-l treceau sudorile şi gemea muncit de chinuri grele. 25 E lucru greu să te ştii singur în lume şi să-ţi petreci nopţile cu lilieci, cu cucuveici şi cu huhurezi în mijlocul unor surpături ca cele de la Săhăstrie. Nopţile când i se întâmpla să nu poată dormi, el nu numai îşi închipuia fel de fel de lucruri care n-au fiinţă, ci mai 30 avea şi vedenii, ce i se arătau ca-n aievea şi în toate colţurile unde se uita, se mişcau şi se

strâmbau la el duhuri întrupate-n chip de fii.

Spre a se mai uşura, duminicile şi zilele de sărbători el îi plătea părintelui Ilie să-i pomenească morţii 35 şi să-i citească molitfe şi acatiste, apoi împărţea pomană între săracii pe care-i întâlnea mai la uşa bisericii, mai în trecerea lui prin sat.

„Na! şi na! – zicea – să se risipească tot, ca nimic să nu mai rămâie după ce o voi fi înzestrat pe Măriuţa”. 40 Cea mai mare mulţumire a lui era să dea şi iar să dea şi împărţea cu un fel de nesaţiu avutul său, încât li se înfipsese oamenilor în minte gândul c-a adunat în timpul vieţii lui bani, mulţi bani, bănet din belşug şi are comori ascunse acolo la Săhăstria aceea.

— Are! îi zise Ispas într-una din zile lui Bucur, 5 cu care stetea de vorbă într-un colţ al cârciumei.

— Se-nţelege că are! răspunse Bucur. Viaţa lui toată a stors mai de la unul, mai de la altul.

— Şi e zgârcit să-i cauţi pereche!

— Să-i cauţi şi nu-i găseşti. Şi mulţi trebuie să 10 aibă.

— Mulţi! stărui Ispas. Apoi, auzi dumneata!? să spună el că toate numai pentru Radu le păstrează? Dar cine e Radu?!

— Cine e şi ce-i este lui!?

15 – De ce adică e Radu mai cu moţ decât alţii!?

— De unde şi până unde are el să se amestece în treaba aceasta!?

— Ce îi este lui, dacă e vorba, Măriuţa!?

Aşa vorbeau între dânşii atât ei, cât şi alţii, căci 20 mulţi erau care se uitau cu jind fie la Măriuţa, fie la avutul lui Rotaru, încât acesta, umblând prin sat, iar simţea că sunt şi oameni care nu se uită cu ochi buni la el, iar îşi aducea aminte de vorba Măriuţei despre moartea făr’ de luminare şi nu se mai socotea, 25 ca odinioară, bine adăpostit la Săhăstrie şi-i era oarecum frică să stea aşa singur în pustietatea aceea. J

XII

„Trebuie să se întoarcă, azimâne trebuie să pice!”

Aşa-şi zicea Rotaru gândindu-se la Radu. O zicea 30 aceasta serile, când rămânea singur, o zicea nopţile, când se deştepta din somn şi nu mai putea să adoarmă iar, o zicea totdeauna când se gândea la zilele bune la care se aştepta după ce se va fi măritat Măriuţa.

Numai dacă nu-n ceas rău ar fi grăit ea vorba despre 3 5 moarte fără de luminare.

Fără de luminare!

Şi cine o să-i facă pomeni? cine o să-l pună-n pomelnic? cine o să poarte grijă de sufletul lui?

Îi era parcă s-a pornit viscol, vijelie, furtună, vârtej, prăpăd, şi cer senin cu soare luminos n-o să mai fie decât după ce se va fi întors Radu, ca să i-o aducă iar pe Măriuţa.

5 Cei doi câni cari odinioară erau să-l sfâşie în bucăţi veneau şi ei la Săhăstrie cu baba, cu nora ei şi cu copiii acesteia. Veniţi apoi o dată, ei şi rămâneau prin bălării şi prin surpături, unde se simţeau în tignă. Bătrânul nu-i băga în seamă, căci nopţile treceau fără ca ei să-l 10 supere prin lătratul lor. Cine oare i-ar mai fi zgândărit în pustietatea aceea?

Azi ei lătrau din când în când, azi mai des şi mai înteţit decât ieri, încât îţi venea să dai cu socoteală că tot e câte unul, careva, pe care-l iartă firea să se abată 15 chiar şi noaptea pe acolo. Nu-l mai supăra însă lătratul pe Rotaru, care, auzindu-l, se simţea oarecum mai bine adăpostit.

De! Nu e adevărată pustietate unde latră câni.

Vor fi bătut cânii la lună, se va fi ivit pe undeva 20 prin apropiere vreun dihor, vreo vulpe ori vreun arici, destul că bătrânul nu se mai simţea singur, de tot singur când lătratul răsuna printre zidurile părăsite.

Nu se mai simţea de tot singur, dar tocmai de aceea abia acum îşi dedea seamă că poarta de sub clopotniţă 25 e scoasă din ţâţâni, că ferestrele sunt sparte, că uşile n-au încuietori, că el stă ca în câmp deschis, lăsat în voile celor ce se uitau chiorâş la el când se întâmpla să-l întâlnească mai ici, mai colo.

Te mai miri dacă serile stetea aşa singur până la 30 miezul nopţii, iar nopţile tresărea speriat din somn!?

Trezit apoi, el nu mai putea să doarmă, ci stetea zbătându-se iar în culcuşul lui. Închidea, ce-i drept, ochii, dar vedea cu atât mai vârtos în faţa sa ici pe Profira, colo pe fiul său cel încins cu eşarpa în trei culori 35 şi pe Lia cea fugită cu îndrăcitul de italian. Încă mai stăruitor îi steteau însă în faţă părintele Rafail, clopotniţa fără clopote, poarta ieşită din ţâţâni, mormanele de dărâmături şi zidurile părăsite, printre care se boceau huhurezii, ţipau cucuveicile şi fluturau prin 4 O văzduh, ţâţâind, liliecii. Se perdeau toate, acoperite de vălul întunecimii fioroase, din care ieşea pe ici, pe colo la iveală mormântul acoperit de spini şi de mărăcini, deasupra căruia se ridica stejarul de pe craca căruia atârna, bătută de vânt, funia spânzurătorii.

Urâtă lume, să-l plângi cu lacrămi fierbinţi pe cel 5 osândit a trăi în mijlocul ei!

Iată-l însă şi pe Luca, băiatul cu ochii mari şi rotunzi, şi deodată se luminară toate. Iat-o şi pe Ana, şi pe Măriuţa, şi pe baba cea sfătoasă. Să stai şi să te miri cum – aşa deodată, s-au schimbat toate. 10 Ce îi era lui, dacă e vorba, băiatul acela? sora lui, mama lui, bunica lui ce îi erau? Nimic nu îi erau şi, cu toate aceste, mult ar mai fi dorit să trăiască, pentru ca să poată lua parte la bucuriile, ba până chiar şi la durerile lor.

15 Şi iar se întindea vălul întunecimii fioroase peste toate, căci, în zadar, sămânţa răutăţii nu pierea din inimile omeneşti. Mai ici, mai colo, pe la cotiturile uliţelor se iveau ochii pânditori, din care se dădeau pe faţă gândurile haine ale celor ispitiţi de duhuri necu20 rate.

Poarta era ieşită din ţâţâni, ferestrele erau sparte, pe ici, pe colo lipseau şi cercevelele, iar uşile stau deschise vraişte: noroc numai că în curtea plină de bălării lătrau din când în când câinii. 25 Rotaru iar deschidea ochii şi tremura ca scuturat de friguri, temându-se ca nu cumva făcători de rele să-l calce fără de veste şi să se adeverească vorba grăită de Măriuţa despre moartea fără de luminare. Câteodată i se năzărea că aude prin

apropiere paşi şi şoapte, 30 iar când câte o izbitură a vântului zgâlţâia uşa, el se uita cuprins de groaza morţii spre intrare.

Abia acum auzea şi el bocetele huhurezului şi ţipetele cucuveicii, pe care mai înainte nu le băga în seamă.

Nu! Era peste putinţă ca el s-o ducă mai departe 35 numai aşa singur în pustietatea aceasta. Cine adică şi ce-l împiedică şi ce-i stă în cale ca să nu-l ieie deocamdată pe Luca la el 1?

„Da! – zicea însă – dară tâlharul nu vine nici cu mâna goală, nici singur, ci se năpusteşte asupra ta 40 şi mort te găsesc cei ce în dimineaţa zilei următoare vin să te găsească”.

12 177

Tot mai bine era să-şi găsească deocamdată adăpost pe acolo pe la cele două văduve.

Cât mai curând! Fără de întârziere.

Aceasta cu atât mai vârtos cu cât cei doi câni nu mai 5 lătrau nopţile. Unul dintre ei crăpase, otrăvit, precum se vede, de către cineva, iar celălalt, rămas singur, nu se mai depărta de casa babei, unde se făcuse din căţel cine.

Nu-i rămânea lui Rotaru decât să plece.

10 A şi plecat.

Într-una din zile, mai spre primăvară, viind să-i aducă bătrânului apa proaspătă, Măriuţa l-a găsit întins pe podelele de atâtea ori frecate de ea, mort, omorât, cu capul spart dintr-o lovitură de topor.

15 Nu s-a dat apoi nici mai târziu de urma celui ce-a făcut-o aceasta. Nici că era om care să-şi mai bată capul cercetând cu tot dinadinsul din ce i s-a tras lui Rotaru moartea, chiar nici fata dusă în lume, care peste câteva luni a venit să-şi ia în primire moştenirea.

UN DEMOCRAT

„Aş! ferit-a Sfântul! striga prietenul meu Ioan Spirescu. Om e orişicare om şi n-are nimeni să se soco5 tească mai presus de alţii!”

El n-o zicea aceasta numai aşa, în gândul lui, mai pe şoptite şi numai din când în când, mai mult ori mai puţin la

întâmplare, ci în gura mare, verde în faţa orişicui, în toate împrejurările şi în orişicare clipă 10 a vieţii lui. Gândul acesta făcea parte nelipsită din fiinţa lui, cu desăvârşire democratică, şi el n-ar mai fi fost el însuşi dacă n-ar fi vorbit aşa.

Nici că s-ar fi putut însă altfel.

Încă tatăl său, vestitul brutar Spirache, deşi om 15 lipsit cu desăvârşire de cultură, era democrat îndârjit, care-i socotea pe toţi oamenii deopotrivă.

La brutăria lui erau, ce-i drept, puse mai multe calităţi de pâine în vânzare; orişicare dintre cumpărători plătea însă pentru aceeaşi calitate acelaşi preţ, 20 şi niciunul dintre dânşii nu putea să se laude c-a fost înşelat cu mai puţin decât alţii la cântar.

12*

179

Despre niciun fel de deosebire între om şi om nu voia Spirache să ştie nimic, şi el ţinea la aceasta şi după ce şi-a ridicat o casă mare şi frumoasă şi a mobi25 Iat-o după toate regulile artei moderne. Ba până chiar şi aceasta a făcut-o numai ca să arate că poate s-o facă şi că nu e nicio deosebire între un boier de neam şi un adevărat democrat.

Marele salon, pe care-l mobilase cu mult lux, stetea gol, în odaia sa de culcare păstra însă cu un fel de evlavie dezordinea de mai înainte şi atavica murdărie levantină.

5 El ţinea apoi să se tolănească din când în când în trăsura lui elegantă şi trasă de cai muscăleşti şi să facă de-a lungul Podului Mogoşoaiei o plimbare la Şosele, aceasta de asemenea numai ca să arate că nu poate nimeni să-l oprească şi că cel mai neajutorat 10 om nu mai e nici el sărac după ce în vreun fel oarecare a reuşit să-şi agonisească avere. Cămaşa lui îţi reamintea iatacul lui de dormit, la cină el mânca o bucată de brânză cu ceapă, câteva măsline şi o farfurie de borş, servit fără faţă de masă, dar hainele îi erau de crai 15 boieresc.

Aşa au venit lucrurile că din Iencuşorul care alerga desculţ a ieşit încetul cu încetul „un musiu Jean” care şi-a făcut studiile ca băiat de bani gata în cele mai priincioase

împrejurări şi le-a terminat la Paris 20 cu un strălucit succes.

Iencuşor mi-a fost în timpul copilăriei prieten nedespărţit şi prieten bun mi-a rămas şi după ce s-a făcut Jean. Ne potriveam, ce-i drept, acum mai puţin decât mai înainte şi ne vedeam mai rar; dragostea 25 veche nu slăbeşte însă, aşa se zice; faţa lui colţuroasă şi cam strâmbă mi-a rămas simpatică şi mă bucuram totdeauna când se întâmpla să ne întâlnim undeva.

Cu deosebire vie mi-a fost bucuria când el, întors în ţară de la Paris, s-a înscris în lista avocaţilor şi 30 astfel mi s-a făcut coleg.

El şi era în adevăr o adevărată podoabă a corpului nostru.

O ziceam la început aceasta numai gândindu-mă la înfăţişarea lui. 35 Era om înalt şi bine făcut, mlădios, elegant în toate mişcările lui, îmbrăcat totdeauna după cea mai nouă modă şi amabil faţă cu toată lumea; astfel, faţa lui, şi acum colţuroasă şi strâmbă, se prezenta drept o notă cu deosebire interesantă a fiinţei lui. Pe lângă 40 toate acestea, îşi mai avea şi punga totdeauna plină, iar aceasta nu numai pentru sine.

Iar destoiniciile lui ca avocat şi jurisconsult?

„Ei! – ziceam în gândul meu – de aşa ceva nu prea are nevoie un om ca dânsul”.

Îl ştiam, ce-i drept, băiat zelos şi silitor, aceasta 5 însă pe timpul când Spirache avea obiceiul de a-şi face plimbările pe jos. Mai târziu, însă, şi mai ales acum n-avea nevoie de a se canoni.

Chiar în timpul primelor zile m-am încredinţat însă că el şi-a câştigat practica şi lua în serios chiar şi 10 cea mai neînsemnată cauză şi ştia s-o pornească cu pricepere.

Îndemnul de a munci îl moştenise de la părinţi şi-i rămăsese din timpul copilăriei. La Paris i se desfăşurase apoi şi firea democratică, iar adevăratul de15 mocrat e muncitor neobosit şi-şi încordează toate puterile ca să ajungă cât mai curând a arăta ceea ce poate. Jean a dat cea mai deplină dovadă că şi la Paris poţi să devii om

destoinic: el avea o ştiinţă întinsă şi bine întemeiată şi era nu numai conştiincios, ci totodată 20 şi silitor. Particulara lui slăbiciune e să pledeze pentru cei săraci gratuit, şi tocmai procesele gratuite le studia cu zel deosebit. Pătruns chiar mai mult decât alţii de ceea ce e în stare să facă, el se simţea chemat să scoată lucruri mari la capăt. 25 Un lucru era mai presus de orişice îndoială: că biata lui de ţară nu putea să rămâie aşa cum a găsit-o el. Era deci hotărât să înfiinţeze o mare ligă democratică, spre a ridica poporul greu asuprit.

„Cum!?” Aceasta atârna, se înţelege, de împreju 30 rări. De două lucruri avea în tot cazul nevoie: de o pană bine ascuţită şi de un neobicinuit dar oratoric. Aceste îi lipseau. S-au găsit însă în curând oameni zeloşi, care s-au declarat gata de a-i întemeia cea mai bună foaie dacă e în stare să procure banii pentru 35 aceasta.

El s-a pus deci cu toată inima pe lucru şi şi-a făcut cu multă cumpănire pregătirile; pentru asemenea întreprindere era însă prea mică punga lui şi nu-i rămânea decât să-l înduplece şi pe Spirache, ceea ce 40 nu era lucru greu, căci Spirache, chiar de la început, şi-a dat seamă despre însemnătatea lucrului.

De ce adică numai alţii să-şi aibă foile!?

Nu mai era decât una singură greutatea ce urma să fie înlăturată.

Luptele electorale erau tocmai în toiul lor, şi 5 Spirache avea principiile lui, la care ţinea cu toată hotărârea. Unul dintre aceste era ca la alegeri să meargă totdeauna cu guvernul. Orişice ai zice, guvernul e guvern, şi brutarul cuminte are să judece lucrurile cu mintea liniştită. 10 – Cum rămâne atunci cu convingerile noastre democratice!? îi zicea Jean.

— Acestea rămân pentru timpurile mai bune ale viitorului, îi răspundea bine chibzuitul lui tată. În vremurile de nemernicie ale zilei de azi nu-i rămâne 15 omului decât să se dea pe brazdă.

Casa lui cea mare, frumoasă şi scump mobilată n-ar mai fi avut niciun rost dacă n-ar fi ştiut s-o utilizeze în

timpul luptelor electorale.

Îi veneau la casă prefectul, fruntaşii partidului, 20 ba pe ici, pe colo chiar câte unul dintre miniştri, iar prin coloanele ziarelor totdeauna bine inspirate se publicau dări de seamă amănunţite despre impozantele întruniri electorale care au fost ţinute în „elegantele şi luminoasele încăperi din casele poporului şi 25 cu deosebire simpaticului cetăţean Spirache”.

De! sunt împrejurări în care adevăraţii democraţi au mulţumirea de a-i vedea pe boieri plecându-li-se în faţă. Mulţumirea aceasta-l ademenea şi pe Jeali, şi oarecare schimbare de front îi venea şi lui la soco30 teală.

Ba chiar şi mai mult decât atât.

Gând e vorba de afaceri, cum sunt alegerile scoase cu bună chibzuinţă la capăt, se întâmpla şi ca să dai pentru ca să ţi se dea şi se fac multe treburi bune. 35 încă mai înainte de votare, prietenul meu Jean

Spirescu a fost numit procuror, ceea ce de minune îi venea la socoteală să fie. E, dacă e vorba, mare onoare să reprezinţi statul în faţa judecătoriei şi nici c-ar fi putut nimeni să spună că el n-are cuvenitele destoinicii 40 pentru aceasta. Se făcuse o bună alegere în persoana lui, şi noi, care-l cunoşteam mai de aproape, l-am felicitat din toată inima: el se potrivea în societatea în care intrase pe urma numirii lui şi ni se părea asigurat de o repede înaintare.

5 II

A fi judecător e lucru frumos ba chiar şi cel mai frumos lucru în viaţa politică. Statul a fost, dacă e vorba, alcătuit pentru păstrarea bunei rânduieli şi pentru ca să i se asigureze fiecăruia dreptul ce i sc. 10 cuvine. Toate celelalte sunturmări ale acestei siguranţe: dacă lipseşte siguritatea drepturilor, toate se încurcă şi se învălmăşesc.

Prietenul meu Jean şi le zicea şi el aceste şi era, ca adevărat democrat, pătruns de ele, căci nicăiri nu 15 sunt oamenii tot atât de egali ca în faţa judecătorului lor şi nu e nimic mai democratic decât judecătoria.

Era cuprins de o plăcută înduioşare când se uita

împrejurul său.

Colegii lui erau toţi oameni tineri, înstăriţi şi 20 astfel materialiceşte independenţi, care puteau să reziste la orişice tentativă de a-i influenţa. Un mic defect aveau însă cei mai mulţi dintre dânşii: erau mai mult ori mai puţin comozi, câteodată chiar superficiali, şi-şi dădeau părerea fără ca să fi ştiut cum25 secade cauza. Lucru de căpetenie era pentru dânşii să le rezolve toate cât mai iute.

Erau adică tot oameni cari mai aveau şi altceva de făcut.

Azi era la ordinea zilei o alergare de cai ori un 30 concert, mâine o întâlnire cu cineva, poimâine coconaşul avea să facă o plimbare de călărie ori să iasă în trăsură. Numai rar se pomeneau şi zile în care chestiunea putea să fie rezolvată în toată liniştea. Astfel, toate atârnau de la cele şoptite la urechea judecători35 lor ori de la destoinicia procurorului, precum şi de la apucăturile viclene ale avocatului, câteodată chiar de la îndrăzneala lui.

Cu desăvârşire conştiinciosul nou procuror încetul cu încetul s-a îndârjit, muncea zi şi noapte, ca să studieze din temelie procesele trecute la secţiunea sa, şi în curând a ajuns de ştia toată lumea că părerea lui e 5 cea hotărâtoare.

Acesta era lucru fără îndoială frumos, dar el li se făcea celor atinşi urgisit, şi mulţi dădeau cu socoteală că din zelul lui se dă de gol omul care în timpul copilăriei sale a alergat desculţ. 10 Jean cu atât mai vârtos s-a îndârjit.

El şi-a cumpărat doi armăsari minunaţi, ieşea regulat la plimbare în docarul lui, mânându-i el însuşi, nu lipsea de la nicio alergare de cai, asista la toate concertele, lua masa la „Capşa”, juca pe ici, pe colo l r> cărţi, teate aceste cu măsură şi cu demnitatea cuvenită, nu din slăbiciune, ci numai ca să arate că-i dă şi lui mâna să le facă.

Acesta şi era adevărul: toate acestea-l mulţumeau numai văzând că prin ele necăjeşte pe alţii. 20 Pentru completarea vieţuirii de felul acesta el mai avea însă nevoie şi de o bună, pe cât se poate de frumoasă şi

totdeauna elegantă prietenă, care stă undeva într-o mahala şi iese regulat cu un muscal apelpisit la plimbare, ca să fie pretutindeni admirată. 25 O şi avea, ba o avuse chiar şi mai înainte, nu însă cu măsură şi cu demnitate, numai aşa, în necazul altora, ci cu slăbiciune de om nemernic şi spre adevărata sa mulţumire: numele ei era pentru toţi Frosa, iar pentru el, Eufrosina, şi mai scurt, Nela. 30 Era o fiinţă de tot hazul Nela aceasta, o cusătoreasă îndemânatică şi de mult gust, favorită cocoanelor din lumea mare, dar o prostănacă pe care uşor o scoteai din minţi.

Drept frumuseţe nu puteai s-o iei; dar era mlădioasă 35 şi gentilă, ştia să fie foarte elegantă, iar bunătatea de inimă aci mergea câteodată până la ridicol.

Câştigând, după împrejurări, cam câte opt până la patrusprezece lei pe zi, ea nu-i judeca pe oameni după ceea ce au, ci după ceea ce sunt în stare să câştige, 40 şi Jean, care câştiga tot cam cât ea, i se părea deopotrivă cu dânsa.

În acelaşi timp ea – şi închipuia că el îi este în adevăr soţ. Cununaţi ori nu, ei trăiau în cea mai strânsă legătură, ca soţ şi soţie, ce-i drept nu sub acelaşi acoperiş, şi aceasta însă numai în urma unor 5 împrejurări de care trebuia să se ţie seamă. Toate acestea se potriveau cu felul de a vedea al păturei sociale în care-şi petrecuse copilăria şi trăia şi acum. Acum răposata ei mamă îşi petrecuse şi ea în acelaşi fel viaţa, iară mătuşa la care stetea se despărţise de 10 bărbatul ei fără ca să-i pară rău de a o fi făcut aceasta.

Legăturile dintre ei amândoi nu[22] se potriveau cu gândul prietenului meu, şi el era cuprins adeseori de simţimintul că aleargă ca un prostănac neajutorat după Nela lui. 15 Ea se bucura dacă el îi trimitea din când în când trăsura lui elegantă, ca să facă în ea o plimbare, îi plăcea adică să se arate lumii în toaletele ei alese totdeauna cu mult gust, iară din propriile ei mijloace nu-i dedea mâna s-o facă aceasta. 20 Nu era însă mulţumită cu numai atât. şi se supăra dacă el nu venea seara să o scoată

22 În text: sau.

undeva şi s-o însoţească iar până acasă când timpul era frumos. Când se întâmpla să nu vie, el trebuia să aibă cuvinte temeinice spre a se scuza. 25 Mătuşa se bucura şi ea când el a închiriat o casă mai mare şi-a mobilat-o după gustul lui. Aşa şi trebuia să facă, deoarece la tine acasă îşi aranjează fiecare după gustul său lucrurile.

Nela însă a rămas cu desăvârşire zăpăcită când el 30 i-a adus o scumpă şi frumoasă garnitură – lanţ, broşă, brăţară şi cercei. Îi plăceau aceste lucruri frumoase, dar i se păreau lucruri de prisos.

— Păcat de atâta bănet – grăi dânsa, cuprinsă de bucurie – câtă vreme eşti tânără şi nu de tot urâtă 35 şi te îmbraci în haine bine croite, lucrurile de felul acesta sunt un adaos fără de rost, care abate atenţiunea de la celelalte.

Ea, cusătorească de baştină, nici că putea să vorbească altfel.

Tocmai de aceea a izbucnit în hohote nervoase când el a început a-i vorbi despre hotărârea de a nu se mai duce pe la atelier.

— Să las eu din mână acul şi foarfecele 1? strigă 5 dânsa. Aceasta ar fi cea mai mare prostie! Cum aş putea să găsesc compensaţiune pentru mulţumirea pe care o simt când o croială îmi reuşeşte bine!? Şi ce mai rămâne de capul meu dacă nu mai agonisesc nimic? Nu! la aşa ceva nu poţi să te gândeşti în toată 10 seriozitatea.

Nu-i rămânea lui Jean decât să se supună, şi el a şi făcut-o aceasta cu toată inima, căci cea mai bună parte a vieţii lui era, la urma urmelor, cea petrecută împreună cu dânsa. Ieşea regulat în docarul lui la 15 plimbare, nu lipsea de la nicio alergare de cai, umbla la concerte, îşi lua masa la „Capşa”, juca din când în când cărţi, dar le făcea toate aceste oarecum în fuga mare, ca să n-o lase pe Nela să aştepte, căci, dacă e vorba, cel mai bun lucru era timpul petrecut cu dânsa. 20 Persoană cu cultură înaltă ea, ce-i drept, nu era, dar crescuse în atingere cu cea mai bună societate şi avea multe maniere şi deosebită mlădiere, îi cunoştea pe oameni şi-i judeca bine, era totdeauna voioasă

şi se făcuse încetul cu încetul o palavragioaică de nu 25 te mai săturai a sta de vorbă cu ea.

Era o adevărată plăcere să-ţi petreci timpul cu ea.

De! lucrurile nu puteau să rămâie aşa: palavrele neîncetate trebuiau să aibă şi ele urmările lor, şi Nela s-a pomenit în cele din urmă mamă a unui băie30 ţel de toată [frumuseţea.

Acum i s-a prefăcut deodată firea şi ea nu mai voia să se ducă la atelier. Drăcuşorul acela de copil striga mereu şi făcea fel de fel de strâmbături, încât n-o mai lăsa în pace.

3 5 „Vinovată eşti tu însăţi – îşi zicea dânsa – şi ai să porţi urmările păcatului tău; eşti de aici înainte purtătoarea de grijă a copilului tău şi nu are decât să te caute cine va fi având nevoie de tine”.

Au şi căutat-o şi găsit-o multe, şi în curând preţu40 tindeni în societatea cea „bună” era lucru ştiut că

Frosa cea îndemânatică a fost sechestrată de Jean Spirescu.

„*Mais* nonZ[23] ziceau cele dumirite asupra tuturor tainelor. Ea l-a sechestrat pe el. Dânsa nu se lasă să fie 5 întreţinută. Mulţi au încercat aşa ceva! El nu îi este decât amanţi”.

Jean s-a îmbărbătat şi a luat hotărârea de a-i zidi o casă.

„Foarte cuminte I grăi Nela. Cel ce poate să-şi 10 zidească casă nu plăteşte chirie”.

Casa a fost deci zidită în mare grabă şi a ieşit, ce-i drept, mai mică, dar în acelaşi timp şi mai frumoasă decât a lui Spirache. Nela s-a făcut de aci înainte cea mai supusă stăpână de casă, iară Jean, tată fericit, a 15 ajuns din ce în ce mai îndeplin domn al casei.

Bun lucru şi frumos, dar era la mijloc şi ceva nepotrivit.

Procurorul conştiincios şi neobosit fusese înaintat judecător şi era astfel cu atât mai supărător pentru 20 paraziţii ce mişunau împrejurul tribunalului.

„Tot aş vrea să ştiu – grăi într-un rând unul dintre

23 Dar nu (fr.).

aceştia – unde adică e neînduplecatul Jean Spirescu acasă la el: în casa cea frumoasă a bătrânului Spirache, ori în mai frumoasa casă a castei Frose?” 25 Lumea râdea cu hohote, ceea ce-l scotea pe Jean din sărite.

Judecător, democrat, om conştiincios, el ştia prea bine cum se cuvenea să răspundă la asemenea întrebare: el mai era însă, din întâmplare, şi fiu al timpu30 lui său.

Orişicare adevărat om din lumea mare îşi avea prietena la mahala: de ce adică el să aibă numai fefemeie cu cununiei?

Nu 1 Satisfacţiunea aceasta nu putea să ţi-o dea urgi3 5 siţilor de pierde-vară.

Se zice că cei de jos năzuiesc mereu în sus. Aşa şi trebuie să fie. Vorba e numai: ce va să zică în adevăr „jos” şi cum avem să înţelegem ceea ce va să zică „sus”.

Pe Jean îl umplea de indignaţiune gândul că, cu toate apucăturile lui de om din lumea mare, unii dintre colegii lui îl tratau drept un fel de intrus în mijlocul lor, îşi puneau la toate ocaziunile naşterea în 5 evidenţă şi se făleau cu legăturile lor de înrudire.

Tot avea tatăl său dreptate când stăruia ca să intre prin căsătorie în legătură cu înalta societate.

Aceasta era slăbiciunea bătrânului: de ce şi-ar fi adunat altfel banii? de ce şi-ar fi zidit casa cea fru10 moaşă? Aşa, numai pentru sine singur, nu avea nevoie de aceste.

„Am s-o fac! strigă Jean îndârjit. Am să-i procur bătrânului mulţumirea aceasta. Vreau să-i fac de ruşine! Vreau să-i silesc a mă socoti deopotrivă cu 15 dânşii. Să simtă că nu există hotare în ceea ce priveşte egalitatea dintre om şi om. Din chiar mijlocul lor am să duc lupta mai departe!”

Ei bine! dacă în adevăr o voia, putea s-o şi facă aceasta.

20 Lucrul acesta nu era însă atât de uşor cum i se părea lui.

Lasă că-i era foarte greu să se despartă de Nela, dar se mai şi temea ca nu cumva ea să facă vreo încercare de a

se răzbuna. 25 Un democrat ca dânsul e însă om cu virtute, care nu se dă înapoi după ce şi-a luat o dată hotărârea.

Bunele maniere cer ca în asemenea cazuri, nu tocmai rare, să i se dea celei părăsite un fel de recompensă, iar după ce s-a făcut aceasta, cei despărţiţi 30 rămân buni prieteni.

Jean era nu numai om din lumea mare, ci totodată şi galant, iar Nela, deprinsă a se da după păr, n-a făcut nicio greutate, le-a primit toate bucuros, i-a dorit prietenului său noroc bun şi nici prin cel 35 mai uşor suspin nu şi-a dat durerea pe faţă.

Abia în clipa când el a trecut pragul, ca să părăsească casă, i-a şoptit în ureche vorbele:

— Dar tot om nemernic rămâi!

Aşa se simţea şi el însuşi.

Oamenii ru obraz subţire îşi pun în toată liniştea şi cu cea mai mare precauţiune afacerile delicate la cale.

5 S-a dovedit deci mai înainte de toate prin hrisoave şi s-a pus mai presus de toată îndoiala că bunicul bătrânului Spirache a murit ca general în luptele de libertate şi că atât el, cât şi un unchi al lui după mamă, mitropolit de Veria, şi-au jertfit marea lor avere 10 pentru libertatea patriei.

Înţelegând rostul acestui adevăr istoric, Jean a înduplecat pe tatăl său să treacă brutăria la un nepot al lui şi să-şi încheie viaţa ca rentier.

A mers apoi vestea că Jean şi-a găsit mireasă în 15 tr- una din cele mai de frunte familii. Nu ştia încă nimeni cine anume e fericita aceea, era însă lucru neîndoios că-i aduce zestre mare, ce-i drept nu în bani gata, dar nici numai pe hârtie, ci în efecte de valoare cu totul sigure. 20 Înţelegând şi rostul acestei indicaţiuni, Jean s-a declarat gata de a subscrie contractul, iar celelalte s-au des ăşurat după aceste pregătiri cum se cuvine între persoane din societatea înaltă.

Un singur incident neplăcut s-a mai ivit câteva 25 zile mai înainte de ziua nunţei: Nela, cea devenită iar Frosa, l-a

vestit adică pe fostul ei prieten că mai are un băiat şi l-a întrebat dacă e ori nu gata să-i dea şi acestuia numele său.

„Ar fi lucru afară din cale urât – îi scria dânsa – 30 dacă doi fraţi cari au acelaşi tată n-ar purta şi acelaşi nume”.

El putea s-o facă, deoarece era încă liber.

Nici că n-avea de gând să n-o facă. Ceea ce era urât i se părea şi lui urât. Nu avea însă cuvenita bărbăţie 35 şi nu i-a dat Frosei niciun răspuns.

În timpul destul de lungei călătorii de nuntă a uitat-o apoi şi aceasta, iar după ce s-a întors, avea să facă şi să primească multe vizite; era adeseori invitat şi invita şi el pe rudele soţiei sale şi pe prietenii aces40 tora, îşi împlinea, în genere, multele datorii de convenienţă socială, încât nu avea totdeauna timp să se prezinte la judecătorie şi să studieze procesele în care era însărcinat. De unde ar mai fi putut să-şi piardă timpul cu al doilea dintre fiii săi? Pe lângă 5 toate acestea, azi îşi dedea unul, mâine altul silinţa de a face prin soţia sa presiune asupra lui, iară ea se supăra dacă el nu ceda.

Gel mai cuminte lucru era deci să se retragă. A şi făcut-o aceasta şi iar a început să lucreze pentru în 10 fiinţarea ligei democratice.

Acum însă lucrurile mergeau mai cu anevoie decât mai înainte, căci graba lui era mai mare şi bătrânul rentier se făcea şi el din ce în ce mai ursuz.

Dacă pentru viaţa petrecută cu Nela, Jean avea 15 destul şi din belşug, în căsnicia boierească ajungea din când în când la strâmtorare.

Iarna o petreceau la Paris, primăvara călătoreau prin Italia, în timpul verii se desfătau prin văile răcoroase ale Elveţiei şi se abăteau din când în când 2 O pe la Monte-Garlo. Toamna dar, când se întorceau iar la Bucureşti, nu-i rămânea bătrânului decât să-şi dea preţiosul gir la poliţele din ce în ce mai zorite ale fiului său.

El o şi făcea aceasta ca să arate că subscrierea 25 lui e pretutindeni mult preţuită, încetul cu încetul trebuia însă să vie şi timpul ca să-şi piardă şi ea valoarea. Iute şi din ce

în ce mai iute au urmat unul după altul protestele şi neplăcutele daraveri împreunate cu ele. Nu-i rămânea lui Jean decât să amane30 teze ceea ce se poate amaneta şi să-şi dea silinţa de a salva ceea ce se putea salva.

Sprijinind pe fiul său în lupta purtată de el spre a dovedi că democraţii nu sunt nici ei mai prejos de boierii ruginiţi, bătrânul Spirache a ajuns şi el 35 la sapă de lemn.

Şi toate acestea pentru cel?

De dragul unei soţii cocoană mare, care-l trata prea adeseori ca pe o slugă şi-şi petrecea timpul mai ales cu cei de seama [ei] şi de dragul cărora se gătea 40 pe socoteala lui şi cu care tot pe cheltuiala lui trăia în belşug şi în răsfăţare. Jale adâncă-l cuprindea când îşi aducea aminte de ceasurile petrecute cu Nela şi sângele îi năvălea de ruşine în obraji când îi sunau în ureche: „*Dar tot nemernic rămâil*”.

„Da! nemernic, îşi zicea, cu adevărat nemernic!”

5 El s-a bucurat deci când nobila lui soţie, sătulă de viaţa petrecută sub acelaşi acoperământ cu dânsul, a cerut să-i restituie zestrea, pe care subscrisese a o fi primit, şi ca s-o poată face aceasta, el şi-a pus în vânzare casă, dimpreună cu mobila cea scumpă pe 10 care o avea în ea.

A mai trecut apoi un timp oarecare, şi prietenul meu Jean Spirescu iar s-a ivit în sala paşilor pierduţi, acum avocat mai mult ori mai puţin sfiicios, care-şi oferă mai unuia, mai altuia serviciile. El 15 nu mai era însă omul conştiincios şi neobosit de mai înainte. Uitase multe, de multe se dezvăţase şi multe apucături noi luase, încât îi era greu să dea ochi cu prietenii lui de odinioară, cu care ani de zile de-a rândul nu mai stătuse de vorbă. 20 Era odată un timp când ochii tuturor a erau în dreptaţi asupra lui, şi el ar fi fost pus în rândul celor mai de frunte dintre avocaţi dacă atunci ar fi căutat procese. Acum cei mai mulţi îl uitaseră şi numai puţini îl băgau în seamă, iară el nu se putea împăca 25 cu gândul c-a ajuns în rândul codaşilor.

Venea deci din ce în ce mai rar pe la Palatul de Justiţie, şi când venea, stetea din ce în ce mai puţin, în cele din urmă nu-l vedeai pe acolo decât rar de tot.

Iară eu am fost totdeauna de părerea că năvală 30 să nu dea omul şi n-am prea alergat după cei ce mi se păreau a se feri de mine.

„Cine are nevoie de tine, îmi ziceam, acela are să te caute!”

Rămâneam deci la depărtare plină de respect 35 când mi se întâmpla să-l văd pe fostul meu prieten din copilărie alergând încoace şi încolo în treburile lui.

Bucureştii, deşi cogeamite capitală, e un fel de oraş provincial, unde se dau pe faţă, se răstălmăcesc 40 şi se discută chiar şi cele mai ascunse taine, şi eu aflasem pe ici, pe colo câte ceva despre felul de a vieţui al mie totdeauna simpaticul Jean.

Am fost deci cuprins de un fel de strâmtorare când, după ani de zile, l-am văzut iar, ce-i drept, tot ţan5 ţoş în întregul lui fel de a fi, dar îmbrăcat în haine cam purtate.

Ştiam prea bine cum au venit lucrurile şi se ivise în sufletul meu bucuria omului pizmăreţ, dar tot mai covârşitoare îmi era compătimirea, şi niciuna, 10 nici alta nu voiam s-o dau pe faţă.

Tot atât de bine ştiam că Frosa avea casa ei proprie şi că în salonul ei era locul de întâlnire al tuturor cocoanelor ce ţineau să fie îmbrăcate cu gust. Se făceau pe ici, pe colo glume proaste asupra felului 15 ei de a-i ţinea departe pe cei ce încercau a-i face curte şi asupra celor doi fraţiori, unul Spirescu, iar celălalt Calapod, ca bunicul mamei sale.

Se cerea multă stăpânire de sine pentru ca să nu i-o arunci aceasta în faţă. Era deci mai cuminte să 2 O nu stau de vorbă cu el.

IV

Deprinsă a ieşi la plimbare în trăsura pe care i-o trimitea ori i-o plătea Jean al ei, Frosa stăruia şi acum, când nu-l mai avea pe el, în apucăturile 25 de mai înainte şi ţinea să-şi facă regulat plimbările de-a lungul Podului şi la Şosele. Lumea o vedea gătită ca o porumbiţă, adeseori cu cei doi copii, Spiâescu cel mic şi frate-său Calapod, gătiţi şi ei ca nişte păpuşi, iar cocoanele care se întâlneau

în „salo30 nul” ei erau femei cu obrazul subţire şi aveau destul bun-simţ ca să-şi dea seamă că se cuvine s-o plătească aşa încât să iasă şi cheltuiala făcută cu trăsurile şi gătelile de reclamă.

Jean, nemaifiind stăpânit de râvna pentru înfiin35 ţarea ligei democratice şi fiindu-i greu să treacă pe la curtea de justiţie, unde nu prea era băgat în seamă, era adeseori plictisit, de-i venea să-şi ia lumea în cap.

Ce-i drept, bătrânul Spirescu tot mai păstrase ceva pentru ca el şi fiul său să poată trăi ca oameni cuminte, dar trăsură nu le mai dedea mâna să ţie. Zelosul democrat se plimba deci pe jos, nu însă pe 5 Pod ori la Şosele, unde se putea întâlni cu Frosa şi cu prieteni din timpul de trecătoare mărire, ci mai pe la mahala, prin uliţe dosnice.

Avea destule cuvinte de a nu se prea avânta.

Frosa avea şi acum mare slăbiciune pentru el; 10 tocmai de aceea însă el îi era urgisit. Auzi dumneata om, care, de ochii lumii, e în stare să se lepede de o femeie ca dânsa şi să-şi părăsească copiii, doi băieţi, adevărate odoare, să umble razna prin lume, să risipească ceea ce nu el însuşi a agonisit şi pe deasupra 15 să mai restituie o zestre pe care niciodată n-a primit-o! Nu! orişicât de mare i-ar fi fost slăbiciunea pentru el, ea nu putea să-l ierte, şi dacă, din întâmplare, l-ar fi întâlnit undeva, i-ar fi spus-o fără de înconjur aceasta. 20 Ea nu era însă numai femeie, ci totodată şi mamă.

Micul Calapod atinsese vârsta în care urma să fie dat la şcoală, iară ei îi era nesuferit gândul că copiii cu care o să umble la şcoală şi să [soţ joace se vor întreba cum se face că pe el nu-l cheamă tot 25 Spirescu, ca pe fratele lui mai mare.

Orişicât de mândră ar fi fost, ea începea să plângă când se gândea la aceasta şi era gata să se umilească în faţa lui Jean. A început dar să-l caute, ca să-l întâlnească aşa, ca din întâmplare. 30 L-a şi găsit.

Deodată iată-l pe Jean, ieşit la iveală în sala cea largă a paşilor pierduţi. Umbla preocupat, chiar mai preocupat decât alte dăţi, şi îmbrăcat cu eleganţa de odinioară. Se

întorcea căutând ici la dreap35 ta, colo la stânga, şi zărindu-mă din depărtare, se îndreptă din ce în ce mai jenat spre mine.

El, omul trăit în lumea mare, jenat!?

„Are, îşi zise, aşa se vede, mare nevoie de mine".

Aşa şi era.

4 O După o scurtă introducere, el schimbă cu îndemânare vorba şi mă rugă să-i fiu mărturie la apro

13 – Opere. voi. V – I. Slavici 193

piaţa lui căsătorie şi să-i dau voie de a-mi prezenta pe viitoarea sa, care se afla de faţă.

— Eşti, la urma urmelor, incorigibil! îi zisei eu.

— O să-ţi schimbi îndată părerea! răspunse el 5 liniştit şi mă luă de braţ, ca să mă ducă într-una din sălile de aşteptare, unde se aflau Spirache şi Frosa cea îndelung răbdătoare.

„Sfinte Doamne! ce odor vieţuitor!" îmi zisei viu mişcat când văzui pe frumuşica femeie venind

10 spre mine cu un voios zâmbet pe buze.

— Îmi eşti, domnule, atât de bine cunoscut, încât nu poţi să fii chiar atât de bun cum te ştiu eu şi-ţi mulţumesc de o mie de ori! grăi dânsa, întinzându-mi mânuşiţa ei.

15 Voiam să spun drept răspuns o banalitate, dar o guralivă ca dânsa nu-ţi lasă timp să iei vorba.

— Îmi asişti azi ca mărturie! urmă ea plină de zel. Omul acesta, care atâta timp a umblat razna, se întoarce, în sfârşit, la cuibul lui şi are, aşa nădăj

20 duiesc, să-şi găsească acum liniştea mult dorită. Ai să dai mărturie că nu se înjoseşte prin aceasta. Nu! Am alergat eu după el, care n-a fost [de] data aceasta decât plin de bunătate. Nu în urma stăruinţelor lui apoi, ci din propriul meu îndemn am venit azi aici.

25 ca să-mi constituie zestre tot ceea ce am. El, urmă, nu ia în primire decât ceea ce ai său este!

— Vorbe de clacă, întâmpină Jean. Hârtia nu e, la urma urmelor, decât petec de hârtie! De ce folos îţi este după ce toate au zburat în vânt?! Oamenii

30 sunt atât de deosebiţi unul de altul!

— Da, foarte deosebiţi! repetă Spirache, care era totdeauna de aceeaşi părere ca fiul său.

O VARIETATE

Înfiinţate drept mijloace pentru satisfacerea trebuinţei omului de a şti tot ceea ce se petrece în lume, ziarele, mai ales cele bine redactate, sininişte 5 clăi de fel de fel de ştiri, fel de fel de idei, fel defel de noutăţi, adunate din toate părţile lumii şi aruncate unele peste altele.

Mii şi iar mii de oameni aleargă ca să adune aceste noutăţi, alte mii lucrează cu încordare ca să le îl deie haina cu care vor să se întoarcă în lume, iar alte mii se ostenesc ca să le tipărească pe hârtie şi iar altele ca să le împrăştie în toate părţile.

Dimineaţa, la cafea, peste zi, în oarele de repaus, serile, mai-nainte de a adormi, miile, milioanele 15 de cetitori îşi petrec cu foile tipărite, pe care le aruncă apoi cum arunci pleava seacă. Ei zâmbesc, râd cu hohote, se supără, se emoţionează, stau nedumeriţi, se bucură ori se întristează şi pentru cei mai mulţi dintre dânşii această schimbare necurmată a 20 stărilor sufleteşti foarte în curând devine o trebuinţă, o slăbiciune, o adevărată patimă în cele din urmă.

Îndeosebi pentru aceştia cel mai de căpetenie lucru într-un ziar e varietatea şi cea mai interesantă parte rubrica varietăţilor. 25 Maiestatea-sa regele ori regina, împăratul ori împărăteasa, alteţa-sa principele ori prinţesa a sosit, a plecat, a ieşit la plimbare, a dat un prânz, a primit în audienţă a conferit un ordin ori a făcut o glumă.

D-l ministru cutare a făcut o declaraţiune, a exprimat o dorinţă, a făgăduit un lucru ori a stat de vorbă cu cineva.

5 Celebra actriţă cutare şi cutare a primit un anga jament, a răguşit ori şi-a frânt un picior.

D-l A. s-a logodit cu d-şoara B. şi cununia se va celebra aici şi atunci.

În strada cutare s-a iscat foc şi au ars cinci case. 10 Paguba e de mai multe sute de mii. Trei persoane au fost înăbuşite de fum.

Celebrul chimist L. a inventat un nou fel de chibrituri.

Atunci şi atunci, acolo şi acolo s-a scos din valu15 rile râului cadavrul unei persoane necunoscute.

D-l X. a primit o moştenire mare, rămasă după un unchi al său.

Pe drumul de la Q. la P. s-a găsit cadavrul unui om ucis şi jefuit. Poliţia urmăreşte pe făcătorii de 20 rele.

Celebrul poet N. a primit de la societatea cutare o peană de aur.

Doi tineri au sosit în seara cutare în oţelul cutare, din oraşul cutare şi-au cerut o odaie. Dimineaţa s-au 25 găsit amândoi morţi. Din scrisorile rămase de dânşii la adresa părinţilor lor rezultă că amorul nenorocit a fost cauza ce i-a împins la sinucidere.

În satul cutare din districtul cutare un fiu a ucis pe părintele său, care-l mustrase pentru ştrengăriile 30 ce făcea.

D-l V., onorabilul cetăţean din M., şi-a serbat în ziua cutare nunta de diamant, încungiurat de o numeroasă familie şi de amicii şi rudele sale.

În strada cutare din oraşul cutare birtaşul N. s-a 35 certat cu nevastă-sa, care în urmă, cuprinsă de amărăciune, a luat un clondir cu spirt, şi l-a vărsat pe haine şi şi-a dat foc. Nenorocita a căzut pradă flăcărilor, murind în cele mai grozave chinuri.

Poliţia sanitară a surprins pe un laptagiu vân40 zând lapte sporit cu zamă de cartofi şi l-a pedepsit confiscându-i tot laptele.

Astfel se urmează şirul noutăţilor zi cu zi, săptămână cu săptămână, lună cu lună, an cu an, deceniu cu deceniu, secol cu secol, şi tot astfel se va urma cât va mai fi pe lume om, şi peană, şi hârtie, şi tipar.

5 Reporterul, care aleargă după noutăţi, îşi câştigă pâinea de toate zilele, ziaristul, care le coordonează, îşi împlineşte funcţiunea, tipograful îşi face meseria, factorul poştal umblă în treburile stăpânirii, iar cetitorul îşi caută distracţie. 10 Pentru toţi noutăţile sunt nişte lucruri care

de sine se înţeleg, întâmplări de toate zilele, fapte obicinuite: nimeni nu caută în ele partea emoţională, nimeni nu-şi dă seamă despre viaţa consumată în ele, nici cei care le adună, nici cei care le scriu, nici 15 cei ce le tipăresc şi poate mai puţin decât toţi cei care le citesc.

Ziarele din Viena comunică, după un ziar din Londra, în rubrica varietăţilor o noutate pe care mulţi o vor fi punând în rândul celor mai interesante.

— O E vorba de o întâmplare învelită în cel mai mare mister. Ea s-a petrecut la Devonshire în Englitera.

Se zice, se presupune, se bănuieşte că solicitatorul Shortland, englez născut în Noua Zeelandă, şi-a omorât tinera nevastă în nişte împrejurări extra25 ordinare.

D-l Shortland s-a căsătorit în taină cu fiica unuia dintre cei mai distinşi cetăţeni ai orăşelului Devonshire şi peste vreo trei săptămâni a izbutita restabili bunele relaţii cu familia frumoasei sale neveste.

— O În curând însă el a plecat, precum zicea, în Noua

Zeelandă, lăsând pe soţia sa cuprinsă de temerea că nu se va mai întoarce. Câteva zile în urmă, nenorocita femeie dispare. Părinţii, la casa cărora o lăsase soţul plecat, iau fără de întârziere măsuri, ca să-i 35 deie de urmă, şi o găsesc într-un târziu înecată într-un lac din apropiere.

Ştiind întristarea de care le fusese cuprinsă fiica în urma plecării soţului ei, părinţii nu mai au câtuşi de puţină îndoială că ea s-a sinucis. Aceasta era şi 40 părerea medicilor şi în acest sens se face şi anunţul funebral.

Însă fratele răposatei, care petrecea la Londra, cuprins de oarecare nedumeriri, se întoarce la Devonshire, cercetează lucrurile maiou dinadins şi află în cele din urmă că dl. Shortland n-a plecat în Noua Zee5 landă, ci se află ascuns la casa unuia dintre arândaşii de pe moşia socrului său. Se mai constată că acest arindaş, câteva zile în urmă, vorbise de o scrisoare ce pretindea a fi primit de la dl. Shortland din Noua Zeelandă, că pe malurile lacului, atunci când s-a

10 găsit cadavrul răposatei, erau foarte bine

imprimate urmele duor bărbaţi, ba cadavrul fusese înfipt cu picioarele în nămolul din fundul lacului, ceea ce dă loc la presupunerea că d-na Shortland nu s-a înecat, ci a fost dusă în lac pe când era moartă.

15 Luându-se drept punct de plecare aceste consta ţări, s-a început cercetare penală contra domnului Shortland şi s-a dezgropat cadavrul, pentru ca în urma unei cercetări mai amănunţite medicii să constate dacă în adevăr cadavrul este al doamnei Shortland

20 şi dacă răposata s-a înecat ori a fost ucisă.

Aceasta e „varietatea" comunicată de ziarele din Viena după ziarele din Londra.

O varietate fără îndoială foarte interesantă, una dintre cele mai interesante varietăţi, şi nu e minune

— 5 că ziarele sunt citite cu atâta sete când ele cuprind asemenea varietăţi interesante.

Să trecem la alta, poate chiar mai interesantă.

Nu! Eu nu pot.

Shortland? Domnul Shortland, un englez în

— O Nouă Zeelandă?

Eu cunosc un Shortland, englez, născut în Noua Zeelandă, îl cunosc prea bine, am petrecut, sunt acum unsprezece ani, la Geneva cele mai plăcute zile cu dânsul.

3 5 Să fie oare vorba de acest Shortland?

E peste putinţă!

El a plecat, ce-i drept, în Englitera, era născut în Noua Zeelandă şi, ceea ce e mai fatal, am biletul lui de vizită şi stă pe el: William Shortland, soli

40 citator".

Cu toate aceste, e peste putinţă ca el să fie acel Shortland care şi-a ucis nevasta, dacă e adevărat că un solicitator Shortland din Devonshire, englez, născut în Noua Zeelandă, şi-a ucis nevasta tineră, 5 frumoasă, bogată, cultă şi atât de iubită cum trebuie să fie nevasta domnului William Shortland cel mic atât de bine cunoscut.

Îl văd parcă şi acum pe dl. William Shortland: un om cu părul roşu, cu favoritele rare, înalt şi cu 10 deosebire lat în umeri, mai presus de toate însă un om aşezat şi de o

rară bunătate de inimă.

Într-una din zile ne-ntorceam cu dl. William Shortland şi cu dl. John Wolten, un amic al domnului Shortland, de la Bagni di Strega. 15 Marea era cu deosebire agitată şi valurile se iz beau în goană mare de stâncile ţărmurilor, încât era peste putinţă să ne auzim unul pe altul în zgomotul produs de ele, ci mergeam tăcuţi unul după altul, preocupat fieştecare cu gândurile ce-i producea pri20 velištea fioroasă.

Deodată dl. Shortland se opreşte uitându-se spănat sub râpa din mal, stă puţin pe gânduri, apoi se coboară din piatră în piatră, ameninţat în toată clipa de a se prăvăli în mare. 25 Pe una dintre stâncile de la marginea mării stetea o copilă ca de patru ani şi plângea. Valurile băteau mereu în stâncă şi se aruncau din când în când până la picioarele copilei, încât sărmana de ea nu mai îndrăznea să se mişte din loc, deşi nu mai lipsea 30 mult ca să fie apucată de valuri, dusă înapoi şi izbită apoi de stânci.

Sosind jos, dl. Shortland intră în apă, luă copila în braţe şi plecă bătut, bătut mereu de valuri de-a lungul malului primejdios, până ce nu găsi mai înspre 35 port un loc pe unde se putu urca cu ea.

Era copila unei biete femei care umbla să caute stridii. O uitase, precum se vede, ori o pierduse aici.

Eram foarte fericiţi toţi trei că dl. Shortland a putut să o scape din primejdia în care se afla şi de 40 sine se înţelege că trebuia să căutăm acum pe sărmana femeie care desigur că o caută cu deznădăjduire.

N-avurăm nevoie să umblăm mult.

Muma în adevăr îşi căuta fiica şi, peste puţin, ea se apropia în fuga mare de noi şi începu să sărute 5 mâinile domnului Shortland, să-i mulţumească şi să ni se plângă că e săracă şi n-are din ce trăi.

Îi dădurăm dar fieştecare câte doi-trei franci şi plecarăm îndoit mulţumiţi mai departe.

Peste câteva zile – lucru curios! – se întâm10 plă să găsim în altă parte, dar în aceleaşi împregiurări, aceeaşi copilă.

D-l Shortland îşi împlini şi astăzi datoria, însă îndeosebi eu eram mai puţin mulţumit ca întâia oară.

15 „Nu crezi dumneata – îi zisei domnului Shortland după ce plecase femeia cu francii – că femeia aceasta ne înşală?”

„Se poate – răspunse el liniştit – la asta m-am gândit chiar şi în rândul trecut, dar pot să mă înşel 20 şi este mai bine să fiu înşelat de alţii decât să mă înşel eu însumi pe mine”.

Nu se poate ca acesta să fie acel William Shortland, care şi-a ucis nevasta în nişte împregiurări atât de extraordinare. 25 Trebuia să mă încredinţez.

Domnul John Wolten, amicul nostru, se află la Londra. O ştiam aceasta. Trecuseră, ce-i drept, mai mulţi ani la mijloc de când nu primisem ştire de la dânsul; îmi aduceam însă aminte că el îmi făcuse 30 cunoscut într-una din scrisorile lui că s-a stabilit definitiv la Londra.

Începui dar să-mi scotocesc cutia de scrisori, îi găsii adresa şi-l rugai să-mi trimită informaţiuni. Peste vreo două săptămâni am primit din Rio de 35 Janeiro următoarea depeşă:

„Din nenorocire, vaporul abia poimâine pleacă spre Englitera.

Sunt foarte interesat şi-ţi mulţumesc pentru interesarea dumitale. Voi lua informaţiuni şi-ţi voi scrie.

John Wolten”.

Trecură mai multe săptămâni la mijloc fără ca să-mi vie vreo ştire de la dl. Wolten, şi este un lucru oarecum de sine înţeles că mi s-a şters încetul cu încetul impresiunea produsă de „varietatea” din 5 *Fremdenblatt*.

Alaltăieri, în sfârşit, am primit o lungă scrisoare cu data din Florenţa de la dl. Wolten.

E interesantă şi desigur mulţi dintre cetitori vor lăuda bunăvoinţa mea de a le-o fi comunicat. Declin 10 însă onoarea ce-mi fac întâi pentru că n-am scris-o eu, a doua şi mai ales pentru că dl. John Wolten m-a autorizat, ba a stăruit chiar să o public, în interesul adevărului atât de rău alterat prin „varietatea” din *Fremdenblatt*.

15 Scrisoarea domnului Jolin Wolten

„Domnul meu!

Precum te-am vestit prin depeşea ce ţi-am trimis din Rio de Janeiro, am plecat fără de întârziere la Londra, de acolo apoi, peste două zile, la Dublin. 20 Aici am aflat că amicul nostru, dl. solicitator William Shortland, nu se află la Devonshire, unde-i este domiciliul stabil, ci a plecat pe un timp de câteva luni de zile în Sviţera.

Am luat dar trenul cel mai apropiat şi m-am 25 întors la Londra, ca să mă informez din listele călătorilor şi ale străinilor ce petrec în Sviţera dacă amicul nostru tot se mai află în această ţară admirabilă.

I-am dat de urmă la Geneva, de unde însă ple30 case la Genova, oraşul frumos aşezat unde noi am petrecut atât de bine împreună.

Spre marea mea mâhnire, nici la Genova nu l-am găsit pe dl. William Shortland. Astfel se întâmplă că-ţi scriu din Florenţa. 35 Scrisoarea domnului William Shortland, pe care ţi-o alăturez aici, te rog şi eu să nu o publici. Îmi vei face însă o mare plăcere dacă vei publica informaţiunile ce-ţi dau în scrisoarea mea, deşi dl. Shortland doreşte ca el să rămâie un secret păstrat de noi cu sfinţenie.

Lucrurile s-au petrecut în adevăr aşa cum ai aflat din «varietateapublicată în *Fremdenblatt*, 5 nu însă acum în curând, ci înainte de asta cu trei ani, şi încă anul trecut amicul nostru a fost achitat de juriul însărcinat a se pronunţa asupra culpabilităţii lui.

Nu este, altfel, adevărat nimic din cele ce sc. 10 pun în *Fremdenblatt*.

D-l solicitator William Shortland, precum ştii, englez născut în Noua Zeelandă, a cunoscut pe d-şoara Elma Wenkling la Calcutta, unde ea făcuse în toamna anului 1875 o excursiune de câteva săptă15 mână, ca să vază pe un unchi al ei. El a văzut-o adeseori aici, n-a putut însă să-i facă cunoştinţă, fiindcă n-avea relaţii nici măcar cu cunoscuţi de ai cunoscuţilor familiei în care se afla frumoasa irlandeză, căci părintele d-şoarei Elma, dl. James

Wenkling, 20 este un irlandez.

Nu i-a rămas dar decât să aştepte plecarea d-şoarei Elma, care era însoţită de muma ei şi de un frate mai mare.

Era hotărât s-o însoţească pretutindenea până ce 25 va găsi ocaziunea să se apropie de dânsa.

D-şoara Elma îi dăduse chiar ea, prin purtarea ei, dreptul să o facă aceasta.

Astfel au făcut împreună călătoria din Indii la Gair, de aici la Neapoli, au trecut apoi din oraş în 30 oraş toată Italia, au petrecut vara în Sviţera şi s-au întors de toamnă în Englitera.

În această lungă călătorie, pe care amicul nostru o priveşte ca cea mai frumoasă parte din viaţa sa, ei au petrecut foarte mult împreună, ajunseră a sc. 35 cunoaşte bine şi a se iubi cu toată inima, însă toate încercările lor de a-şi face cunoştinţă au rămas zadarnice. Muma ei era indignată de stăruinţa cu care amicul nostru îi urmărea fiica şi numai tactul amicului nostru, pe care-l ştii destul de bine, numai 40 purtarea lui rezervată a înlăturat conflictul pe care fratele d-şoarei Elma îl căuta, după toate semnele, chiar dinadins.

«Treceau – îmi spune amicul nostru – zile întregi, ba adeseori chiar mai multe zile de-a rândul 5 fără ca să ne vedem, iară când ne întâlneam, ne mulţumeam a schimba o privire, două, nu mai mult. Îmi era destul a şti că ea se află pe lume, ba petrece chiar aproape de mine, şi cu deosebire plăcută îmi era încredinţarea pe care mi-o dedea prin purtarea 10 ei că şi dânsa se bucură de aceasta şi este mulţumită de apropierea mea. Ştiam totdeauna când se apropie ziua plecării: era îngrijată şi vedeam din faţa ei frica de gândul că nu o voi însoţi mai departe în călătoria ei. Era peste putinţă să mă lipsesc de 15 mulţumirea de a vedea bucuria ce se oglindea în faţa ei când îi dădeam să înţeleagă că nu o părăsesc. Iară dacă i-o făgăduiam o dată aceasta, trebuia să mă ţin de făgăduinţa mea. OI aceste erau timpuri frumoase, cea mai preţioasă parte din viaţa mea!» 20 Durere, aceste timpuri au fost pe cât de

frumoase, pe atât de scurte.

Câteva zile după sosirea lor la Londra, d-şoara Elma şi amicul nostru au trebuit să se despartă.

Aceasta s-a întâmplat în urma unei explicări 25 serioase pe care o avusese tânăra irlandeză cu muma, fratele şi cu părintele ei, dl. James Wenkling, care venise la Londra să-şi întâmpine familia.

Amicul nostru citea, răsturnat pe o canapea, varietăţile din *Times*, când i se anunţă dl. James 30 Wenkling din Devonshire.

Peste puţin ei se aflară faţă în faţă.

— Domnul meu – grăi părintele frumoasei irlandeze – dumneata urmăreşti familia mea de un an de zile.

35 – Nu – răspunse amicul nostru – urmăresc pe d-şoara, fiica dumneavoastră.

— Cine ţi-a dat dreptul de a o face aceasta? întrebă dl. Wenkling.

Amicul nostru zâmbi. Dumneata îi cunoşti felul de 40 a zâmbi.

— Şi cine mi-l contestă?! întrebă el.

— Eu!

— Vă mulţumesc pentru informaţiune! îi zise amicul nostru. Eu fac o călătorie de plăcere şi sunt

5 recunoscător că mă vestiţi despre neplăcerile ce pot să întâmpin în calea mea.

Grăind aceste, el se închină.

D-l James Wenkling se retrase, supărat, foarte supărat.

10 Peste câteva oare, amicul nostru întâlni pe iubita sa în Hide Park.

O lacrămă ce strălucea în ochii ei îi dete să înţeleagă că trebuie s-o părăsească.

Plecând familia Wenkling, el rămase în Londra

15 mai mult fără de voie, nemaifiind capabil de a lua vreo hotărâre.

Unsprezece zile în urmă el primi de la d-şoara Elma scrisoarea pe care ţi-o trimit aici în copie şi care, precum văz, a hotărât soarta amândurora”.

20 Cetitorii noştri desigur că ne vor fi recunoscători dacă le vom comunica şi această scrisoare, care face şi ea parte din informaţiunile ce ne dă amicul nostru, dl. John Wolten.

În adevăr, ea este ceea ce produce conflictul

25 tragic, care, după cele ce se petrecuseră mai-nainte, trebuia să ducă neapărat la o catastrofă înfricoşată.

Încetăm dar aici cu publicarea scrisorii primite de la dl. Wolten.

Scrisoarea domnişoarei Elma

30 „Iubite al meu prieten!

Oriunde te va găsi această scrisoare, pleacă, te rog, şi vino fără de întârziere la Devonshire, ca să urmăm mai departe a ne face unul altuia dorită viaţa altfel atât de nesuferită.

35 Caută însă ca să-ţi găseşti aici vreo ocupaţiune, care-ţi abate gândurile de la mine, pentru ca nu cumva, fiind mereu preocupat de iubirea mea, să ţi se urască în cele din urmă de gândul că nu mai trebuie să ostăneşti spre a ţi-o câştiga. Stărui cu tot dinadinsul să o faci aceasta pentru că am simţit în puţinele zile de când ne-am despărţit îndoiala şi temerea şi ştiu acum ce plină de farmec este viaţa omenească, 5 ce vie când speranţa luminoasă se luptă în sufletul nostru cu întunecatele îndoieli.

Eram obosită de gândul că ne iubim; altfel n-aş fi putut să dau signalul despărţirii noastre. Ştiam că, aproape ori departe fiind unul de altul, iubirea 10 noastră rămâne aceeaşi şi numai dorul creşte cu cât depărtarea este mai mare. Acum simt că nu este aşa.

Ai putut să mă părăseşti, prin urmare poţi să nu mă iubeşti. Am voit chiar eu însumi să plec singură: dar ai putut să-mi faci pe voie şi prin ur15 mare poţi să-mi şi calci voinţa. Mă tem că nu mă mai iubeşti, că mă vei iubi din zi în zi mai puţin, că-ţi voi fi în cele din urmă numai o plăcută aducere-aminte despre simţirile şi gândurile plăcute pe care ţi le-ai făcut pe când mă însoţeai în călătorie. 20 Şi dac-aş şti că, primind această scrisoare, vei pleca

neîntârziat, n-aş fi stăruit s-o faci: aş mai fi amânat lucrul, aş mai fi aşteptat, ca să mă îndoiesc. William 1 mă tem, sunt muncită de îndoieli şi-aş voi să trăiesc sute de ani ca să am mereu mângâierea pe care 25 o găseşte omul cuprins de îndoială în speranţa ce şi-o face el însuşi.

Nu este adevărat că oamenii se pot iubi când se află departe unul de altul. Trebuie să se vază, trebuie să se simtă unul pe altul ca să se poată iubi, 30 trebuie să fie un fel de atmosferă neştiută de noi pe care-o are fieştecare om, şi numai pe cât timp ne aflăm în acest fel de atmosferă a celui iubit putem să ne simţim bine şi să iubim pe cel ce ne dă buna această simţire. O să vii la Devonshire, şi eu [o] 35 să simt c-ai venit fără ca să ştiu: vino, grăbeşte, căci îmi lipseşte parcă aerul în care m-am deprins a trăi şi nu mai am repaus, umblu să-l caut şi nu-l găsesc.

Ştii că biserica noastră e foarte severă şi mai 40 severi încă sunt fraţii mei, irlandejii: iubirea mea este un păcat greu. Dar acest păcat se poate ispăşi.

L-am mărturisit părintelui Adam, duhovnicului meu, şi el mi-a dat mângâierea sufletească prin binecuvântarea lui. Trebuie să ne înfrânăm dorinţele, să ne lipsim ani întregi de mulţumiri, să dovedim sta5 tornicia înclinărilor noastre, să suferim dureri multe ca să ne facem vrednici de fericirea la care visăm, şi dacă le vom fi împlinit aceste, peste câţiva ani, când va socoti măsura împlinită, el ne va cununa în taină şi ne va da binecuvântarea lui, ierţindu-mi 10 păcatul de a fi călcat voinţa familiei mele.

Vino dar degrabă, aşază-te aici şi eu voi afla c-ai venit şi voi fi mulţumită de a şti că te afli în apropierea mea.

Elma”.

15 Aceasta e scrisoarea.

Fără îndoială mulţi dintre cetitorii noştri se vor fi mirând că tinera irlandeză nici măcar cu un cuvânt nu face amintire despre greutăţile cu care se luptă în familia ei. Aceasta însă de sine se înţe

— O lege îndată ce ştim că ea este irlandeză.

„Biserica noastră e foarte severă – zice ea – însă mai severi încă sunt fraţii mei, irlandejii”.

Atât e destul pentru ca să înţelegem că dl. James Wenkling este membru al Ligei irlandeze ori cel 25 puţin unul dintre oamenii care sunt urmăriţi pas cu pas de această ligă, ce lucrează prin ascuns şi pe faţă şi cu o stăruinţă care pune întreaga lume în uimire, pentru ca să-i creeze rasei irlandeze o poziţie sigură faţă cu englezii. Biserica, oricât de severă.

— O ia arătat fiicei sale împregiurările în care o poate ierta pentru păcatul de a fi călcat voinţa părinţilor săi; liga, însă, e neîndurată; nu sunt împrejurări în care ea poate să ierte.

Nu anticipăm dar dacă le spunem chiar de pe 35 acum cetitorilor noştri că-n drama petrecută la Devonshire Liga irlandeză ţine locul fatalităţii. Ar fi voit ori nu dl. Wenkling să-şi deie învoirea pentru căsătoria fiicei sale cu dl. solicitator William Shortland, el nu se mai putea abate de la hotărârea ce 40 luase odată. Însă şi fiica sa era irlandeză; nici ea nu se mai putea abate de la hotărârea sa. Astfel rezultă conflictul, şi orişicine prevede că ceea ce îl curmă prin o catastrofă înfricoşată nu poate să fie decât Liga irlandeză.

Astfel s-a şi întâmplat.

5 Nimeni nu putea să-l împiedice pe dl. Shortland de a se stabili la Devonshire, nici de a se căsători în taină cu d-şoara Elma, însă nici pe irlandezi nu putea să-i oprească nimeni de a-l urmări pas cu pas şi de a-i da o lovitură înfricoşată tocmai când lumea 10 îi este mai dragă.

Precum ştim, căsătoria s-a săvârşit câteva săptămâni în urmă, şi-a dat şi familia tinerei neveste învoirea: acesta era timpul în care dl. Shortland se simţea ajuns în culmea fericirii sale; acum a urmat 15 şi catastrofa.

E ceva cu totul particular, un lucru în adevăr misterios cum s-a urmat această catastrofă.

Dar să nu anticipăm. Cetitorii noştri vor fi curioşi: să lăsăm pe amicul nostru englez să spuie 20 mai departe cum s-au urmat lucrurile.

O singură observare numai! Nu ne putem stăpâni să nu o facem.

Irlandezii sunt oameni de o fenomenală statornicie: ne mirăm cum de ei au putut să rămâie sta2 5 tornici chiar şi în prescurtarea statorniciei în ceea ce priveşte iubirea.

Irlandezii, tocmai irlandezii ar fi trebuit să fie încântaţi şi mândri de d-şoara Elma şi să laude consecvenţa ei.

O Urmările scrisorii domnişoarei Elma

„Timp de un an şi cinci luni – urmează amicul Wolten – dl. Shortland a trăit la Devonshire fără ca să fi avut ocaziune de a se întâlni cu aleasa inimii sale. Ei s-au văzut însă adeseori mai ales la teatru şi la 35 biserică, ba în câteva rânduri, ieşind domnişoara Elma cu o mătuşă a ei care nu-l cunoştea pe dl. Shortland, au şezut chiar în aceeaşi bancă şi şi-au dat mâna.

După această probă, părintele Adam le-a dat voie să se întâlnească la dânsul.

Bucuria acestei întâlniri a fost scurtă: s-au întâlnit ca să-şi ieie ziua bună unul de la altul.

5 Dorinţa preotului era ca amicul nostru să plece neîntârziat din Englitera, ceea ce s-a şi întâmplat, căci oricât de statornică în iubirea ei, d-şoara Elma nu voia de loc să se abată din calea ce i-o croise duhovnicul ei.

10 Peste doi ani de zile amicul nostru a petrecut apoi parte în Turcia, parte în America. Se credea uitat, părăsit, când, la San Francisco, a primit a doua scrisoare de la d-şoara Elma, în care este chemat din nou la Devonshire. În această scrisoare ea îl vesteşte 15 că e urmărit şi-l roagă să călătorească mai ales noaptea, pentru ca să se poată apropia pe nesimţite de dânsa.

Sosind la Devonshire, dl. Shortland în puţine zile s-a încredinţat că e peste putinţă să ajungă la împlinirea dorinţelor sale. Domnişoara Elma, având 20 binecuvântarea duhovnicului său, era, ce-i drept, să-şi părăsească părinţii şi să urmeze pe soţul ei orişiunde; ei însă nu puteau ieşi din Englitera fără ca liga să prinză de veste şi erau urmăriţi oriunde s-ar fi dus. Nu le rămânea dar decât să se mulţumească 25 cu mângâierea că legătura lor este binecuvântată de biserică: s-au cununat,

dar mai departe nu s-a schimbat nimic în relaţiunile lor. Puteau, cu toate aceste, de aici înainte să se bucure unul de altul şi să petreacă singuri împreună, fără ca să-şi mai facă mustrări, 30 ceea ce s-a întâmplat în primele opt zile în două rânduri, sub paza discretului duhovnic, părintele Adam.

După aceste, tinera nevastă n-a mai putut suporta situaţiunea şi aceasta a grăbit catastrofa.

Mistuită de dorul de a-şi vedea soţul cât mai des, 35 d-na Shortland era cuprinsă mereu de fierbinţeli, suferea de insomnii, nu mai putea să mănânce, era mereu dusă cu gândul şi prăpădită. Îngrijaţi dar de sănătatea ei, părinţii nu-i mai dădeau voie să iasă, şi de sine se înţelege că astfel ea peria pe zi, pe ceas, 40 pe minut. În cele din urmă, slăbită în trup şi suflet, ea n-a mai putut să păstreze taina şi a făcut mărturisirea.

Mult timp dl. James Wenkling a stat nemişcat şi mut.

5 – Eşti fiica mea, a grăit apoi. Aş voi mai bucuros să te ştiu moartă, dar vreau să-ţi fac dreptate.

Grăind aceste, el a plecat la ginere-său, ca să-l poftească a-şi lua nevasta.

Şi astă dată însă bucuria a fost scurtă.

10 Seara tinera şi fericita nevastă i-a povestit soţului său suferinţele prin care trecuse.

— A zis el c-ar voi mai bucuros să te ştie moartă?! grăi amicul nostru zâmbind, precum îi este obiceiul. Această mulţumire poate s-o aibă.

15 Frumoasa irlandeză se cutremură.

— Ştii tu ce va să zică aceasta? urmă el serios. Poţi tu suporta gândul că eşti vie, pe când cineva, chiar taică-tău, chiar fratele tău, familia ta întreagă ar dori să te ştie moartă? N-ai dori tu să te poată şti

20 moartă?

— Da! – răspunse ea – însă tu doreşti să mă aibi viuă şi nimic nu-mi este mai presus de dorinţa ta.

El o îmbrăţişă cu dragoste, dar viaţa lor era stricată, fericirea li se curmase în ziua când s-au văzut

25 ajunşi la împlinirea dorinţelor lor.

În aadar se sileau să intre iar în firea lor de mai înainte, căci o presimţire sinistră îi ţinea mereu cu inima încleştată.

Cinci zile în urmă se petrecu o scenă pe care las să

30 ţi-o povestească amicul nostru, el însuşi, în următoarele, pe care le copiez din memoriile lui.

«Umblasem toată ziua în treburi – zice dl. Shortland – şi-n amurgul serii mă-ntorceam acasă. Trecând prin o stradă mai dosnică, fui oprit de doi necu

— 5 noscuţi, care mă urmăriseră, precum se vede, timp de câteva zile, fiindcă-mi aduceam aminte de a-i fi întâlnit mai adeseori.

— Domnule – îmi zise unul dintre dânşii – te rog să mă însoţeşti. Sunt însărcinat a-ţi cere o expli

— O caţiune amicală.

14* 211

Situaţiunea mea era pe deplin clară: mă aflam în faţa agenţilor ligei şi ori mă supuneam, ori cădeam jertfă unui atentat.

— Vă stau la dispoziţiune, îi răspunsei.

5 Urmarăm apoi singuri drumul mai departe, şi peste câteva minute ne aflam singuri într-un lătăcel din parterul unei case din strada vecină.

— Domnule, îmi grăi acum necunoscutul. Trebuie înainte de toate să-ţi fac împărtăşirea că te bucuri

10 personal de stima noastră.

Mă închinai drept semn de mulţumire.

— Află însă, urmă el, că d-şoara Elma este dintre membrii ligei: e adevărat că n o ştii aceasta?

— Adevărat! îi răspunsei, cuprins de un simţă15 mânt neplăcut.

— Acum o ştii, zise el; deci, ori intri şi dumneata în ligă, ori pleci în timp de trei zile în Noua Zeelandă şi curmi orişice relaţii cu dânsa.

— Şi ce are să se întâmple dacă nu voi face nici 20 una, nici alta? îl întrebai.

— Moarte!

— Vă stau la dispoziţiune! grăii eu hotărât.

— Nu! răspunse el zâmbind. Ea ne stă la dispoziţiune, şi dumneata vei fi numai acuzat de a o fi ucis şi.

25 urmă el ameninţător, e treaba noastră ca să fii şi osândit.

Abia acum simţeam că mă aflu în faţa unei puteri serioase care se află pretutindenea, dar nu se manifestă decât atunci şi acolo, când şi unde vrea să creeze 30 ori să nimicească.

— Voi pleca! răspunsei.

El îmi întinse apoi mâna, îmi ceru iertare şi ne despărţirăm.»

Atât din memoriile amicului nostru. 35 Peste două zile el a plecat în Noua Zeelandă, fără ca să-i fi făcut tinerei sale soţii cu un cuvânt măcar împărtăşire despre cele petrecute. Ea putea să le afle de la aceia cu care se însoţise; ba era foarte probabil că ele s-au petrecut cu ştirea şi învoirea ei. 40 Despre aceasta amicul nostru voia să fie încredinţat.

«Mă pune ea mai presus de ligă, ori îi este liga mai presus de mine?»

Această întrebare îl muncea fără de curmare şi nu-l lăsa să-şi vie în fire.

5 La Malta el găsi o sumă de soldaţi din deosebite trupe care se întorceau în Englitera. Doi dintre aceştia veneau din Indii. El îi cumpără cu bani, le luă uniforma şi documentele, îşi cumpără un tovarăş, se mască şi se întoarse ca soldat în Englitera. 10 Astfel se întâmplă că, puţin în urmă, el se află ascuns la unul dintre arândaşii domnului James Wenkling.

— A putut să plece – grăi tinera nevastă, când arindaşul îi prezentă scrisoarea ce pretindea a fi primit din Noua Zeelandă – a putut să mă pără 15 sească, dar n-a putut să intre, de dragul meu, în ligă, în care numai din consideraţiune pentru mine ar fi fost primit. Răspunde-i că-mi pare rău.

Aflând apoi că soţul ei s-a întors şi se află la apropiere de câteva ceasuri, ea îşi pierdu firul şi se lăsă la

20 discreţiunea lui.

Părinţii ei doreau s-o ştie moartă, iar soţul ei dorea s-o aibă viuă: lucrul se putea face.

Atunci când familia Wenkling a găsit cadavrul alterat de lipitori în lac, doamna Shortland se afla pe 25 mare şi-şi urma drumul spre Geneva, unde avea să-şi aştepte soţul.

Cadavrul era cumpărat dintr-un spital şi preparat cu îngrijire, astfel că, îmbrăcat în hainele dositei, el să nu mai lase nicio îndoială asupra identităţii. 30 Liga ştia însă că urmele amicului nostru s-au pierdut la insula Malta, le căuta pretutindenea şi se afla într-o agitaţiune extraordinară când s-a răspândit ştirea despre moartea d-nei Shortland.

Astfel stau lucrurile, iubite amice, când fratele 35 dositei se întorcea de la Londra şi-l găseşte pe dl. Shortland.

E de prisos să-ţi mai descriu situaţiunea grea în care se afla amicul nostru.

Pus între justiţie şi ligă, el trebuie să se teamă mult 40 de puterea care-l urmărea prin ascuns şi să-şi câştige prin purtarea lui discretă simpatiile membrilor ligei, care dispuneau de vot hotărâtor în juriu. El n-a recunoscut, ce-i drept, că este vinovat de crima de a-şi fi ucis soţia, dar nici n-a negat, ci s-a mărginit a fi cu totul rezervat. La urma urmelor, îi era dată pu5 ţinta de a dovedi, în ceasul extrem, că soţia îi trăieşte, ceea ce altfel nu ar fi voit să facă.

El n-a fost înşelat în aşteptările lui.

În cercurile irlandeze ştirea despre moartea d-nei Shortland produsese o bună impresiune. 10 – Bine i s-a întâmplat, ziceau toţi, aşa să li se întâmple tuturor celor ce vor face ca dânsa!

Aceasta a hotărât şi soarta procesului.

Liga stăruia să se statueze un exemplu, ca să se ştie că poate să fie ucis membrul ligei care se căsă15 toreşte afară de ligă şi trădează astfel fie presoţii săi de ligă, fie presoţul său de căsătorie. D-l Shortland a fost achitat.

Acum el se află dimpreună cu soţia sa în Europa. Dă-mi voie să păstrez taina asupra ţării în care ei 20 petrec.

Sunt acum opt zile, se aflau aici, în Florenţa.

Acesta e adevărul, pe care l-am găsit în «varietatea» din *Fremdenblatt* atât de rău formulat.

Cunoscând pe amicul nostru dl. Shortland, vei fi fără îndoială convins că d-na Shortland e o femeie de 25 rară distincţiune, care merită că un bărbat să se expună pentru dânsa.

Sunt adânc mişcat de soarta tinerii părechi, care poate, ce-i drept, să se bucure acum de viaţă, însă nu se poate simţi nici pe o singură clipă sigură. Doamna 30 Shortland, ceea ce de sine se înţelege, nu poate ieşi decât serile, pentru ca nu cumva să fie văzută de vreun cunoscut şi liga să prindă de veste că ea mai trăieşte.

Această situaţiune îmi pare insuportabilă. 35 Mai insuportabil îmi pare însă gândul în adevăr excentric ca un om să fie viu, pe când cei mai de-aproape ai lui îl ştiu mort şi-i acoperă mormântul cu flori.

Îmi închipuiesc că o mare bucurie ar trebui să 40 cuprindă familia Wenkling când ar afla că doamna Shortland nu este moartă, şi nu înţeleg cum cineva are putinţa de a produce această bucurie şi se mai poate stăpâni de nu o produce. Am sfătuit dar pe amicul nostru să se întoarcă iar în Englitera ori să rămâie aici, în genere, să nu se mai sfiască a intra în rela5 ţiuni cu compatrioţi de ai săi, el însă mă încredinţează că este foarte mulţumit cu soarta sa de acum, ba doamna Shortland mă încredinţează că nu-şi poate închipui o viaţă mai fericită decât aceasta. Tocmai tăinicia are pentru dânsa un farmec nespus, ceea ce

10 de altminterlea, e de înţeles la o femeie care a crescut de mică copilă între membrii Ligei irlandeze.

«Parcă nu toţi oamenii – îmi zicea ea – sunt persecutaţi cu neîndurare, parcă nu pe toţi moartea şi nenorocirea poate să-i ajungă în tot minutul.»

15 Ei au plecat dar la locuri mai dosnice, unde se pot simţi mai feriţi, deşi nicăiri pe faţa pământului, nici pe mare, nici pe uscat, omul nu poate să fie scutit de ochiul englezesc.

John Wolten

O soartă în adevăr misterioasă, şi înţeleg pe deplin curiozitatea cu care cetitorii noştri se vor fi uitând la şirul de puncte cu care închei scrisoarea amicului meu Wolten.

25 O datorie prietenească mă sileşte să suprim cele din urmărinduri ale scrisorii. Ele mă privesc numai pe mine şi trebuie să păstrez cea mai mare taină asupra cuprinsului lor.

Voi ţine însă seamă de interesul ce poartă cetitorii

30 noştri pentru soarta frumoasei irlandeze şi nu voi întârzia a le face împărtăşire despre ştirile ce voi primi pe viitor în ceea ce priveşte această întâmplare în adevăr misterioasă.

PIATRA DIN PRAG[24]

— Nov e 1 a – Nu e pe lumea aceasta nimic mai frumos ca traiul 5 bun şi înţelegerea între soţi, nu e nevoie mai mare ca aceea când bărbat şi nevastă se potrivesc la fire şi la gând, una doresc, una vreau şi la fel sunt intru toate.

Şi aşa era în casa lui Petrea Surdului.

Floarea nu se măritase din buna ei voie după Pe10 trea, ci de frică. Nu pentru că nu i-ar fi fost drag Petrea, căci drag îi era şi trebuia să-i fie, ci fiindcă Petrea era scris la cătănie şi nu putea să se însoare. Iară Surdu, tatăl lui Petrea, era surd şi era mut şi nu putea să înţeleagă de ce nu se poate însura feciorului; el îl vedea numai pe Petrea cu Floarea şi ştia că Petrea vrea s-o aibă pe Floarea nevastă şi Floare vrea să-l aibă pe Petrea bărbat; asta o înţelegea şi el şi afară de aceasta nici că mai voia să înţeleagă nimic. Şi fiindcă era mut Surdu, el nu putea să-i spuie ce sc. 20 petrece în sufletul lui, dar se vedea din faţa lui şi din ochii lui că grozav îi este dragă Floarea. Râdea ca un copil când o vedea, se aşeza lângă ea, voia mereu să-i spună ceva şi ochii i se umpleau de nişte lacremi mari când îi râdea şi dânsa şi se alipea de el. Iar Petrea 25 era feciorul Surdului; acesta era tatăl lui, singurul lui tată, care-l crescuse şi-i păstrase frumoasa moştenire

24 în text: Praga.

părintească, ba, aşa surd, aşa mut cum era, mai adăugase la ea destul şi pentru partea Anei, surorii lui Petrea. Şi fiindcă nu înţelegea de ce nu se poate însura feciorul lui şi nu putea să spună ce se petrece în sufletul lui, Surdu se încrunta totdeauna când îl vedea pe Toader, tatăl Floarei. Şi nimeni nu putea să-l dumirească pe Surdu, ci toţi se temeau de el, cum te temi de omul cu care nu te poţi înţelege.

Altfel Floarea nu s-ar fi lăsat, cum s-a lăsat, s-o fure Petrea. Mai bine moartă! Era fată din oameni buni şi ţinea la cinstea ei ca la lumina ochilor.

N-a înţeles apoi Surdu niciodată de ce peste câteva luni de zile feciorul lui şi-a părăsit nevasta, şi moşia, şi casă, şi carul cu patru boi şi-a plecat cu alţi flăcăi din sat. Îi vedea pe toţi plângând, plângea şi el, nu voia să-şi lase feciorul, dar nu ştia nici unde se duce, nici când are să se întoarcă. A rămas cu Floarea, şi-a dădăcit nepotul şi-a aşteptat, tot a aşteptat, mistuindu-se aşa în el, timp de doi ani. Apoi s-a întors şi Petrea după moartea tătâne-său, s-a cununat acum cu Floarea, şi drag le era tuturor a să-i vază şi să-i ştie, căci numai rar casă ca a lor. Dar şi mult trudiseră ca s-o întemeieze!

Petrea Surdului, cărturar şi om umblat prin lume, nu era numai plugar. Şi iarna, şi toamna, şi primăvara, când ţarina nu-i dedea mult de lucru, îi plăcea să umble pe la târguri şi să învârtă banii. Negoţătoarea cu de toate la câte se pricepea, şi cu vite, şi cu oi, şi cu porci, şi cu bucate, după cum era timpurile, numai ca să nu stea fără nicio treabă.

Când se nimerea, Petrea o lua şi pe Floarea cu dânsul. Avea pe cine să ieie.

Iară norocul şi nenorocirea în drum îl întâlneşte pe om.

Era după Paşte, la târgul de St. Gheorghe.

În târg, Petrea, cu nevasta, cu băiatul şi cu copila, trecută acum de doi ani, întâlnesc un om, un domn, pe care Petrea îl mai văzuse în viaţa lui, dar nu ştia unde să-l pună, iar Floarea îl cunoştea-şi;] aducea bine aminte, dar niţ-v-îă

părcă-fcă-l întâlnească.

Domnul acela, notar într-unul din satele vecine, n-avea de ce să nu voiască nici el a o întâlni pe Floarea, când îşi aducea atât de bine aminte de ea şi atât de bine îi părea că o mai vede o dată. Era domn, notar, 5 om cu stare bună acum, cu nevasta lui, cu copiii lui; era o mulţumire pentru el să-şi arate bunăvoinţa faţă cu nişte oameni care-l ştiu de pe timpul pe când nu era decât un biet scriitoraş care apuca ce pe unde putea.

10 – Uite Floarea! Ce mai faci, Floare? Dar te ţii, te-ai făcut chiar mai frumoasă de cum erai! Mare ţi-a crescut feciorul! Petre, nu-ţi mai aduci aminte de mine?

— Ba, îmi aduc acum; erai, pe când am fost eu 15 luat în cătănie, scrietor la notarul de la noi.

Atât a fost tot: notarul şi-a căutat apoi de drum, şi Petrea cu nevasta s-au dus şi ei mai departe în treburile lor.

Petrea era însă feciorul Surdului, şi e rău să fii 20 feciorul unui om care nu poate să spună ce se petrece în sufletul lui, fiindcă se petrec în lumea aceasta lucruri care nu se spun şi pe care nici că e bine să le ştii. Îi era destul lui Petrea să privească în faţa Floarei şi în ochii ei, în faţa notarului şi în ochii lui, pentru 25 ca să ştie că între Floarea şi notarul s-au petrecut lucruri care nu se spun, dar nici nu se uită.

Dar Petrea era feciorul Surdului care a tăcut toată viaţa lui fiindcă nu putea să spună ceea ce se petrece în sufletul lui. 30 Tăcea Petrea, tăcea şi nu zicea nimic; chiar atunci în târg, însă, Floarea şi-a adus aminte de fie-iertatul ei socru, căci ochi ca Petrea nu mai avuse decât Surdu şi aşa ca Petrea numai Surdu ştia să se uite.

Timp de doi ani, cât stătuse în cătănie[25], Petrea 35 nu s-a întrebat niciodată ce-o fi făcând Floarea aşa singură, şi timp de patru ani, de când se întorsese acasă, el nu s-a întrebat ce-o fi făcut ea pe când el era dus în cătănie. Îi era parcă totuna, iar dacă se-ntâmpla câteodată să nu-i fie, nu intra în mintea lui gândul că Floarea ar fi putut vreodată

25 în text: căsătorie.

să facă ceva ce taie în carnea lui.

Acum simţea că a putut Floarea, ba parcă nici că nici nu mai putea să înţeleagă cum a putut el să crează altfel. Ea atunci nu-i era nevastă jurată înaintea lui Dumnezeu, şi el, el însuşi, de câte ori, pus la ispită, nu şi-a zis şi el: „Adică ce? nu-i sunt bărbat jurat înaintea lui Dumnezeu!”

Îi era lui Petrea parcă s-a deşteptat dintr-un somn, parcă se făcuse deodată mai cu minte şi la tot pasul îşi zicea: „Nu este niciun om cumsecade, nu poate să fie nimeni om cumsecade, în cugetul lui tot omul este un nemernic!”

De aceea, Petrea nu numai tăcea, dar era totodată şi împăcat cu gândul că nu-i rămâne decât să tacă şi să uite, dacă poate, ceea ce nici că trebuia să ştie. Însă, întorcându-se acasă, casa lui nu mai era tot casa lui de mai-nainte; era parcă în pragul ei o piatră mare, de care se împiedicau toţi cei ce intră şi pe care nu putea s-o urnească din loc fără ca să i se răstoarne casa în cap.

Iar Floarea era în toată clipa gata să-i zică: „Nu mă întreba, căci nici eu nu te întreb”.

A trecut însă o zi, au trecut două, a trecut o săptămână, şi Petrea şi Floarea simţeau din zi înzi mai mult că traiul lor nu mai e tot de mai-nainte şi că el e tot mai greu să-l poarte.

— Petre, de ce nu vorbeşti tu?

— Ce să vorbesc?

— Petre, nu-ţi bate joc de darul lui Dumnezeu: vorbeşte, că ţie ţi-a fost dat să poţi spune ce ai pe inimă.

— Tu ai, pare-mi-se, ceva pe inima ta.

— Am – grăi Floarea ridicându-se dreaptă – şi dacă eşti om, Petre, atunci mai bine mort decât aşa!

Petrea dete din cap lung şi privind lung la ea.

— Nu, zise el, e mai bine aşa! Nu-i vorbă, mai bine ar fi şi mai bine decât aşa, dar dacă nu se poate, tot e mai bine aşa decât nicicum. Apoi nici nu o să rămâietot aşa, Floare: omul se obicinuieşte, se împacă cu toate, se uită împrejurul său, vede că în altă parte e mai rău încă, omul, Floareo, e ca viermele, care trăieşte şi în hrean.

— E alt vierme acela, Petre, e viermele care numai în hrean poate trăi.

5 – Să mai vedem, Floare, când o fi să nu mai poţi, atunci să zici că nu mai poţi.

— Pentru că tu nu ştii – strigă ea cuprinsă de mânie – crezi că ştii. Petre – urmă apoi peste puţin – tu te-ai dus în cătănie. Îţi era uşor ţie că te-ai dus.

10 dar îmi era greu mie care am rămas, şi n-am rămas singură, ci cu bătrânul, fie-iertatul, care stătea cât e ziua dată de Dumnezeu în preajma portiţei şi suspina şi se uita la mine şi nu mă înţelegea când voiam să-l mingii. Aş fi plâns şi-mi era milă de el, căci nu e

15 chip să-ţi spun cum se zbuciuma când mă vedea plângând, m-aş fi ascuns şi nu puteam să scap din preajma vederii lui. Mă apuca câteodată plânsul prin somn şi mă deşteptau gemetele lui, fiindcă era treaz prin somn şi vedea prin întuneric, Petre. Într-o zi mă în

20 tâlnesc cu el. Umbla mereu după mine, dar nu cuteza să se apropie, fiindcă se temea de bătrânul, ierte-l Dumnezeu! „Floare – îmi zice el – de ce nu vii tu ca să-ţi facem hârtii să-l scapi pe Petrea de cătănie?”

Petrea, om înalt şi bine încheiat, sări în picioare.

25 – Cine!? – strigă el – notarul!?

— Da!

— Şi cât te-a ţinut el cu minciuna aceasta?

— Peste o lună de zile.

— Apoi?

30 – A fugit din sat, fiindcă era să-l omoară bătrânul.

Şi nici nu scăpa – adăugă ea cu patimă – de bătrânul nu scăpa, Petre, dacă nu fugea de-aici, fiindcă-i băgasem în cap că el te-a alungat pe tine de la casa ta.

Petrea îşi opri răsuflarea.

35 – Şi – grăi el rar şi răspicat – mai ştie cineva despre lucrul acesta?

— Vor fi uitat oamenii.

— Asta nu se uită, Floare! mai ştie cineva?

— S-a fălit el.

40 Petrea începu să rîză cu hohote, dar râdea încât îţi

era groază de el.

— Lasă, Floare, grăi el apoi domol. O pat alţii şi mai rău, sunt alţii, mulţi alţii, cei mai mulţi sunt şi mai nemernici decât noi. Lasă, fă-te că nu îţi mai aduci aminte. Adu-ţi aminte de taica, fie-iertatul, care era surd şi tot a trăit şi tot ar mai fi voit să trăiască... Lasă, Floare, adăugă el şi-i[26] cuprinse trupul în braţe şi începu să plângă. Oricum am face, traiul nostru tot n-o să mai fie niciodată cum a fost, dar tot e bun, Floare, tot e mai bun ca traiul celor mai mulţi oameni!

10 II

Era bun traiul lui Petrea Surdului, dar piatra stătea în pragul casei lui şi Petrea nu se mai întorcea bucuros acasă, nu se mai simţea bine între ai săi şi foarte adeseori zicea că degeaba sunt toate, fiindcă 15 omul e nemernic şi om cumsecade tot nu poate nimeni să fie.

Dar avea noroc Petrea. Şi era parcă fărmecată mâna, şi pe ce-o punea ieşea la capăt. Mai-nainte se gândea şi răzgândea şi numai apoi cumpăra ori vindea; 20 acum dădea pe nimeritele înainte, parcă prea puţin îi păsa, cum o ieşi să iasă, şi tot bine ieşea. Poate însă de aceea nu-i mai era suta ce-i fusese mai-nainte zlotul şi-l cuprindea adeseori un fel de înduioşare când îşi dedea seamă că nu se mai bucură şi nu caută bucuria, 25 ci le face toate numai aşa, ca să facă şi el ceva.

Şi tot cum venea, tot cam aşa se şi ducea câştigul lui Petrea. Adică ce? Gâştig muncit nu era! De unde nu-i, nu se duce! îi plăcea lui Petrea să petreacă şi să-i vază pe oameni petrecând; o dată trăieşte omul! 30 Fiind apoi dus mereu în treburile lui, Petrea încetul cu încetul ajunse a nu-şi mai cunoaşte boii, a nu mai şti cum îi stau ţarinele, a nu-şi mai face necaz din senin când avea slugă om harnic.

Odată vântul a rupt un colţ de la acoperişul joasei. 3 5 Sluga s-a pus în pripă şi a cârpit colţul cujfos, ÎgŞcssă nu se strice zidul.

— Asta trebuie s-o dregem I grăi Petrea.

---

26 În text: şi-fi.

Aşa a zis, dar parcă prea puţin îi păsa dacă se va drege ori nu. Şi nici că s-a dres.

Un gard de nuiele pe care Petrea-l împletise el cu 5 mâna lui, a început să se plece.

— Trebuie să-l proptim!

Trebuia, ar fi trebuit, dar nu l-a proptit nimeni.

Astăzi una, mâne alta, tot una câte una, mai multe şi tot mai multe, încât în cele din urmă preajma casei 10 lui Petrea Surdul le părea trecătorilor a pustiu.

Iar Floarea se îngrăşa, se făcea din zi în zi mai frumoasă şi aduna bani în săculeţul de la căpătâiul patului. Nu ştia niciodată Petrea câţi bani are la el, nici cât i-a dat nevestei; Floarea putea să ia şi să ceară 15 cât voia, şi banii stăteau mai bine la dânsa.

Câteodată, la început mai des, în urmă de tot rar, dar în cele din urmă foarte adeseori, Petre se înduioşa şi parcă ar fi voit să ştie de ce trăieşte omul pe lume.

Atunci se punea pe băut şi povestea cum a fost 20 odată, cât de bine era atunci, dar, simţind că-l apucă mânia, totdeauna zicea: „Dar lasă, să zicem că n-a fost nimic!”

Apoi, o zi, două nu mai făcea nimic Petrea, ci stetea aşa, fără de nicio treabă, căci erau alţii care 25 aveau mai puţin ca dânsul şi tot trăiau.

Odată el nu putea dormi. Se zvârcolea mereu în culcuş şi-i umblau fel de fel de gânduri prin cap. Ar fi voit oarecum să fie el singur cu notarul, să-l strâmtoreze într-un unghi şi să-i spună tot ceea ce are el 30 pe sufletul lui, apoi să-l scuipe în faţă şi să-i dea drumul. Nu! cu atât numai nu s-ar fi mulţumind; ar fi vrut să-l ţie închis undeva, ah! într-un butoi din pivniţa lui, să-l hrănească bine, să tacă şi să-i făgăduiască în fieştecare zi ca mine o să-i dea drumul. Nu! să 3 5 prinză pe unul dintre copiii lui şi să-i scoaţă ochii amândoi, ca să-l vază în tot ceasul! Nu! că omul se deprinde cu toate! Ah! Doamne, ce putea el să-i facă pentru ca să fie destul!?

Nu i-a făcut nimic; a adormit în cele din urmă şi 40 ziua cealaltă s-a deşteptat din somn om ca toţi oamenii,

numai ceva mai trândav şi mai tăcut de cum fusese.

Iar Floarea punea carne, se făcea tot mai frumoasă, dar nu mai strângea bani în săcuieţe, fiindcă Petrea 5 avea mai puţini bani şi începuse a-i număra.

Într-una din zile Petre îl întâlni pe notar prin târg. N-a vorbit cu el; l-a văzut numai aşa trecând printre oameni. Venise la târg cu nişte junei.

În urmă îi părea rău lui Petrea că n-a prins vorbă, 10 că n-a cumpărat el juncii.

Altă dată l-a întâlnit în drum de ţară; Petrea era călare pe buiestraşul lui, iar notarul în o căruţă cu doi cai frumoşi.

Iar altă dată s-a nimerit să tragă amândoi la ace15 laşi birt, să mănânce din aceleaşi bucate, să doarmă sub acelaşi acoperământ. N-a prins însă nici astă dată Petre vorbă cu notarul.

Era parcă o făcătură: oriunde se ducea, Petrea se întâlnea cu notarul, ca şi când l-ar fi căutat oarecum 20 dinadins.

Cumpără doi boi de la un om din satul notarului şi se duse la casa satului şi notarul le face chiar el certificatul de vânzare. Acum Petrea intră în vorbă cu notarul, să-i cumpere vreo douăzeci de mascuri. Dar 25 nu îi cumpără. N-are vreme. Zice că are să vie altă dată.

Ce să-i facă!? cum să-l apuce!? cum să-l căptuşească?! cum s-ajungă a fi singur cu el!?

La depărtare de vreo două împuşcături de la drum, 30 pe vale în jos, este o moară de două Petre. Petrea n-are ce să facă cu ea, că e cale de o zi de la casa lui, dar o cumpără. Îi place locul, că e pădureţ şi a pustiu. O cumpără, o încuie şi pune cheia în şerparul lui.

Şi iar vine, şi iar se duce, cumpără mascurii, cum3 5 pără şi trei junei, cumpără, vinde, umblă mereu în treburile lui, încât Floarea se miră cum s-a hărnicit iar bărbatul ei aşa deodată, ca din senin.

— Dar moara aceea de ce-ai cumpărat-o, întrebă notarul, dac-o ţii pustie e mai bine de jumătate de 40 an acum?

Petrea râdea în el. De mult umblă el să răspunză la întrebarea aceasta.

— De – zice el, trăgând cu ochiul – nu e totdeauna pustie moara aceea 1

5 – Cum aşa?

Petrea mai c-ar vrea, mai că n-ar vrea să-i spună.

— Am fost, zice el, cătană şi-mi place să petrec fără ca nevasta să ştie şi să poată prinde de veste.

— Aşa, singur?

10 Petrea zâmbeşte şi se uită împrejur, ca nu cumva să-l auză cineva.

— Cine dracu' petrece singur când vrea să-şi petreacă fără ştirea nevestei 1 Aşa, cu câte un prieten care nu vrea nici el să-l ştie nevasta cu cine-şi petrece.

15 Notarul era foarte mirat, dar nu pentru că nu l-ar fi înţelegând pe Petrea, ci pentru că abia acu îl înţelegea. Care va să zică, asta era treaba în care umbla el atât de adeseori prin partea locului, el şi femeile alese pe sprânceană care se iveau din când în când prin 20 sat, nimeni nu ştia de unde şi pentru ce.

Iar omul e nemernic, asta o ştia Petrea.

Gam cu voie, cam fără voie, cam împins, cam din chiar a lui pornire, domnul notar ar fi voit oarecum să-l poftească Petrea şi pe el, ca să petreacă împreună 25 un ceas bun aşa, ca să nu ştie nimeni; Petrea însă nu l-a poftit; nu era băiat de ieri, de alaltăieri; putea să vie şi nepoftit, să umble aşa, ca din întâmplare, prin preajma morii; vorba era numai să ştie când anume şi în ce fel, iar asta i-a spus-o Petrea aşa, ca şi când l-ar 3 O fi scăpat gura.

— Aşa, marţile şi sâmbetele, când mă întorc de la târg, plec mai devreme, mă abat din drum şi mă întorc mai târziu, nu-i vorba, nu totdeauna. Dar vorba asta între noi rămâne.

3 5 Între ei a şi rămas.

Aşa, în pripă, nici n-ar fi avut notarul cui să i-o spună, deşi petrecerile din moara părăsită nu-i mai ieşeau din cap.

Erau ceva cu totul deosebit aceste petreceri; felul, şi

locul, şi timpul, şi prilejul, tăinicia, în sfârşit, 40 toate erau atât de nemaipomenite, încât mai ales serile notarul parcă vedea cele ce se petrec la moară şi în mai multe rânduri s-a ivit în mintea lui gândul de a-l opri pe Petrea.

Sâmbătă notarul era neastâmpărat şi seara abia5 abia se mai putea stăpâni. Îi venea să se pună călare şi să plece. Într-un ceas putea să fie la moară. N-a făcut-o însă aceasta.

Marţi după-amiazăzi el a plecat într-unul din satele vecine, ca să se întoarcă seara.

10 Din drum nu se vedea nici foc, nici fum, nici lu' mâna la moară; era întuneric şi pustiu. Se putea însă ca obloanele să fie închise, se putea ca despre pădure să se vază lumina.

El descălecă, îşi duse o bucată de loc calul de frâu.

15 îl împiedică apoi şi se apropie singur de moară.

Prin crăpăturile obloanelor din ferestrile despre pădure străbătea lumina, dar nu se auzea niciun zgomot. Era oare aici Petrea? cine era aici? unde era calul lui Petrea?

20 în faţa morii era o şură dărăpănată, adăpost pentru carele oamenilor ce veneau la moară. Timp de vreun ceas notarul a stat în şură, cuprins de un fel de fierbinţeli, dar n-a intrat, n-a făcut zgomot, îi era parcă frică, din când în când îl cuprindea groaza.

25 Sâmbăta viitoare el trecu prin amurg, călare, înspre pădure.

Auzind trompetele calului, două femei tinere şi bine gătite ieşiră din uşa morii.

Credeau, se vede, că e Petrea.

30 Pe notar îl trecu un fel de junghi prin toate vinele.

Petrea fusese sâmbăta trecută pe aici, marţi n-a fost, nu-l aşteptau nici astăzi, era prea târziu – când venea, venea mai devreme.

— Şi nu vă e frică aşa singure?

35 – De cine să ne fie? Zidul morii e de piatră, fere strile au zăbrele de fier şi uşa e ţeapănă şi are drug, apoi nici cu mâna goală nu suntem.

Notarul îşi căuta de drum, ca omul ce umblă în treburile lui. N-avea însă nicio treabă. Trecu dar

40 râuleţul, apucă drumul ce trecea prin pădure la deal şi peste vreo jumătate de ceas se întoarse.

15 – Opere, vol. V – I. Slavici 225

Când sosi iar la moară, unul dintre obloanele despre pădure se crăpă, apoi se deschise de tot, şi nu e lucru mai adimenitor ca o fereastră luminată, în care se iveşte o femeie tineră, ca să vază cine trece pe aici, pe la acest loc pustiu.

El intră.

Înspre miezul nopţii, după ce notarul plecă şi se stinseră luminările în moară, Petrea se coborî tiptil din podul şurii şi tot pe nesimţite, cum venise, se depărtă pe poteca ce trecea dealul spre birtul din cealaltă vale, cale de vreo jumătate de ceas.

III

Să zici că era făcătură!

Marţile şi sâmbetele treceau, şi Petrea Surdului nu mai venea pe la moară decât aşa, cam la două-trei săptămâni o dată, când se întâmpla ca notarul să nu poată veni el.

Venea însă Petrea în podul şurii, numai că nu-l ierta firea să se coboare mai-nainte de a se fi depărtat omul lui.

Dar cum, Doamne, ar şi îl putut să-l ierte firea, când se simţea atât de bine nainte de a se fi depărtat omul lui?

Dar cum, Doamne, ar şi îl putut să-l ierte firea, când se simţea atât de bine în pelea lui ştiindu-l pe notar în moară! Petrea nici că avea însă de ce să se coboare. Ce voia el cu notarul? Voia să-i strice casă, şi ca să i-o strice cât mai din temei, trebuia să-l lase să vie cât mai des şi să petreacă cât de mult la moară, pentru ca apoi să-l prinză o dată şi să-l batjocorească, fiindcă l-a găsit la ibovnica lui, nu la nevasta, ci la ibovnica lui. Dacă n-ar fi venit notarul la moară, l-ar fi pândit poate toată viaţa lui şi nimic nu i-ar fi făcut; acum păcatul lui i-l dăduse legat, şi cu cât mai des venea la moară, cu atât mai rău se lega.

„Aşa ai vrut tu să faci cu nevasta mea, zicea Petrea

când îl vedea intrând. Dar n-ai putut”, adăuga apoi şi se tăvălea mulţumit pe finul uscat ce mai rămăsese în podul şurii.

Era parcă împăcat, ba adeseori îi era ca şi când prea cu prisos şi-ar fi răzbunat.

5 Când pleca însă notarul, îi părea rău lui Petrea că nu s-a coborât, iar când se întâmpla ca el să nu vie, îşi punea tare de gând că n-o să-l mai ierte.

Şi dacă nu s-ar fi temut că o să i se urască de la o vreme notarului, l-ar fi lăsat mereu să vie, fiindcă 10 omul cu anevoie se hotărăşte, mai ales când nu ştie dacă poate ori nu să facă tocmai aşa cum îşi pune de gând. Şi parcă se temea Petrea de cele ce ar putea să facă atunci când s-ar vedea el singur cu omul lui.

Avea la dânsul cheia de la uşa din dos, încât nu 15 mai era nevoie să bată la uşa din faţă; putea să-l apuce fără de veste, ca şi cum ar fi căzut din cer, năprasnic, încât să nu-şi mai poată veni în fire.

Nu dormise bine, avuse vreo supărare, i se schimbaseră gândurile, ce-o fi fost, ce n-o fi fost, destul că i 20 se părea acum prea puţin să ştie pe notar, să-l ştie numai în moară. Voia să-l şi vază, şi cheia nu-i mai dădea pace.

Notarul şedea la masa aşternută, şi mânca din mâncările lui Petrea, şi bea din băuturile lui Petrea 25 când Petrea se ivi de unde nimeni nu-l aştepta, încuie uşa în dosul său, apoi se duse să ia cheia de la cealaltă uşă.

Notarul şi cele două femei încremeniră.

Petrea era de felul lui om posac, tăcut şi dârz, încât 30 era destul să-l fi văzut o singură dată, pentru ca să ştii, că nu te poţi târgui cu el. Astă dată el era mai posac, mai tăcut şi mai dârz ca alte dăţi.

— Acum voi vă curăţiţi de aici – le zise el celor două femei – şi vă duceţi să-i trimiteţi notărăşiţei

35 vorbă că noi am rămas singuri aici şi că trebuie să vie să-şi scape bărbatul.

— Ce vrei cu mine? întrebă notarul.

Petrea descuia uşa din faţă, le făcu femeilor înc-o

dată semn să iasă, apoi, după ce ele ieşiră, el încuie 40 uşa şi se întoarse spre omul lui.

15* 227

— Nu ştiu, îi zise, acum nu mai ştiu nici eu ce vreau. N-am însă de gând decât să te batjocoresc, ca să fii batjocorit pe toată viaţa ta, încât nevestei tale să-i fie scârbă de tine, copiilor tăi să le fie ruşine că le

5 eşti tată şi oamenii, când te întâlnesc, să strige: „Iacă ticălosul pe care Petrea Surdului l-a batjocorit fiindcă l-a găsit la ibovnica lui”.

— Şi cum vrei să mă batjocoreşti? – întreabă iar notarul.

10 Petrea zâmbi.

— Nu ştiu nici eu, răspunse el. Ştiu numai că am să te chinuiesc. Mai întâi şi mai întâi n-o să ieşi de aici până ce nu vor veni oamenii să te scoată. Dacă nu vor veni noaptea aceasta, te ţiu mine toată ziua.

15 te ţiu poimâine, te ţiu cât îi putea trăi, ca să mă desfătez de chinurile tale, dar nu-ţi fac nimic decât atunci când oamenii vor începe să bată în uşă. Până atunci stăm de vorbă, bem împreună, petrecem ca doi prieteni, adaose el râzând.

20 – Iar atunci?

— Atunci!? Mai ştiu şi eu? Le spun că eşti un ticălos, care-ţi înşeli nevasta şi umbli pe la ibovnicele altora, te sluţesc, îţi tai nasul ori urechile, îţi fac cu cuţitul o crestătură în frunte, dacă-mi vine poftă, îi

25 dau foc morii, nu ştiu nici eu ce să mai fac, nu ştie nimeni ce are să facă peste un ceas, ori mâne, ori poimâine.

Notarul începu să tremure.

— Nu ar fi oare mai bine să ne înţelegem? zise el

30 sfios.

Petrea se uită lung la el.

— Sunt eu om cu care poate cineva să se înţeleagă? întrebă el, oarecum mirat.

Notarul simţea că nu e Petrea om cu care te poţi

3 5 înţelege şi într-o clipă i se iviră în minte toate

cele ce i se puteau întâmpla. Zicea că are să-l sluţească. Da! Omul acesta putea, el putea să-i taie urechile, ori nasul, şi nu mai rămânea îndoială că are să facă ceea ce a zis o dată. În zadar erau toate: omul acesta era

40 întocmai ca fiara necuvântătoare, pe care nimic nu o poate abate de la pornirea ei fiindcă nu poate să înţeleagă. Dar ceea ce îi era mai grozav era batjocura, gura lumii, scârba nevestei sale, ruşinea copiilor săi. El nu mai era om între oameni, nu mai putea parcă să trăiască după ce va fi scăpat din moară şi-i venea să 5 se repează la Petrea, să-şi adune toate puterile şi să facă o încercare deznădăjduită: „Ori eu ori cât” Se uita însă la Petrea şi vedea că toate sunt degeaba.

— Ce te uiţi aşa la mine 1? grăi Petrea. Nu mă vezi? urmă apoi, ridicându-şi braţele. Nu poţi să-mi faci

10 nimic. O iau lupta şi cu doi, şi cu trei, şi cu patru ca tine, şi dacă nu rămâi liniştit, îţi leg mâinile în spate, ca nu cumva să mă superi ori să te repezi – Doamne fereşte! – cu capul de zid. Îmi este scumpă viaţa ta; nu mi-ar mai preţui nimic a mea dacă nu m-ar ţine

15 legat de ea gândul că am să te văd sluţit, batjocorit, hulit de toată lumea.

Şi totuşi notarului toate îi părea neadevărate, oarecum peste putinţă, un fel de vis numai, iar nu în aievea petrecute. De ce adică?!

20 Deodată el tresări şi faţa i se făcu galbenă ca ceara.

— O! – zise ca trezit din somn – ăsta e lucru vechil Acum ştiu de ce ai cumpărat tu moara. Asta e de pe timpul când tu erai dus în cătănie, de când cu Floarea.

25 Petrea se cutremură.

— Ce e cu Floarea? întrebă el încet.

— Tu ştii ce a fost cu ea; ţi-a spus ea; ea te-a pus la cale.

Petrea se dete înapoi un pas, apoi încă un pas.

30 apoi se opri şi privi turbat la omul lui.

— Ce ecu Floarea!? strigă apoi. Sărac de maica mea, cine te-a pus să vorbeşti de ea!? răcni el şi porni încet

înainte. Nu vreau! răcni iar şi apucă pe notar el singur nu ştia cum, destul că-l apucase şi-l ţinea şi răcnea.

3 5 în vreme ce bietul om zbiera în moara părăsită la loc pustiu cum zbeară porcul ce-şi simte cuţitul la gât.

Ai fi crezut că lumea întreagă are să alerge în auzul acestui zbieret ca să-l scape, dar nimeni nu alerga, fiindcă nimeni nu putea să-l audă.

40 în cele din urmă strigătul slăbi şi bietul om gemea numai.

— Zbiară! – răcni Petrea – că vreau să te aud zbierând. Zbiară! – strigă iar, încleştându-şi ghearele în coastele lui – c-am zbierat şi eu destul fără ca să mă fi auzit cineva.

5 El însă nu zbiera ci gemea numai, tot mai din greu, mai înăbuşit, mai înecat de sângele ce-i năvălea pe gură şi pe nas.

Iar Petrea nu mai ştia ce face; un singur gând îl stăpânea; că omul care geme a vorbit chiar acum, 10 chiar aici de nevasta lui, de muma copiilor săi, că omul acesta i-a stricat viaţa.

Când oamenii din sat au sosit la moară ca să-l scape pe notar, ei au găsit moara deschisă şi o baltă 15 de sânge închegat într-un colţ al ei.

Ce s-a făcut notarul? Ce s-a făcut Petrea Surdului?

Asta numai codrul de la hotar o ştie, iar codrul tace şi-şi scutură frunza, să acopere leşurile ascunse în el, ca nimeni să nu le stropească cu apă sfinţită, 20 nimeni să nu le îngroape în pământ sfinţit.

ANGHEL

Mare frumuseţe de om! Nu înalt, dar cu umerii laţi, cu gâtul gros, cu pieptul ieşit, cu braţele vânjoase şi ţeapăn în toate încheieturile, el mai avea şi 5 obrajii rotunzi şi rumeni, ochii croiţi din plin, buzele cam cărnoase, dinţii albi, mustaţa scurtă şi groasă şi părul creţ şi gângăvea când se supăra: era destul să-l vezi ca să înţelegi de ce îi ziceau ceilalţi „Bivolul”.

Luasem în antrepriză zidirea unei fabrici de spirt 10 şi-mi petreceam zilele pe schelă şi îmbărbătându-i pe

oameni la lucru, şi dându-le din când în când îndrumări, ca să-şi facă fiecare mai cu spor treaba.

— Lasă-mă, ciocoiule – îmi zise într-una din zile Anghel – c-am mai făcut-o eu asta şi ştiu cum

15 s-o fac.

Am tăcut, căci mi-am dat seamă că el avea dreptate. Nu era în adevăr nevoie nici să-l îmbărbătezi la lucru, nici să-i spui cum are să-şi facă treaba, căci din ale lui nu puteai să-l scoţi. 20 Trebuia să sap pentru fabrică şi un puţ şi-mi făcusem socoteala că am vreo patruzeci şi şase de metri până la nivelul Ialomiţei, care se afla la depărtare de vreo două sute de metri. „Şi dacă nu găsesc destulă apă?” îmi ziceam adeseori şi-i ispiteam pe oameni 25 dacă e ori nu apă multă prin puţurile de prin apropiere.

— Eu, ciocoiule, îmi zise Anghel, aş aduce-o, dacă ar fi după mine, chiar din Ialomiţa.

N-am avut decât să-mi dau seamă despre căderea albiei ca să mă încredinţez că are dreptate omul acesta, care crescuse prinzând peşte în Ialomiţa. Aşezând un canal de olane pe o lungime de 1 200 metri, pu5 te-am să aduc apă din Ialomiţa.

Anghel şi încă vreo câţiva au luat asupra lor săparea şanţului cu 40 bani de metru.

Era învederat că nu mai avea nevoie nici să-i îmbărbătez, nici să le dau îndrumări: treaba lor era 10 cum îl sapă şi cât înaintează pe zi. Mă duceam, cu toate aceste, din când în când şi pe la dânşii şi-mi era parcă mă strângea cineva de gât când îl vedeam pe Anghel făcându-şi treaba.

Mai întâi croia şanţul cu cazmaua, ca sfoara să-i 15 cadă la ţanc, apoi îi lăsa pe ceilalţi să sape în jos fiecare de câte o cazma, iară el se ducea-n urma lor şi curăţa şanţul până la cea din urmă fărâmiţă de pământ şi-i netezea marginile şi iar curăţea şi iar netezea.

20 – Anghele – îi zisei în cele din urmă – nu-ţi mai pierde vremea degeaba, că aşezăm olanele şi dăm iar pământul la loc.

— Aşa-i! răspunse el şi înaintă mai cu spor.

Peste puţin însă iar începu să cureţe şi să nete
25 zească: nu-i ierta firea lui păcătoasă să ţină seamă de vorbele mele.

— Bine, Anghele, dar cum ne fu vorba!? îi zisei râzând.

El se uită încruntat la mine, apoi aruncă lopata. 30 – Lasă-mă dracului, ciocoiule, grăi apoi gângăvind.

Ori îl fac cum îmi place mie, ori nu-l fac: dacă vrei lucru prost, ia-ţi paralele şi dă-le altuia.

Iar am tăcut, ba-mi era oarecum ruşine de a fi supărat pe omul acesta, care ştia să-şi facă şi din să35 părea unui şanţ o plăcere.

Ajunsesem cu zidirea la etajul al doilea şi aşezam şinele de fier pentru nişte cazane. După ce una din şinele late şi grele fusese ridicată pe scripete deasupra zidului, patru dintre oamenii mai voinici se căzneau 4 O s-o ducă, luând-o doi de un capăt şi doi de celălalt, şi s-o aşeze la loc. Fiind însă locul strâmt, silinţele lor erau zadarnice, căci numai unul încăpea pe zid.

Anghel, care mâna roata de la scripete, se uită câtva timp la dânşii.

5 – Dar nu vedeţi că nu încăpeţi? grăi în cele din urmă. Urcă repede scara şi-i dete la o parte, apoi se plecă, ridică şina, o luă pe umăr şi o duse gâfâind la locul ei. Uite-aşa se face treaba aceasta! gr & i apoi, mulţumit de sine însuşi. 10 – De! – îi răspunse Nae al Saftei – dacă tot omul ar fi bivol ca tine.

De aceea nu se supără Anghel când ceilalţi îi ziceau „bivol”, şi una după alta a luat cele nouă şine pe umăr şi le-a aşezat la loc. 15 – Bravo ţie, Anghele! îi zisei. Să mai zică apoi cineva că voi sunteţi oameni leneşi!

— Leneşi nu, dar cu minte ¡răspunse el, uitându-se cam cu coada ochiului la mine.

— Adecăte cum vine vorba asta, Anghele? îl între20 bai, zâmbind.

— Să vezi dumneata, grăi dânsul râzându-mi în faţă. Eu muncesc de dimineaţa până seara ca să câştigi dumneata cinci lei, din care-mi dai şi mie unu. Dacă

muncesc toată săptămâna, am ce să mănânc duminică, şi luni sunt

25 tot unde am fost, iar dumneata te alegi cu ceva şi te faci mai şi mai de cum ai fost. Haid să facem împărţeala, dacă nu chiar una la una, cel puţin una mie din trei, şi o să vezi ce harnici ne facem.

Râzând mi-a zis-o şi am râs şi eu, ca să nu râdă de 30 mine.

Serile, după-ncetarea lucrului, le dădeam câte o ţuică şi-mi plăcea să ţi-o împart eu şi să mai stau cu dânşii de vorbă. Anghel îşi lua şi el ţuica, dar n-o bea, ci o punea la o parte, ca s-o ieie în timpul mesei. 35 Făcea focul şi punea pentru tovarăşii săi de mămăligă, le frigea peşte sărat, le gătea din când în când câte o tocană de berbec. Una din mulţumirile mele era să-l văd mâncând îndelete, bucăţică cu bucăţică, ascultând vorbele celorlalţi, făcând pe ici, pe colo câte o glumă 40 de cele mai multe ori răutăcioasă, mai bând câte o o gură de apă, dar mult şi cu o poftă de-ţi venea să-i ceri bucata din mână.

Într-una din seri el rămase deodată nemişcat şi cu ochii ţintă la focul ce ardea în faţa lui, apoi se ridică 5 cam cu anevoie, ca să se depărteze, dar făcu şovăind câţiva paşi şi căzu ca trăsnit pe spate.

Tovarăşii lui rămaseră şi ei nemişcaţi şi privind strâmtoraţi la mine.

— Ce-i asta!? întrebai, cuprins de un fel de spaimă 10 dureroasă.

— Nu e nimici răspunse Dinu, un bătrân blajin. Aşa-i vine, aşa-l apucă câteodată. I se împăingenesc ochii, îi vine un fel de sfârşeală şi cade-n nesimţire, dară iar îi trece.

15 – Munte de om ca el! zisei eu.

— Şi om bun ca pâinea lui Dumnezeu, şi harnic, şi priceput la toate, adăugă Nae, tovarăş la bine şi la rău, de-i gata să sară-n foc pentru orişicine.

Eu mă plecai, ca să-i dau vreun ajutor, deşi nu 20 prea ştiam ce-ar fi trebuit să-i fac.

— Lasă-l, domnule! grăi bătrânul. Cu voia lui Dumnezeu sunt toate.

— Dar, întâmpinai, cum i-a venit asta? O are de mult? O avea şi-n copilărie?

25 – Bea, domnule, răspunse bătrânul, bea de topeşte pământul, cum îl vezi mâncând, aşa bea când apucă.

— Nu mai bea, întâmpină Tudor, îţi spun eu că nu mai bea, dar trebuie să aibă tot omul vreun păcat. Prea ar fi cu multe dacă n-ar avea-o şi pe asta.

30 – Cum o fi, aşa să fie, urmă bătrânul, site rog, domnule, să ai, după ce-şi va fi venit în fire, milă de el şi să te faci că n-ai văzut, că nu ştii nimic.

N-avea nevoie să mi-o ceară aceasta.

Îmi era milă de el şi mult aş fi dat să pot găsi leac 35 pentru boala lui; adeseori îmi dădeam silinţa să-l mângâi şi totdeauna îl cruţam, căci nenorocirea îl sfinţeşte oarecum pe om.

El o simţea aceasta şi nu voi uita niciodată cum îşi îndrepta ochii cei mari asupra mea, ca şi când ar 40 fi voit să-mi zică: „Să ştii că sunt gata să sar pentru tine şi-n foc, şi-n apă”.

Toamna am suspendat lucrările, mi-am regulat socotelile şi mă pregăteam de plecare, când m-am pomenit cu Anghel – spălat, ras şi-mbrăcat ca de sărbătoare.

5 – Ştiu, boierule, că eşti om bun, îmi zise, şi te bucuri când poţi să scoţi pe altul din nevoi; n-o să te supăr dară dacă te rog să-mi faci un mare bine.

— Ce e, Anghele? îl întrebai, bucurându-mă că pot să-l ajut.

10 – Să vezi, răspunse el, luând-o, cum e obiceiul românului, de departe. Tata, fie iertat, a murit de mult, abia îmi mai aduc aminte de el, şi ne-a lăsat partea lui, o casă şi patru pogoane de pământ. Mama, văduvă, săraca, a mai dus-o mult, dar a murit şi ea sunt acum 15 cinci ani. Fiindcă nu ajunsesem încă să mă însor şi n-aveam cu ce s-o îngrop şi să-i fac grijile, s-a găsit un om al lui Dumnezeu care m-a ajutat cu optzeci de lei, mulţumindu-se să-i las în chirie cele patru pogoane până ce nu-i voi fi plătit banii. 20 – Şi i le-ai lăsat cinci ani de-a rândul? îl mustrai eu.

Îţi dai tu seamă că şi-a lua banii înzecit?

— Numai dreptul şi l-a luat, întâmpină el liniştit. Vinovat sunt eu, care l-am lăsat să aştepte.

— Dar tu eşti om harnic şi cu virtute, urmai; se vede 25 că bei tot ceea ce câştigi.

El iar se uită pe sub sprâncenele lui dese la mine.

— Da! boierule, am băut, zise. Cum să nu bea omul când munceşte toată ziulica din greu şi nu are cu ce să-şi omoare foamea!? Şi-o-neacă bând, şi cu măsură.

30 şi fără măsură. Dar asta a trecut, urmă el, ridicând glasul. Sunt acum om cu rost, am nevastă, şi ce nevastă, boierule!? şi copil, ce copil!? Dac-ar fi să crăp şi nu mai beau!

— Ai copil? Băiat ori fată? Şi cum e, Anghele, bine, 35 voinic? întrebai cu oarecare sfială.

Anghel se tulbură.

— Ştiu de ce mă-ntrebi, grăi dânsul gângăvind. M-a ferit Dumnezeu să nu văd şi-n el răul de care sufăr".

— Bine, Anghele, întâmpinai eu înduioşat, nu e oare 40 leac pentru boala ta? Să vii la iarnă pe la mine, ca să te arăt la vreun doctor de cei mari.

Anghel suspină din greu.

— Dac-armaifişiasta, prea multe-ar fi, grăidânsul. Nu-i vorbă de mine, că o duc eu şi aşa, dar mă-ngrozesc de gândul c-ar putea să mă vadă şi fata, şi greu de tot

5 i-ar fi, că mult ţine la mine. Dar mă-ntorc la rugămintea mea: am adunat vara asta patruzeci de lei; mai dă-mi patruzeci, ca să-mi iau pogoanele şi să intru-n rândul oamenilor, iar la primăvară-ţi fac treizeci de zile la bina.

10 – Asta o vom vedea la primăvară, îi zisei. Deocamdată mi-e destul să te ştiu om cu patru pogoane.

Trei zile-n urmă, când am plecat, Anghel mi-a ieşit beat în cale.

— Să nu te superi, boierule, îmi zise el gângăvind

15 rău de tot. Mi-am luat pogoanele şi nu m-ar crede nimeni că mă bucur dacă nu m-ar vedea beat. Dar să ştii că-ţi sunt datornic şi cât voi trăi n-am să te uit.

Primăvara viitoare, când am reînceput lucrările, îl căutam pe Anghel printre oameni.

20 – L-a iertat Dumnezeu, grăi Dinu, bătrânul cel blajin. S-a dus acum trei săptămâni la Ialomiţa să tragă cu plasa şi, apucându-l pe ţărmure, a căzut în râu şi s-a necat.

— Bine, dar ceilalţi, care erau cu el?

25 – Cine să se pună-mpotriva voinţei lui Dumnezeu!?

O VÂNĂTOARE CU ROST

— O vânătoare de lupi!? grăi dl. Mancea, urmându-şi în toată tigna cina ce i se gătise în pripă.

Făcuse un drum de trei ceasuri şi mai bine cu tră5 sura, la aer curat şi cu coşul ridicat, şi avea multă poftă de mâncare.

— Da, boierule – îi răspunse Gostea, vechilul moşiei – s-a abătut de câtva timp pe aici o haită de lupi, care face multă stricăciune, şi dl. prefect a rân

10 duit, ca să-i stârpească, o vânătoare cu gonaci.

D-l Mancea se uită nedumerit la el.

Deşi om cam bătrâior, îşi petrecuse viaţa mai mult prin oraşe decât la ţară, unde ieşea numai când avea, ca de astă dată, să facă vreo constatare la faţa locului;

15 nu prea era dar deprins cu plăcerile vieţii de la ţară. Vânătoarea, însă, vânătoarea era una din slăbiciunile lui: avea şi puşcă cu două ţevi, şi traistă de vânător, ba se lăuda câteodată chiar şi cu câte o prepeliţă împuşcată de dânsul. Vânătoare de lupi însă n-a văzut nici

20 odată. Avocat iscusit, era mare meşter în potrivirea vorbelor şi ştia toate chiţibuşurile vieţii de la oraş, nu putea însă să-şi dea seamă cum se va fi făcând o vânătoare cu gonaci.

— Cum cu gonaci? întrebă el.

25 – E mare frumuseţe şi rar se poate vedea, îi răspunse iar Gostea, omul trăit la ţară şi vânătorul vestit. Se adună vreo douăzeci, treizeci, fie chiar şi mai mulţi puşcaşi, şi vătăşeii ridică de prin împrejurime vreo două, trei sute de săteni. Puşcaşii ies seara în pădure şi petrec noaptea la pădurărie ori stând de vorbă pe la focuri, iar în zori de ziuă se înşiruie alegându-şi fiecare 5 câte un loc potrivit, unde stă la pândă. După ce ei s-au aşezat astfel, sătenii, risipiţi în cealaltă parte a pădurii, pornesc înainte

chiuind şi dând cu ciomegele în copaci şi-n tufiş, ca să-i sperie pe lupi şi să-i gonească spre puşcaşi, cari trag în ei.
10 – Dar dacă lupii nu se sperie, ci se dau la oameni?

Întrebă dl. Mancea cam îngrijat.

— Se sperie, boierule, şi fug spre puşcaşi, îl încredinţa Gostea.

— Dar dacă puşcaşii nu-i nimeresc şi se aruncă la 15 vreunul dintre ei? întreabă iar dl. Mancea.

— De! grăi Gostea. Trebuie să-l nimerească. Cine nu ştie să tragă nu se pune în calea lupului ori îşi alege locul în apropierea vreunuia care nimereşte când trage.

— Cam primejdios lucru! grăi dl. Mancea mai mult 20 aşa, pentru sine, şi-şi urmă cina.

Primejdios, dar tocmai de aceea şi ispititor. Cu cât mai mult se gândea, cu atât mai mult îl bătea gândul să-şi pună şi el capul, ca să poată spune c-a luat parte la o vânătoare cu gonaci, c-a-mpuşcat ori a văzut, cel 25 puţin, împuşcându-se un lup.

Nu prea avea, ce-i drept, vreme pentru asemenea petreceri, căci în lumea de azi fiecare ia asupra sa sarcini pe care nici trei inşi nu pot să le poarte bine şi clipele se numără şi se măsoară; când se gândea însă 30 la noaptea petrecută în pădure, stând de vorbă împrejurul focului, când îşi închipuia cum pleacă în zori de zi să-şi aleagă locul, cum stă la pândă şi aşteaptă lupul, cum răsună chiotele gonacilor, cum se iveşte lupul speriat şi cum se descarcă focurile, când se gândea şi când 3 5 şi le închipuia aceste, nu mai ţinea seamă de multele lui treburi.

— Care va să zică, poimâine seară ieşiţi la pădure? grăi dânsul în cele din urmă.

— Da, boierule, răspunse Costea, şi dimineaţa sc. 40 porneşte goana.

D-l Mancea iar stete pe gânduri.

Perdea două zile dacă rămânea – una înainte de vânătoare şi alta la vânătoare. Nu, prea era mult.

Şi totuşi…

El era om mărunt, îndesat şi cam gras, dar se ţinea 5

încă bine, şi după ce se sculă de la masă, se plimbă câtva timp călcând apăsat, încât scârţâiau pe ici, pe colo podelele sub paşii lui.

— Şi dumneata ai mai văzut lupi? întrebă într-un târziu.

— Nu numai c-am văzut, dar am şi împuşcat vreo 10 şase, îi răspunse Costea.

Adevărul era c-a-mpuşcat doi, dar cine-a-mpuşcat doi n-ar fi adevărat vânător dacă n-ar zice cel puţin şase.

— Care va să zică, tragi bine. 15 – Aşa mi se pare.

Mare ispită!

Să te gândeşti la ce se gândea dl. Mancea, să-ţi închipuieşti ce-şi închipuia el şi să mai ştii şi că ai lângă cine să-ţi alegi locul, şi tot să mai stai pe gân20 duri?

Om al datoriei, însă, dl. Mancea era hotărât să plece îndată ce va fi făcut constatările pentru care venise, şi aşa ar şi îl făcu dacă viaţa omului n-ar atârna şi de la împrejurările în care se petrece. 25 Obosit de drum, el a dormit bine, şi ziua următoare s-a sculat cam târziu. La prânz a mâncat apoi bine, după masă se simţea cam moleşit şi iar a mai tras un pui de somn. Fără de voie dar şi astfel pe nevinovate, s-a pomenit că ziua, şi altfel scurtă, e trecută fără ca 30 el să-şi fi făcut treaba şi că e nevoie să mai steie şi mâne.

„Ce să-mi fac!? îşi zise deci. Nu-mi rămâne decât să mai stau. Pentru o zi n-o să se prăpădească lumea”.

Oamenii ca dl. Mancea ori fac un lucru cu tot rostul 3 5 lui, ori nu-l fac de loc. Dacă era dar vorba să ieie parte la vânătoarea de lupi, trebuia să-şi facă toate pregătirile. Puşcă cu două ţevi avea, şi traistă avea. Costea i-a mai căutat de prin vecini o pereche de cizme, un cuţit de vânătoare şi o scăpărătoare. Seara, când au 40 plecat la pădure, era vânător în puterea cuvântului şi nu-i mai rămânea decât să-şi facă rost de un vecin pe care să se poată răzima cu toată încrederea.

Costea-l înţelegea.

— Las pe mine, boierule, îi zise. Eu cunosc pădu5 rea şi-ţi aleg un loc de-ţi vine lupul drept în faţă.

D-l Mancea se cutremură puţin.

— Dar dumneata unde o să stai? întrebă el.

— Tot acolo, ceva mai la dreapta, răspunse Costea, şi printre noi nu scapă.

10 – Dar dac-ar fi să apuce la stânga? întrebă dl. Mancea cam cu jumătate de gură.

— Grija mea, îl încredinţa Costea, îţi găsesc eu şi din partea aceea vecin care trage tot aşa de bine ca dumneata.

15 „Fie chiar şi ceva mai bine”, grăi dl. Mancea în gândul lui.

Şi totuşi, mergând spre pădure şi urcând coasta, el era bătut de fel de fel de gânduri, căci multe i se pot întâmpla unui om la o vânătoare de lupi. Era însă 20 frumos aşa pe-nserate prin pădure şi încă mai frumos după ce au ieşit în poieniţă, unde se afla conacul de vânătoare al domnului Baldac, locul de întâlnire al puşcaşilor.

Erau aici de toate, şi de ale mâncării, şi băuturi, şi 25 cafele, şi culcuşuri pentru vreo cincisprezece inşi, masă întinsă şi paturi aşternute, încât tot să trăieşti. Cui îi mai trecea însă prin minte şi somnul, când focurile pâlpâiau la marginea pădurii şi povestirile nu se mai sfârşeau – una mai şi mai decât cealaltă. 3 O Nu degeaba sunt vestiţi vânătorii în ale poveştilor pline de haz. Stând aşa împrejurul focului, ei îşi petrec timpul spuind fiecare ce-a păţit ori ce a auzit de la alţii, păţite şi nepăţite, şi cel mai preţuit e cel ce ştie să le toarne mai cu coarne. D-l Mancea, deşi meşter 35 în potrivirea vorbelor, sta sfiicios la o parte şi asculta şi râdea din când în când cu multă poftă, dar nu se avânta, căci nu prea avea ce să spună.

Atât era destul pentru ca vânătorii cei adevăraţi să simtă că nu e-n pădure ca popa-n biserică şi să-l ieie 40 cam peste picior.

— D-le Mancea, ia mai minţi şi dumneata una, îi zise în cele din urmă dl. costică Vidră, subprefectul plăşii, un om tânăr, neastâmpărat şi bun pentru toate drăciile.

5 – O să-mi vie rândul după ce-ţi vei fi deşertat dumneata sacul, îi răspunse dl. Mancea, care ştia totdeauna să deie replica şi mai ales aici se socotea mai

presus de ceilalţi.

— Atunci o să-mbătrânim aici – răspunse unul 10 din partea cealaltă – căci sacul lui Vidră cu anevoie se deşertează.

Aşa s-a urmat toată noaptea, şi bietul de Mancea mereu era luat la ţintă, căci, de! n-avea ce să caute între oameni care nu erau de seama lui. El nu era însă 15 om care se dă cu una, cu două şi ştia să le răspundă. Abia prin crepatul zorilor de zi a-nceput să se mai moaie: se apropiaţimpul ca să-şi aleagă locul şi vecinii şi parcă auzea frunzele fâşâind sub paşii lupilor.

Gând sosi ora fatală, dl. Mancea începu parcă să 20 tremure.

— Acum linişte, grăi dl. Bordescu, un vânător înrăit, care conducea vânătoarea. Vă alegeţi cu toţii locurile, dar fără de zgomot. Eu o să le dau cânilor drumul, ca să caute urma, şi când îi veţi auzi lefăind.

25 să ştiţi c-au dat de urmă şi se porneşte din vale şi goana. Să fiţi dar cu toţii gata. Nu se trage, adăugă el, decât în lup şi vulpe: alt vânat e oprit!

D-l Mancea se trase spre Costea, razămul lui.

— Dar la stânga pe cine o să-l luăm? întrebă el, 30 cuprins de viuă îngrijare.

— Să fii liniştit, boierule, îi răspunse vechilul. Am vorbit cu dl. Vidră: mai bun vecin nici c-ai putea să găseşti.

Nu se-ndoia dl. Mancea despre aceasta, dar vână35 toarea de lupi nu e vânătoare de prepeliţe şi el tremura mai ales după ce Costea îi arătă locul în dosul unui stejar bătrân şi se depărtă la dreapta, ca să-şi ieie şi el locul.

Cu cât mai mult se depărtă Costea, cu atât mai 40 apropiată îi părea domnului Mancea primejdia, căci, de! se simţea cam singur în faţa lupului. Dar el era, la

urma urmelor, vânător cu rost, avea toate dichisurile: prinse dar inimă, trase cocoşul puştii şi înaintă vitejeşte spre stejar. Din întâmplare, însă, în drumul lui erau nişte vrejuri de mure, el se-mpiedică-n ele, căzu 5 cu faţa la pământ şi – „ponei” – puşca i se descărcă.

— Ei, comedia dracului 1 strigă dl. Vidră. Dar ne sperii vânatul I

— Cine descărcă!? strigă dl. Bordescu îndârjit.

— Linişte, domnilor I strigară deodată iar alţii 10 câţiva.

Domnului Mancea îi venea să intre în pământ de ruşine şi, ridicându-se ca pe furiş, se ascunse în dosul stejarului şi-şi puse altă cartuşă în puşcă; apoi rămase nemişcat.

15 Peste câtva timp cânii începură să lefăie, goana se porni şi puşcaşii ridicară cocoşul, toţi, afară de dl. Mancea. Era ceva nespus de fioros în lefăitul cânilor şi-n chiotele gonacilor cari se apropiau, mereu se apropiau, şi el se temea să ridice cocoşul. 20 – Gata! – îi strigă Gostea – ridică cocoşul. Vine lupul 1

Domnului Mancea îi venea să fugă; el însă nu putea să se depărteze de cei doi vecini ai lui.

Deodată el se cutremură şi ridică cocoşul: „Huşti!” 25 prin faţa lui, dar nu era lup, ci iepure. Peste puţin iarăşi „huşti!” la dreapta, o căprioară, apoi „huşti!” alt iepure şi iar altul, după aceea altă căprioară. Cu cât mai mult se apropiau gonacii, cu atât mai des se iveau afurisitele de lighioane, cari din depărtare i sc. 30 păreau lupi în toată firea şi-l băgau în răcori, însă nu putea să tragă.

„Cine dracul m-a pus să mă bag în dandanaua asta!? îşi zise el în cele din urmă, ştergându-şi sudorile. Cum m-am lăsat eu ca să fiu prostit de dobitocul acela de 35 Gostea!? Vânătoare de lupi mi-a trebuit mie!?”

Era, cu toate acestea, mulţumit c-a ştiut să se stăpânească şi n-a descărcat, ca să se facă încă o dată de ruşine.

Îi era însă destulă şi ruşinea pe care o păţise. 40 După ce gonacii s-au apropiat, era lucru lămurit că-n valea bătută de dânşii n-a fost niciun lup.

— De fost au fost – grăi unul cu răutate – dar i-a speriat Mancea descărând înainte de vreme.

Ţine-te apoi! Oamenii se duc la vânătoare ca să-şi petreacă. Niciun lup, nicio vulpe măcar! Dacă n-au 5 putut

să-şi petreacă culcând la pământ fiare, tăbărâră cu toţii asupra domnului Mancea, care râdea şi el fiindcă n-avea încotro.

Dar n-aveau timp de pierdut cu glume răutăcioase, căci domnul Bordescu dedea zor să se facă a doua goană 10 în altă parte a pădurii. Dacă n-au fost lupi aici, trebuie să fie acolo; cât mai curând dar vânătorii trebuia să-şi aleagă locurile, în vreme ce pădurarii porniră cu gonacii la vale.

Nu-l mai ardea pe dl. Mancea de vânătoarea de 15 lupi, dar se bucură că scapă cu chipul acesta de gurile rele şi se luă după Costea, călcând cu mare băgare de seamă, ca nu cumva s-o paţă din nou.

Nu mai era însă acum ca mai-nainte. Convins în fundul inimii lui că nu sunt lupi prin partea locului, 20 el nu mai tremura, nu era cuprins de fiori în auzul chiotelor şi nu se cutremura când vreun iepure ori vreo căprioară îi trecea prin faţă. Se făcuse vânător inimos şi râdea-n pumni de lăudăroşia celorlalţi.

A şi trecut şi de astă dată goana fără ca să se fi ivit 25 lupul, şi pe când ceilalţi se întorceau plouaţi spre conac, dl. Mancea îşi ţinea nasul în sus şi-i pişcă din când în când întrebând aci pe unul, colea pe altul ce face cu pielea lupului.

Cu deosebire supăraţi erau dl. Bordescu, conducă30 torul vânătoarei sterpe, şi dl. Baldac, care făcuse atâta cheltuială degeaba şi se mai simţea şi ruşinat.

— Ei – zise el, ca să-i mai înveselească pe oameni – o să facem după-prânz, aşa, mai pe-nserate, o goană pe mângâiere.

3 5 – Cum e aia? îl întrebă dl. Mancea pe Costea.

— Puşcă fiecare ce-i iese-n cale, fie lup ori vulpe, fie iepure ori căprioară, fie chiar pasăre, îi răspunse Costea, înveselit şi el.

„Dacă e aşa – îşi zise dl. Mancea în gândul lui – 40 ne prinde noaptea aici şi nu mai plec eu nici azi”.

Aşa-l ia puhoiul pe om şi-l duce de nu mai ştie unde o

să-l scoată.

Mai ales după ce s-au aşezat cu pofta lor de vânători la masa-ncăreată şi s-au pus, însetaţi cum erau, şi pe 5 băut, nu se mai gândea nimeni la ziua de mâne, şi dl. Mancea nu-şi mai făcea nicio mustrare pentru că o pierde.

Prea era multă voie bună şi prea ştiau vânătorii să spună şi să facă multe lucruri cari numai la dânşii 10 se pomenesc, şi dl. Mancea ar fi tot stat, deşi se râdea din când în când şi pe socoteala lui. Nu ştia, biet de el, că cea mai bună a rămas la urmă.

Sala mare în care era întinsă masa era, cum se cuvine, împodobită cu fiare şi cu păsări împăiate, 15 cum zicea dl. Baldac, numai din cele împuşcate aci prin apropiere, ici un lup, colo o vulpe, mai departe un râs şi o pisică-sălbatică, în cealaltă parte un mistreţ, iar pe sus vulturi, şoricari, huhurezi, sitari.

— Uite, bree! grăi Vidră. Iată şi-o dropie, şi-o 20 raţă-sălbatică, tot de pe aci de prin apropiere. Vezi dumneata, nu ştiam că prin păduri se găseşte şi asemenea vânat.

— Uite colo şi-o păturniche, îi zise altul tot în glumă. Aici păturnichile zboară din copac în copac

25 ca porumbeii sălbatici.

— Şi de ce să nu zboare dacă are aripi!? întâmpină dl. Mancea, ca să arate că ştie şi el rostul vânatului.

Vidră trase cu ochiul lui Costea, apoi peste câtva timp se furişă de la masă, pândi o clipă, ca să iapătur30 nichea împăiată, şi să iasă cu ea afară, nebăgat de nimeni în seamă.

— Uite, îi zise apoi, după ce se întoarse, aşa, mai în taină, domnului Mancea. Până la locul unde o să stăm la pândă mai e o vale şi-un deal. Noi, mai vicleni decât

3 5 ceilalţi, să ne strecurăm frumuşel şi s-o apucăm înainte, ca să fim singuri dac-ar fi să dăm peste vreun vânat.

Asta o înţelegea dl. Mancea, care ştia că-n lumea aceasta numai cu viclenia poţi să răzbeşti înainte. Îi 40 venea însă cam greu să intre în pădure numai aşa, el singur cu Vidră.

— Dar pe Gostea să nu-l luăm? întrebă dar.

— Ei, fie şi el, dar să nu prindă de veste ceilalţi, întâmpină Vidră, făcându-i lui Costea semn să iasă.

Ei îşi luară după aceea toţi trei puştile şi se depăr5 tară.

— Încet, grăi Vidră, şi fără de zgomot, ca să nu se sperie vânatul.

Înaintară deci, câteva sute de paşi, încet şi fără de zgomot.

10 Deodată Vidră se opri ca speriat şi trase cocoşul, gata de a descărca.

— Pst! şopti. Staţi pe loc.

— Ce e? întrebă dl. Mancea începând iar să tremure şi ridicând cocoşul cu mare băgare de seamă, ca

15 nu cumva să i se descarce iar puşca.

— O păturniche! răspunse Vidră. Uite colo-n copac.

Costea trase şi el cocoşul, stăpânindu-şi râsul.

Ochii domnului Mancea se-ndreptară spre copac.

20 în adevăr, sus, pe o cracă, stetea o pasăre măricică, cu capul drept în sus, nemişcată şi ţanţoşă parcă ar fi voit să zică: „Poftim, trage dacă îndrăzneşti!”

„Aida de! – îşi zise dl. Mancea când văzu că şi Vidră şi Costea ridică puştile ca s-o ieie la ţintă – 25 aşa de prost nu m-a făcut mama ca să v-o las vouă”.

Sprinten apoi cum era, le luă înainte, trase şi nimeri, de văzduhul se umplu de fulgi, dar pasărea rămase acolo, de parcă era bătută-n cui.

— Ei, comedia dracului! zise el mirat; de nime

30 rit, e nimerită; dar nici nu cade, nici zboară mai departe.

— Te pomeneşti c-o fi împăiată! grăi Vidră, râzând cu mare poftă. Auzi dumneata vânător care-mpuşcă păturniche-mpăiată de pe cracă de copac!

35 D-l Mancea rămase ca-ncremenit.

Toate ca toate, dar asta îl făcea de pomină.

Auzise el vorba că de lucruri la care nu te pricepi să nu te apuci şi popă, dacă nu ştii să cânţi, să nu te faci; o luase însă cam în glumă: acum o simţea în toată

40 puterea ei.

Ce să-şi facă însăl? La vânătoare oamenii ies ca să-şi petreacă şi toate au să şi le ierte unii altora: nu-i rămânea decât să-nghită hapul, jurând în gândul lui că la vânătoare n-o să mai îeie în viaţa lui parte.

5 – Mi-o făcuşi, asta mi-o făcuşi! zise el cu unzâmbet de tot acru. Recunosc că eşti mare meşter în drăcii. Dar – adăugă milogindu-se – între noi să rămâie; cel puţin astăzi să nu ţi-o mai spuneţi şi celorlalţi.

Ba bine că n-are să ţi-o spună! El nici nu pusese

10 la cale lucrul ca să aibă el însuşi de ce să râdă, ci ca să facă pe ceilalţi să bufnească de râs, şi din dosul copacilor de prin apropiere ieşiră la iveală câţiva care se pusese la pândă ca să vadă cum se-mpuşcă păturnichea-mpăiată de pe craca de copac.

15 S-a râs, mult şi cu poftă, s-a râs în socoteala domnului

Mancea, şi dl. Mancea n-avea încotro, râdea şi el, parcă dinadins ar fi tras în păturniche pentru ca oamenii să se înveselească.

„Dar, îşi zicea, de aici înainte n-o să mai mă prin

20 daţi”, şi băga bine de seamă la tot ceea ce face pentru ca nu cumva să mai pată vreo ruşine.

A şi sosit cu bine la locul de pândă, s-a aşezat în dosul unui copac şi-a ridicat fără de grijă cocoşul când s-a pornit goana.

25 Peste puţin iar începu să se ivească vânatul, ici un iepure, colo o căprioară, ba chiar şi-un vulpoi cu coada lungă, şi era mare frumuseţe cum se descărcau puştile când la dreapta, când la stânga.

„Da! – îşi zise dl. Mancea – asta e vânătoare.

— O adevărată vânătoare! n-am ce să zic!

Era mare frumuseţe.

Deodată un iepuroi rănit de unul dintre vânătorii de la dreapta o luă cam şchiopătând înapoi, dar dând peste gonaci, iar se întoarse zăpăcit drept spre dl.

35 Mancea. Venea ca orbit drept în gura ţevii, să-l prinză în braţe, nu alta.

— Ei, tu eşti al meu, grăi dl. Mancea cu un fel de mândrie, ridică puşca şi-l luă la ochi.

— Bagă de seamă ca nu cumva să fie-mpăiat!

— O strigă Vidră.

D-l Mancea tresări ca pişcat de-o viespe. Suflă şi-n iaurt cel ce s-a ars odată cu păsatul.

— A! pe mine nu mă mai prindeţi 1 zise şi-şi retrase iute puşca, lăsând iepurele să-şi urmeze drumul spre 5 Vidră, care-l şi culcă la pământ.

Abia acum se dezmetici dl. Mancea. „Nul – îşi zise – cât mai trăiesc pe lumea asta, la vânătoare n-o să mă mai duc”.

PRECUPEŢUL

O începuse băieţandru de patrusprezece ani, ajunsese om cu mustaţa căruntă, dar dac-ar mai fi trăit cât 5 a trăit, tot cu cobiliţa pe umăr şi-ar fi petrecut viaţa, căci altfel nu putea să se închipuiască el însuşi pe sine.

Umblau şi cu zarzavaturi, şi cu fructe, şi cu ouă, şi cu păsări, şi cu brânzeturi, ba primăverile chiar şi 10 cu ghiveciuri de flori el şi doi-trei băieţi aduşi din satul lui, şi cu anevoia s-ar fi găsit prin mahalaua de la Matache Măcelarul cineva care nu cunoştea pe Barbu Olteanul de la Piteşti, cum el însuşi îşi zicea în glumă.

15 De strigat, nu mai avea nevoie să strige, căci era aşteptat la casele lui, unde i se spunea de azi ce are să aducă mine şi mare minune ar fi fost să uite vreodată pe cineva.

Nu uita nici cât are să ieie de la fiecare şi de aceea 20 dedea şi pe credit şi se bucura dacă lua sâmbetele deodată mai mult.

După-amiazăzi, când ieşea cu fructe ori cu flori, punea şorţ cu carat, şi nu mai umbla, ci-şi căuta un loc potrivit, fie la vreo răspântie, fie pe bulevard, fie 25 în Podul Mogoşoaiei.

Frumoasă viaţă.

Dimineţile te întâlneşti ici cu un vechi cunoscut, colo cu altul şi poţi să-i faci fiecăruia câte o mică plăcere, iar după-amiazăzi stai şi te uiţi la lumea ce se străcoară prin

faţa ta, vezi şi înveţi o mulţime de lucruri şi nu-ţi pierzi timpul degeaba, căci mai şi pică totdeauna câte ceva, un leuşor, doi, destul pentru omul 5 ce se mulţumeşte cu puţin.

Era, cu toate acestea, în zâmbetul lui binevoitor, în mişcările lui molatice, în vocea lui slăbită, în ochii lui obosiţi, în întreaga lui fiinţă ceva ce te făcea să-l întrebi: „Cum o mai duci, Barbule?” „Bine, răspundea 10 el, îmbătrânesc şi eu”.

Avuse viaţă şi mai frumoasă când nu trăia numai singur, cu cei doi-trei băieţi aduşi din satul lui.

Trimitea atunci băieţii cu coşurile, iară el stetea toată ziua la ghereta ce-şi făcuse în gura pieţii, la podul 15 Dâmboviţei, în vreme ce Ana, nevasta lui, purta acasă grijă de copii şi spăla pentru boieri.

Ce era când se întorcea serile acasă şi numărau împreună cu Ana banii şi făceau socoteala câştigului? Ce era mai ales duminicile şi zilele de sărbători după20 amiazăzi, când se îmbrăcau curat, încât lumea se uita după dânşii, îşi luau copiii şi se duceau mai la dulap, mai la căişori?

Trei erau copiii, doi băieţi şi o fată, dar copii să ţi se umplă ochii de lacrimi când îi vezi, şi aveau Barbu 25 şi Ana pentru cine să ostenească şi să-şi tragă de la gură ca să adune, căci nu e în lumea aceasta nimic mai dulce decât bucăţica pe care o pui la o parte pentru copiii tăi.

Adunaseră aşa, para cu para, patru mii de lei şi 30 nu le mai lipseau decât câteva sute pentru ca să împlinească miia a cincea şi să se întoarcă apoi la satul lor, să-şi cumpere un locşor, să-şi zidească o casă şi să trăiască ei şi copiii lor ca oameni între oameni.

Degeaba, viaţă de om e numai la sat, unde oamenii 35 sunt legaţi unii de alţii ca boabele pe ciorchină. Asta o ştia mai bine decât orişicine el, care trăise atâta timp la oraş şi cunoştea toate părţile ascunse ale vieţii orăşeneşti.

S-a îmbolnăvit însă de difterie băiatul mai mare şi 4 O s-a prăpădit, iar peste cinci zile a murit şi fata, care luase boala de la el. Fie apoi de inimă rea, fie pentru că nu

mai avea zile, a murit şi Ana peste vreo trei luni, cum mor toţi oamenii, şi Barbu şi-a părăsit ghereta şi s-a întors singur cu băiatul în satul său.

Ce făcea însă el aşa singur cu un băiat de doi ani 5 la ţară? Umbla buimac şi fără de niciun rost, neştiind ce să înceapă şi mereu cu lacrămile în ochi, iar de băiat se temea, căci nu putea el să trăiască dac-au murit cei mai mari. După câteva săptămâni dar, şi-a lăsat copilul la o verişoară şi s-a întors iar la Bucureşti. 10 Tot era mai cu minte să umble cu cobiliţele încărcate de la casă la casă, făcând treaba cu care era deprins din tinereţe; să întâlnea ici cu unul, colo cu altul, mai vedea şi mai învăţa câte ceva şi-i treceau zilele.

I-au trecut aşa şi anii, unul după altul, treizeci 15 aproape. Trăia gândindu-se la viaţa pe care a avut-o şi la moartea de care nu se temea. Când primise vestea că i-a murit şi al doilea băiat, nici nu s-a mai dus să-l îngroape, ci i-a trimis verişoarei sale bani să-l înmormânteze. Îngropase el destui! Aşa numai, sările şi 20 duminica după-amiazăzi, când n-avea altă treabă, stetea şi se întreba cum i-ar fi băieţii şi fata, cum ar fi Ana lui dac-ar mai trăi, cum i s-ar fi petrecut viaţa dacă s-ar fi dus cu toţii la ţară.

Ţinea, cu toate aceste, la viaţă, căci ştie omul să-şi 25 găsească mângâiere în lume şi se făcea din ce în ce mai zgârcit, deşi n-avea nevoie să mai adune şi nu ştia ce are să facă cu ceea ce adunase.

Şi prinseseră însă copiii slăbiciunea şi se ţineau droaie după el mai ales după-amiazăzi, când ieşea cu 30 fructe. Era destul să se apropie unul de el şi să-l întrebe: „Ce mai faci, Barbule?” pentru ca să le zică tuturor a: „Ia şi ţie una”.

Cea mai mare mulţumire a vieţii lui era să stea cu copii şi mai ales cu fetiţe de vorbă şi să le spună cum 35 a avut şi el nevastă şi copii, cum îi era nevasta, cum îi erau copiii, cum trăieşte acum singur, singurel. Dacă se nimerea câte una mai prostuţă, care se înduioşa şi începea să-şi şteargă lacrămile, aşa zgârcit cum se făcuse, era în stare să-şi deşarte coşurile, şi-şi trăgea 4 O apoi de la gură, ca

să pună la loc ceea ce a dat.

Inima-l trăgea dar mai ales la case cu copii şi era mare fală pentru el să întâlnească oameni cărora putea să le zică: „De, te ştiu de când erai copil!”

Erau, nu-i vorba, şi oameni care, văzându-l aşa 5 mereu între copii, îl luau drept un fel de nebun, dar numai nebun nu e cel ce ştie să găsească în lume ceea ce se potriveşte cu firea lui.

Se poate oare ceva mai frumos decât să te duci ani de zile de-a rândul la case unde copiii îţi ies voioşi 10 în cale, iar părinţii lor te primesc ca pe un vechi şi bun om al casei!? Te ţii şi tu de cineva, ai pe cineva, iei parte la bucuriile şi la durerile altora, te ştii om între oameni.

Era, abunăoară, una dintre multe, cocoana Zinca, 15 fata plăpumarului din strada Berzii, colţ cu Matache Măcelarul. O ştia încă de fetişcană, jucase, aşa, mai pe la margine, la nunta ei. îl ştia dar şi pe cuconul Costache, bărbatul ei, încă din ziua căsătoriei lui. Le ştia copiii, unul după altul cinci, o fată, apoi un băiet, 20 ált băiet şi încă două fete. Şi multe parale luase de la casa din colţ, căci Costache era om lacom şi ştia să aleagă, deşi nu prea putea să se întindă, că zestre luase numai casă, iar la Căile Ferate, unde era în slujbă, lua la început numai 140 de lei şi nici în timp de 16 ani 25 nu s-a urcat peste 200. Erau însă două perechi de case în curte şi se strâmtorau în cele din fund ca să ieie chirie de vreo 800 lei de la cele din faţă. Şi asta însă numai la început, până ce nu li s-au sporit copiii şi nu s-au dărăpănat casele din fund. Sănătate să fie însă, 30 căci cu ea răzbeşte omul harnic prin toate nevoile, şi harnică era cocoana Zinca, cum e toată femeia care-şi iubeşte soţul şi copiii.

Prea era însă lacom coconul Costache şi se îngrăşase, încât gâfâia şi bea mereu la apă şi-a tot beut până 35 ce n-a început să slăbească şi-a căzut în cele din urmă la pat.

Biata cocoana Zinca! Toată nădejdea şi-o punea în Frosa, fata cea mare, care era de cincisprezece ani, căci Tache, băietul mai mare, umbla la gimnaziu, Nae, 40 fratele lui, era în clasa a patra la „Cuibul cu Barză”, iar

celelalte două fetiţe erau încă mici, nu ajutor, ci sarcină.

Barbu, când venea dimineţile, răsufla o dată la portiţă, apoi deschidea încet, ca să nu facă zgomot, şi 5 înainta cu băgare de seamă spre bucătărie, unde o găsea pe Frosa. Nu întreba nimic, căci era destul să se uite în ochii ei ca să ştie cum merg lucrurile în casă.

Sâmbătă, când Frosa a voit să facă socoteala săptă10 minei, ca de obicei, el şi-a ridicat coşurile şi-a plecat.

Era grăbit.

— Lasă, îi zise, că ne înţelegem cu cocoana Zinca. Ce păcate!? N-o să fug eu.

Ştia dânsul ce va să zică un bolnav la casă: dai la 15 doctor, dai la spiţer, dai şi pe altele şi în curând ajungi să nu mai ai de unde lua. Mai era apoi şi slăbiciunea lui de a lăsa să se adune, ca să ieie mult deodată.

A trecut dar şi săptămâna a doua, şi a treia fără ca să se fi înţeles cu cocoana Zinca, iar în timpul săp20 tăminii a patra a murit coconul Costache, cum murise şi Ana şi cum mor toţi oamenii.

— Aoleu 1 Bănişorii mai – grăi Barbu când văzu praporul la intrare şi nu mai îndrăzni să intre, ci-şi aşează coşurile jos, se lăsă lângă ele şi începu să se bo

25 ceaşcă.

Ar fi rămas acolo până seara, dar erau ceilalţi muşterii care-l aşteptau şi erau băieţii cărora trebuia să le umple iar pe la nouă coşurile.

Ar fi voit să se întoarcă pentru ca să-l vadă pe mort, 30 să vie la priveghi, să ieie, fie măcar şi numai aşa, pe la margini, parte la înmormântare: cine era însă el, ce îi era lui Costache ori cocoanii Zinchii ca să îndrăznească!? Abia a cincea zi a dat iar pe acolo cu coşurile pline, parcă nu s-ar fi întâmplat nimic. 3 5 – Lasă, cocoană Zincă, grăi dânsul când văduva-i ieşi cu ochii plini de lacrimi în cale. Mie să nu-mi spui nimic, că eu te ştiu de când erai fetişcană şi le înţeleg toate şi fără de vorbe. Se întâmplă. De ce-ar mai trăi omul pe lume dacă n-ar fi şi de aceste!? Să te bucuri 40 că n-ai rămas singură, ci cu casa plină de copii.

— Dar ce să fac cu ei!? se tângui dânsa, care aflase de la prietenii răposatului că n-o să poată lua pensiune mai mare decât de vreo nouăzeci de lei pe lună.

— Ce să faci cu ei!?

5 Asta era o întrebare pe care Barbu n-o putea s-o înţeleagă.

Om voinic, el se îndreptă, încât părea şi mai voinic, şi-şi trase odată cu mâna peste mustaţa mare, oarecum gata de a se avânta. 10 – Ce nu e omul în stare să facă pentru copii!? îi zise. De asta să nu te plângi! Sănătoşi să fie, că te miri cum cresc şi să fac oameni. Asta n-o ştie nimeni mai bine decât mine, care n-am altă treabă decât să mă uit la ei.

15 Precupeţ din fire, el se gândea şi la gologanii pe care avea să-i ieie. Nu o dată i se opriseră ochii asupra caselor din fundul curţii, care, deşi acum rău dărăpănate, ar fi fost destul de bune pentru el şi pentru băieţii lui. Le mai dregea şi plătea chirie puţină aici, la loc 20 minunat, în mijlocul muşteriilor săi. Mai avea apoi şi curte largă şi grădină mare în fund. Casele în care locuia cocoana se aflau la dreapta porţii, iar la stânga, unde fusese atelierul răposatului plăpumar, mai era loc pentru alte părechi de case încă mai mari. El n-a 25 îndrăznit însă să vorbească, deoarece Costache nu s-ar fi împăcat cu gândul ca mereu să-i intre şi să-i iasă prin faţa casei băieţii cu coşurile şi carele cu zarzavaturi ori cu poame. Acum însă voia să profite de strâmtoarea în care se afla văduva. 30 – Uite – urmă el trăgând mişeleşte cu ochiul – să-mi dai casele din fund, căci pentru mine şi pentru băieţi sunt destul de bune. O să le mai dreg şi-ţi dau şi chirie dacă-mi dai voie să-mi fac într-un colţ şi beciul pentru zarzavaturi. Mai ai apoi şi folosul că nu 35 eşti singură în curte şi-ţi mai fac băieţii câte-o treabă.

Cocoana Zinca răsuflă mai uşor: mai ales gândul că n-o să fie singură în curtea care acum îi părea prea de tot largă şi goală o adimenea şi-i dedea cu dragă inimă casele din fund şi fără de chirie. 40 Bine, Barbule, îi zise ea. O să socotim chiria în zarzavaturile pe care mi le dai.

— În zarzavaturi, în bani, tot acolo vine, îi răspunse Barbu, care ştia că tot el o să fie cel ce câştigă.

Nu ştie însă nimeni unde se opreşte după ce s-a pornit o dată.

5 N-ar fi crezut Barbu c-o să o scoată atât de uşor la capăt cu cocoana Zinca, şi gândul nu-i mai era la coşuri şi la muşterii, ba nici chiar cu copiii pe care-i întâlnea nu mai stătea de vorbă, ci-şi făcea mereu socoteala cât o să-l coste beciul pentru zarzavaturi şi reparatu10 rile la casele din fundul curţii.

Chiar ziua aceea după-ameazi n-a mai ieşit cu coşurile, ci s-a dus să facă măsurători la faţa locului şi să chibzuiască şi să facă socoteli.

Cu cât mai mult se gândea însă, cu atât mai rău sc. 15 încurca.

La Matache Măcelaru se întâlnesc nu mai puţin decât şapte străzi, şi pretutindeni pe la răspântii stăteau precupeţii şi cu coşurile lor, ovreii cu mărunţişuri, italienii cu bricege şi cu foarfeci, cârpacii, văcsuitorii 20 şi fel de fel de alţi oameni ce caută gologani: aici trebuie să se facă odată piaţă.

— Uite, cocoană Zincă, ce m-am gândit eu… grăi dar Barbu peste câteva zile. Fără de beci pentru zarzavaturi nu fac nicio treabă. Beci trebuie să fac şi n-am

25 făcut nicio treabă dacă nu-l zidesc şi nu-i pun acoperiş, fie măcar şi numai de trestie. Îmi mai trebuie apoi şi o cămară pentru poame. Ca să mă folosesc de acelaşi acoperiş, mi-am gândit s-o fac deasupra beciului. Dacă e aşa, de ce să mi-o fac în fundul curţii, într-un 3 O colţ ascuns? Ce-ar fi dacă ne-am înţelege să fac o prăvălioară colea lângă poartă, la stradă, în faţă loc de vânzare, în dos cămară pentru poame, iar dedesubt beci pentru zarzavaturi? Nu te mai supără nici băieţii când ies cu coşurile, nici carele care nu mai intră în 3 5 curte.

— Fă ce ştii, Barbule, răspunse cocoana Zinca, numai să ai din ce să faci.

— Păcatele mele, întâmpină Barbu, atâta tot voi fi având. Nu te uita că mă vezi aşa în cămaşă. Aveam

40 cinci mii de lei sunt acum vreo treizeci de ani, când mi-am părăsit ghereta, iar de atunci tot am adunat.

Altele sunt care-mi lipsesc mie, nu banii. Iar pentru socoteală o să ne potrivim noi. Preţuieşte locul şi de zece ori cât banii pe care îi bag în el şi-o să preţuiască peste câţiva ani înzecit ca astăzi. Ori îţi plătesc chirie 5 pentru loc şi-mi iau, când ar fi să plec, şandramaua, ori îmi socoteşti drept chirie banii pe care-i cheltuiesc şi rămâi după câţiva ani stăpână.

— Cum crezi, Barbule, grăi cocoana Zinca. Pe mine n-o să umbli să mă înşeli. 10 – Dar nici n-aş putea, cocoană, îi zise el, când le dau toate de la mine şi nu-ţi cer nimic de la mână.

Avea zor mare omul, căci pomii erau în floare şi ţinea să fie cu toate gata până ce nu ies trufandalele. Şi se înviorase iar Barbu, parcă i-ar fi înviat Ana şi 15 copiii.

Cum să nu să-nvioreze când vedea mereu în gândul lui prăvălia plină de lume, cămara pentru poame în dosul ei, podul pentru struguri deasupra ei şi beciul pentru zarzavaturi de dedesubtul ei. 20 „Am, îşi zicea, să ţin şi portocale, şi lămâi, şi smo chine, şi stafide, şi halva, şi măsline, şi brânzeturi”.

„Da! am!” zicea el şi-şi făcea planul cum are să-şi împartă rafturile şi cum are să le aşeze, ici una, colo alta, dincolo iar alta. Şi cum îşi făcea planurile, maga25 zia pe care la început şi-o închipuise ca un fel de chichineaţă, cam doi pe patru metri, se lărgea mereu, ca să încapă rafturile, încât s-a făcut în cele din urmă, când s-au început săpăturile, cinci pe şase metri, prăvălie-n toată regula.

30 „Ce faci, Barbule?” îşi zicea câteodată, dându-şi seamă că i se duc toţi banii adunaţi numai el singur ştia cum.

„Lasă să se ducă! îşi zicea însă îndârjit. În groapă cu mine tot n-o să-i duc, şi ce folos aş avea de ei dacă 35 nu mi-aş face acum cheful?”

Nici nu mai putea apoi să iasă cu coşurile.

Nu doară că n-ar fi putut să lucreze zidarii şi salahorii şi fără de dânsul, dar nu-l ierta firea să plece

când vedea bucuria copiilor, care cărau şi ei cărămizi ca să 40 se ridice cât mai curând zidirea.

„Staţii nu daţi năvală, că le vine tuturor a rândull” zicea Barbu când era hârbuit din prea multe părţi, dar nu grăbea, ci urma a-şi face treaba cu încetineala lui 5 obişnuită.

Nu e însă lucru mai nesuferit decât să aştepţi şi să vezi pe altul tacticos când tu însuţi grăbeşti de stai ca pe spini şi jăratic şi făceau mereu gură când o bucătăreasă care ţinea să-şi poată pune la timp supa la foc, 10 când o vecină care-şi lăsase copiii singuri acasă, când iar un ucenic ori o ordonanţă care se temea că mănâncă trânteală dacă întârzie prea mult.

Barbu-şi căuta de treabă şi le înghiţea toate, căci el însuşi şi le făcuse. 15 Nu-i fusese destul că se ştia om cunoscut în partea locului, ci mai bătuseră el şi băieţii toba pe la toate casele că ţine numai marfă aleasă şi vinde mai ieftin şi decât în piaţă, şi decât la coşuri, căci chirie nu plăteşte, cheltuieli are puţine, trăieşte cum a trăit tot2 O deauna şi e mulţumit să câştige câte puţin de la mulţi.

Dedea dar lumea năvală ca la pomană şi i-a mers prăvăliei în curând vestea până la gară, la capul podului, la gura Cişmigiului şi la Malmeson.

Mai ales duminicile şi zilele de sărbători până pe 2 5 la nouă dimineaţa nu mai biruia Barbu singur, ci era nevoit să-şi sporească băieţii, ca să poată opri câte unul doi dintre dânşii la prăvălie.

Se scula în zori de zi, îi încărca pe băieţi şi-i pornea cu coşurile, apoi începea cu băiatul oprit la prăvălie 30 să scoată zarzavaturile din beci, unde le ţinea peste noapte, ca să nu se veştejească.

Giur împrejur erau rafturile în care-şi împărţea marfa după fel şi după calitate, cum numai el singur ştia. În mijloc era o masă lungă şi lată pe care-şi expu35 nea trufandalele mai frumoase, mai mult pentru ochii lumii, iar zarzavatul de rând îl scotea în coşuri pe care le punea pe sub masă, prin colţuri ori printre ghiveciurile de flori la care ţinea mult.

După ce erau toate gata, răsufla o dată din greu, ca în ajunul unei lupte îndârjite, apoi deschidea prăvălia.

„Nu pune mâna! Uită-te, vezi, alege, dar nu pune 5 mâna! Nu-mi zăpăci lucrurile!”

Cu asta-şi începea ziua şi cu asta o ducea într-una până ce nu i se deşerta prăvălia.

Nu se putea împăca cu gândul că nu se obişnuieşte lumea să se astâmpere şi să nu strice rânduiala pe care 10 şi-a făcut-o el.

Degeaba! Una e ghereta pusă în gura pieţii, în care oamenii nu intră şi nu caută decât ceea ce găsesc, şi alta prăvălia deschisă în colţ la Matache Măcelarul, unde se întâlnesc nu mai puţin decât şapte străzi. Aici 15 vin şi intră fel de fel de oameni, cu fel de fel de gusturi, şi le fac toate valvârtej, de nu mai ştii unde-ţi stă capul.

— Cornuri ai, nene Barbule? întreabă un băiat.

— N-am, răspunde Barbu, fără ca să mai aibă timp de a se uita la el.

20 – Auzi prăvălie, unde nu găseşti cornuri! zice băiatul şi pleacă.

— Ei, am să aduc! strigă Barbu.

— Acadele ai? întreabă o fetiţă.

— N-am, dar o să aduc! mare lucru nu-i! răspunde 25 iar Barbu.

— Ciocoladă nu-i? întreabă una.

— Vanilie n-ai? întreabă alta.

Iar alta cere zahăr, orez, cafea, sardele, icre, măsline. Câte nu le trec oamenilor prin minte!? 30 Barbu se uită sperios împrejurul său. Nu putea el să zică şi azi, şi mâine că nu are: prăvălia e pentru lume şi neguţătoria n-o faci cum vrei, ci cum o cer nevoile oamenilor ce intră în prăvălie. Dacă l-a pus păcatele să intre în horă, nu-i rămânea decât să joace, cântând 35 mereu: „N-am, dar o să aduc! 41

Mai aducea azi una, mâne alta şi se întindea mereu neguţătoria, încât în timpul verii se făcuse în colţ băcănie în toată regula. Mergea lucrul de minune, dar nu prea făcea pentru Barbu, care nu mai era tânăr şi nu 40 ştia să

scrie şi să citească. Umblând mereu de ici şi până colo, coborând în beci şi urcând iar scările înapoi.

17 – Opere, vol. V – I. Slavici 257

se simţea adeseori obosit şi-l dureau încheieturile. Apoi adeseori se scărpina în creştetul capului şi-şi zicea cuprins de îngrijare: „Bagă de seamă, Barbule, că te încurci!” „Prea erau multe şi nu putea să şi le aducă 5 toate aminte; s-ar fi şi încurcat dar dacă nu l-ar fi ajutat Frosa, care i le trecea serile în catastif şi-i ţinea astfel un fel de socoteală, ba, când înghesuiala era de tot mare, ea îi dedea ajutor şi în prăvălie.

După-amiazăzi era lume puţină, Barbu se ducea 10 dar în Piaţa Mare, ca să vadă cum stau preţurile şi să-şi cumpere marfă. Lumea însă, aşa puţină, tot făcea gură.

— Auzi dumneata prăvălie care stă închisă tocmai când ai nevoie de ea!?

15 – Lasă, nene Barbule, îi zicea Frosa, nu închide prăvălia, că stau eu până ce nu te întorci.

O făcea cu plăcere, pentru harul lucrului; vecinele însă şi cunoştinţele şi rudele erau scandalizate.

— Auzi dumneata femeie care nu se simte, zicea una. 20 Abia i-a murit bărbatul şi uită c-a fost funcţionar şi om cu vază-n lume.

— Săracul Costache! zicea alta. N-ar avea odihnă-n mormânt dac-ar şti că fata lui e dată slugă la prăvălie.

— Trage la teapă, adăuga iar alta. Se vede că e fată 25 de plăpumar: pentru un câştig de câţiva gologani îşi batjocoreşte fata.

Se-nşeâau, căci nu era la mijloc niciun gologan. Barbu nu era om care dă şi nici prin gând nu-i trecea că ar trebui să-i deie Frosei ceva pentru că face şi ea 30 treabă în prăvălie, trece la catastif şi poartă socoteli. De ce ar fi şi avut să-i deie? Nu era slugă, ci le făcea toate pentru plăcerea ei, ca să-nve! e ceva, să nu-şi piardă timpul degeaba şi să-i fie casei de folos, căci, la urma urmelor, cu cât mai bine mergea neguţătoria, cu 35 atât mai vârtos se urca preţul caselor.

După ce au venit dar vacanţele mari, băieţii amândoi,

nemaiavând nicio treabă, steteau şi ei în prăvălie, tot pentru plăcerea lor, şi Barbu se bucura că poate să mai răsufle şi să mai steie de vorbă când se ducea 40 în piaţă, ici cu unul, colo cu altul, şi să vadă şi să înveţe câte ceva, cum era obişnuit.

Îl dureau şi acum încheieturile, mai ales când se schimba vremea.

„Se vede că nu e numai oboseala, ci şi bătrâneţea”, îşi zicea el, aducându-şi aminte de timpurile când alerga 5 pe lapoviţă cu coşurile încărcate. Tot nu se astâmpăra însă.

Avea în prăvălie scrobeală, şi albă şi albastră, şi era lucru firesc să ceară şi cărbuni de călcat cine cumpără scrobeală. Lucru mare nu era să cumpere o-ncăreă10 tură de cărbuni şi câştiga sută-n sută, căci cheltuielile nu i se sporeau.

De la cărbuni apoi până la lemne nu e prea mare săritura.

„Nu e oare păcat – îi zise într-una din zile un 15 prieten – să ai o frumuseţe de curte ca aceasta şi s-o laşi goală? De ce să nu vinzi şi lemne cu kilogramul? Poţi să le dai mai ieftin decât alţii, că nu ţi se sporesc nici cu aceasta cheltuielile”.

Barbu nu zicea nimic, dar gândul acesta îl rodea 20 şi slăbiciunea bătrâneţelor în cele din urmă, l-a[27] lăsat să fie momit. Cumpărase şi el lemne cu kilogramul şi ştia ce bine îi pare omului sărac când le găseşte ceva mai ieftin.

Acum însă tot şi-a pus cocoana Zinca piciorul în 25 prag.

Prea se-ntindea Barbu în curtea ei, parcă el ar fi fost stăpân într-însa.

Învoiala era ca el, timp de şase ani, să nu plătească nicio chirie, iar după aceea să se învoiască şi pentru 30 prăvălie, şi pentru casele din fund, cum vor putea.

„Nu vezi că te-a înşelat, cocoană!? îi ziceau concurenţii lui. Îi este uşor să vândă ieftin şi să ne sărăcească pe noi dacă nevastă n-are, copii n-are, trăieşte ca un golan şi-l mai ţii şi dumneata de pomană, ba îi mai

27 În text: s-a.

dai şi 35 copiii dumitale de ajutori?”

17*

N-ar fi ţinut, poate, cocoana Zinca seamă de asemenea vorbe, dar vacanţele erau pe sfârşite, băieţii trebuiau să meargă iar la şcoală şi dânsa n-avea din ce să le plătească taxele şi să le cumpere haine, încălţăminte, cărţi şi celelalte ce se mai cer la şcoală.

Abia acum îşi dedea dar seamă că era mai cuminte dacă se învoia cu Barbu ca abia peste zece ani să rămâie 5 dânsa stăpână şi să-i mai deie şi chirie cel puţin pentru casele din fund.

Lucrul acesta putea în gândul ei să-l facă Barbu şi acum, căci vorba fusese ca el să vândă 7 arzavaturi, poame, flori şi brânzeturi, iar el mai vindea şi altele, 10 mai era ajutat şi de copii, ba voia să deschidă şi magazia de lemne.

Pentru asta tot trebuia să plătească ceva.

Barbu să plătească!?

El se uita lung şi dus pe gânduri la dânsa.

15 III

— Să-ţi pară bine, cocoană, dacă nu-mi pare mie rău, îi răspunse el. li fi zicând că mi-e mare câştigul, că-mi ştii socotelile: cu cât mai mare e, cu atât mai mult să te bucuri, căci cu atât mai multă chirie o să

20 iei peste cinci ani.

— Peste şase, îl întrerupse ea.

— Ei bine, întâmpină el, unul e început şi ca trecut. Şi dacă merge bine magazia de lemne, mâne-poimâne te pomeneşti că vine vreunul să mă scoată cu preţ bun

— Din curte. Să zici: „Doamne, mulţumescu-ţi că s-a găsit cineva care îmi[28] ridică preţul locului”.

— Ce ştiu eu cum au să vie lucrurile peste câţiva ani? grăi cocoana Zinca. Sunt strâmtorată acum şi nu pot să aştept până atunci: uite, am să-mi trimit copiii la

3 O şcoală şi nu ştiu de unde să iau ceea ce le trebuie. O sută de lei e pentru mine acum mai mult decât o mie peste câţiva ani, după ce voi fi scăpat de grija lor.

28 În texl: ilu

— Asta e altceva, răspunse Barbu mai muiat. Ia să ne mai gândim şi să vedem cum s-ar putea potrivi

35 lucrurile ca să fie bine.

Cu cât mai mult se gândea însă Barbu, cu atât mai vârtos se îndărătnicea în gândul de a nu da nimic.

„Nu! îşi zise în cele din urmă. Cu păcatul acesta n-o să-mi încarc sufletul”.

5 îi râdea inima când îl vedea pe Tache făcând treabă în prăvălie. Se învârtea ca prisnelul, nu-i mai stetea gura, le ştia toate unde stau, nu uita nimic şi nu obosea niciodată.

„Ce o să iasă ăsta când va fi de douăzeci de ani!?” 10 îşi zicea adeseori şi se bucura în fundul inimii lui că prin el ar putea să scape şi de grijă, şi de osteneală.

— Cocoană Zincă, grăi dânsul peste câteva zile. Ştii ce mi-am gândit eu? Ca să nu mai fie vorbă, haid să facem tovărăşie şi la magazia de lemne, şi la prăvă

15 lie: eu cu capitalul şi dumneata să-mi dai băieţii şi fata, ca să împărţim câştigul în două – mult, puţin, cât o fi.

— Eu să-mi iau băieţii de la şcoală!? răspunse ea adânc jignită.

— Asta n-am zis-o şi nici nu vreau s-o zic, răspunse 20 el. Dacă-mi ceri însă chirie pentru curte, nu mai deschid magazia de lemne, căci n-aş putea să vând destul de ieftin, iar dacă ar fi să-ţi plătesc chirie pentru casă, îmi stric rostul prăvăliei, că nu mai pot să vând cu preţurile de până acum. În loc dar de a-ţi da chirie, îţi

25 fac parte din câştig, iar pentru ca partea să-ţi fie mare, dă-mi ajutorul pe care-l cer.

— Tot acele vine, întâmpină dânsa; ar trebui să iau copiii de la învăţătură.

— Ce învăţătură!? grăi dânsul. Omul nu învaţă din 3 O carte, ci trăind în lume. Răposatul jupân Neagu, tatăl dumitale, multă carte nu va fi ştiut, dar tot ţi-a lăsat locul şi casele acestea, ca să ai în ce să te razimi. Eu am învăţat încă mai puţin şi tot am ceva. Ce a lăsat însă coconul Costaclie, fie iertat? o sărăcie de pensie, 3 5 ca nici să nu mori, nici să nu poţi trăi. Fac, nu-i vorbă, şi oamenii cu

învăţătură câteodată treabă, dar nu pentru că sunt învăţaţi, ci pentru că ştiu să învârtă treburile. Fă ce vreai, cocoană, adăugă el, dar eu îţi spun că învăţătura e pentru oameni cari nu sunt buni de 40 altă treabă, ori n-au nevoie să-şi câştige muncind pâinea.

Cocoana Zinca ştia că oamenii proşti ca Barbu, cari n-au avut parte de învăţătură, numai aşa pot să vorbească şi nu se supăra, dar ţinea să meargă pe drumul ei înainte.

Nu tot aşa însă şi copiii, cari, umblând şi azi şi 5 mâne cu bani, prinseră slăbiciune de neguţătorie, şi nu rar se întâmplă că copiii vor să fie mai cu minte aecit părinţii lor. Mai ales Frosa, care o vedea pe mama ei mereu în strâmtoare şi ştia ce câştigă Barbu în fiecare zi, ar fi fost în stare să vândă gogoşi în faţa prăvăliei 10 şi încă de mult stăruia ca mama ei să ceară, ca văduvă de funcţionar, dreptul de a deschide un debit de tutun.

— geţi mai trebuie? zicea dânsa. Prăvălie ai la loc bun, rafturi ai, lumea vine fără ca să o chemi: o masă şi un scaun îţi mai rămâne.

15 – Ñu-i aşa, fată, răspundea mama. Pentru negoţătorie să cere capital.

— Ce capitali? întâmpină Irosa. Mie să nu-mi spui! Nu văd eul? N-are Barbu băgaţi nici două sute de lei în prăvălie. Toată marfa îi este luată pe credit.

20 O aduce azi, o vinde-n citece zile, o plăteşte din banii luaţi, îşi pune câştigul la o parte şi-aduce alta. Nu cumva crezi că lemnele o să le cumpere pentru magazie cu bani gata? Găseşte destule pe aşteptare. De ce să câştige numai el, când curtea e a noastră? Nu vezi 25 dumneata că ne înşală? A văzut că locul e bun şi-a cheltuit acolea câteva mii pentru prăvălie, ca să câştige îndoit şi întreit, în vreme ce noi pierdem timpul fără de niciun folos.

Băieţii trăgeau cu urechea, şi Nae zicea că trece la 30 şcoala comercială, iară Tache era cuprins din ce în ce mai mult de simţământul că el ştie destul pentru ca să ducă negoţătoria chiar mai bine decât Barbu.

Nu voia cocoana Zinca, dar o apăsau nevoile, i se ridicau copiii-n cap şi s-a dat în cele din urmă biruită. 3 5

Pornită apoi o dată, nu mai ţinea seamă de vorbele vecinelor şi ale cunoştinţelor şi ale rudelor şi nu numai şi-a luat debit, dar vindea şi ea însăşi tutun, şi chibrituri, şi timbre, şi mărci, ba toamna ar fi fost în stare să-şi deschidă şi grădina pentru mustărie, ca să vândă 40 mititei şi fleici fripte la grătar.

Iară Barbu le-nvirtea toate domol şi chibzuit ca totdeauna, pleca fără de grijă când se ducea în piaţă şi nu se supăra de loc când lumea-l lua drept slugă cu simbrie al cocoanei Zinchii. De ce să se supere când şi 5 el însuşi se simţea slugă, ce-i drept, nu a cocoanei Zinchii, dar a copiilor ei.

Nu mai umbla acum cu droaia de copii după el, căci avea copiii lui. Cei mari ca cei mari, dar erau cele mici şi mai ales Tiţa, cea mai mică, abia de trei ani, 10 care, prostuţă cum era, nu ştia să facă deosebire între om şi om, ci se uita-n ochii lui parcă ar fi ai unui împărat, şi îi şedea pe genunchi şi lmângiia şi se lăsa s-o sărute, ba îl săruta şi ea, de-i treceau fiorii şi i se umpleau ochii de lacrămi. 15 Ce i-a fost, Doamne, rânduit la bătrâneţele lui!

IV

D-l Don Delaborca, funcţionar la Ministeriul de Externe şi autor dramatic, profita de frumoasa zi de mai ca să facă, plimbându-se a-ndelete prin faţa Tea

— 20 trului Naţional, vânătoare de tipuri.

Ochii lui scrutători se opriră asupra lui Barbu, care stetea îmbrăcat în cămaşă curată la coşurile lui, unul cu căpşune mari, iar celălalt cu sparanghel gros şi fraged.

25 – Ce mai faci, nene Barbule? îl întrebă.

— Iacă stau, mă uit şi mă gândesc la ce văd, îi răspunse Barbu.

— Bine, îi zise dl. Delaborca, dară eu ştiam c-ai deschis prăvălie mare şi vestită, în care se găsesc toate

30 bunătăţile.

— Am deschis şi o avem, întâmpină Barbu, dar la prăvălie e ca la prăvălie, iar aici e ca aici. Lumea ce trece pe aici acolo nu vine, şi uite – urmă arătând la coşuri – marfa aceasta acolo n-are căutare.

35 – De ce-o ţii, dacă n-are căutare?

— S-ar putea să n-o ţiu!? Decât marfă proastă, mai bine lipsă!

— Mai proastă decât marfa ce n-are căutare!? grăi dl. Delaborca. Bună e marfa pe care o cumperi ieftin şi-o dai scump.

— Nu-i aşa! răspunse Barbu, apropiindu-se de 5 dânsul, ca să-i poată vorbi mai încet, oarecum în taină.

Mă iartă că-ţi vorbesc fără perdea, dar te ştiu de când erai copil: la negoţătorie nu te pricepi. Ce folos am eu dacă cumpărătorul nu se bucură, ci mă drăcuieşte când îmi dă banii!? Mai bine să nu-i dea! Mulţumirea mea 10 e să am marfă bună şi frumoasă, încât să-mi râdă ochii când mă uit la ea şi s-o mai şi vând ca de dăruială. Asta e negoţătoria din care te alegi cu ceva. Da! – urmă el – am prăvălie frumoasă şi pusă la loc bun, dar mi s-a făcut în câteva luni de zile nesuferită. Iau, domnule, 15 marfa cea mai frumoasă, mi-o aşez cu rost pe masă de te uiţi cu jind la ea, toţi pun însă mâna şi mi-o zăpăcesc, dar nu cumpără, fiindcă, neştiind s-o preţuiască, zic că e scumpă, deşi le-o dau ca de pomană. Slugi, ucenici, vistavoi, tot lume care cumpără pentru alţii 20 şi nu alege cu gust.

— Potriveşte-ţi şi tu marfa după lumea ce-ţi intră în prăvălie, grăi dl. Delaborca zâmbind.

— Asta nu se poate! răspunse iar Barbu. De ce mai fac negoţătorie dacă n-au şi ei pe urma ei plăcerea

25 mea!? Uite – urmă mai înviorat – stau aici şi rar se nimereşte să vând vreunuia care ia marfa cu dânsul. Mi-o cumpără şi-mi zice: „S-o duci la numărul cutare din strada cutare şi s-o dai coconiţei”. Asta e altceva. Eu mă bucur că-mi vând marfa, el se bucură c-a găsit-o, 3 O cocon iţa se bucură c-o primeşte: aşa-nţeleg şi eu negoţătoria, nu pe certate, ci pe: „Îmi pare bine!” Nici că intru de două ori în curtea în care slugile, iar nu stăpânul cumpără. Iar dacă mă duc acum cu marfa şi o văd pe coniţa că are gust la alegere, îi zic: „Pot să-ţi 35 aduc, coconită, de toate, că am prăvălie”, iar mâne mă duc cu coşul încărcat.

— Cum te văd eu – îi zise dl. Delaborca – o să porţi în

curând marfa cu căruţa.

— Ferit-a Sfântul! întâmpină Barbu. Nu sunt doară 40 neamţ, care-şi poartă franzela şi cornurile cu căruţa, nici laptagiu, care vine de la ţară. E păcat să hrăneşti un cal când poţi hrăni câţiva oameni nevoieşi.

— Dar eşti mai în câştig, şi băieţii aceia ar putea să facă altceva.

5 – Nu, se îndărătnici Barbu. Eu iau băieţi cari sunt buni de altceva. Calul vine la rând după ce nu mai găseşti oameni. Lasă-i pe băieţi să umble cu coşurile şi să adune gologani, cum am umblat eu.

— Şi cum îi plăteşti, Barbule? întrebă dl. Dela10 borca.

— Să-i plătesc, eu? Nu se poate!? răspunse Barbu. Ce folos ar mai avea dânşii dacă i-aş plăti? Le dau marfa ieftin şi o vinde fiecare cum poate, câştigă fiecare după hărnicia lui. Uite – urmă el ca în taină – am

15 tras-o pe cocoana aceea pe sfoară, ea stă cu copiii ei la prăvălie, se bălăbăneşte cu lumea şi poartă socotelile, îi mai las şi câte un băiat de ajutor, iar eu sunt boier şi-mi fac cheful, încarc marfa cea mai frumoasă în coşuri şi plec cu ceilalţi pe la casele mele, unde lu20 mea mă ştie, mă aşteaptă şi mă primeşte cu bucurie, iar după-amiazăzi vin, când timpul e frumos, şi stau aici, mă uit, văd şi mai stau de vorbă cu câte unul ca dumneata, care mă ştie de când era copil.

— Şi merge neguţătoria? îi zise dl. Delaborca, în25 duioşat.

— Ba bine că nu! răspunse Barbu. Să vezi dumneata cum se bucură cocoanele şi copiii când mă opresc cu coşurile pline la scară, cu câtă plăcere aleg, cum îmi zic: „Barbule, dragă”, cum mă poftesc să mai vin şi

30 mâne şi-mi spun ce să le aduc. Să n-ai nici nevastă, nici copii, să umbli desculţ, să rabzi de foame şi la frig, să te doară toate încheieturile şi tot să trăieşti, că ai de ce!

— Ce o să faci însă când n-o să mai poţi umbla cu 35 coşurile?

Barbu dete din umeri.

— Asta o s-o văd când o fi dacă o fi, răspunse el. Câţi oameni n-am văzut căzând morţi pe stradă!? Te pomeneşti c-o să am şi eu norocul acesta, şi atunci

4 O mi-aş face degeaba inimă rea vânturând-o de pe acum.

Nu se gândea Barbu ce o să fie, căci aceasta nu putea s-o ştie, ci la ceea ce a fost şi nu mai era şi[29] căuta din cele ce sunt ceea ce se potrivea cu firea lui.

Puţin a trecut, şi Tiţa, făcută mai măricică, a înce5 put şi ea să se simtă şi nu-i mai şedea pe genunchi, nu-l mai mângâia, nu-l mai săruta. El însă îi aducea aminte că-i şezuse odată pe genunchi şi-l mângâiase şi se bucura văzând-o cum creşte.

Se mai bucura când vedea pe cucoana Zinca alegând 10 pentru ea cea mai frumoasă parte din marfă, se bucura la nunta Frosei, se bucura când vedea pe Tache învârtind negoţătoria şi, ducând-o astfel într-o bucurie, nu-şi mai dedea, când s-au împlinit cei şase ani, seamă că nu mai are ce să caute la casa cocoanei Zinchii şi că 15 nici cu coşurile nu mai putea să umble.

— De, zicea, mult am răzbit cu coşurile pline prin lapoviţă; e timpul să mai odihnesc.

A rămas ca un fel de slugă bătrână la casă, căci, dacă e vorba, tot cam aşa stătuse şi mai-nainte, iară 20 când a ajuns de nu mai putea nici aşa, s-a dus la spital.

Degeaba erau toate silinţele cocoanei Zinchii şi ale copiilor ei că să-l oprească.

— Ce-mi sunteţi şi ce vă sunt ca să vă fiu sarcină la sfârşitul vieţii!? – îşi zicea el – şi de ce şi-au dat

25 cei ce-au făcut spitale avutul… dacă nu pentru ca oameni ca mine să aibă la sfârşitul vieţii căpătâi!?

Doctorul de la spital era şi el dintre cei ce-l ştiau din timpul copilăriei lor şi se înfruptaseră din coşurile lui.

30 – Să te duci, îi zise, să-mi faci cu cocoana Zinca socoteala, şi din cât o ieşi să faceţi un pat, două, câte s-or putea, pentru oameni ca mine.

---

29 în text: ci.

PRIETENUL MEU COSTEA

Înalt şi plin la trup, cu obrajii rotunji şi rumeni, cu ochii mari şi vioi, cu mustaţa galbănă-n spic, totdeauna cu zâmbetul pe buze, inimos şi plin de voie 5 bună, neistovit atât la masa de lucru, cât şi la petreceri, el ne înviora pe toţi când se ivea-n mijlocul nostiu.

Aşa a fost un lung şir de ani de-al îndul, iar acum, om de abia patruzeci şi nouă de ani, gârbov ca un moşneag, cu faţa zbârcită şi galbenă-verzuie, cu ochii stinşi 10 şi înfundaţi în cap, netuns şi neras, cu mustaţa căzută peste buzele veştede, ursuz şi răutăcios, el îşi ceruse trecerea la pensiune şi-şi târa cu chiu, cu vai zilele de azi pe mâne.

Avea pensiune frumoasă, şedea-n casa lui proprie, 15 lua de la alte case chirie de peste 3.000 lei pe an, era singur şi tot se temea că n-o să aibă din ce să trăiască, încât din om cu mână largă se făcuse zgârcit şi cămătar nemilos.

— Bine, ce ai? l-am întrebat într-una din zile. 20 – Nu mă-ntreba ce am, ci ce nu am, răspunse el, răstindu-se la mine. Toate le am. Nu e doctor mai de seamă pe care nu l-am consultat. Toţi îmi spun că aş fi sănătos tun, dar am căzut în o slăbiciune generală şi sunt de o nervozitate excesivă fiindcă nu mă hrănesc. 25 Eu simt însă că nu-mi funcţionează bine nici inima, nici plămânii, nici ficatul, nici rinichii, şi dacă nu sufăr de diabet, am cancer. Văzându-mă însă neurastenic, ei nu-mi spun adevărul, ci mă ţin cu minciuna, dându-mi mereu zor să mă hrănesc.

— Hrăneşte-te! am stăruit eu.

— Cum să mă hrănesc dacă stomacul nu-mi pri5 meşte nimic!? a răspuns el. Acru nu, dulce nu, sărat nu, pipărat nu, carne nu, peşte nu, zarzavaturi nu, făinoase nu, băuturi, Doamne fereşte! Cum trăiesc eu? Niţel, câte niţel lapte ori iaurt, un ou fiert, ceva compot, o felie de pine prăjită… şi-o duc aşa cum mă vezi, 10 mai mult iazmă decât om, dacă mă culc devreme şi mă scol la timp, dar tot nedormit, căci somnul meu nu e somn, ci lungă zbatere-n culcuş. Ochii lui se umplură de o văpaie pătimaşă: Nu mai merge, urmă îndârjit. Munceşti întins, suferi şi rabzi,

înduri cele mai grele 15 dureri şi mergi înainte când ştii că ai din când în când, drept compensaţiune, şi câte o plăcere ori ai de dragul cui s-o faci. De ce să fac însă eu, care n-am pe nimeni şi nu mai pot să-mi permit nicio plăcere!? Sunt acum vreo două săptămâni de zile, urmă el, am găsit, aşa, 20 trecând pe stradă, nişte scrumbii de toată frumuseţea. Am luat una. Atât, una singură, şi am dat-o să mi-o puie la grătar. Am băut la ea două pahare de vin negru, nu mai mult. Ei bine, timp de opt zile n-am mai fost om. Credeam că scap în cele din urmă şi mi-am făcut 25 şi testamentul; iată însă că iar îmi port ciolanele de ici până colo. Nu e alt leac decât să-i pun eu capăt.

Acesta e gândul statornic al neurastenicilor şi-i dădeam în tăinicia cugetului meu dreptate. Boala „incurabilă aşa ori aşa tot la moarte duce. 30 – De! îmi zise peste câtva timp d-rul Cleană, prietenul nostru, care îl căuta. Ce să-i faci!? Sunt nopţile petrecute-n plăceri, lipsa de măsură în băutură şi în mâncare, e mai ales abuzul de medicamente ceea ce i-a ruinat aparatul de digestiune şi se înţelege că toate 35 scârţâie dacă nu se poate hrăni. Ar trebui să se supună timp mai îndelungat la un regim aspru dacă e vorba să se înfiripeze. Îndată însă ce se simte întrucâtva mai bine, iar stă nopţile, iar bea, iar mănâncă, ceea ce pentru dânsul e otravă, şi pierde într-un ceas ceea ce a 40 câştigat într-o lună de zile, ba ajunge mai rău de cum a fost. Ar trebui să aibă pe cineva care-i poartă de grijă, îl ţine de scurt şi-l stăpâneşte. Aşa, de capul lui, are să se prăpădească mai curând ori mai târziu.

— De! ce să-i faci? ziceam şi eu.

Era primăvară, o zi de mare frumuseţe, când iar 5 l-am întâlnit pe Costea.

— Cum o mai duci? l-am întrebat.

— Aoleu! aoleu! mi-a răspuns el. Au mai căzut şi altele pe capul meu.

El îmi spuse că, împrumutând pe Nădescu, unul 10 dintre prietenii noştri, cu patru sute de lei, pe care acesta nu i-a plătit la timp, a fost nevoit să se judece cu el. Nădescu a murit însă-n timpul procesului şi abia văduvei

lui a ajuns să-i pună sechestru.

— Uite, îmi zise, aşase-ncurcă omul! A rămas 15 femeia cu doi copii, un băiet de vreo zece ani şi o fetiţă de vreo şase, mare frumuseţe de copii, mai ales fetiţa. Lasă că n-am ce să iau de la dânsa, dar plânge, domnule, plânge de te scoate din sărite. Am zis eu totdeauna că n-are să se căsătorească omul câtă vreme nu poate să-şi 20 asigureze, vie orişice, soţia şi copiii. Cum rămâne acum femeia aceea? copiii lui cum rămân!? Aşa-i că sunt belea pe capetele noastre?! urmă el necăjit. Greu i-o fi fost să moară; dar ce sunt eu vinovat!? Am eu mutră de om care aleargă să-i reguleze actele ca să-şi capete 25 pensioara ce le-a rămas!? gâfâi urcând scările şi tot trebuie s-o fac, căci numai aşa pot să-mi iau banii.

— Multă alergătură nu e, întâmpinai eu.

— Aş! e încurcătură mare, grăi dânsul. Abia sunt acum vreo trei ani s-a cununat cu ea ca să-şi legitimeze

30 copiii, şi ea nici nu are drept la pensiune, dar li se cuvine copiilor, şi-o scot dacă mai trăiesc. Ba li se mai cuvine şi ceva moştenire de la o mătuşă a lui şi nu mă las până ce nu ţi-o scot. Li-o scot dacă trăiesc.

Dacă trăieşte!? 3 5 Ca să trăiască, însă, omul trebuie să-şi păstreze sănătatea.

Câteva zile-n urmă, însă, el iar zăcea, zbătându-se între moarte şi viaţă.

Nu era de astă dată vreo scrumbie dată la grătar 40 ceea ce-l răpusese, dar deduse peste nişte trandafiri ce-ţi luau vederile, iară trandafirii n-au nicio noimă fără de ardei şi fără de pelinaş.

Biata de văduvă, care numai în bunăvoinţa lui se mai răzăma, a alergat cuprinsă de spaimă la bolnav 5 şi-a stat zi şi noapte la căpătâiul lui, căci e grozav lucru să fii bolnav şi să n-ai pe nimeni care să-ţi steie la căpătâiul patului.

Linica, fetiţa, nu putea să rămâie singură acasă. Stetea şi dânsa cu mama ei, mai aducea un pahar de 10 apă, mai purta papucii bolnavului, mai muta un scaun de ici până colo.

Mitică, băiatul, venea şi el când se-ntorcea de la şcoală şi făcea câte-o treabă, căra un braţ de lemne, aducea câte ceva de la băcănie ori de la farmacie. 15 Lărgime era la casa lui Costea destulă pentru toţi, iar de supărat nu-l supărau, căci vorbeau pe şoptite, umblau în vârful degetelor şi se uitau în ochii lui, ca să-i ghicească gândurile.

Într-una din zile văduva trecuse la bucătărie, ca 20 să prepare un ceai de muşeţel, şi Costea era singur cu Linica, fetiţa, care şedea într-un colţ lângă uşă, unde nu putea s-o vadă.

— Fetiţo, îi zise el încet, şezi colea pe scaun, la picioarele patului.

25 – De ce? întrebă copila.

— Ca să te văd! răspunse el.

— De ce să mă vezi? întrebă iar dânsa.

— Fiindcă-mi eşti dragă, îi zise el.

Puiul de femeie se aşază pe scaun şi rămase uitin30 du-se cu ochii ei mari în ochii lui obosiţi.

Costea se uită câtva timp la ea, apoi îi făcu semn să vie la dânsul.

Îl treceau fiori reci şi ochii i se umeziră gândindu-se la durerea de a muri când laşi în urma ta asemenea 35 copil.

„Nu, îşi zise, să nu te însori. Copii să n-ai când ştii că poţi să mori şi că pot să-ţi moară, ceea ce e şi mai grozav”.

El o mângâie apoi şi-o sărută cu sfială, parc-ar fi 40 făcând un lucru neiertat, în vreme ce ea se alipi de dânsul.

Peste câteva zile s-a înfiripat Costea şi iar a rămas în casa lui largă şi luminoasă singur, cum trăise toată viaţa lui.

Se simţea acum mai bine, dar îi era urât şi casa îi 5 suna a pustiu.

„Bietul de Nădescu! îşi zicea din când în când. Ce grea trebuie să-i fi fost lui moartea!”

Peste vreo trei săptămâni a plecat, în urma stăruinţelor lui Cleană, la Slănic, dar nu singur. Nu putea 10 un om ca dânsul să se avânte în lume aşa singur:

trebuia să fie cineva care îi poartă de grijă, îi cântă la ureche, îi mângâie Arederea şi-i ţine de urât. A luat-o dar şi pe Linica dimpreună cu mama ei, care îi ştia atât de bine toate tabieturile şi se uita la el ca la 15 mântuitorul ei şi-al copiilor ei.

Toamna, când l-am întâlnit iar, am rămas zăpăcit în faţa lui.

Nu mai era, ce-i drept, ca odinioară, plin la trup, cu obrajii rotunji şi rumeni, dar ochii iar îi erau vioi, 20 zâmbetul iar se ivise pe buzele lui, el iar se făcuse omul inimos de odinioară.

— Stai şi te uiţi şi nu mai ştii ce să zici, grăi dânsul. M-am însurat; am intrat la stăpân: aspră, dar bună stăpânire.

AMURG DE VIAŢĂ

Câte sunt pe care le-ar voi omul în tinerelele lui, dar nu le poate, câte pe care le-ar putea, dar nu le îndrăzneşte, câte de care se teme, dar nu scapă 1?

5 Dar Emil nu împlinise încă al douăzeci şi doilea an din viaţa lui.

Se cutremurase în întreaga lui fiinţă când a văzut-o întâia oară, se cutremura de câte ori o vedea şi ardea, cu toate aceste, de dorinţa de a o întâlni, ca s-o vadă şi 10 iar s-o vadă, se simţea nemângâiat c-o vede numai în treacăt şi pe furiş şi mult ar fi dat să se poată sătura o dată uitându-se la ea, fără ca dânsa s-o ştie aceasta şi fără ca alţii să prindă de veste.

Îl vedea însă şi dânsa pe el şi era-n privirea ei 15 ceva ce-l fulgera, încât îl cuprindeau ameţelile, ba-l vedeau adeseori şi alţii şi se uitau zâmbind cu un fel de răutate diavolească la el, încât îi venea bietului să fugă, cuprins de ruşine şi de spaimă.

Nu doară c-ar fi fost afară din cale sfiicios, ca 20 tinerii ce din nenorocire cresc fără ca să vie în atingere cu fete de seama lor. Nu 1 Avea două surori, una mai mare şi alta mai mică decât dânsul, le era amândurora ca un fel de păpuşă şi crescuse răsfăţat de ele şi de prietenele lor; iar mama lui, văduvă, încă tânără, nu 25 putea să-l vadă fără

ca să-i iasă lacrămile-n ochi, căci băiat ca dânsa nu mai avea nimeni, şi deştept, şi cuminte, şi duios la fire, şi frumos, încât să ţi-l pui icoană-n părete, o adevărată podoabă a omenirii.

O! se cutremura şi ea când se gândea c-o să vie, o zi ca ochii lui să se oprească pierduţi în alţi ochi, şi adeseori se întreba cuprinsă de temeri: Cine oare, cine 5 o să şi-l ia-n stăpânirel?

Avea însă Emil şi păcate.

Unul era că nu prea ştia ce să facă cu sine însuşi şi se apuca de toate şi se perdea uşor în orişice.

Mamă-sa şi surorile sale ţineau să-nveţe şi el a 40 cânta la pian. A şi învăţat, dar în curând a ajuns să fie stăpânit de gândul că el e născut muzicant şi era greu să-l mai iei de la pian.

Profesorul lui de muzică de la liceu îl încredinţa că are o voce minunată, care, cultivată, ar fi o adevă15 rată comoară. Emil cânta deci toată ziua, acompanăindu-se la pian.

Profesorul de desen însă îl încredinţa că are mult talent pentru pictură şi nu avea nevoie să-i dea zor ca să se cultiveze: când lua o dată-n mână penelul, Emil 20 uita şi mâncare, şi somn, şi nu se mai astâmpăra până ce nu-şi fixa imaginile pe pânză.

Dar compoziţiunile lui şcolare erau totdeauna cele mai bune şi nu mai încăpea nicio îndoială că el are, mai presus de toate, mari destoinicii literare. Lucru 25 firesc: simţământul pentru frumos e acelaşi şi destoinicia de a-l întrupa o are cine-l are în orişicare formă, şi vorba era numai să-şi câştige şi îndemânătăcia tehnică fie-ntr-un fel, fie într-altul; Emil voia s-o aibă-n toate felurile.

30 Mama lui însă, care se gândea la viaţa lui practică şi nu cunoştea muzică mai frumoasă decât cea ce-i suna-n ureche când îl auzea vorbind, ţinea să-l vadă avocat, care se impune şi prin înfăţişarea lui de om, asupra căruia se opresc ochii tuturora. 35 Iar în faţa mumei sale nu avea Emil voinţă: dac-ar fi sângerat, tot ar fi făcut ceea ce dorea dânsa, căci mumă ca dânsul nu mai avea nimeni în lume.

S-a nscris la Facultatea de drept, unde-şi urma studiile cu toată stăruinţa, dar făcea şi muzică, şi 40 pictură, şi era hotărât să ieie în urmă licenţa şi în litere.

SR 273

Cei trei ani pe care i-a petrecut la universitate s-au i strecurat într-o singură răsuflare: n-avea Emil nici o clipă neîntrebuinţată şi viaţa lui se desfăşura ca un, vis mereu plăcut în toate amănuntele lui.

5 Acum deodată s-a izbit de realitatea aspră şi nu mai putea să facă nimic.

Mai avea şi un alt păcat.

Copil răsfăţat, el era deprins să le aibă toate de-a gata şi din plin, locuinţa largă, curată şi luminoasă, hrană bine aleasă, îmbrăcăminte potrivită cu starea lui şi toate nimicurile de care avea nevoie pentru ocupaţiunile lui de multe feluri. Le şi avea, dar ştia că muma lui şi surorile lui îşi trăgeau de la gură, sestrâmtorau şi sufereau multe neajunsuri pentru ca să 15 i le poată da.

Îl apăsa deci greu, îl strivea chiar câteodată simţământul că nu mai poate să-şi urmeze lucrarea ca mai înainte, că, dus mereu cu gândul la copila pe care-a întâlnit-o într-un ceas rău în calea lui, s-apucă ici de20 una, colo de alta şi nu mai e în stare să scoată nimit la capăt.

I se-ntunecase oarecum deodată lumea, îşi pierduse cărarea vieţii şi nu mai ştia încotro să apuce, îşi făcea grele mustrări pentru pornirea ce, ivită năprasnic 25 în sufletul lui, îl înstrăina de muma şi de surorile lui" care acum îi stăteau oarecum în cale, se simţea om pierdut, incapabil de a-şi mai face carieră, şi, cu toate acestea, lipsea de la cursuri ori întrerupea orişice lucrare şi umbla buimac când îşi închipuia c-ar putea 30 s-o întâlnească.

„Ce-ai ajuns? ce Le faci!? 1 îşi zicea el din când în când şi o ură oarbă îl cuprindea, dar nu şi în faţa ei.

Dar Alma, copila, era nevinovată şi jertfă a propriei sale neştiinţe. 35 Ea nu se speria, nu se cutremura, dar sălta cuprinsă de o tainică bucurie când îl vedea şi era totdeauna gata să se arunce cu ochii închişi şi cu încredere

nemărginită în braţele lui.

Emil era om smead, de o statură ceva mai mult 4 O decât mijlocie, cam plăpând şi legănat în mersul lui, cu obrajii supţi, dar fragezi şi rumeni, şi cu nişte mari ochi verzi sub o frunte rotundă. Ceea ce însă mai mult ieşea la iveală în înfăţişarea lui era tăietura fină a nasului şi buzele subţiri şi pornite mereu spre un zâmbet oarecum duios. Când au început să-i mijească ’5 barba şi mustaţa, muma lui şi surorile amândouă erau cuprinse de îngrijare. Nu mai era copil, cum se deprinseseră a şi-l gândi, începea a nu mai fi numai al lor, şi le era parcă-l pierd. El se rădea dar şi-şi purta părul cam creţ, ceva mai lung, deşi nu tocmai până-n rio umeri, încât părea mai mult băietan decât om tânăr.

„Ce obraznic!” şi-a zis Alma când ochii lor s-au întâlnit întâia oară. Nimeni încă nu se uitase cu atâta îndrăzneală la dânsa.

Mama ei însă, care o-nsoţea, s-a uitat, s-a uitat ’15 înapoi, ca să-l mai vadă o dată, căci ei nu i se părea obraznic, ci uimit, şi mumele se simt măgulite când oameni care le plac se uită mai stăruitor la fiicele lor.

„Stranie simfonie!” şi-a zis Emil. 20 Dac-ar fi fost s-o judece după regulile estetice pe care le învăţase el de prin cărţi, ea era un fel de pocitanie lipsită de măsură.

O fetişcană de vreo cincisprezece ani, îmbrăcată de sus până jos în alb, cu rochia scurtă, parcă prea scurtă, şi de o simplitate oarecum aspră, şi, cu toate aceste, după mişcările ei, neastâmpărată şi zglobie. Înaltă şi subţire, parcă lungă şi mlădiată ca o şerpoaică, bălană, de tot bălană, cu faţa plină şi lungăreaţă, parcă prea lungă, cu ochi albaştri, cu gura mică, „30 parcă prea mică, cu păr bogat, mătăsos, lins pe frunte şi adunat în coade mari şi făcute colac în creştet, încât capul îi părea prea mare, ea nu păşea, mergând, ca altă lume, ci se avânta oarecum în săltate, ca cocorul pornit spre zbor. – 3 5 Era ceva neisprăvit fata aceasta, numai un început de femeie; natura e însă nesăcată în formele ei, totdeauna originală în combinaţiunile ei şi pusese atâta armonie în înfăţişarea ei,

încât te cuprindea jalea când te gândeai că e numai în treacăt aşa şi că n-o să şi „40 rămâie cum e.

18* 275

Emil dorea s-o mai vadă, ca să se dumirească de ce anume o vede cum i se pare, şi mult ar fi dat s-opoată vedea în toată tihna, stând el însuşi ascuns, ceea ce era cu putinţă numai dacă şi-o fixa nu numai în 5 gând, ci totodată şi pe pânză.

Văzând-o cu caietul de note, nu se mai îndoia că dânsa ia lecţiuni de muzică. Când, unde şi cu einer aceasta nu ţinea el s-o ştie; îi era destul că n-are decât să stea la pândă pentru ca s-o vadă iar, fie când sc. 10 duce, fie când se-ntoarce, fie şi la dus, şi l-a-ntors.

A şi stat la pândă, aşa, ca din întâmplare.

Alma, când ochii lor s-au întâlnit a doua oară, n-a mai zis că e obraznic, ci a trecut cu obrajii aprinşi înainte, ca prin dogoreala unui foc mistuitor. 15 Ar fi vrut acum şi ea să-l poată vedea stând ascunsă; o cuprindea şi pe dânsa jalea când se gândea că el n-o> să rămâie cum e.

De! se schimbă toate şi mereu să prefac în lumea aceasta.

20 Cam aşa s-au pornit lucrurile, şi pornite o dată, ele se desfăşurau repede şi din ce în ce mai năvalnic.

Se zice că dihorul, ajuns noaptea sub găinile ce dorm pe căpriori, se uită cu atâta nesaţ la ele, încât toate cad ameţite în faţa lui. Cam aşa cad în amurgul 25 vieţii băiat şi fată, unul spre altul.

El ţinea s-o vadă cum vezi o operă de artă, de pe care vrei să iei o copie, ca din întâmplare, în treacăt şi cu multă discreţiune, şi era foarte supărat că nu putea s-o găsească singură, ci fie cu muma ei, fie înso30 ţită de o servitoare.

Ea-l căuta mereu cu ochii, tresărea când îl zărea şi era încă mai supărată că nu poate să fie singură.

El îşi risipea timpul stând la pândă, dându-şi silinţa să-i facă portretul, gândindu-se la dânsa, şi sc. 3 5 întreba mereu: „Ce-ar zice mama şi surorile meler ce-ar zice dac-ar şti în ce stare am ajuns!?”

Ea şi-l vedea mereu în faţă şi nu mai avea alt gând

decât să scape odată şi singură, să fugă de ai săi şi să se ascundă cu el. 40 A venit în cele din urmă şi asta.

Emil, când a văzut-o singură, a-nceput să tremure, îi părea că mama lui, mama ei şi surorile lui aleargă care dincotro, cuprinse de spaimă, şi strigă: „Ce vrei să faci? unde o să ajungi!? ce-o să se aleagă de 3 tine şi de ea!? Fugi! nenorocitule, fugi!”

Cum să fugă însă şi unde!? Cum să poată scăpa de sine însuşi, când nemiloasa poruncă a firii îl mâna înainte, ca s-o urmărească, şi-l ţintuia când ea s-a oprit uitându-se îndrăzneaţă în ochii lui şi aşteptând ca el 80 să-i zică ceva.

El n-avea însă nimic de zis: stetea cuprins de sirimtoare, ca omul ce se pomeneşte pe neaşteptate unde n-a voit s-ajungă.

— Dumneata ce vrei cu mine? îi zise ea în cele din urmă. a5 De ce mă urmăreşti?

— Aşa numai, răspunse el, pentru plăcerea mea. Mă ocup, domnişoară, când n-am altă treabă, cu pictura şi am încercat să-ţi fac portretul.

— Portretul meu!? exclamă ea, pusă pe râs. Dar dumneata 20 nici nu mă cunoşti. Eu sunt o deşirată şi-o furtunatică, cum zice mama, şi le fac toate valvârtej: cum ai putea să-mi faci portretul când nu mă ştii şi aşa!?

Lui Emil îi plăcea fata încă mai mult.

— L-am făcut, grăi dânsul, pentru mulţumirea mea, 25 aşa cum mi te gândeam.

— Mult aş da să-l pot vedea, întâmpină dânsa.

— Un lucru cam greu, îi răspunse el, zâmbind.

— Şi de ce adică greu!? îi răspunse ea zâmbind. Nu cumva crezi că eu nu-ndrăznesc să mă duc la dumneata?

30 Greu a fost să scap; acum însă, după ce am ajuns să ies singură, fac tot ceea ce vreau. O să se mâhnească mama şi-o să-i treacă, o să mă certe şi o să mă ierte. Mă duc fără de nicio grijă când ştiu că n-am niciun gând rău şi nici nu e nimic rău în ceea ce fac. 35 Lui Emil iar îi părea că-i striga cineva la ureche:

„Fugi, nenorocitule!”

Să vie dânsa, aşa singură, la el: ce-ar zice lumea

care-i vede, şi ce-ar urma mai departe!?

— Nu e, domnişoară, nimic rău, grăi dânsul aşezat; 40 dumneata însă ai plecat, dacă nu mă-nşel, cu notele muzicale la o lecţiune: cum ai putea să nu te duci unde> ai plecaţi?

Alma se uită lung şi răzvrătită la el.

Nu cumva dânsul voia să fie mai cuminte decât ea, să-i dea îndrumări, să i se facă stăpân şi-o refuza?" asta o umilea!

— Nu te speria, domnule, că n-am să dau năvală, îi zise ea. Nu ţin să-ţi admir opera, dar te rog să mă laşi şi dumneata în pace şi să nu mi te mai am în cale, că

10 lumea ne vede şi ne ia la ochi.

Grăindu-le acestea, ea-i întoarse spatele şi-şi urmă drumul, tot avântându-se-n săltate ca cocorul pornit spre zbor.

Emil rămase uluit în urma ei: acum se simţea ei 15 umilit, un băiat prost, care se poticneşte la cel dintâi pas hotărât.

— Nici n-am să-ţi mai ies în cale! grăi dânsul în cele din urmă, apoi se-ntoarse buimac acasă.

O! ce prost era portretul! Parcă o păpuşă de lemn, 20 în care nu era nici urmă de viaţă. Unde era neastâmpărul şi mlădierea, unde firea cea îndrăzneaţă şi năvălnicia şi pornirea îndărătnică!?

El îşi luă penelul şi-ncepu să-i tragă ici o dungă, colo o umbră, dincolo o creaţă, pentru ca s-o scoată 25 cumva aşa cum o văzuse-n clipa când i-a-ntors spatele, iară noaptea s-a zbătut în culcuş, ziua următoare tot i-a ieşit plin de căinţă în cale şi se simţea nemângâiat că dânsa nu mai era singură.

Acum n-ar mai fi zis că nu-i şade bine să nu meargă 30 unde a plecat. Era cuprins de simţământul că e pornit spre peire, dar mergea cu ochii închişi înainte.

Peste câteva zile dânsa iar a potrivit lucrurile aşa ca să scape, şi acum s-a dus cu paşi grăbiţi la el.

— Ha-ha-ha! izbucni dânsa când îşi văzu portre35 tul. M-ai făcut frumoasă, dar nu vezi dumneata că aceasta e o

mumie egipteană!? Unde s-a mai pomenit portret îmbrăcat de sus până jos în alb!? Nu vezi că jacheta e largă şi acopere toate formele?

— Aşa erai, domnişoară, când te-am văzut, şi atât 40 de frumoasă cum eşti nu poate nimeni să te facă.

Tocmai această modestie a înfăţişării e cea ce fură ochii.

— Să mă ierţi, întâmpină ea, scoţându-şi jacheta, ca să-şi arate bustul. Aşa cred că vine mai bine: nu faci modelul hainei ca-n revistele de modă.

Şi lui îi mai plăcea aşa în bluza puţin cam decoltată, ba i-ar fi plăcut încă mai mult dacă şi-ar fi scos şi bluza, ceea ce dânsa ar fi fost în stare să facă în faţa pictorului. Erau însă numai ei amândoi, şi el începu să tremure când se apropie de dânsa ca să-i ajute a-şi pune iar jacheta.

— Ai multă dreptate, domnişoară, îi zise, dar eu ţin să mi-l păstrez aşa cum e. Aş face însă altul, dacă ai voi să-mi stai din când în când câte cinci minute, aşa, când te duci la lecţiune ori când te-ntorci acasă.

— Da, grăi dânsa înviorată şi-i întinse mâna. Ar fi pentru ziua mamii o surpriză minunată. Cinci minute, şi zece, chiar un sfert de ceas, mai mult însă nu, căci dumneata ştii că am să mă duc unde am plecat şi ţiu să nu mi-o mai spui dumneata.

— N-am zis-o cu răutate, domnişoară, întâmpină el şi se plecă, cum era deprins de acasă, să îi sărute mâna, cerând iertare.

Avea însă şi ea deprinderile ei de acasă.

— Ştiu, îi răspunse, dar eu tot eram foarte mâhnită.

Trăgându-şi apoi mâna, se alipi, cum era deprinsă de acasă, de umărul lui, încât era peste putinţă ca el să n-o cuprinză cu braţul şi să nu-i sărute obrazul. Lucrul acesta venea oarecum de la sine şi-ar fi fost un fel de brutalitate dacă nu l-ar fi făcut.

— Dumneata rămâi şi eu mă duc singură, îi şopti ea depărtându-se. Mâne ori poimâine vin.

Seara, târziu, Emil se plimba neastâmpărat prin casă.

„Mâne ori poimâine vin”, îi zisese ea.

Şi ce are să urmeze după-aceea? Unde o să ajungă lucrurile? Ce se alege de el şi de ea?

Era o nenorocire fără de seamăn! Biata lui de mumă şi sărmanele lui de surori! Şi mama ei!?

Strivit în cele din urmă de simţământul grelei sale răspunderi, el se aşează la masă, luă pană şi hârtie, apoi începu să scrie şi să rupă ce-a scris şi iar să scrie şi să rupă.

În zadar! în această lume mereu zbuciumată vieţuirea liniştită, curată şi senină nu e cu putinţă decât văzută-n gând.

Cum s-o spună el aceasta ca s-o înţeleagă şi cei ce n-o simt ei înşişi prin sine!?

„O să-mi rămâie din toate o amintire[30] plăcută”, îşi zise în sfârşit şi scrise.

„Mamă dragă.

Eu plec mine de aici. Nu mă mai întreba de ce, căci nu-mi este iertat să-ţi spun. Să fii încredinţată că o fac pentru binele meu şi din dragoste pentru voi. Îmi voi urma studiile aiurea, de unde vă voi scrie îndată după sosirea mea.

Vă îmbrăţişez cu dragr EmilÂL

OAIA RĂTĂCITĂ – Povestire de Crăciun – Băiet vioi, sprinten şi isteţ, el era în şcoala primară totdeauna între premianţi; după ce am trecut însă 5 în gimnaziu, a rămas în coada clasei. Se făcuse leneş, lipsea adeseori de la lecţiuni, arareori se-ntâmpla să-şi facă temele şi de obicei nu-şi prepara materia, îl iubeam, cu toate acestea, noi, colegii lui, pentru că era afectuos, ştia o mulţime de drăcii, de care 10 făceam haz, şi avea totdeauna gologani, pe care-i împărţea cu noi.

Era de sine înţeles că adeseori pedepsit, în clasa a doua a fost chiar eliminat pe timp de o lună, iar din clasa a treia a dispărut pe la mijlocul anului. Se zicea 15 c-a fugit de i s-a pierdut urma.

Anul următor am trecut de la Ploieşti la liceul „Sf. Sava” de la Bucureşti şi l-am întâlnit în câteva rânduri

30 în text: reamintire.

vânzând ziare pe la berării şi prin restaurante. Era jerpelit, încât îmi era greu să stau de vorbă cu 20 el. Mi s-a plâns o dată, de două ori că o duce rău de tot şi i-am dat când o băncuţă, când câte un leu.

Apoi nici nu l-am mai văzut, nici nu am mai auzit vorbindu-se de el, încât l-am uitat cum uiţi pe oamenii cu care ai din întâmplare legături trecătoare. 25 După vreo patruzeci de ani am fost mutat de la

Galaţi la Bucureşti şi-mi căutam locuinţă prin partea despre Filaret a oraşului, ca să fiu aproape de Vamă.

Aveam şapte copii, dintre care cel mai mare abia de curând se-nscrisese la universitate, mai ţineam şi pe soacră-mea şi trebuia să trăiesc din leafă de 420 lei, căci avere nu moştenisem şi zestre nu luasem.

5 Numai cu un fel de frică intram dar în casele care puteau să mă încapă, iar nevastă-mea îşi făcea socoteală că îi trebuie loc pentru zece paturi, bucătărie bună şi sufragerie largă şi mă ducea mereu unde nu era pentru mine. 10 „Fac economie la toate celelalte, zicea dânsa, ca să am o casă în care stau bucuros şi nu mă simt mereu strâmtorată”.

Am şi găsit una, asupra căreia i s-au oprit şi ochii, şi inima, şi gândul: cinci odăi luminoase, un iatac bun 15 lângă bucătărie, curticică potrivită, apă-n curte, canal…

— Păcat că nu e introdusă apa-n bucătărie, grăi nevastă-mea.

— O introduc – răspunse proprietarul, un om ce mi se părea un fel de neguţător mai înstărit – numai

20 casa să vă convie.

— Dacă-mi convine? grăii eu, zâmbind cu oarecare mâhnire. N-o să îmi convie însă chiria.

El se uită lung şi cu oarecare sfială la mine.

— Chiria nu v-am spus-o încă, întâmpină el. Nu 25 vă supăraţi dacă vă întreb de numele dumneavoastră.

Îi spusei numele meu.

— Acelaşi care a făcut gimnaziul la Ploieşti şi a trecut apoi la liceul „Sf. Sava”? urmă el, cuprins de-o învederată înduioşare.

30 Mă uitai lung la el, dar nu-l cunoşteam.

— Câtă chirie aţi fi dispus să daţi? stărui dânsul.

— O mie patru, cel mult o mie şase sute, îi răspunsei.

— Să fie o mie cinci sute, îmi zise el, întinzându-mi 3 5 mâna. Atâta trebuie să dai pentru mulţumirea doamnei şi vă introduc şi apa în bucătărie, şi gazul în casa întreagă.

Am rămas zăpăcit.

După poziţiunea în care se afla casa şi după cele 40 ce văzusem, chiria trebuia să fie de cel puţin două mii cinci sute.

El se apropie de mine, îmi luă amândouă mâinile şi mi se uită cu ochii umezi în faţă.

— Uită-te la mine, îmi zise. Nu mă mai cunoşti, nu-ţi mai aduci aminte de Chiriţă, ştrengarul de la

5 Ploieşti, căruia îi dădeai gologani când alerga cu ziare pe stradele Bucureştilor!?

Îl cunoşteam acum, şi dacă nu mi-ar fi fost greu de situaţiunea în care mă aflam în faţa lui, aş fi sărit să-l îmbrăţişez. 10 Era o veche şi de mult uitată datorie de dragoste pe care ţinea să mi-o achite şi nu puteam să refuz.

— Bine, dar cum ai ajuns tu aici? îl întrebai două zile în urmă, când steteam la el acasă noi amândoi la un păhar de vin.

15 – O, prin multe am trecut, răspunse el, şi mult am trebui să stăm ca să ţi le spun toate. Ţi-e destul să-ţi spun că scăparea mea a fost o groaznică nenorocire.

Îţi vei fi aducând, poate, aminte că era lapoviţă 20 pe la începutul lunii februarie, când ne-am întâlnit cea din urmă dată. Puţin timp în urmă am aflat că tatăl meu, care era casier, a fost osândit la şase ani de zile temniţă şi mumă-mea a rămas cu cele trei surori ale mele în cea mai mare mizerie. Am alergat 25 la Ploieşti, dar nu le-am găsit acolo. Se mutaseră la Urlaţi, unde viaţa e mai ieftină şi scăpau şi de sub ochii lumii.

Înţelegeam acum lacrimile pe care le vărsa mama, nervozitatea tatălui meu, rostul deselor pedepse prin 30 care el mă făcuse să fug în lume şi mă ştiam mai nemernic

decât viermele ce se zbate-n murdării. Ca să pot agonisi ceva pentru mama şi pentru surorile mele, am intrat fochist la o moară cu aburi, unde luam douăzeci de lei pe săptămână, şi, deprins odată cu mi /era, 35 trăiam cu mămăligă şi cu ceapă ca să le pot da cât mai mult celor de acasă.

Peste vară am ieşit cu două maşini la treierat şi pe una o conduceam eu, sub supravegherea şefului meu, un boem beţiv. Aşa am ajuns mecanic din ce în 40 ce mai priceput, încât patru ani în urmă luam la o fabrică din Ploieşti cincizeci de lei pe săptămână.

Tot n-aş fi ajuns însă unde mă vezi dacă n-ar mai fi intervenit şi-o altă întâmplare care a dat vieţii mele o nouă îndrumare.

Era o iarnă blindă, şi Crăciunul cădea pe luni. 5 Sâmbătă pe-nserate, după ce ni s-au făcut plăţile, am cumpărat în mare grabă fel de fel de mărunţişuri, ca să le fac celor de acasă mai plăcută sărbătoarea, între altele şi mezeluri, făină pentru cozonaci, stafide, migdale, nuci şi altele. Ţineam să plec cât mai curând, 10 ca să-i rămâie mamei timp pentru pregătire, şi pe la şase mi-am legat pachetul bine în spinare şi am plecat în voie bună.

Deşi se pornise un vânt cam aspru, nu mă îndoiam c-am să sosesc înainte de miezul nopţii acasă. După 15 ce am ieşit însă în câmp deschis, am rămas pe gânduri. A început să fulguie. Crivăţul mă bătea din ce în ce mai înteţit în faţă, iar peste vreun ceas viscolea, încât nu mai era parcă chip să răzbesc înainte, îmi venea să-mi arunc sarcina din spinare şi numai cu 20 anevoia mai eram în stare să ţin drumul, tot mai mult pierdut sub zăpadă.

„Întoarce-te", îmi şoptia parcă un glas. Era însă peste putinţă s-o fac aceasta după ce le plănuisem toate atât de frumos şi-mi închipuisem atât de viu bucuria pe 25 care o vor simţi mama şi surorile mele când voi sosi acasă.

Nici nu eram apoi om nedeprins a înfrunta nevoi şi primejdii. Din ce în ce mai des dam însă ici în şanţul de la marginea şoselei, ici în vreun troian adunat 30 de viscol şi gerul tot mai mult mă răzbea şi-mi înţepenea încheieturile.

Iară jur-împrejur era pustiu şi întuneric, încât nu vedeam nici trei paşi înaintea mea şi mergeam mai mult cu ochi închişi şi pipăind drumul cu băţul, pe care abia-l mai ţineam în mâna 3 5 amorţită de frig.

Era târziu când am dat peste o cabrioletă răsturnată în şanţ. Galul stetea rebegit la marginea drumului şi nu mai voia cu niciun chip să tragă, iar stăpânul, un domn de vreo cincizeci de ani, înalt şi cam 40 şubred, stetea şi el deznădăjduit şi nu mai ştia ce să facă.

Nu ştiu ce va fi simţit el când m-a văzut; eu însă am alergat la el ca la mântuitorul meu, căci e mare lucru să nu te vezi singur în asemenea împrejurări.

Eram acum doi şi puteam să ne ajutăm unul pe 5 altul.

Deşi cunoşteam bine drumul pe care în timp de câţiva ani l-am bătut de atâtea ori, îmi era peste putinţă să-mi dau seamă unde mă aflam. Ştiam însă că la stânga e dealul cu viile şi că trebuie să fie undeva 10 prin apropiere vreo cramă ca să ne adăpostim, căci nici înainte, nici înapoi nu mai puteam să mergem.

Am desprins dar calul, l-am luat de căpăstru şi am pornit-o la deal aşa, la un noroc. Am şi găsit o cramă, pe care eu, mecanic priceput, am deschis-o. 15 N-am durmit, se înţelege, toată noaptea, dar eram adăpostiţi şi am avut timp să ne spunem unul altuia păsurile şi să ne legăm pe toată viaţa.

D. Sihăiescu avea-n partea locului o cărămidărie. M-a luat mai-nainte ajutor, apoi tovarăş şi-n cele din 20 urmă ginere, şi toată viaţa m-am reamintit cu lacrămile în ochi şi noaptea petrecută împreună, şi bucuria cu care am fost primiţi ziua următoare eu de ai mei şi el de ai lui, ziua de Crăciun, pe care am sărbătorit-o> cu mama şi cu surorile mele la casa lui, luminată de 25 zorile unei noi vieţi.

O LIPITOARE

— O să-şi găsească şi el naşul, zise unul.

— Aş! întâmpinau alţii. Pe acela nu-l înşală nimeni!

5 Nici că s-ar fi putut lăuda cineva că l-a-nşelat vreodată, şi mulţi erau cei ce-n strâmtorările lor avuseră

daraveri cu dânsul.

Om îndesat, nu gras, ci gros, făptură de bivol, cu picioarele afară din cale scurte şi subţiri, cu capul 10 chiar şi pentru un uriaş prea mare, cu faţa lată şi colţuroasă, cu barba şi cu mustaţa ici-colea câte un fir roşcat, cu ochii mărunţi, înfundaţi în cap şi lipsiţi şi de gene şi de sprâncene, el nu se putea ivi nicăiri fără ca ochii tuturor a să se oprească asupra lui. 15 Pe deasupra-l mai chema şi Muflea.

Nu-l durea însă pe el capul nici de oameni, nici de părerile lor, căci ştia mai bine decât orişicine ce preţuieşte.

O fi luat, nu-i vorba, ceva cheag de la părinţii lui, 20 care aveau cârciumă-n gura Oborului, dar starea şi-a făcut-o din vrednicia lui de om care ştie să umble jerpelit şi să rabde de foame şi la frig ca să poată pune-n fiecare zi câte ceva la o parte. Ce fel de altă mulţumire ar mai fi putut să aibă-n viaţă un om ca dânsul, care 25 era osândit să trăiască singur pe lume!?

În tinereţele lui, când era funcţionar la Vamă, împrumuta mai pe unul, mai pe altul, totdeauna cu câte puţin, pe termin scurt şi cu camătă mică, cel mult două la sută.

În urmă s-a făcut expeditor şi se avânta şi-n daraveri mai mari, dar totdeauna sigure.

5 La vârsta de patruzeci de ani a-nceput să cumpere case, dar numai de la datornici de ai lui şi numai dacă da de chilipir, tot pe acolo prin preajma Oborului, unde se simţea acasă.

Una din casele lui mai frumoase se afla-n Podul 10 Târgului-de-Afară, mai spre Sf. Gheorghe. Jos erau două prăvălii cu destulă lărgime, iar deasupra lor un apartament de şapte încăperi, dintre care el rezervase două pentru sine, ca să aibă unde să doarmă, căci ziua şi-o petrecea prin cafenele, căutând oameni ajunşi 15 în strâmtorare, ori pe la tribunal.

Una din cele două prăvălii era închiriată de un oarecare Bartuş, neguţător de mărunţişuri, a căruia soţie, cocoana Mila, avea-n dosul prăvăliei un atelier de albituri.

Bartuş era un fel de neamţ, om foarte cumsecade, 20 care plătea regulat chiria, ţinea la curăţenie şi-şi păstra bine prăvălia şi locuinţa. Cocoana Mila însă, o moldoveancă de la Galaţi, îi făcea lui Muflea multă supărare. Lasă că-i plăcea să trăiască mereu în pui, în curcani şi-n gâşte grase şi să-şi aducă sticlele de vin 25 în coşuri, dar se mai şi gătea, ba-şi gătea şi cei patru copii, de ai fi crezut că ea stăpâneşte tot ceea ce Muflea adunase în viaţa lui de om cumpătat.

Nu-i vorba, le şedea bine, dar omul are să se gândească şi la ziua de mâine, şi-n fiecare zi-şi punea dl. 30 Muflea de gând să-i zică: „Mai stâmpără-te, cocoană, mai pune-ţi frâul”.

Nu era el însă om ca să ţie piept c-o femeie ca dânsa.

Avea drăcoaica nişte ochi şi nişte dinţi şi-un gât, ba mai avea şi multe altele de-ţi pierea graiul când în35 cepea dânsa să vorbească.

Şi-apoi ce-l privea, la urma urmelor, pe el, dacă chiria-i venea regulat şi casa era ţinută-n stare bună!?

După câţiva ani Bartuş a început să tânjească. l-o fi venit de la stomac, de la inimă, de la rinichi, de la 40 plămâni, o fi avut ceva-n sânge, destul că era mai mult bolnav decât sănătos. Nu mai mergea acum nici prăvălia, nici atelierul cocoanei ca mai-nainte, şi cocoana Mila a-nceput să-şi pună de nevoie frâu, ca să-şi poată plăti chiria, căci Muflea nu era om care ţine seamă de asemenea lucruri. 5 Rămasă, în sfârşit, femeie de treizeci şi patru de ani, văduvă cu patru copii, cu două câştiuri neplătite şi cu prăvălia aproape goală, tot nu i-a rămas decât să-i cadă lui Muflea-n genunchi la picioare.

Îi şedea bine şi-mbrăcată-n negru, avea şi acum 10 ochii, dinţii, gâtul şi celelalte, ştia şi acum să se linguşească ca o pisică, dar Muflea-şi avea rânduielele lui şi stetea buştean nemişcat. Se căia acum că nu putea să-i zică: „Nu ţi-am spus eu, cocoană!? De ce n-ai ascultat de mine!!” 15 A-ncercat-o ea şi cu lacrimile, şi cu linguşirile, ar fi fost în stare să-i sară de gât şi să-l sărute, dar el una ştia: că nu-i rămâne decât să vândă şi marfa din prăvălie,

şi mobila din casă, ca să-şi scoată chiria, dimpreună cu carnetele de-ntârziere. 20 Ce să-i facă dac-a risipit când ar fi putut să adune!?

— Bine – grăi dânsa, în cele din urmă, resignată – dar să nu mă iei răpede, ca să vând lucrurile de pomană.

Asta o-nţelegea şi el, căci era interesul lui să scoată 25 cât de mult din vânzare şi să nu rămâie cumva în pagubă.

— Să-mi dai, răspunse dar, toate condicile, ca să văd cum staţi, şi n-ai să mai cheltuieşti de aici înainte fără de voia mea. M-ai înţeles!?

Ea se pleacă cu toată umilinţa. 3 A Doua zile de-a rândul n-a mai mers apoi Muflea la cafenea, ci a tot sucit şi învârtit condicile şi-a făcut socoteli, zicându-şi când: „Hm!”, când: „De!”, când „Apoi da!” Abia acum vede el că aducea câştig bun şi prăvălia şi atelierul când era sănătos răposatul. 35 – Nu merge, cucoană – îi zise dar văduvei ziua a treia, după ce se dumerise – nu merge cum ne-am înţeles. Eu am dat bani frumoşi pe casa mea şi nu pot să mă-nvoiesc să-i strici rostul ţinând prăvălia goală. Să munceşti la atelier şi să cheltuieşti cu mă-40 sură, căci ai copii, iar acum să-mi dai poliţă pentru opt mii de lei, trei mii chiria şi cinci mii ca să mai cumpărăm marfă, ca să fie plină prăvălia, adăugă el suspinând din greu.

Cum să nu suspine când întâia oară dedea bani pe termen lung?

5 – Şi să ştii, urmă e 1 îndârjit, că eu am să port soco telile şi că nu mai iai decât ceea ce-ţi dau eu câtă vreme nu-mi voi fi scos banii şi carnetele. Am să viu toate serile să iau socoteala şi de la prăvălie şi de la atelier, şi vai de sufletul celui ce va-ncerca să mă înşele pe

10 mine.

Nu-i rămânea cucoanei Milei nici acum decât să se supună.

Ce perdea adică dacă bătrânul acesta ursuz îi purta socotelile şi-i ţinea de scurt pe vânzătorii din

15 prăvăliei?

Lucrurile au venit însă mai rău de cum şi le gândise

ea.

Om bănuitor şi prepuielnic, care se teme şi de umbra lui ca nu cumva să-l pungăşească, Muflea nu

20 venea numai serile, ca să ieie socoteala, ci stătea toată ziua-n prăvălie, ca să-şi păzească avutul. Se făcuse nu numai tovarăş, ci chiar stăpân pe toate, încât nu mai putea răsufla nimeni fără de voia lui, şi cocoana Mila era cuprinsă mereu de simţământul că i s-a dat roabă.

25 Aşa îşi ziceau atât vecinii, cât şi cei ce umblau fie-n prăvălie, fie-n atelier, ba mai ziceau unii şi altele.

Biata de văduvă, rămasă cu patru copii şi rău încurcată 1

3 O La multe-l împing pe om nevoile mari.

Până chiar şi copiii, cu care nu era Muflea aspru, erau deprinşi cu gândul că acum locul tatălui lor îl ţine omul gras şi cu capul mare, care stă ziua întreagă în prăvălie.

35 – „Şi adică de ce nu 1?” îşi zicea câteodată cocoana

Mila. Afară din cale de bătrân nu era, de vreo cincizeci de ani, şi dacă era cam pocit, avea calităţi sufleteşti şi parcă ţinea la copii. Ce nu face o mamă pentru copiii ei l?

40 Mare ruşine i-ar fi căzut însă pe cap dacă el ar fi simţit că dânsa umblă şi cu asemenea gânduri. Îi

19 – Opere, vol. V – I. Slavici râdea inima când o vedea voioasă şi se bucura că şi-o are prin apropiere, dar niciodată-n viaţa lui n-a fost atât de prost ca să creadă că poate o femeiecadânsasă aibă câtuşi de puţină tragere de inimă pentru un om 5 ca dânsul, iar averea nu şi-o adunase ca alţii s-o risipească bătându-şi prin dos joc de el.

„Nu! – îşi zicea – din banii mei nu cumpără nimeni nici gâşte grase, nici sticle devin, nici pălării şi manşoane, nici scule preţioase”.

10 El avea să reguleze prăvălia ca să-şi poată scoate banii şi să ridice valoarea casei. Atât şi mai mult nu!

Alta era copiii, pe care îi sămuia cu cinele. Pe ei îi credea, căci nu se sfia să-i spună că e urât, dar alergau

după el, îi dădeau semne de iubire şi se bucurau
15 când îi mângâia.
Cu deosebire aproape îi era de suflet Miliţa, fată trecută acum de doisprezece ani, o pisică linguşitoare ca mama ei. Niciodată ea nu pleca la şcoală fără ca să treacă pe la el, iar când se-ntorcea, îi săruta mâna de
20 om bătrân ca să stoarcă de la el o mângâiere discretă.
Într-una din zile, certându-se Miliţa la şcoală cu una dintre colegele ei, aceasta i-a aruncat vorbele: „Tatăl tău e un monstru 1”.
Miliţa nu i-a răspuns nimic, dar a sărit la ea şi i-a
25 zgâriat obrajii amândoi.
Fiind pedepsită pentru aceasta, s-a întors mai târziu decât de obicei acasă şi l-a găsit pe bătrân singur în contor, şezând la fereastră.
Era-n amurg afară şi-ntunerec în contor.
30 El o mângâia ca alte dăţi, atingându-i obrazul cu palma.
Ea îi luă mâna şi-o sărută, apoi se alipi de dânsul şi începu să plângă.
— Ce este? întrebă el mirat.
35 – M-a pedepsit doamna directoare, răspunse ea, înecată de plâns.
— De ce?
— M-am certat cu o fată şi-am zgâriat-o.
— De ce te-ai certat? stărui dânsul.
40 Miliţa se uită n faţa lui, apoi dete din cap.
— Nu se poate spune! E o mizerabilă! Nu mă mai duc la şcoală! strigă ea, apoi [îi] cuprinse gâtul cu amândouă braţele şi începu să plângă cu hohot.
Bătrânului îi venea să fugă, căci îi năvăleau şi lui 5 lacrimile în ochi. Răpus de o pornire omenească, el o ridică-n braţe şi-i sărută fruntea, apoi o depărtă de la sine cu un fel de spaimă.
— Vrei tu, îi zise cu sfială, să fii fata mea, ca să am şi eu pe cineva-n lumea aceasta!? N-are să-ţi fie scârbă
10 de mine!?

— Nu! niciodată! strigă ea şi-l sărută ca pe repausatul ei tată.

El se ridică şi o duse la mama ei.

Eu le-am aflat aceste cinci ani în urmă de la prie15 tenul meu inginerul Mierleanu, fericitul soţ al Miliţei.

— Miliţa, a adăugat el, nu s-a mai dus la şcoală, ci a plecat cu soacră-mea la Iaşi, unde a rămas într-un internat. N-a mai stat însă nici bătrânul în prăvălie.

20 ci a început iar să-şi petreacă zilele prin cafenele şi să vie numai serile. A regulat însă situaţiunea soacrei mele, i-a făcut Miliţei – din veniturile prăvăliei – zestre, ba i-a cumpărat, drept dar de nuntă, chiar din banii săi, o pereche de cercei, şi ne ţine de scurt, încât 25 toţi ne uităm în ochii lui. Nu e zi dată de Dumnezeu fără ca să treacă, aşa, pentru cinci minute, pe la noi, iar duminicile luăm masa împreună, şi totdeauna aduce câte ceva, o cutie de sardele, ceva icre tescuite, trei portocale, pentru fiecare câte una. „O să vedeţi 3 O voi – ne zice câteodată – ce-o să fie când voi muri”.

ZILE POSOMORÂTE

I

„Ei, şi-l? îşi zise Cojanu mai mult nepăsător decât cuprins de amărăciune. E largă lumea şi rămâne 5 într-însa loc şi pentru un om ca mine. Se apropie iarna şi n-am, dacă nu-mi rămâne alta, decât să tai lemne pentru ca s-o duc de azi pe mâine”.

Om de şaizeci de ani aproape, sleit de puteri şi plăpând, mult nu mai avea să poarte sarcina vieţii 10 şi totuna îi era cum o s-o ducă până la apropiatul ei sfârşit.

„Mă duci” îşi zicea şi azi şi mâne, fără ca să aibă vreun gând hotărât unde anume are să se ducă.

15 Are şi toamna târzie farmecele ei, care înviorează chiar şi pe cel mai amărât suflet şi ţine-n el dorul de a mai trăi o zi şi încă una.

Albastrul cerului e mai limpede când nopţile sunt senine şi stelele sunt mai multe, mai mari şi mai scân20 teietoare decât vara, iară luna îşi revarsă mai din plin lumina.

În crepătul zorilor de zi ceaţa se-ntinde, ce-i drept, de-a lungul văilor umede, se ridică din ce în ce mai deasă peste ţarini, peste livezi şi peste păduri spre 25 culmile dealurilor şi le acopere-n cele din urmă toate, încât vederea nu mai străbate prin ea; soarele biruitor însă încetul cu încetul o sfărâmă şi-o risipeşte, şi toate râd acoperite de roua strălucitoare după ce iar se-nsenineză cerul.

Nu mai răsună cântecele păsărilor prin crânguri, nu mai bâzâie roiurile de gângănii prin aer şi o tristeţe liniştită ne cuprinde când vedem lungile fâşii de păiengeniş legănindu-se prin văzduh şi călcăm pe frunzele 5 scuturate de cea mai uşoară adiere, dar lumina dulce şi căldura blindă a soarelui şi liniştea sărbătorească a toate ne stârneşte în suflet îndemnul de a trăi şi de a ne duce departe şi tot mai departe aşa-n lumea largă.

Inima mi se-nchide însă când soarele nu iese birui10 tor şi ceaţa stăruie, se adună-n nori cenuşii şi se porneşte-n cele din urmă ploaia măruntă care se cerne şi mereu se cerne ca printr-o sită deasă şi, izbită de un vânt din ce în ce mai subţire şi mai aspru, răzbeşte la piele şi pătrunde până la măduva oaselor. Nu e, cum 15 se zice, să nu-ţi scoţi cinele din casă, dar te moi de ţi se urăsc zilele vieţii.

Cojanu plecase de la Piteşti spre Găieşti cu nădejdea că soarele va ieşi şi de data aceasta biruitor şi-şi urma drumul de-a lungul şoselei ici bălţoase, colo 20 pline de noroi, uitându-se mereu spre dealurile de la stânga lui. Se şi ridica din când în când ceaţa, dar peste puţin iar se-ntunecau toate, vântul se-nteţea şi ploaia se cernea încă mai deasă.

Îmbrăcat în haine de vară, nedormit şi nemâncat, 25 el tremura din când în când ca scuturat de friguri, dar îşi încorda puterile şi mergea mai repede înainte ca să se-ncălzească.

S-ar fi oprit la vreunul dintre hanurile ce-i căzeau în drum, ca să mai răsufle, dar n-avea niciun ban şi 30 ţinea să nu fie luat drept cerşetor el, care fusese timp de şaptesprezece ani învăţător şi-i plăcea să se laude că are

cinci copii, căpătuiţi fiecare din vrednicia sa.

Ploaia se cernea însă mereu, vântul i-o izbea-n faţă, şi, udat leoarcă şi rebegit, el era din ce în ce mai 3 5 amărât că nu e între cei cinci copii ai săi niciunul la care s-ar putea adăposti.

Unul dintre băieţi, cel mai tânăr, era azi ici, mâine colo, telegrafist la Căile Ferate, iar altul se reangajase ca sergent-major: la acesta n-avea ce să caute.

Cel mai mare, învăţător şi el, o ducea destul de bine şi-şi agonisise oarecare stare.

Acestuia putea să-i fie de ajutor şi-n gospodărie, şi-n ale şcolii. A şi trăit timp de mai mulţi ani la 5 casa lui şi ar fi putut să rămâie toată viaţa dacă n-ar fi fost la mijloc nenorocita de beţie, pe urma căreia-şi pierduse şi locul de învăţător.

Păcatul lui nu era însă în adevăr beţia în sine, căci el bea şi mai puţin, şi mai rar decât alţii care o duceau 10 cu toate aceste înainte.

Ceea ce i-a stricat viaţa era ţâfna pe care băutura o scotea-n el la iveală.

Era destul să bea un pahar, două pentru ca băutura să i se urce la cap şi să-i dezlege limba de nu mai 15 scăpa nimeni de gura lui cea rea.

Alţii cântă, se-nduioşează ori sunt hărţăgoşi după ce beau; el îşi ridica ţanţoş capul şi se socotea mai presus de toţi muritorii.

„Ei 1 şi ce-i dacă beati!? zicea. Păcat e, aceasta n-o 20 tăgăduiesc, dar dintr-al meu beau1, minţile nu mi le pierd şi nu suferă nimeni pe urma beţiei mele. Voi însă aveţi păcate mai urâte, pe urma cărora sufăr mulţi. Credeţi că nu le ştiu 1?”

Nu mai rămânea apoi până la vodă şi până la vlă25 dica nimeni nejudecat de dânsul, iar cei mai mari au şi păcate mari, care n-au să fie date pe faţă.

Aceasta era ceea ce-l făcea tuturor a urgisit.

Fiul său şi nora sa îi treceau „cu vederea păcatul dar vecinii şi copiii din şcoală-l luau în răspăr când îi 30 cicălea, ba-l batjocoreau şi nepoţii săi, doi draci de băieţi şi

un scarloi de fată, iar aceasta-i făcea viaţa din ce în ce mai nesuferită.

Nu l-a alungat nimeni de la casă, nu i-a zis nimeni să plece, ba-l rugau cu toţii să rămâie; când i-a venit 35 însă ţâfna, a certat pe fiul său şi pe noră-sa că nu ştiu să-şi crească copiii şi-i îndrumează a-şi bate joc de bătrâneţe, apoi a plecat la cea mai mare dintre fiicele sale, care trăia la Piteşti, unde se măritase după un pantofar.

4 O şi aici ar fi putut Cojanu să petreacă zilele ce-i mai rămâneau.

N-a rămas însă decât o vară.

Era om de treabă ginerele lui şi meşteşugar priceput, dar, neavând capital, nu putea să ţie concurenţa nici cu marfa de fabrică, nici cu pantofarii mai în5 stăriţi, şi tocmai brăţară de aur nu era pentru dânsul meşteşugul.

Nevoit a se strâmtora în două odăiţe, dintre care una şi prăvălie, şi atelier, el lucra, mai mult cârpaci decât pantofar, cu o calfă şi doi ucenici. Muncind însă io întins şi ţiindu-le toate de scurt, el răzbea, şi cei cinci copii ai lui erau cu obrajii rumeni şi totdeauna curaţi şi bine îngrijiţi, iar în blidul din care mănâncă zece mai găseşte şi al unsprezecelea ceva.

Greutăţile se iveau numai serile, când copiii, 15 răzbiţi de somn, începeau să mârâie şi se punea-ntrebarea care unde se culcă.

Cât timp au ţinut zilele de vară, îşi făcea fiecare culcuşul pe apucate, mai iei, mai colo, fie sub şopron, fie-n pridvor, fie la aer, sub cerul înstelat. După ce 20 nopţile s-au mai răcit, însă, tată, mamă şi copii se-ndesuiau unii peste alţii-n odăiţa din dosul prăvăliei, calfa şi ucenicii se cuibăreau în atelier, iar Gojanu se uita-mprejurul său, cuprins de simţământul că nu prea rămâne-n casă loc şi pentru el. 25 „UnderO fi şi cum o fi” îşi zicea nepăsător şi mulţumit cu orişice. Când bea însă câte un pahar şi-i venea ţâfna, el începea să se certe mai întâi cu fiică-sa, apoi şi cu ginere-său.

Mai avea el o fată, cea mai mică şi odinioară lui 30 cea mai dragă, la casa căreia era lărgime destulă şi pentru

mai mulţi, dar de ea nu voiau să ştie nici el, nici ceilalţi copii ai lui.

Nu I ruşinea pe care ţi-o făcuse nu puteau nici s-o uite, nici s-o ierte. 3 5 Măritată după un administrator de moşie, ea se încurcase cu stăpânul soţului său şi trăise timp de câţiva ani ca o ticăloasă pe care toţi o arată cu degetul.

S-au divorţat în urmă, ce-i drept, amândoi şi s-au cununat, dar pentru ei tot ticăloasă a rămas, şi lui 40 Gojanu, care atât de adeseori se lăuda că unul singur îi este păcatul, nu putea să-i treacă prin minte de a-i mai trece pragul casei.

Tot mai bine era să-şi petreacă nopţile dormind azi într-un colţ, mâine într-altul.

5 Nu era însă numai el strâmtorat, iar strâmtoarea-l moaie pe om şi-l face îngăduitor.

Luptându-se cu multe nevoi, ginere-său se gândea adesea ori la cumnata lui, acum femeie bogată, şi-o socotea din ce în ce mai mult cuminte decât rivăloasă.

10 Iar nevasta se dă după bărbatul ei. De ce adică să-şi urgisească sora mai micăl? de ce să nu-şi spună păsurile I?

De Sf. Dumitru pantofarul şi-a-nchiriat o prăvălie mai mare, în dosul căreia se aflau nu numai două

15 odăiţe, ci şi un ietăcel făcut parcă dinadins pentru un om bătrân, ba şi-au cumpărat şi material şi-au mai învoit două calfe.

Mai ales după ce bea câte un păhărel Gojanu era destul de deşteptat că să-şi deie seama că banii pentru

O toate astea nu pot să-i aibă decât de la ticăloasa aceea care [soţ linguşeşte pe lângă sora şi pe lângă cumnatul ei ca s-o ierte şi-l treceau năduşelile gândindu-se că tocmai cel mai ticălos dintre copiii săi a ajuns la cea mai bună stare ca să-i poată momi şi pe ceilalţi.

25 „Uite – îşi zicea – aşa se-mbărbătează, se-ntinde şi se face stăpână ticăloşia!”

Nu! el nu putea să stea la casa ginerelui său, care-l ţinea din mila cumnatei lui ticăloşite.

Ploaia se cernea însă înainte, vântul i-o izbea-n
30 obrajii veştejiţi, toate încheieturile îi erau înţepenite, şi el nu ştia unde o să-şi pună capul azi şi mâne.

„Ei! şi ce adică mi se poate-ntâmpla!?” îşi zise el, dispreţuit de sine însuşi.

Dacă-l picnea vreun junghi şi cădea istovit în
5 drum, ori se prăpădea ca vai de el, ori îl ridicau trecătorii şi-l duceau la vreun spital.

Scăparea era şi una şi alta pentru un om ca dânsul care nu mai avea niciun rost în lume, nu mai era bun de nimic, nu mai putea să-i fie nimănui de vreun
40 folos, un nemernic înfumurat care li s-a făcut tuturor a urgisit şi nici măcar cu copiii săi nu mai e-n stare să trăiască-n pace.

Apucând de la Găieşti drumul Bucureştilor, el s-a apropiat de calea ferată.

5 A-nceput acum să cadă printre stropii mărunţi şi câte un fulg de zăpadă.

Un tren venea din depărtare spre dânsul.

Răpus de amărăciune şi scârbit de viaţă, el o luă oarecum orbiş spre linia ferată. îl împingea parcă ceva 10 ori[31] cineva să se arunce-n faţa locomotivei.

El s-a oprit însă.

De ce s-o facă?

Ar fi râs toată lumea de dânsul ori l-ar fi luat drept un smintit: prea li-ar fi făcut pe plac celor ce-l soco15 te-au lipsit de bun-simţ pentru că-i judeca după păcatele lor.

N-ar fi înţeles nimeni de ce a plecat de la casa fiului său, de ce n-a rămas la casa fiicei sale, nici mai ales de ce nu se duce la cealaltă fiică, pe care o găsea căită 20 şi gata de a-i face toate voile.

Aceasta n-ar fi putut s-o spună nici el dacă l-ar fi luat cineva cu pripa: de unde s-o poată şti alţii, care te socotesc fericit când te văd sătul, bine-mbrăcat şi bine adăpostit!?

5 Da! ar fi voit să moară, dar nu aşa, prosteşte, ci istovit de foame, de sete şi de frig, adormind fără ca să se mai deştepte, ori răpus de boală grea, care te şi stinge

31 în text: orice.

când te picneşte, căzând la margine de drum ori sub vreun gard, ca să umple de fiori pe cei ce se-m30 pedecă de leşul lui.

Deşi dar fulgii de zăpadă erau din ce în ce mai deşi, el îşi mergea drumul înainte, şi noaptea l-ar fi prins tot mergând dac-ar fi fost chinuit numai de oboseală şi de frig şi muncit numai de gânduri negre.

5 Mai era însă-n el şi ceva mai tare decât dânsul, setea din ce în ce mai neastâmpărată, din ce în ce mai viul simţământ că e destul să tragă o duşcă pentru ca să se-ncălzească, să nu mai simtă nici dureri, nici oboseală şi toate să i se-nsenineze. Cuprins de simţământul acesta, îi tremurau bărbiile, îi tremurau mâinile, carnea-i tremura ca piftiile pe trup şi ochii i se-mpăingeneau, căutând lihnit ceea ce-i lipsea.

Se mai stăpânea când era tânăr, dar acum, îmbă5 trinit şi sleit de puteri, n-avea-n el destulă virtute şi nu mai ţinea să nu fie luat drept cerşitor, era-n stare să fure, să-nşele, să prade, ba chiar să şi omoare ca să-şi poată potoli focul mistuitor.

S-ar fi dus acum şi la fiica sa cea ticăloşită, dacă 10 ea ar fi fost prin apropiere, şi i-ar fi râs în faţă şi s-ar fi linguşit pe lângă ea ca un cine flămând şimici nu-i mai socotea vina tot atâta de mare ca alte dăţi.

Fiică-sa era însă fie la moşie, fie la Bucureşti, unde de obicei îşi petrecea iarna.

15 II

Cine le ţine şi cine-ar putea să le ţie socoteala oamenilor care la Bucureşti, mai ales în preajma Oborului, prin Dealul Spirii, prin împregiurimile Gării de Nord şi spre Vitan, o duc nici ei singuri nu-i ar putea 20; să ştie cum, de azi pe minei?

Pierdut printre aceştia a intrat Cojanu din ce în ce mai adânc în iarnă, azi îndârjit ca cinele flămând, mine muiat şi duios la fire, de cele mai multe ori ameţit de băutură, sfătos şi cicălitor, lăudăros şi cu 25 capul ridicat, dar niciodată un biet ca să-l ridici din drum.

Când i se limpezea capul, să căia de cele ce vorbise,

ori făcuse-n fumul beţiei, le vedea toate posomorât şi nu mai putea să-nţeleagă de ce adică mai trăieşte 30 şi el pe lume. Nu trecea însă mult şi iar începeau să-i tremure bărbiile şi mâinile şi carnea pe trup, iar se-nduioşa şi le dădea dreptate celor ce apucă ce pot şi cum pot ca să aibă destul pe azi şi să nu poarte grija zilei de mine. Cel mai cuminte dintre copiii lui îi 35 era acum fata de la Bucureşti. S-a şi dus s-o caute, i-a găsit casa şi a dat în câteva rânduri târcoale pe sub ferestrele ei. Îi era însă greu să intre, ba câteodată-l cuprindea simţimintul că la moarte grea se duce dacă-i trece pragul.

Iarna era însă din ce în ce mai aspră, viaţa i se făcea din ce în ce mai grea şi nu mai era vorba dacă el 5 vrea ori nu.

Dânsa era, la urma urmelor, o biată de femeie slabă şi amăgită, şi el s-a dus într-o zi când îl ştia pe amăgitorul ei dus de acasă.

Ea a izbucnit în hohote de plâns când l-a văzut în 10 faţa ei.

Plângea de ruşine şi de căinţă şi de durere că-l vede-n starea în care se afla, dar plângea şi de bucurie că dânsul s-a ndurat, în sfârşit, s-o ierte şi să vie la dânsa.

15 – Tu, care le judeci toate cu dreptate, i-a zis, ştii mai bine decât orişicine că e-n orişicare om ceva mai tare decât dânsul şi-l răpune.

— Da, este, i-a răspuns el, uitându-se ca-n aiurire la ea. Jertfa păcatului său suntem fiecare din noi.

20 S-a spălat apoi Gojanu, s-a premenit, s-a schimbat la faţă şi-ntreaga casă s-a luminat ca-n zi de mare sărbătoare, iar amăgitorul era cel mai cumsecade dintre toţi oamenii când s-a întors acasă.

Aşa ar fi şi rămas lucrurile dacă n-ar fi fost ade25 vărat că e-n fiecare om ceva mai tare decât el, care-l răpune.

— Dal – a zis el după ce primul păhar i-a dezlegat 1 limba – păcatul e, orişicare ar fi el, nemilos şi nu te iartă, ci te răpune, tocmai de aceea însă n-are nici 30 el să fie iertat. Uitaţi-vă la mine, a urmat după al doilea păhar.

Ruşine, scârbă vi-e să mă vedeţi la masa voastră mâncând şi bând după ce atâta timp v-am urgisit şi n-am avut pentru voi decât vorbă de osândă şi de ocară. Nu cumva dragostea m-a aduşi? Nu 35 cumva aş spune adevărul, dac-aş zice că v-am iertatl? Crivăţul care urlă afară, foamea şi setea, păcatele mele m-au muiat şi m-au făcut făţarnic. Nu! nu mă iert pe mine însumi pentru păcatul meu mai mic; cum aş putea să vă iert pe voii? Nu se poate 1 Ce s-ar alege 40 de fiii şi de nepoţii noştri dacă, ierţindu-ne unii pe alţii, i-am îndruma să facă şi ei fie ca mine, fie ca voi!! Nu-i milă, nu-i, iertare, nu-i! Nu ne dă mâna s-o mărturisim, dar ticălos şi vrednic de dispreţ vă sunt vouă eu, care umblu, om fără de căpătâi, îmbrăcat în zdrenţe şi mă târăsc ca un nemer5 nic cerşind un păhar de băutură, şi încă mai ticăloşi şi mai vrednici de dispreţ îmi sunteţi mie voi, care, răpuşi de cea mai urâtă patimă, v-aţi bătut joc de rânduielile omeneşti şi v-aţi înhăitat ca dobitoacele şi ca fiarele!

10 Zadarnice au rămas toate silinţele de a-l potoli, căci el nu mai era în toate minţile şi amarul adunat în sufletul lui trebuia neapărat să-şi facă vânt.

După al treilea păhar s-a ridicat de la masă, a scuipat şi a plecat ca luat de iele la goană.

15 Nici că l-au mai văzut apoi.

Afară gerul era aspru şi viscolea parcă s-ar fi apropiat sfârşitul lumii, dar el se ducea mereu înainte, fără ca să ştie unde, ca alte dăţi, ca totdeauna.

O căinţă strivitoare l-a cuprins apoi după ce i s-a

20 limpezit capul şi şi-a dat seamă despre cele ce făcuse şi vorbise.

„Cât o să mai ţie aceasta!? îşi zicea el. Mai eşti tu om!? Mai trăieşti tu şi cu sufletul!? Un stârv încă neputrezit te-ai făcut şi te târăşti de ici până colo.

25 bătându-ţi joc de fiinţa omenească”.

Aveau dreptate copiii care-l luau în bătaie de joc; aveau dreptate ucenicii care nu-i lăsau niciun colţ să-şi facă culcuş; dreptate aveau toţi cei ce-l huiduiau ori fugeau de dânsul.

30 Pe-nserate el umbla buimăcit şi cu pas şovăitor prin impregiurimile acum pustii ale bălţii de la Tei. Acolo i-au şi găsit rămăşiţele putrezite primăvara viitoare, când s-au topit troienii de zăpadă sub care i se stinsese viaţa.

35 Şi nimeni n-a mai putut să spuie cine a fost el şi cum a ajuns acolo.

COCONIŢA

5/25 *ianuarie 1912*

„Uf! grăi cocoana Profira, nevasta lui nenea Hariton, brutarul din gura Oborului. Mare pacoste sunt şi 5 copiii ăştia pe capul omului 1”.

Ne-ntorceam de la Olăneşti, unde petrecuserăm vara, şi ca să mai scădem din cheltuielile de drum, am luat până la Râmnic trăsura-n tovărăşie, plătind eu o parte, iară dânşii două părţi din chirie. Era lucru de 10 sine înţeles că nu numără şi cei doi copii ai lor, un băiat de vreo trei ani şi o fetiţă trecută de 6 ani. De! pentru copii chiar nici pe calea ferată nu se scoate bilet. Când a venit însă rândul să ne urcăm în trăsură, copiii au sărit – moţ – cei dintâi pe scară. 15 Ce să le facil?

Cocoana Profira odată cu capul nu s-ar fi învoit ca fata, care era fată, să se urce pe capră şi să şadă ca o slujnică lângă birjar. Băieţelul nu putea nici el să şadă pe capră, căci era prea mic şi te pomeneai că la 20 vreun hop se răstoarnă ca un motolog între cai. Iar dacă-l puneai pe scăunaş, te pomeneai cu el la vreo cotitură între roate.

Ca să curm discuţiunea, m-am urcat eu pe capră.

Cum rămâneau însă ceilalţi!? 25 După multă chibzuială, nenea Hariton s-a aşezat lângă nevastă-sa, fetiţa a luat loc pe scăuneş, aşa, mai la mijloc, între picioarele părinţilor săi, ca nu cumva să se răstoarne la vreo cotitură, iar pe băiat l-a luat nenea Hariton în braţe.

Brutar în puterea cuvântului, însă, nenea Hariton era om bine hrănit, gras şi pântecos. El gâfâia şi lăsat 5 de capul lui, darmite când avea să mai poarte-n braţe un măgădău neastâmpărat, care se cuibărea mereu şi se învârtea când la dreapta, când la stânga.

Avea cocoana Profira de ce să zică: „Uf!”

„Dar pe drum, de la Bucureşti la Râmnic, câte nădu
10 şeii m-au trecut! adaugă nenea Hariton. „Era, domnule, o-nghesuială de nu mai ştiai unde să-i pui şi te apucă paraponul”.

Cu chiu, însă, şi cu vai am sosit întregi şi sănătoşi la Râmnic.

15 Aici alte-ncurcături.

După toate cele suferite, nenea Hariton ţinea să scoată bilete şi pentru copii, iară cocoana ţinea să-l convingă că pentru băieţaş n-are voie să ceară bilet, iar fata, deşi trecută de şase ani, e mai mică decât ca
20 să se poată vedea că e trecută de cinci ani.

„Ulliu! 1 zicea însă nenea Hariton când se gândea la-ndesuiala, pe care avea s-o găsească în trenul ce venea de la Călimăneşti şi de la Găciulata şi avea să mai treacă şi pe la Govora.

25 Era sătul de plăcerea de a-şi ţinea ghioganul în braţe dacă nu voia să stea în picioare.

— Am – n-am, mică – nemică, a-ntâmpinat dar, de spetit n-o să mă spetesc dacă port biletele-n buzunar.

Vai de sufletul lui!

30 S-a nimerit să găsim la capătul unuia dintre vagoane un compartiment cu opt locuri, dintre care unul singur era ocupat de un domn, care şedea ursuz în colţ.

— Ei! grăi cucoana Profira ca-nţepată de viespe.

35 Aveai nevoie să-ţi arunci banii pe fereastră!?

Nenea Hariton înghiţi un nod.

Vedea şi el că nu avea nevoie şi-i părea rău de cei câţiva leuşori, dar nu-l ierta firea s-o şi mărturisească aceasta.

40 – Stăi! – zise dar – c-o să vezi, [ce-l are să fie de la Govora înainte.

Cocoana Profira-şi puse frâu.

La Govora însă nu s-a mai urcat nimeni în compartimentul nostru.

— Te mai încăpăţânezi şi acum!? şopti cocoana 5 Profira. Tot nu recunoşti c-ai făcut o prostiei?

El dete îndârjit din cap şi – ea cătrănită, el

încăpăţânat – au dus-o tot drumul în ciondăneală.

În acelaşi timp copiii, văzând-u se în lărgime, se mutau mereu de ici până colo, se duceau când unul, 10 când altul la fereastră, se urcau pe bănci, se hârjoneau, încât domnul cel ursuz mereu bufnea şi se-ncrunta.

Gâfâia nenea Hariton, deşi se afla în mare lărgime şi nu mai avea nevoie de a-şi purta odorul în braţe.

La Drăgăşani, în sfârşit, se schimbară lucrurile. 15 Ne pomenirăm cu un vistavoi cam nepeptănat, care aduse-n compartimentul nostru mai întâi două geamantane pântecoase, apoi trei cutii de pălării, un pachet cu de ale mâncării, două păpuşi, două cercuri şi un coşuleţ. Peste puţin se urcară o dădacă cu copilul 20 în braţe şi cu legăturica de scutece-n mână. După ea se urcară doi copii mai măricei, o fetiţă de vreo cinci şi un băiat de vreo şapte ani, cu un căţăluş în braţe, în sfârşit, intră în compartiment şi coconiţa, o femeie de vreo treizeci de ani, gătită, sulemenită, parfumată 25 şi cu un mare buchet de flori în mână.

Nenea Hariton se uită cu aer triumfător la cocoana Profira.

— Ce mai zici acum, cocoană!? o întrebă el.

— Săraca de ea! îi răspunse cocoana Profira. Atât 30 de tânără şi trei pe capul ei.

Domnul cel ursuz se uită şi el încruntat când la căţăluş, când la cei patru copii, când la al cincilea, care făcea gură-n braţele dădacei, când la hodoroagele cele multe.

35 Unde să-ncapă atâta lume şi atâta calabalâcl?

Nu mai era însă scăpare, căci locomotiva se pusese-n mişcare chiar în clipa când s-a urcat coconiţa.

Ce să-i faci! Nevoile călătoriei!

Mai erau două locuri libere: unul l-a luat coconiţa, 4 o în celălalt s-a aşezat dădaca cu copilul. Vistavoiul a luat căţăluşul în braţe şi putea să steie-n picioare. Ce faci însă cu cei doi copii şi cu cele trei cutii de pălării, care nu mai încăpeau deasupra geamantanelor!?

Era numai prea firească supărarea coconiţii, care,

viind prea târziu, a găsit cele mai bune locuri ocupate 5 de nişte oameni care-i miroseau a mitocani. Pe când cei doi copii ai lui nenea Hariton se răsfăţau în toată lărgimea, copiii ei, copii de locotenent, erau nevoiţi să steie-n picioare, căci pe genunche nu putea să-i ieie, iar lângă dânsa nu-ncăpeau. 10 Se uita dar, biata de ea, cu coada ochiului şi cam de sus în jos mai la nenea Hariton, mai la cocoana, mai la cei doi copii, mai la mine şi la omul cel ursuz, tot oameni lipsiţi de bună-creştere, care nu ştiu că-n asemenea împrejurări au să se deie la o parte, ca să 15 facă loc pentru alţii, şi le dedea copiilor săi zor în franţuzeşte mai cu „*Restes tranquille*! mai cu „*Viens ici*! mai cu „*Ma chère*! mai eu „*Notre petit*! *a*. Nu-i rămânea însă decât să-şi ţie copiii-n picioare, unul lângă ea, iar celălalt lângă dădacă. 20 Drumul era însă lung şi răbdarea ei era scurtă.

Ea se uită-n cele din urmă tristă la copiii lui nenea Hariton.

— Copiii aceştia au bilete? întreabă înţepată, acum pe româneşte.

25 Nenea Hariton îşi ridică capul cu un fel de mândrie mitocănească. Era mulţumit de-ar fi fost în stare s-o sărute şi-i aruncă cocoanei Profirei o căutătură piezişă.

— Vor fi având, nu vor fi având, răspunse el, la 3 O strâmtoare oamenii se ajută cum pot. Copiii sunt subţiri şi-ncap şi doi pe un loc.

El îşi luă apoi băietul şi-l trecu lângă fată, ca să facă loc pentru odraslele viitorului căpitan.

Domnul cel ursuz zâmbi oarecum pe rânjite, iar 3 5 cocoana Profira-şi întoarse cătrănită capul.

Auzi dumneata, să plăteşti biletul şi să dai locul unei ţâfnoase I

Asta era culmea!

Nu-i rămânea însă decât să-şi înghită necazul, căci 40 acum şi aici, în faţa mofturoasei aceleia, nu putea să se certe cu el.

Era cald, era zăduf, era-ndesuialănăbuşitoare şi mai era şi cătran în suflete când a trecut, în sfârşit,

conductorul prin vagon.

— Domnule conductor, grăi coconita cu glas piţi5 găiat. Aici e-ndesuială nesuferită.

— Văd şi eu, dar n-am ce să fac, răspunse conductorul. Sunt locuri în clasa [I], sunt în clasa III, dar în clasa II e pretutindenea plin. Un loc aş putea să găsesc mai ici, mai colo, dar dumneavoastră sunteţi mulţi şi nu voiţi

10 să vă despărţiţi.

— Nu-i aşa, nenişorule, grăi domnul cel ursuz. Rânduială are să fie şi dumneata eşti pus aici ca s-o faci. Căţăluşul n-are ce să caute aici. Geamantanele sunt prea mari şi au să fie date la bagagiu, ca să rămâie loc

15 pentru cutii. Copiii care n-au bilete au să fie ţinuţi în braţe. Ia fă dumneata rânduială şi-o să vezi că e loc destul şi n-are să ne steie nici domnia sa, vistavoiul, proţap în cale. Ce-ar fi putut conductorul să facă li o vedea pe coconiţa că schimbă feţe, scapără scântei 20 din ochi şi-şi şterge sudorile de pe frunte, dar nu-i rămânea decât să-şi facă datoria. Era o adevărată catastrofă. Cocoana Profira sări-n picioare.

— Scoate biletele copiilor I îi zise ea soţului său. 25 Noi nu suntem dintre cei ce umblă după chilipir. Dac-am dat banii pe ele, n-avem nevoie să ne strâmtorăm.

Dând apoi la o parte pe copiii coconiţei, îl aşeză pe băiet la locul lui.

— Aşa, urmă, şedeţi, maică, fiecare la locul său. 30 Nenea Hariton se răsfăţa încântat de sine însuşi, iar coconiţa se făcu mititică, de tot mititea.

Nu scosese bilete pentru copii, iar vistavoiul n-avea decât jumătate de bilet pentru clasa III. Plătea bucuros şi biletele pentru copii, şi taxa 3 5 pentru bagagiu, şi tot i se mai cerea, dar cu cocoana Profira în acelaşi compartiment nu mai putea să rămâie”.

— Ei, ce mai zici acum, soro dragă!? îi grăi nenea Hariton soţiei sale după ce rămaseră iar singuri.

SAC ŞI PETEC

E urât simţământul de a fi ajuns fată bătrână; Sanda-şi purta însă cei douăzeci şi opt de ani cu un 5 fel de

mândrie, căci ştia toată lumea că n-ar fi avut decât să voiască pentru ca să fie încă de mult măritată.

Frumoasă, ce-i drept, nu se socotea, căci oglinda-i spunea-n fiecare zi că e cam cârnă şi faţa plină de borconele, dar nu-mplinise încă vârsta de şasesprezece ani 10 când dl. ciolman, care era văduv şi-o avea numai pe dânsa, i-a zidit la loc larg o mare şi frumoasă casă de zestre, iar celelalte erau de sine înţelese. Dădeau deci târcoale peţitoarele pe la băcănia lui Ciolman, iar peţitorii, unul ieşea şi altul intră, azi un doctor şi 15 mâne un inginer, poimâine un avocat, un judecător, tot oameni aleşi pe care ar fi voit dl. ciolman să-i aibă gineri ca să intre alăturea cu ei în lume. Băcan însă şi totodată şi văduv, dl. ciolman nu ţinea casă deschisă şi nu umbla nici la serate, nici la baluri. 20 Sanda crescuse dar hârgionindu-se ca un scarloi cu băieţii din prăvălie, iar acum, după ce dl. ciolman se mutase-ri casa cea nouă, dânsa-şi petrecea viaţa cu cele două femei din casă, o babă bătrână, soţia vizitiului, şi o fetişcană, o nepoată a acestora. Peţitorii îi 25 erau dar toţi oameni străini, şi unul îi părea prea pomădat, altul prea mofturos, iar altul prea înţepat ori prea închipuit. Se sfia biata de fată şi se temea, ca nu cumva să se-ncurce şi s-o pată ca multe altele.

Mai era apoi la mijloc şi nenorocita acea de casă, care era mobilată cu mult lux şi avea-n fundul curţii grajd pentru cai şi şopron pentru trăsură şi era pusă în mijlocul unei grădini.

5 Cel ce are asemenea casă trebuie să mai aibă şi pungă plină, ca să plătească slugi şi s-o ţie-n stare bună. Om cu bun simţ practic, dl. cio lman o-nţelegea şi el aceasta şi era gata să mai deie şi ceva pe deasupra. „Orişicit de bune ar fi icrele, zicea el, ai să torni şi 10 untdelemn şi să storci o lămâie peste ele”.

El însă nu numai era om ştrins la pungă, ci mai umbla şi cu gândul de a se căsători din nou după ce-şi va fi măritat fata; se tânguia dar, ca să scape cât se poate de ieftin. 15 Pe Sanda o trecea răcorile când afla care dintre peţitori cât cere.

Jignită şi azi, şi mâne şi din ce în ce mai adânc de simţământul că peţitorii nu pe dânsa vor s-o aibă, ci la zestrea ei râvnesc, ea-şi ridică-n cele din urmă răz20 vrătită capul şi se făcea neapropiată.

Baba era încântată când o vedea femeie cu inimă de bărbat.

Numai ea ştia câte bătăi a mâncat de la bărbatul ei, un beţivan jurat, şi-n gândul ei nu se putea prostie 25 mai mare decât să se mărite o fată care are din ce să trăiască-n toată lărgimea. Asemenea prostii nu să iartă decât fiind făcute din mare slăbiciune.

„De ce s-o fac, zicea şi Sanda, dacă nici nevoie n-am, nici inima nu-mi dă brâncil?” 30 Se simţea foarte bine în starea în care se afla. Nu-i vorbă, aşa, câteodată, mai ales serile, i se ura, dar i se şi făcea oarecum negru înaintea ochilor când se gândea că măritată ar avea stăpân cu fel de fel de toane şi ar trebui să se gătească, să deschidă salonul, în care 3 5 acum numai pe ici, pe colo intră, să primească şi să-ntoarcă vizita, să deie mese, să intre în vârtejul lumii.

20*

„Nu 1 – îşi zicea din ce în ce mai îndârjită – pe mine n-au să mă prostească!” 40 Orişicât de zorit ar fi fost dar d: l Ciolman şi orişicât de largă şi-ar fi deschis el punga, anii treceau unul după altul şi Sanda, necum să se deie pe brazdă, se făcea din ce în ce mai încăpăţânată, încât vecinele au început în cele din urmă să scoată vorba că e cam ţicnită şi să-i plângă domnului Ciolman de milă.

5 într-una din zile, Răducu, unul dintre oamenii săi de încredere, l-a rugat să-i fie nun surorii sale, pe care o mărită cu un şef de gară.

Îl ştia pe Naie de vreo optsprezece ani acum. Era băietan când, după multe milogeli ale mumei lui, o

10 văduvă cu casă grea, l-a luat în prăvălie, şi de atunci îl vedea-n fiecare zi de dimineaţa până seara: acum se uita, cu toate aceste, la el cu ochi mari, parcă nu l-ar mai fi văzut în viaţa lui.

— Bine, îi zise, dar eu îţi ştiu sora fată mică.

15 – Mică a şi fost, răspunse Răducu, dar acum e pe-aci, pe-aci de douăzeci de ani.

— Şi ţi-o ia şeful şi fără de zestre?

— Aş! grăi Răducu zâmbind. Una ca asta nu se pomeneşte. Storc şi eu de unde pot şi-i fac o zestre de

20 zece mii de lei, îi dau ale casei şi-i mai şi ridic nunta.

D-l ciolman îl măsură din creştet până-n călcâie.

Ţinea la el fiindcă era potolit, harnic şi cinstit, un fel de topor de oase al casei, acum însă vedea în el pe omul care s-a nerednicit să-şi mărite sora, fată de

25 abia nouăsprezece ani, şi-i era oarecum ruşine să i se uite-n ochi.

— Da, zise, o să-i ţinem cununa. Cum să nu i-o ţinem!? Tu ştii însă că eu nu sunt singur, adaugă peste puţin. Să te duci şi s-o rogi şi pe Sanda.

3 O Răducu-şi trase capul în umeri, parc-ar fi ridicat cineva ciomagul asupra lui.

— Dacă-i spui dumneata, întâmpină, e mai mult decât dac-o rog eu.

D-l ciolman dete din cap.

35 – Să te duci, îţi zic, stărui dânsul. E mai bine aşa.

Cu femeia ai să umbli frumuşel. Să te duci şi s-o rogi ca să mă roage ea pe mine. Aşa să faci dacă vrei ca lucrurile să iasă bine. M-ai înţeles!?

— De! grăi Răducu, scărpinându-se la ureche. Dacă

40 zici dumneata!

Se cunoşteau Sanda şi Răducu nu numai de mult, ci şi foarte bine, căci el o-nsoţea adeseori la şcoală, ducându-i ghiozdanul. De când însă cu mutarea-n casele cele nouă, ei se vedeau rar şi încă mai rar se nimerea să-şi schimbe câte o vorbă. Muncind într-una nu numai în prăvălie, ci şi-n pivniţă ori în depozitul de mărfuri, el dezbrăca dimineţile hainele mai bune, ca să le cruţe, şi era totdeauna jerpelit şi soios. Se cam ascundea dar când dedea cu ochii de dânsa, iară ea se făcea că nu-l vede. Ciudit apoi, el a intrat în rândul celor ce le dădeau dreptate vecinelor, care-o socoteau cam ţicnită.

Cum se ducea el acum la ea? cum i se uita-n ochi? cum o minţea, rugând-o să roage pe tatăl ei?

Cum, nu cum însă, nu-i rămânea decât să se radă şi să [soţ peptene, să-şi văcsuiască ghetele, să se spele bine pe mini, să-şi îmbrace cele mai bune haine şi să potrivească-n gândul lui vorbele cu care urma s-o roage, apoi să se ducă.

Când s-a văzut în faţa ei, a rămas zăpăcit, ca tot omul care se ştie vinovat, şi-a pierdut firul şi a scăpat vorba că dl. ciolman l-a trimis la dânsa.

Sanda se simţea măgulită de această atenţiune, dar nu-i venea să i-o şi mărturisească aceasta.

— Nu mai era nevoie de atite ceremonii, grăi dânsa. Dumneata eşti om de casa noastră, şi dacă vrea tata, mă bucur cu atât mai vârtos eu, care-mi aduc cu plăcere aminte de timpul când erai certat pentru că-ţi perdeai timpul făcându-mi câte o jucărea.

Faţa lui Răducu se lumină.

— Aşa am zis şi eu, întâmpină dânsul. Era destul să ţi-o spună el: dacă zice părintele, nu-i rămâne copilului decât s-o facă.

Sanda se strâmbă.

Cu gândul mereu la sine şi la ale sale, ca toate fetele mari, ea era încredinţată că el a zis-o aceasta dinadins, ca să-i deie ei, precum se zice, peste nas.

— Vorbă popească 1 îi răspunse dar cam înţepată. Tocmai cei ce nu se ţin de ea o zic mai adeseori. Parcă dumneata faci totdeauna numai ceea ce-ţi vrea mama?

— Ba fac şi multe pe care nu le vrea, întâmpină el, dar mă roade la inimă când văd c-am supărat-o prin fapta mea şi mulţumit de mine însumi Bunt numai intrând în voile ei. Uite – urmă gândindu-se şi el la

5 sine însuşi – eu muncesc din greu şi-mi trag multe de la gură ca să pun ban lângă băn şi să-mi adun ceva. Mă bucur, cu toate aceste, că m-am învrednicit să fac voia mamei, înzestrindu-mi sora.

— Aşi striga Sanda, râzând cu hohot. Pe cine vrei io să prosteştii? O faci, dac-o faci, ca să scapi de o beleai

Vei fi vrând şi dumneata să te-nsori, că ţi-a venit timpul, şi-ţi zici: „Cine o să mă ia dacă ştie c-o să aibă-n Bpinare nu numai o soacră, ci ş-o cumnată 1? Dar – adăugă cu răvtate – ca să te scuturi, o faci[32] şi asta cu gândul 15 că zestrea făcută surorii o s-o iei cel puţin îndoită cu soţia. Vă ştiu eu cum sunteţi 1

Răducu nu era om hărţăgos, dar se simţea picnit şi nu putea să-şi stăpânească firea. Ştia şi el prea bine că-şi înzestrează sora ca să scape de ea, dar tocmai de aceea era supărat că i-o spune şi Sanda.

— Crede fiecare cum judecă, grăi dar. Te-nşeli însă dacă mă socoteşti om care nu e-n stare să-şi ţie din vrednicia sa casai Femeia e cuminte, ţine la tine şi intră-n voile tale numai ştiind că din vrednicia ta

25 le are toate. Având zestre, ea-şi închipuieşte că numai pentru zestrea ei ai luat-o, te socoteşte drept un fel de trântor, se face ţâfnoasă şi ca mierea înăcrită.

Acum era încă mai încredinţată Sanda că el vrea să-i deie peste nas. 30 – Şi-ai da, se-nţelege, din mirii şi din picioare ca să scapi – grăi dânsa în batjocură – dacă ţi-ar sări de gât vreuna care are zestre.

Răducu dete din umeri.

— Nu ştiu ce-aş face, răspunse. Mult aş sta, fără 35 îndoială, pe gânduri şi mult ar trebui să ţin la ea, foarte cuminte ar trebui s-o socotesc pentru ca să mă avânt. Cu zestrea însă nici atunci nu m-aş încurca. N-ar avea decât să-şi păstreze averea, s-o deie la o parte, ca să se sporească pentru copii, pentru? de de bătrâneţe ori pentru cine mai ştie ce-mprejurări şi să trăim ca oameni cu minte din vrednicia noastră.

Sanda se uită cu un fel de mirare-n faţa lui şi rămase pusă pe gânduri.

5 Nu era om prost Răducu. Din cele spuse de dânsul se desfăcea un gând pentru dânsa nou şi adimenitor, şi ea a mai stat pe gânduri şi mult timp după plecarea lui.

— Uite – îi zise ea două zile-n urmă domnului

32 în text: şi-'o faci.

Giolman 10 – mie mi-a venit un gând: să-mi dai casa şi ce vei mai fi voind să-mi dai şi fă apoi ce vrei.

D-l Giolman se uită sperios la ea., Nu putea să-şi deie seamă ce fel de gărgăuni îi vor mai îi intrat în cap. 15 – C.e să-ţi dau? cum să-ţi dau? întreba el. Toate cele sunt ale tale după ce voi fi murit eu. Nu cumva-ţi vine să te desfaci de mine, ca să şi, aieşti de capul tău!? „Vorba aia: poama coaptă se scutură din pom.

— Nu se scutură, tată, dar n-o mai ţine pomul, 20 întâmpină dânsa, care era totdeauna gata să deie răspuns. De ce să nu vorbim noi amândoi cu inima deschisă? Dumneata vezi că eu nu vreau să mă desfac de dumneata; te-ai bucura însă dumneata dac-ai scăpa odată de mine.

D-l Giolman skri supărat în picioare. 25 – Ştiu ce vrei să zici, îi zise. Ai fi putut-o însă zice sunt acum zece, cinci, fie chiar şi numai trei ani. îmbătrânesc însă şi eu şi de aici înainte nu mai am niciun rost fără de tine.

— Dar nu e vorba să te părăsesc, îl încredinţă ea, 30 cam muiată. Dumneata pleci însă dimineţile la prăvălie şi nu te mai întorci decât seara, a deseori de tot târziu; ce fac eu toată ziua şi mai ales lungile seri? E păcat să stau închisăm casă, când aş putea să fac o plimbare, să mă duc serile la un teatru, să petrec călduroasele 3 5 zile de vară cu altă lume, mai ici, mai colea, la verdeaţă.

— N-avem decât s-o facem, răspunse el. Mi s-a urât şi mie să-mi petrec viaţa toată-n prăvălie şi-mi dă mâna să mai răsuflu. Gai avem, vizitiu avem, şi

40 vând, dacă vrei, cabrioleta, ca să iau o trăsură. Nu-ţi rămâne decât să-mi spui când vrei să ieşi, unde să te duci, şi ce vrei să faci.

— Nu mă-ndoiesc, îl întrerupse ea nerăbdătoare. Una e însă să ceri, să te rogi, şi alta să faci dintr-al

5 tău. Nu mai sunt nici eu fată tânără: de ce adică să nu-mi dai ceea ce eşti gata să-i dai orişicărui pârlit care mă cere!? Chiar şi dacă s-ar întâmpla să mă mărit vreodată, ţin să-mi stăpânesc eu însumi avutul.

D-l Giolman, ca să taie vorba, să-ntoarse şi plecă. 10 Nu-i trecuse niciodată aşa ceva prin minte şi i se părea

lucru prea de tot neobicinuit să-şi facă fata stăpână.

Face însă omul şi multe care nu i-au trecut prin minte şi n-avea Sanda decât să stăruie, iar stăruitoare 15 era Sanda.

Ea n-avea nevoie să ceară, nici să-l roage, căci el nu mai pleca de acasă fără ca s-o-ntrebe:

— Azi unde mergi, ce facem, când să viu să te iau?

— Când vrei, ce vrei, cum vrei! răspundea dânsa, 20 şi i le făcea toate pe plac, dar era mereu tăcută şi-nbufnită, încât i se înăcrise domnului Ciolman viaţa.

De cel?

Parcă nu era totuna dacă-i dă acum ori mai târziu 1?

III

25 Băcan în puterea cuvântului, domnul Ciolman era om chefliu. Avea icre şi fel de fel de sărături, avea vinuri alese şi ţuică minunată şi nu le avea numai pentru alţii, ci şi pentru sufleţelul lui.

„Băiete, mai desfundă una!”

3 O De ce folos i-ar fi fost averea dacă nu şi-ar fi făcut din când în când pofta!?

Unde mai pui că nici Sanda nu mai era-nbufnită 1?

— Am să torn o nuntă ca să-i meargă pomina, îşi zicea el, din ce în ce mai înteţit. Răducule, m-ai

3 5 înţeleşi? Nazuri să nu faci! Mulţumeşte-te de a-ţi fi-nzestrat sora! nunta am s-o ridic eu, după pofta inimii mele. Aşa să ştii şi să nu mai zici nimic!

— Dacă-i aşa – grăi Sanda, care ţinea să nu rămâie mai pe jos – ale casei i le dau eu miresei şi mi le aleg după plac.

Soacra, mireasa, mirele şi Răducu le primeau toate 5 bucuros, dar în curând li s-a făcut lehamite de bunăvoinţa naşilor.

Domnului Golman nu-i era de nuntă, ci ţinea să-şi poftească prietenii şi tovarăşii de chefuri, ca să petreacă o zi bună cu dânşii. Îi trebuia dar lărgime, şi gândul lui 10 era să facă nunta acasă la el. Sanda nu se-nvoia însă. Nu erau saloanele ei făcute ca să se răsfeţe toată mitocănimea-n ele, tolănindu-se pe canapele şi călcându-i

covoarele cele scumpe.

Când Răducu dar, când soră-sa, când amândoi 15 împreună aveau să bată cu Sanda mahalalele, ca să caute o sală potrivită.

Una era însă prea mare, alta prea scumpă, iar alta prea mică ori prea murdară, iar cele mai multe nu erau potrivite.

20 – Prostii! grăi în cele din urmă dl. Giolman. Mai avem două săptămâni până la lăsata secului. Până la Paşti mai sunt câteva săptămâni: facem nunta după Paşti, afară la ţară, unde şade mirele, la iarbă verde; în umbra pădurii de curând înfrunzite. 25 Idee mai minunată nici că s-ar fi putut.

Mirele însă şi mireasa, Răducu şi mama lui erau zoriţi, căci nu poate nimeni să ştie ce iese din amânarea nuntei şi cum se schimbă gândul fiecăruia. S-au pornit dar supărările, şi bietul de Răducu alerga pe gâfâite 30 când de la dl. Giolman la Sanda, când de la Sanda la ai săi, când cu Sanda împreună la viitorul său cumnat, care zicea că strică logodna dacă se amână nunta.

Se vedeau acum Sanda şi Răducu în fiecare zi, ba se potriveau şi la gând, căci amândoi erau de părerea 35 că toţi ceilalţi sunt zănateci şi încăpăţânaţi de ţi se amărăşte viaţa până ce ajungi a-i face să se-nţeleagă între dânşii, nişte ţicniţi.

Mai de soi nu erau însă nici ei.

Şeful de gară avea drept locuinţă o odaie, un ietăcel, 40 o chichineaţă întunecoasă şi o bucătărie ca vai de ea.

Sanda strâmbă din nas, căci nu ştia unde şi cum să aşeze mobila pe care avea de gând să irO cumpere miresei.

— Mare lucru! zise Răducu. Cumperi cât încape, 5 şi pace bună.

— Dar eu nu vreau să râdă lumea de mine, întâmpină dânsa, spuind că nu ştiu ce trebuie la o casă. Apoi, adăugă peste puţin, nu pot să-mi dau seama unde mai rămâne loc şi pentru bătrâna. Unde o să doarmă ea?

10 – Care bătrână? întrebă el, uitându-se nedumerit

la ea.

— Care? îi răspunse ea. Mama dumitale.

— Asta-i bună, grăi dânsul. Ea rămâne cu mine.

Sanda se uită lung la el.

15 – Vorbeşti aşa-n vând îi zise. Nu se poate. Cum să-ţi laşi sora singură când are mamă!? E mare lucru să aibă o femeie tânără, pe mama ei lângă dânsa: îi este rezem, şi ajutor, şi povaţă, mai vin? apoi şi copiii şi nu-i dădacă mai bună decât mama-mare.

20 – Care mai e şi soacră, adăugă el zâmbind. Nu-mi las eu mama sarcină-n. spinarea altuia. L-aş toca-n cap dac-aş prinde de veste că i-a zis vreo vorbă, grea, şi vorbe grele-şi zic oamenii care trăiesc sub, acelaşi acoperemânt.

25 – Prostii! întâmpină dânsa. Parcă nu tot soacră are să fie şi după ce te vei fi căsătorit dumneata.

— Soacră, dar nu mie, ci soţiei mele, grăi dânsul.

— Cu atât mai rău, stărui dânsa. Două femei se-nţeleg mai cu anevoie: decât un bărbat şi o femeie când

3 O trăiesc sub acelaşi acoperemânt. Eu, una, odată cu capul nu m-aş mărita după un bărbat care-şi ia mama-n casă.

— Despre aceasta nu. mă-ndoiesc, întâmpină el fără de gând rău. Îţi şi dau dreptate. Nu te-ai măritat

3 5 după oameni care n-avea de gând să-ţi aducă soacră-n casă: ce nevoie ai să-ţi iei belea-n spinare!? Eu însă am să-mi iau soţie o femeie care are nevoie şi mă ia şi ştiind c-o să aibă soacră-n casă.

Sanda iar era cuprinsă de simţământul că el îi dă

40 peste nas, şi prea îi părea-ndrăzneţ după ce-i deduse atâtea dovezi de bunăvoinţă.

— J – Îţi dau, zise, şi eu dreptate: femeia – ori belea pe capul părinţilor, ori slugă la casa bărbatului. N-ai vorbi însă aşa dac-ai avea slăbiciune.

— Orişicât de mare mi-ar fi slăbiciunea, răspunse 5 el, mi-aş călca pe inimă: suflată de-ar fi cu aur, tot n-aş lua-o dacă n-ar avea şi ea pentru mine destulă slăbiciune ca de dragul meu să se nărăvească cu mama mea.

— Aş voi să te văd ce-ai face, întâmpină dânsa, dacă

tot nu s-ar nărăvi.

— Del zise. Mai ştiu şi eu!? Atunci se: nţelege, da, n-aş avea nici eu încotro. După ce te-ai însurat o dată, tot mai mult ţi-e nevasta decât mama. Rău ar fi, foarte rău: ce să faci însă?

— Să fii din capul locului om cu minte, stărui dânsa, şi să nu te-ncurci.

Răducu nu-şi pierdu răbdarea.

— Mă lipsesc, la urma urmelor, şi de năşie, şi de nuntă, şi de celelalte – îşi zise-n gândul lui – dacă e vorba să facă numai ceea ce vreau el şi ea”.

— Vorbă scurtă – grăi apoi cam pe răstite – mama rămâne la mine, unde are deştulă lărgime, şi n-ai să-ţi mai baţi capul unde are să doarmă.

Sanda se uită speriată la el.

Aşa nu-i vorbea nici chiar tatăl ei.

— Dumneata eşti stăpân şi ţi le faci toate pe plac, îi zise, adânc jignită: iartă-mă, te rog, dac-am avut îndrăzneala de a-ţi spune părerea mea.

îi venea acum şi ei să se lipsească şi de fini, şi de plăcerile năşiei, dar intrase o dată-n horă şi nu-i rămânea decât să joace înainte.

Îi era însă, trecuse însă pofta, le făcea toate-n silă, ca supuindu-se unei porunci, şi era mereu înţepată şi scurtă la vorbă.

IV

A doua duminică după Paşti şi-a făcut dl. ciolman cu vârf şi îndesat pofta.

O treceau pe bătrâna năduşelile când oamenii au descărcat din tren lăzile cu butelii şi cu fel de fel de bunătăţi luate din băcănie şi de la cofetărie, mieii graşi, bucăţile de muşchi şi fleicile, coşurile cu pui şi 5 celelalte proviziuni pentru masa ce urma să fie aşternută sub frunzarul la care se lucra de vreo patru zile.

Era-n gândul ei păcat de atâta risipă. N-ar fi fost oare mai cu minte să le deie însurăţeilor banii?

Şi-a mai schimbat însă gândul când a sosit trenul 10 cu cei dintâi nuntaşi, domni şi doamne, tineri şi domnişoare, o spuză de copii, tot lume ei necunoscută.

D-l Giolman şi Sanda veniseră de cu seară ca să-şi primească oaspeţii.

Cine mai băga acum în seamă pe biata de bătrână!? 15 Treceau toţi pe lângă ea ca pe lângă o momâie umplută cu paie şi-şi căuta fiecare rostul fără ca să mai întrebe care e stăpân la casă. Stăpânu ar fi fost să fie dl. Giolman şi Sanda; aceştia însă, nefiind deprinşi a se-nvirti-n lume, nu ştiau ce să facă, şi pe când Ciol20 man era vesel şi zgomotos, Sanda umbla de ici până colo înţepată: „Parc-ar fi înghiţit o frigare!” zicea bătrâna.

Cuprinsă din ce în ce mai mult de simţământul că e străină şi lipsită de orişice rost la nunta fiicei sale, 25 aceasta stetea mâhnită într-un colţ, iar fiica ei, mireasa, şi Răducu se uitau cu coada ochiului la ea, o-nţelegeau şi-i dădeau dreptate. Tot mai mult ieşea la iveală că Ciolman nu de dragul nunţii se băgase-n cheltuieli, ci ca să se arate şi să chefuiască cu prietenii săi. Sanda e 30 plictisită şi le face toate călcându-şi pe inimă.

Aveau şi ei invitaţii lor şi aceştia steteau la o parte, aşteptând să li se facă rost. Erau oarecum două nunţi deosebite, din două deosebite lumi, şi nu se găsea nimeni ca să le-mpreune, făcând una singură din ele. 3 5 După multă zurbă, au plecat de-a valma, care cum a apucat, la biserica din sat, unde s-a făcut cununia, şi tot claie peste grămadă s-au întors.

Acum însă s-au bălţit toate.

Când a venit rândul ca nuntaşii să se aşeze lamasă-n40 cărcată, stăteau toţi şi se uita unii ia alţii, încât bătrâna făcea feţe-feţe şi-şi muşca buzele de ciudită.

Ea porni-n cele din urmă puşcă spre Sanda, care stetea şi ea şi se uita la ceilalţi.

— Bine, îi zise, când şi cum se aşază lumea la masă?

— N-are decât să se aşeze, îi răspunse Sanda. Masa e destul de lungă şi au toţi loc împrejurul ei, iar mâncări şi beuturi sunt, slavă Domnului, în belşug.

— Parcă de aceasta e vorba! întâmpină bătrâna. Suntem la nuntă, iar nu la pomană, unde lumea se-ndesuie şi cel mai obraznic iese moţ în frunte. Trebuie să se ştie unde e capul mesei şi unde coada ei, cine are să şadă mai aproape şi cine mai departe de nun şi de nună, care dintre nuntaşi lângă care să fie rânduit.

— Cum 1? – exclamă Sanda – şi cu aceste o să-mi mai bat capul? Rânduieşte-i dumneata cum crezi că are să fie mai bine.

— Cum să-i rânduiesc când nu ştiu pe cei mai mulţi cine sunt şi ce li se cuvine?! grăi bătrâna. Aceasta e dregătoriu naşei, care trebuie să fie mare şi tare la nuntă. Nu degeaba zice românul: „Ţi-ai găsit naşul!” când ţi s-a ridicat vreunul în cap.

Sanda-şi dete şi ea seamă că are bătrâna dreptate.

— Dar nu-i cunosc nici eu pe nuntaşi, se plânse ea strâmtorată. Tata, el singur ştie cine şi ce fel sunt oamenii pe care i-a poftit.

— Biata de fată! se vede că a crescut fără de mamă 1 urmă bătrâna! Ce-o să faci când vei fi la casa dumitale, dac-ar fi să n-ai parte de o soacră bună!? Haid! – adaugă apoi, cuprinzând-o încetişor cu braţul – să mergem la naşul şi să ne-nţelegem cu el. Oamenii sunt ţâfnoşi şi se-mbufnesc pentru te miri ce lucru de nimic şi lasă că ni se strică nunta, dar te pomeneşti cu supărări de care nu scapi toată viaţa dacă unul nu e mulţămit cu locul ce i-au dat la masă, iar altul s-a pomenit din întâmplare lângă cineva cu care nu are trai bun.

Sanda se dete puţin la o parte şi se uită cu tot dinadinsul în ochii ei. Nu era obicinuită ca alţii să-i vorbească cum îi vorbea bătrâna, ba s-o mai şi cuprindă cu braţul. Înţelegea însă şi ea că oarecare rânduială trebuie să fie, şi peste puţin steteau amândouă cu dl. ciolman la o parte şi se sfătuiau cu el.

De aici înainte Sanda era cu ochii mereu în ochii bătrânei. Viu îngrijată ca nu cumva să facă vreo boacănă, se bucura când aceasta venea să steie-n dosul ei şi să-i şoptească la ureche ce mai are să facă ori să 5 zică.

Nu mai era acum ca mai-nainte, şi mai spre seară, când nuntaşii s-au prins în horă, mirele şi mireasa era în voie bună, Răducu se pornise pe chiote, iar Sanda nu se mai putea despărţi de bătrână. 10 Nu-şi aducea aminte ca vreodată în viaţa ei să-i fi fost sufleteşte atât de apropiat cineva, şi mereu îi răsunau în ureche vorbele: „Biata de fatăl… se vede c-a crescut fără de mumăl… soacră bună!

Lăutarii cântau: tinerimea, prinsă-n horă, frământa 15 pământul; nuntaşii, care-au mai rămas la masă, închinau mereu, chiuind în gura mare şi strigând urale; o plăcută ameţeală îi cuprinsese pe toţi, iară ea umbla răzleaţă pe la marginea pădurii, în bătaia adierii răcoroase, cu ochii pierduţi din când în când la cerul 20 înstelat, şi mirându-se de gândurile de care nu putea să scape.

V

Era spre miezul nopţii, şi Sanda, deprinsă a se culca devreme, umbla obosită şi căscând mereu de ici 25 până acolo.

— Uite, îi zise ea lui Răducu, acum te-nţeleg; în adevăr rău ai face dac-ai lăsa o pe bătrâna aici.

El era cam afumat, ca la nuntă, dar tot îşi aducea aminte de vorba pe care o avuseseră, şi de supărarea ei. 30 – Ba foarte bine fac, răspunse dar, apăsând asupra vorbelor. Cine mai are mamă ca mine!? Dac-o cere însă soră-mea, dac-o vrea cumnatul meu, dac-o trage inima pe ea, ba mai zi-i şi dumneata, eu n-am să mă-ncăpăţinez. Nu cumva crezi, adăugă, că nu te-am văzut că 35 te-ai supărat!?

— Asta-i, vezi, asta! întâmpină dânsa. Mare lucru ţi-e dacă mă supăr ori nu.

El se uită mâhnit în faţă. ei.

— Se-nţelege! îi zise. Unu ca mine e buştean, bolnav de piatră e. D-ta-mi spui că-ţi aduci cu plăcere aminte de timpul când îţi făceam câte o jucărea; eu l-am uitat de mult timpul acela şi puţin îmi pasă dacă te superi

5 ori nu pe mine. E păcat, domnişoară, mare păcat e să-ţi închipuieşti că nu poate nimeni să aibă slăbiciune

pentru dumneata.

Sanda era nu numai femeie, ci totodată şi fată cam bătrâioară.

10 – Nu mă văd eu în oglindă!? îi răspunse ea. Nu mă ştiu câte apucături urâte am!?

— Cea mai urâtă e aceasta, întâmpină el cu un fel de-ndârjire. Ei, nu-i aşa, domnişoară: sunt în lumea aceasta şi oameni care ar vrea din toată inima, dar nu

15 îndrăznesc să se apropie de dumneata fiindcă ştiu că ţi s-a urcat zestrea la cap.

Ea se uită drept în ochii lui. Îi venea să-i întoarcă spatele şi să se depărteze. Ceea ce o tulbura nu era nici acum vorbele grăite de dânsul, ci felul pătimaş în

20 care fuseseră rostite. Îi era oarecum frică de dânsul, dar tocmai de aceea îi stete îndărătnică-n faţă.

— Nu sunt, îi zise, dar o fi, poate, unul singur cel ce-o zice, dar prea tare nu-l arde pe acesta, căci dacă l-ar arde, nu mi-ar spune-o numai mie, aşa, din întăm

2 5 plare, ci s-ar fi îmbărbătat încă de mult ca să i-o spună şi tatii.

— Ba bine că nu! strigă Răducu. Acolo e şi mai şi: n-aş găsi uşa pe care mă dă afară! Nu sunt eu om care vrea să spargă ziduri de piatră răpezindu-se cu capul

30 în ele. Spune-i-o, dumneata, c-o faci mai uşor şi ai mai multă putere asupra lui! adăugă apoi şi se depărtă.

„— tă, ca omul care se vede ajuns

gândise.

Nu mai putea să-şi deie seamă cum au venit lucru35 rile. O vorbă scăpată-n pripă o dusese departe şi într-o clipă-i părea bine că el a plecat, iar în cealaltă îi venea să-l cheme înapoi, să alerge după el, ca să se lămurească mai bine.

Îi trecuse deodată somnul, şi niciodată în viaţa ei

4 O nu se simţise atât de singură-n lume că acum, în mijlocul nuntaşilor voioşi.

„Auzi dumneata neruşinare! îşi zise dl. Giolman plimbându-se scos din sărite prin strâmtul lui contor. Se poate una ca aceasta I?”

5 Deduse şi el din când în când cu socoteala că-i este cam ţignită fata, dar asta le punea tuturor a vârv.

Se bagă el în cheltuieli ca să cunune pe sora unui pârlit, care nu-i e, la urma urmelor, decât o slugă veche, iar vicleanul acesta profită de ocaziune ca să-i io zăpăcească fata şi s-o scoată din minţi.

„Ei, nu-i aşa! îşi zise iar. E şi mai lată, de tot lată 1”.

Îşi aducea acum şi el aminte de bătăile pe care le mânca Răducu pentru că-şi perdea timpul jucându-se cu Sanda. Chiar de pe atunci s-au pornit lucrurile. 15 Înţelegea acum cum şi de ce era Sanda încăpăţânată şi neapropiată când o cereau doctori, ingineri, avocaţi şi alţi oameni potriviţi cu starea ei.

— Na, glavă, nu capi strigă el, dându-şi cu pumnul în cap. Aşa-ţi trebuie dacă n-ai ochi şi minte! Vine ea

20 la mine, se miorlăie să-i dau partea, ca să fie stăpână pe ea, iară eu nu bănuiesc nimic şi mă las să fiu prostit. Care va să zică aici îi bătea gândul?

Mult a ţinut şi tot mai ţinea să-şi ieie ginere om cu vază, de care se poate făli, iar acum îi venea să sc. 25 ascundă când se gândea cum îl va câini lumea după ce va fi aflat că nu i-a rămas decât să se mulţumească cu cea mai jerpelită şi mai soioasă dintre slugile sale.

Ce putea însă să-i facă acum, după ce dânsa era femeie pe capul ei!? 30 – Trage – strigă, parcă nu de fata lui ar fi fost vorba – trage la teapă: cum e sacul, aşa şi petecul!

Şi totuşi…

— Biata de fată! urmă peste puţin, cuprins de-nduioşare. Nu-i vinovată ea dacă n-a avut parte să-i tră

35 iască mama.

Vinovatul cel mare era el, mişelul, care i-a sucit capul: cu el avea să schimbe câteva vorbe.

L-a şi chemat.

Au stat mult faţă-n faţă, aşteptând fiecare s-o por40 nească celălalt.

— Ei! izbucni-n cele din urmă Giolman. Ce vreai, mă rog? Qe, adică, mă crezi pe mine?

— Eu nu te cred, ci te ştiu om de-nţelegere – răspunse Răducu liniştit – şi mira-m-aş dacă nu m-ai

5 şti şi dumneata pe mine tot aşa. Să vorbim fără de-ncunjur: dacă vrei, sunt gata să plec şi să mă duc ca să nu mă mai vezi în ochi. Te rog să n-o ceri aceasta, dar o fac dacă stărui.

— Fă ce-ţi place – întâmpină Ciolman îndârjit – 10 dar fata să mi-o laşi în pace.

— Cine ţi-a spus că n-o las!? grăi Răducu. Dumneata o cunoşti cel puţin tot atât de bine ca mine. Nu mai e copil acum: ce-i faci dacă se-ncăpăţinează?

— Nuse-ncăpăţinează dacă nu e cine să-i bage 15 puricele-n ureche, se răsti Ciolman.

— Nu mă lua aşa, că n-o scoţi la un capăt cu mine, zise Răducu, uitându-i –se-n ochi. Nu cumva eu sunt cel ce i-a băgat în ureche puricele că numai la zestrea ei râmnesc cei ce o cer!? Să-mi spui, te rog, ce aveam să

„20 fac eu când mi-a spus că se vede-n oglindă şi se ştie cu apucături urâte, de fug toţi de ea. Trebuia să tac? Aveam să mint? I-am spus adevărat! Şi ce aveam să fac când mi-a zis să viu la dumneata? Du-te tu, i-am zis, c-o să mă cheme el când va voi să-mi spuie care îi este 25 gândul. Nu ştiu acum ce-ţi va fi vorbit ea, dar m-ai chemat, şi iată-mă aici. Cum zici, aşa să fie, adaugă el cu glasul înecat: nu-ndrăznesc s-o cer, dar îţi sărut mâinile dacă mi-o dai! 30 Ciolman era muiat de-i venea să-şi[33] tragă câteva palme zdravene.

— Ce s-o mai ceri!? Cum să ţi-o mai dau!? strigă el. Tu eşti om matur; ea-i femeie de capul ei: cum vi-o faceţi, aşa să vă fie; pe sufletul vostru să cadă! Pe mine

35 să mă lăsaţi în pace şi să nu mă mai băgaţi în daraverile voastre. Vreau ori nu vreau, voi tot o faceţi! strigă iar şi-şi întoarse[34] faţa, ca să nu-şi deie de gol slăbiciunea.

— Ba eu n-o faci grăi Răducu hotărât. Lasă că nu-i a

33 în lext: sâ-i. - În lext: întoarce.

bine, dar ce-o să zică altă lume dacă până chiar şi dumneata te lepezi[35]!?

Aceasta o-nţelegea şi Ciolman, şi el iar începu să 5 se plimbe neastâmpărat.

— Cum vreai s-o iau aşa din senin în gitl? îi zise. Mai lăsaţi-mă să răsuflu, ca să-mi viu în fire. Fă şi tu ceva ca lucrul să aibă o faţă. Suceşte-o şi-o-nvirteşte ca să-ţi deschizi fie chiar şi mai la mahala o prăvălie.

10 Dac-ai putut să-ţi înzestrezi sora, vei fi puţind şi să te pui pe tine însuţi în picioare, ca să fii cineva. Uite – adăugă peste puţin – prăvălie să ai, că marfă-ţi mai dau şi eu pe aşteptare.

Răducu răsuflă uşurat: lucrurile erau acum ca puse 15 la cale.

— O s-o fac, zise, şi-o să mai viu după ce am făcut-o.

El se plecă apoi şi voi să plece.

— Ia mai stai, îl opri Ciolman, plimbându-i-se 20 nainte. Să ne gândim bine. Om sunt şi eu. Misacam urât de prăvălie şi nici nu mai am nevoie să-mi bat capul cu ea: te simţi tu destul om ca s-o iei asupra ta?

Răducu se uită viu mişcat în ochii lui.

— Nu e vorba dacă mă simt ori nu eu, răspunse, ci 25 dacă mă socoteşti ori nu dumneata. Eu pot numai să te-credinţez c-o să muncesc cu toată inima şi că n-o să iau pentru mine nimic mai-nainte de a-ţi fi plătit până la cea din urmă para marfa.

Ciolman se opri-n faţa lui şi se uită-nfiorat la el. 30 – O facem, grăi. De ce să n-o facem I Sandei[36] însă să nu-i spui nimic: las' că i-o spun eu. Mulţumirea aceasta ai să mi-o laşi!

Răducu făcu un pas spre el şi-i sărută mâna, iar Ciolman îl îmbrăţişă şi-l sărută pe frunte.

STÂLP DE CAFENELE

Nu doară c-ar fi avut dl. Iorgu Călan slăbiciunea de a juca cărţi ori de a-şi încerca puterile fie la table, fie la şah, fie chiar la biliard – aceste erau în gândul lui întreprinderi

35 În text: repezi.

36 În text: Sanda.

îndrăzneţe, obositoare şi împreunate cu multe emoţiuni; mulţumirea lui era să stea ca om nepărtinitor la o parte şi să se uite la cei ce joacă ori să asculte când cei sfătoşi puneau în discuţiuni aprinse lumea la cale. Orişicum ar fi mers partida, unul din cei încăieraţi în luptă trebuia să iasă-nvingător, şi el se bucura văzând părerea de rău oglindită în faţa celui rămas de ruşine.

Lungile seri de iarnă şi le petrecea dl. călan mai la un teatru, mai la circ, mai la vreun alt loc de distracţiune. Mai-nainte de a se întoarce acasă, dedea pe la cafenea, ca să-şi ia ceaiul. Culcându-se deci târziu, se scula dimineţile pe la zece, pe la unsprezece şi se-mbrăca a-ndelete, ca să-i treacă timpul până la prânz.

Îndată ce păsările călătoare începeau însă să se întoarcă, el se scula în răvărsatul zorilor de zi, se-mbrăca în mare grabă şi, fie ploaie, fie timp frumos, ieşea să-şi facă plimbarea, de obicei la Şosea, mai rar în grădina Gişmegiului, câteodată, pentru variaţiune, la Herăstrău, la Tei, spre Cotroceni ori la Filaret. Îi plăceau răcoarea dimineţii, aerul proaspăt şi cântatul păsărilor, fie chiar şi numai ciripit de vrăbii dac-ar fi fost.

După ce se sătura de aer şi de cântat de păsări şi-l răzbea foamea, el se-ntorcea-n oraş ca să-şi ia cafeaua 5 cu lapte şi să citească gazetele, totdeauna trei, totdeanua aceleaşi şi cumpărate totdeauna de la acelaşi băiat.

Le lua din fir în păr, controla ştirile, compara părerile, examina anunţurile şi-i trecea pe nesimţite timpul până la prânzul pe care-l lua iarna-vara la ace10 laşi restaurant, unde le era tuturor a bine cunoscut şi-i era rezervată masa.

Masa îi era împărţită în trei faze: studiareaamănunţită şi conştiincioasă a listei de bucate, comandarea bine precizată a mâncărilor şi ştergerea tacâmurilor 15 şi… consumarea făcută a-ndelete, după toate regulile higienei.

Mulţumirile mari ale zilei urmau după ce se-ntorcea iar la cafenea, ca să-şi ia şvarţul cu coniac, mai rar cu rom.

20 D-l Gălan nu era omul surprinderilor. Când se

punea dar la cale o partidă de cărţi, el se ridică-n picioare şi-şi alegea o poziţiune din care putea să vadă toate cărţile pe care jucătorii le aveau în mână. Ştia foarte bine mersul jocului, dar nu-şi dădea niciodată părerea. 25 Aceasta se dedea pe faţă numai în bucuria ce se oglindea-n ochii lui când vreunul dintre jucători dădea greş puind mâna pe o carte cu care perdea. De aceea simpatiile lui erau totdeauna pentru cel ce pierde şi astfel îl întăreşte în convingerea că omul cuminte nu 30 se lasă niciodată să fie târât în jocul de cărţi.

Şi nu e mulţumire mai adevărată decât să te socoteşti tu însuţi pe tine mai cuminte decât alţii. Ziua îi părea deci în aerul îmbâcsit al cafenelei totdeauna prea scurtă şi, cuprins de viuă nelinişte, se uita la 3 5 ceasornic înspre ora şase, când trebuia neapărat să plece, ca să-şi facă înainte de cină plimbarea, cum s-ar zice, pe aceeaşi ulicioară, din colţul bulevardului până-n Piaţa Episcopiei şi înapoi, cel puţin de trei ori.

După ce se porneau căldurile şi lumea se mai rărea 40 prin cafenea, el se simţea din ce în ce mai părăsit, câteodată chiar cuprins de jale. În cele din urmă nu-i rămânea decât să-şi calce pe inimă şi să se ducă şi el undeva la verdeaţă, la răcoare, la aer curat şi la cântat de păsări. N-avea nevoie s-o Facă deoarece era voinic şi bine hrănit, dar găsea unde se ducea alţi oameni 5 care-şi încercau norocul în joc de cărţi ori puneau în discuţiuni aprinse lumea la cale.

Aşa-şi făcuse el rânduiala vieţii, şi, om de caracter, ţinea ca nimeni să nu-l poată scoate din ea.

Mai ieri, mai mâne se ivea câte unul care-şi dădea 10 silinţa să-l bage-n vreo daraveră mănoasă.

„N-am timp!” răspundea el.

Nici că avea nevoie să-şi bată capul.

Avea moştenire rămasă de la părinţi două case cu prăvălii şi un teanc de bonuri; destulă bătaie de cap 15 cu încasarea chiriilor şi cu tăierea cupoanelor.

Mai avea, pe deasupra, şi-o mătuşă bogată, care tot numai pe el putea să şi-l lase moştenitor. Grija zilei de

mâne nu-l tulbura dar nici ea.

Putea să-şi petreacă viaţa-n toată lărgimea. 20 Ştiind însă că viaţa e lungă şi slăbiciunile omeneşti sunt multe şi felurite, el şi le-mpărţea toate aşa ca să mai şi pună ceva la o parte ca să ajungă-n strâmtorare dacă s-ar pomeni vreodată aşa, pe neaşteptate, în faţa vreunei slăbiciuni ori în a vreunei nevoi mai mari. 25 Gând ai pornit-o apoi aşa, nu mai ştii unde ai să te opreşti.

E o mulţumire să păstrezi, dar mai mare e mulţumirea să sporeşti; şi partea pe care dl. Gălan o punea la o parte era din zi în zi mai mare. 30 De ce să se-ncurce el în daraveri când toate-i mergeau spre deplina lui mulţumire!?

— Un om independent ca dumneata – îi şopteau alţii – are să-şi dea părerea-n treburile ţării.

— N-am timp! le răspundea şi acestora.

3 5 Nu putea el să-şi strice rostul vieţii, nici să ia asupra sa sarcini, pe care nu e-n stare să le poarte. Făcea el destul pentru ţară dacă nu năpustea pe nimeni şi-şi împlinea datoriile.

Iar alţii îşi dădeau silinţa să-l vâre-n societăţi de 40 binefacere, să-l facă membru în vreun comitet, casier ori poate chiar preşedinte.

El se cutremura şi le punea amândouă mânile-n pept, ca să le dea brânci.

Om de o fire duioasă, el fugea cu ochii-nchişi când se-ntâmpla vreo nenorocire-n faţa lui ori când vreun 5 prigonit de soartă îi ieşea în cale, era cuprins de fiori când vedea şi se răzvrătea în faţa celei mai mici nedreptăţi. Smintit ar fi trebuit să fie ca să alerge dinadins după cei ce sufăr.

„Lăsaţi-mă-n pace! zicea. E destul că nimeni pe 10 urma mea nu are să sufere”.

Mătuşa lui o singură dorinţă mai avea: să-l vadă căsătorit, aşezat la casa lui.

Gărgăuni de babă bătrână.

Cum ar mai fi putut el, om trecut acum de treizeci 15 şi cinci de ani, să-şi mai strice rostul vieţii băgându-se-n

dandanale şi luându-şi belele-n spinare!?

În mare slăbiciune ar fi trebuit să cadă ca să ajungă să facă una ca asta.

II

20 într-una din zile, ieşind, după ce-şi citise gazetele, ca să se ducă la masă, dl. Iorgu Gălan a dat peste un băiat de vreo treisprezece ani care şedea pe colţul scării de la uşa cafenelei şi plângea de-ar fi-nduioşat şi pe cel mai nemilos om.

25 Era unul dintre băieţii ce alergau toată ziua pe străzi, prin birturi şi prin cafenele, ca să vândă gazete şi fel de fel de cărticele, jerpelit, soios, nespălat şi cu părul vâlvoi, de-ţi era silă să te uiţi la el.

D-l Gălan trecu repede înainte.

30 Ce-l privea pe el dacă băiatul acela plângea ori nu 1?

După-prânz însă, când se-ntorcea la cafenea, băiatul era tot acolo şi plângea înainte, iar acum nu putea să-i întoarcă spatele, ci trebuia să meargă spre el şi să-l vadă timp mai îndelungat.

35 – Gestai aici, în calea oamenilor!? îi zise cam pe răstite. Caută-ţi de drum!

Băiatul se uită la el cu nişte ochi mari şi muiaţi în lacrămi.

— Dar unde să mă duc, domnule – se tângui el – şi ce să mă fac dacă-i văd pe ceilalţi alergând cu gazetele şi nu mai am bani să-mi cumpăr şi eu!? Vreunul dintre pungaşii aceia mi-a şterpelit în înghe

5 siuală capitalul, adăugă, cuprins de deznădăjduire. Ce-o să-mi facă mama după ce m-oi întoarce acasă!?

Nu-l privea pe dl. Gălan dacă are ori nu băiatul din ce să-şi cumpere gazete. împotriva firii sale, însă, nu poate să răzbească omul, şi ochii cei mari, lacrămile 10 din ei, glasul tânguios al băiatului şi amărăciunea de care era cuprins acesta aducându-şi aminte de muma sa, toate împreună îl atingeau pe dl. Gălan şi-l muiau.

„Fără îndoială – îşi zise în gândul lui – vreo văduvă cu casa plină de copii, cari trăieşte ca vai de 15 ea din

gologanii adunaţi de nenorocitul acesta. Auzi dumneata om nesocotit, care se încurcă cu o femeie şi-şi umple casa de copii când ştie prea bine că poate să moară şi să-şi lase peritori de foame văduva şi copiii”!

— Du-te, îi zise băiatului, şi reclamă la poliţie. 20 – Aş! răspunse băiatul. Poliţia! parcă ea ştie care dintre dânşii m-a pungăşit!? îi ia la bătaie şi pe cei nevinovaţi, ne ţine pe toţi de nu ne putem căuta de treabă, şi eu tot fără bani rămân. Sunt un nenorocit, domnule, bun numai de spânzurat, adăuga el, cuprins 25 de deznădăjduire. Cum se face că tocmai pe mine m-a pungăşii!?

D-l Gălan se simţea răpus.

„Du-te dracului!” zise în gândul lui şi intră repede în cafenea.

30 Nimic mai uşor decât aceasta! Nenorocita lui de fire duioasă se dedea însă din ce în ce mai stăruitor pe faţă, o vie părere de rău îi făcea viaţa din ce în ce mai nesuferită, simţea că-i sunt pierdute pentru ziua de azi mulţumirile şi nu-şi mai găsea loc la niciuna dintre 35 mesele din cafenea.

„Cine, păcatele mele, mi-a scos pe nemernicul acela în cale!? îşi zise el umblând de ici până colo. Cine m-a pus să mă leg de el I?”

Puţin lucru ar fi fost să-i dea acolo câţiva lei, fie 40 chiar şi douăzeci, ca să-şi cumpere gazete şi să alerge, ca alte dăţi, cu ele. Scăpa de supărare, se răscumpăra, ba mai avea şi mulţumirea de a fi săvârşit o faptă bună.

Tocmai de aceasta se ferea însă.

Nu mai ştie unde se opreşte cel ce a gustat o dată mulţumirea aceasta.

5 „Dau acum ca să scap – îşi zise – dar mâine vine iar, ba îţi duce vestea că eşti om slab şi mai vin şi alţii şi iar alţii, de nu mai ştii unde să-ţi pui capul. Suferinţele oamenilor sunt atât de multe, încât nici toate bogăţiile lumii nu ajung ca să le alini. Nu e boală mai 10 grea decât slăbiciunea de a le sări altora într-ajutor!”

Nu! El trebuia să fie bărbat şi să-şi stăpânească firea.

Afurisitul acela de băiat nu se mişca însă din locul pe

care şi-l alesese: era parcă ţipă şi răcneşte şi strigă mereu: „Dă dacă vrei să scapi!” 15 În zadar! Pierdute erau pentru ziua aceea mulţumirile domnului Iorgu Călan, şi din încurcătura în care intrase o singură ieşire îi mai rămânea: el se înteţi şi plecă prin uşa din dos, apoi se depărtă cu pas hotărât şi fără să se mai uite înapoi. 20 Iar de aici înainte se ferea dl. Iorgu Călan de ispită.

Asculta şi tăcea când vreunul dintre cei ce se avântau în discuţiuni îşi da pe faţă părerea că viaţa omenească nu e decât un lung şir de suferinţe.

„Nu-i aşa, zicea însă în gândul lui. E o mulţumire să 25 dormi bine. O mulţumire e să te plimbi în răcoarea dimineţii la verdeaţă şi la aer curat, să vezi răsărirea soarelui şi să asculţi cântul păsărilor. Mulţumire e să fii flămând şi să mănânci ce-ţi place, să fii însetat şi să-ţi astâmperi setea, să fii obosit şi să odihneşti. 30 Mulţumire să stai la o parte şi să priveşti cum oamenii aleargă şi se frământă. Un şir de mulţumiri e viaţa şi nesuferită ţi-o faci numai luând, din păcate, parte la durerile altora”.

Umblând dar prin lume, când îşi făcea plimbările, 35 când se ducea la cafenea ori la restaurant, când se întorcea acasă şi mai ales când lua chiriile ori schimba cupoanele, el călca rar şi cu multă chibzuială şi se uita cu ochii pânditori şi la dreapta, şi la stânga şi departe înainte pentru ca nu cumva, fără de veste, să 40 se pomenească în faţa vreunui nenorocit care-i simte slăbiciunea şi-l ispiteşte.

UN PIERDE-VARĂ

— Nu e – grăi dânsa, rostind vorbele pe tânguite – viaţă mai chinuită decât a femeii osândite să fie moaşă. N-ai tu răgaz nici să mănânci în toată tihna.

5 nici să-ţi faci treburile la casa ta, nici să mai răsufli stând de vorbă cu cineva. Alergi toată ziua cu inima încleştată de la o casă la alta, iar nopţile, când somnul ţi-e mai dulce, vin de te iau pe sus şi te duc să priveghezi la căpătâiul vreunei biete femei care se văită

10 zbătându-se-n chinuri grele, ori porţi grijă de copiii altora, în vreme ce ai tăi rămân lăsaţi în paza

Domnului. Nu mai pot, domnule! Mi s-au istovit puterile, de nu mai am răsuflare, abia mă mai ţin picioarele şi mi-e-n toată clipa că am să cad leşinată.

15 Era stăpâna casei în care locuiam, femeie de cel mult treizeci şi cinci de ani, frumoasă, înaltă, nu slabă şi cu deosebire plină de viaţă.

— Să nu vă supăraţi, doamnă – îi răspunsei eu zâmbind – dar nu semănaţi câtuşi de puţin a femeie

20 care abia se mai ţine-n picioare şi, pe cât ştiu eu, nici nu prea veţi fi având nevoie să alergaţi atât de mult.

— Uite – întâmpină ea cam înţepată – aşa mă judecă toţi! Vrei să zici că am obrajii plini şi rumeni, că braţele-mi sunt rotunde şi că iau trei mii de lei

25 chirie pentru casele de la stradă şi alte cinci pentru prăvălia din piaţă, dar nu ţii seamă că am cinci copii şi că sunt o păcătoasă care nu se poate stăpâni, ci aleargă ca o smintită când e chemată, parcă alta n-ar putea să facă şi ea treaba pe care o fac eu.

— Dar, adăugai, copiii mai au şi tată, care aleargă şi el în treburile lui.

5 Ea mi se uită lung şi cu ochi scrutători în faţă, parcă n-ar fi voit să mai vorbească şi nu-şi putea stăpâni firea.

— Tocmai asta e, că mai au şi tată, grăi dânsa oarecum printre dinţi. Se vede că eşti om care-şi caută

10 de drum, nu se uită nici la dreapta, nici la stânga şi foarte puţine ştie. Fiindcă pleci de acasă mai nainte de a se fi sculat el, te culci serile mai nainte de a se fi întors el acasă şi-l vezi numai câteodată la masă, dai cu socoteala că-n treburi umblă şi el ca dumneata. Da! în 15 treburi, dar în ce fel de treburi!?

E lucru fără îndoială urât ca o femeie să grăiască de rău pe soţul ei şi mă simţeam într-un fel de strâmtorare din care n-aş fi putut să scap decât căutându-mi vreun pretext ca să plec. Ea însă ţinea să-şi uşureze 20 sufletul şi nu-mi dete răgaz.

— Nu-ţi şade rău, urmă ea, că nu ştii cine e omul cu care stai sub acelaşi acoperiş; dar e mai bine să ţi-o spun

eu decât s-o afli de la alţii. Nu l-ai văzut nici ieri, nici alaltăieri, de câteva zile acum, şi nici n-ai

25 băgat, precum se vede, de seamă că nu-l vezi. Mi l-au adus săptămâna trecută bătut măr, de-ai fi crezut că nu mai scapă cu viaţă: ce să fac cu el? L-am dus la spital. Uite, aşa o duc de peste şaptesprezece ani, de când mi l-am luat de bărbat. împlinisem abia optspre30 zece ani când am prins slăbiciune de el, urmă iar suspinând; slută nu eram, zestre frumoasă aveam, familia noastră era bine văzută la Bârlad şi aş fi putut să aleg între tinerii de seama mea; ce să-mi fac însă dacă ochii-mi zburau la el, un holtei bătrân, care era cu 35 douăzeci şi şase de ani mai mare decât mine şi putea să-mi fie şi tată? M-am pus în pizmă şi cu mama, atunci văduvă, şi cu rudele răposatului meu tată şi m-am măritat după el, atunci casier la prefectură. Mă simţeam fericită. Era, ce-i drept, cheltuitor, dar 40 trăiam bine şi-n timp de cinci ani am avut unul după altul trei copii, fata mare şi cei doi băieţi, pentru care a avut şi are şi azi multă slăbiciune. Cum însă şi când, nu ştiu, s-a încurcat cu o femeie, o văduvă pripăşită pe acolo pe la Bârlad, care-l toca şi-l punea să joace cărţi. Luând şi azi, şi mâine, în fel de fel de chipuri, 5 bani, nu numai de la mine, ci şi din casa judeţului, a fost în cele din urmă prins cu o lipsă de peste optsprezece mii de lei în casă. Ce să fac, domnule!? Ce trebuia să facă o femeie când cade în asemenea nenorocire şi paté asemenea ruşine? Mă zbăteam în luptă cu mama, 10 care stăruia să cer divorţul, şi plângeam pe-nfundate. Nu mai îndrăzneam să ies din casă, nici să dau ochii cu rudele, cu prietenii şi cu cunoscuţii; nu mai era pentru mine trai între aceia cu care mi-am petrecut copilăria şi tinereţele. El era însă soţul meu legiuit şi 15 părintele copiilor mei; am vândut via mea frumoasă şi cele două case cu prăvălii pe care le aveam în piaţă, am plătit tot până la cea din urmă para şi m-am mutat aici la Bucureşti, unde nimeni nu mă ştia şi putea şi el să-şi găsească vreun rost. Zadarnice mi-au fost însă 20 jertfele, căci pe el n-am putut să-l scap. Ce puteam eu să fac în timpul celor cinci ani de zile cât a stat el închis!? Pe

mama am îngropat-o în curând după mutarea mea la Bucureşti. Copiii creşteau în neştire. M-am pus să învăţ moşitul, ca să am un rost în lumea aceasta. 25 fără el umblă, de când a scăpat din temniţă, furişându-se, sărmanul, printre oameni şi-şi petrece viaţa jucând mai table, mai domino, mai cărţi, azi într-o cafenea, mâine într-alta, ori bând pe gustate ici într-un birt, colo-ntr-altul, om lipsit de orişice rost în lumea 30 aceasta. Să nu-ţi vie să plângi!? adăugă ea, oprindu-şi răsuflarea.

— Ba să-ţi vie, răspunsei eu, uitându-mă în limpezii ei ochi de femeie devotată.

— Să nu mă judeci, domnule, cu asprime, urmă 3 5 ea. Nu ţi le spun aceste ca să mă plâng, dar ca să nu-l osândeşti nici dumneata, ci ca să-l plângi. Îi dau cu durere, dar cu toată inima, cât mă iartă mijloacele; închipuieşte-ţi însă că acum, la bătrâneţe – mi-e şi greu să ţi-o spun – aleargă după fete tinere, încât a ajuns să 40 fie strâmtorat ca un derbedeu într-un colţ de nişte mahalagii care l-au snopit în bătăi, încât l-au lăsat întins la pământ.

— Aceasta e boală, doamnă, i-am zis eu, care nu prea are leac. Sunt mulţi cei ce sufăr de ea.

5 – Da, întâmpină dânsa, urâtă boală, sufletească.

— Nu sufletească, stăruii eu, ci boală ca oftica ori cancerul, de care numai moartea-l scapă pe cel căzut în ea.

Îmi era milă de dânsa şi mă simţeam, cu toate 10 aceste, cuprins de un fel de admiraţiune în faţa ei.

Câtva timp în urmă m-am mutat într-o mahala depărtată şi abia după vreo doi ani am întâlnit din întâmplare pe Sanda, fiica cea mai mare a ei, care mi-a spus că tatăl ei murise.

15 – Săracul! – mi-a zis ea – a fost unul dintre cei mai cumsecade oameni, de care au abuzat toţi mişeii şi căruia i s-a făcut multă nedreptate!

RĂZBUNAREA HANULUI

Era pe la sfârşitul războiului de treizeci de ani, şi iezuiţii, dându-şi silinţa să-şi câştige-n ţările de la răsărit, pentru stăpânirea papei, ceea ce se pierduse-n 5 cele de la apus, înduplecaseră pe regele Poloniei, atunci Vladislav IV

Vasa, să-i silească pe supuşii săi ortodocşi. Ucrainţii au primit aşa-zisa uniune cu biserica latină.

Simţindu-se prea slabi spre a ţine piept cu Polo-o mă, cei siluiţi erau ispitiţi a cere ajutor de la coreligionarii lor moscoviţi. Căpetenia lor, hatmanul căzăcesc Bogdan Hmielniţchi, îl socotea însă pe marele duce de Moscova mai primejdios decât regele Poloniei; a cerut dar ajutor de la Poarta otomană. Aceasta n-a voit, sc. 5 înţelege, să se amestece în gâlcevile creştinilor şi avea şi de altminteri cuvinte de a nu intra în război cu Polonia. Marele vizir Mehmet-paşa fusese însă timp mai îndelungat paşa de Buda şi era bine dumirit asupra acelor ce se petreceau în ţările de la apus: el le dă deci o vasalilor creştini ai Porţii îndrumarea de a le veni cazacilor într-ajutor.

Gheorghe Rákóczy I, voivodul Ardealului, care trăia în bună vecinătate cu regele Poloniei, n-a ţinut seamă de îndrumarea aceasta, fără Matei-vodă Basarab, 5 având legături de prietenie cu Rákóczy, nu s-a unit nici el cu Vasile-vodă, ca să le dea cazacilor ajutor.

De aceea, Mehemet-paşa l-a pus pe Vasile-vodă la cale să-l răstoarne pe Matei-vodă pentru că să fie ridicat în scaunul Munteniei un domn care e gata să le vie cazacilor într-ajutor. După spusele lui Alosiu Conta5 rini, bailiul Veneţiei, vorba era ca Vasile-vodă Lupu să treacă el însuşi în Muntenia, iar în scaunul Moldovii să rămâie fiul său.

A şi făcut Vasile-vodă Lupul încercarea de a-l alunga din ţară pe Matei-vodă, dar a suferit o grea 10 înfrângere şi astfel nu i-a rămas decât să încheie şi numai el singur legătura cu hatmanul cazacilor, care mai era acum ajutat şi de hanul tătarilor din Crimeea.

A urmat apoi un lung şi adeseori întrerupt război, în timpul căruia tătarii năvăleau la timpuri potrivite 15 în Polonia, de unde se-ntorceau încărcaţi de fel de fel de pradă.

Când cu una din aceste năvăliri a căzut în robia lor şi un comite Potoţchi.

Deoarece familia Potoţchi, ai căreia urmaşi trăiesc 2 O şi azi, e de obârşie veche şi era foarte bogată, hanul

tătarilor a cerut pentru punerea în libertate a robului o mare sumă drept răscumpărare.

Vasile-vodă avea legături cu fruntaşii Poloniei, îndeosebi şi cu comiţii Potoţchi. Una dintre fiicele lui 25 era măritată după ducele de Lituania, şi prin acesta intra în înrudire cu cei mai aleşi dintre şlehtiţii leşeşti. Rudele robului l-au rugat deci să fie pe lângă hanul, tovarăşul său de luptă, bun mijlocitor pentru scăderea sumei de răscumpărare. 30 El îşi dădea seama că nu se cade să se amestece în daraverea aceasta şi se simţea oarecum îmbrâncit între nicovală şi baros, strâmtorat, încât încăperile cele largi ale curţii sale i se păreau de tot strâmte. Se plimba, săracul de el, de ici până colo, zbătându-se 35 frământat de gânduri răzvrătite şi nu ştia ce să facă şi cum să potrivească lucrurile pentru ca nici pe hanul să nu-l jignească, nici cu şleahta leşească să nu se strice.

Cei ce în gânduri şi-n simţăminte nu se potrivesc nu sunt deopotrivă, ci protivnici şi intră în vrajbă, iar 40 într-însul erau învrăjbiţi omul şi domnul.

Ca om, el era pătruns de gândul că cei ce războiesc sunt, ce-i drept, protivnici, dar n-au să fie totodată şi duşmani stăpâniţi de ură oarbă.

Matei-vodă era prieten cu Gheorghe Râkoc/. y, care 5 pusese la cale un catichism calvinesc în româneşte pentru că să-i ispitească pe români a se lăpăda de legea lor strămoşească. El, Vasile-vodă, ştiindu-se domn al Moldovii, se apropiase sufleteşte de fratele lui Moisevodă, Petru Movilă, metropolitul Kievului, care 10 ticluise catichismul ortodox. Erau deci protivnici; ar fi fost şi fără ca să mai fi fost la mijloc legăturile cu cazacii, şi s-au războit, dar duşmani nu erau, şi de aceea în urmă au făcut împreună multe lucruri bune şi frumoase, pe care unul fără de altul n-ar fi fost în stare 15 să le facă.

Tot aşa se războia cu şlehtiţii pentru că ţinea la legea lui cum ei ţineau la a lor, dar duşman nu le era, şi mult s-ar fi bucurat dac-ar fi izbutit să-l scape din robie pe acel Potoţchi. 20 Domnul însă, domnul Moldovii, ridică degetul

şi zicea: „Stăi, omule, nu te pripi! Bagă de seamă că nu cumva prin o faptă nechibzuită să ţi-l faci duşman pe hanul tătarilor, care stă-n fruntea multor cete de călăreţi destoinici la lupte şi-ţi este azi ajutător în treburi 25 după a ta părere foarte binecuvântate”.

Când el se zbuciuma-n felul acesta, s-a apropiat de dânsul târâş, ca pisica ce ţi se freacă de pulpi, una dintre multele slugi supuse de la curtea lui, un Iane oarecare, grec viclean, hârşit, trecut prin multe şi bun pen30 tru orişice.

„Preamiloase stăpâne, i-a zis, ascultă glasul nemernicei tale slugi, care e nemângâiată văzându-te cuprins de grele nedumeriri şi e gata să-şi pună viaţa în joc ca să te scape din strâmtorare. N-ai, în adevăr, să 3 5 faci ceea ce cer de la tine duşmanii hanului, care-ţi este tovarăş de luptă. N-ai însă nici să te faci surd în faţa celor ce te roagă să-i ajuţi. Dă-mi mie dezlegarea ca să mă duc acolo şi mă voi face luntre şi punte ca să-l scap şi fără de o răscumpărare pe leahul acela din 40 robie”.

Vasile-vodă s-a uitat lung la el.

Îşi dedea şi acum seamă că aceasta încă mai puţin se cade s-o facă, dar la strâmtoare se dau de gol neajunsurile firii omeneşti şi el n-a zis „Nu!”, ci „Da!”, ce-i drept cam cu jumătate de gură, dar fără de şovăire.

5 Grecul cel viclean a plecat apoi în Grimeia, a ştiri cât la dreapta şi la stânga, a dat de urma robului care se afla închis într-un turn de la marginea mării, a ameţit cu băutură şi a năimit cu galbeni pe paznicii turnului şi i-a făcut vânt lui Potoţchi la corabia care, 10 lunecând repede pe luciul mării, l-a dus la Stambul, de unde s-a întors cu mare înconjor în ţara lui.

Aşa a scăpat comitele Potoţchi, ceea ce ar fi fost foarte bine dacă grecul ar fi mai ştiut şi să-şi stăpânească pornirile. El însă s-a lăudat cu succesul obţinut, 15 încât vestea a mers până la cortul hanului, care nu era încântat de cele petrecute.

Aflând de unde au pornit lucrurile, hanul a-nghiţit un nod, a clipit din ochi, a răcnit odată şi a scrâşnit din dinţi,

a tras în răbojul lui Vasile-vodă o crestătură 20 adâncă, pentru ca nu cumva să uite cele petrecute, apoi şi-a căutat de treburi, ca şi când nimic nu s-ar fi petrecut.

Apele Nistrului au curs şi ele înainte tot ca şi când nimic nu s-ar fi petrecut şi abia după trecerea câtorva 25 ani a ajuns Vasile-vodă să se-ncredinţeze că hanul l-a păscut.

Simţindu-se strâmtorat din toate părţile, el îşi căuta razăm mai sigur şi de aceea şi l-a făcut ginere pe Timus, fiiul hatmanului Hmielniţchi. În faţa acestei 30 fapte, Polonia, Gheorghe Rákóczy II şi Matei Basarab au mai strâns legăturile şi i-au adunat în Moldova, la un loc, pe boierii nemulţumiţi, punându-le în frunte pe Gheorghiţă Ştefan, cel mai însetat de mărire dintre dânşii.

35 Iar s-a pornit apoi lupta între cei doi domni români, şi Vasile-vodă, bătut ca mai înainte, a fost nevoit să părăsească ţara şi să-şi caute adăpost la ginerele său Timuş, care aduna mereu cete de cazaci zăporovieni, ca să se pună-n fruntea lor, să plece-n Moldova şi să-l 4 O ridice iar pe socrul său în scaun.

Prea era însă Gheorghiţă Ştefan din multe părţi ajutat pentru ca cetele cazacilor, orişicât de viteji ar fi fost ei, să-l poată alunga numai ele singure din ţară. Socrul şi ginerele au chibzuit dar să trimită la hanul tătarilor o solie, ca să ceară ajutor, căci şi-l ştiau bun prieten în lupta contra Poloniei.

Hanul a primit solia cu multă bunăvoinţă şi zâmbind cu mulţumire.

„Da! a zis el frecându-şi mâinile! Foarte bucuros am să-i dau ajutorul! S-ar putea să nu-i dau? Să vie însă Vasile-vodă el însuşi aici, ca să ne-nţelegem de la rost la rost, ca doi prieteni buni ce suntem”.

Vasile-vodă a grăbit şi s-a dus cu bucurie, ca cel mai nevinovat om, fără ca să bănuiască ceva, cu toată încrederea.

Hanul l-a primit cu încă mai multă mulţumire pe el însuşi, şi-i era adevărată mulţumirea, căci de mult dorea să se vadă faţă-n faţă cu el, în toată lărgimea.

Nu mai răcnea acum hanul şi nici din dinţi nu mai scrâşnea: pe Vasile-vodă l-au trecut, cu toate aceste răcorile când i s-a uitat în ochii din care se revărsa văpaia mâniei de mult înăbuşite.

Tot târâş ca pisica se apropia de el şi hanul, dar ca pisica ce-şi ia vânt să se arunce asupra prăzii.

— Bine, bre! îi zise cu un zâmbet diavolesc şi rostind vorbele printre dinţi. Ce fel de oameni sunteţi voi, creştinii!? Vă certaţi între voi şi, ajunşi la încăierare, ne chemaţi fie unii, fie alţii într-ajutor pe noi, închinătorii lui Alah, iar după ce m-am pus pentru voi viaţa-n joc, uneltiţi prin dosul nostru, ca să vă bateţi joc de noi?

Acum se dumiri Vasile-vodă de ce anume e vorba şi voi să-i dea răspuns.

Hanul ridică degetul.

— Nicio vorbă!… strigă dânsul. Păcatul tău nu poate găsi iertare! L-ai scăpat tu prin uneltire mişelească pe leahul acela care ne era amândurora duşman, ba dacă e vorba, mai mult ţie decât mie. Să vezi acum cine are să te scape pe tine!

Zadarnic au rămas apoi toate stăruinţele celor de alt gând. Hanul l-a legat cobză pe Vasile-vodă şi l-a trimis la Stambul, unde mulţi ani grei şi lungi de-a rândul a zăcut în temniţa celor Şapte Turnuri.

5 Iar cazacilor nu le-a rămas decât să ceară ajutor de la marele duce de Moscova, care cam pe timpul lui Vasile-vodă a intrat în temniţă, a pus piciorul în Kiev, de unde n-au mai ieşit decât în zilele noastre.

CUŢA

Era căţeluşă şi, mai fiind şi drăgălaşă, din ce în ce mai drăgălaşă, Dincă îi zicea Luşa, apoi Luşica, mai 5 târziu Luşicuţa şi-n cele din urmă Cuţa, iar Dincă acela era un băiat neastâmpărat şi motolog, care voia să le afle toate, se amesteca mereu în lucruri care nu erau de nasul lui, se vira unde nu-i fierbea oala, se-mpiedica de toate cele ce-i cădeau în cale şi da ici 10 în o groapă, colo-n alta.

Deoarece la ţară făcuse o mulţime de pozne şi era pornit să mai facă şi altele, încât nu mai era chip să-l

păzeşti, a fost trimis pentru a doua clasă primară la Bucureşti, unde l-au dat în gazdă la văduva unui căpi15 tan de călăraşi, cocoana Tudora, mătuşa lui, care locuia aproape de Maidanul Dulapului şi mai avea şi ea patru copii, cel mai mare, Nicuşor, cam de aceeaşi vârstă, dar mai potolit la fire, ai fi putut zice chiar băiat cuminte, încât putea să-i fie lui Dincă povaţă-n 20 toate cele bune.

După rânduiala firească a lucrurilor, însă, cel neastâmpărat o ia razna şi apucă înainte, iar cel potolit la fire rămâne mai în coadă, şi povaţă era mai adeseori Dincă decât Nicuşor cel cuminte. 25 într-una din zile, ducându-se amândoi dimineaţa la şcoală, au ajuns în Calea Şerban-vodă, pe unde trec automobilele spre cimitirul Bellu şi de acolo înapoi, şi au dat peste trei căţei aruncaţi în drum. Unul era

22* 339

strivit de roatele ce trecuseră peste el, iar altul zăcea mort, precum se vede, de foame, cu picioarele-n sus.

Nicuşor, cel cuminte, a aruncat o căutătură într-acolo şi-a trecut iute înainte, ca să nu mai vadă, căci 5 lucru scârbos e un cine mort, dar mai şi mai e căţelul mort, hoit aruncat în drumul trecătorilor. Dincă s-a oprit însă, ca să vadă bine, şi s-a uitat cu ochii muiaţi în lacrămi la al treilea căţel, care mai mişca încă şi gemea ca vai de el, în doaga morţii.

10 Nicuşor, deşi potolit la fire şi cu cinci săptămâni mai bătrân, s-a ntors din drum şi a rămas, ce-i drept, nu cu ochii muiaţi în lacrămi, dar cu gura căscată.

— Uite, vezi, îi zise Dincă, l-au aruncat aici ca să-l strivească roatele umflate ale vreunui automobil.

15 cum au strivit pe celălalt.

— Aşa se vede, răspunse Nicuşor; şi păcat ar fi fost, căci mult e frumuşel.

Ei se uitară lung unul la altul.

Era mare şi grea ispita ce le ieşise în cale.

20 Dacă-şi urmau, cum se cuvenea, drumul şi se duceau la şcoală, căţelul rămas în drum era fără doar şi poate strivit de roatele vreunui automobil, şi ei şi-ar fi

făcut cele mai amarnice mustrări, ca ucigaşi în puterea cuvântului.

25 Dacă luau căţelul şi-l duceau acasă, pierdeau mult timp cu dusul şi cu întorsul, veneau prea târziu la şcoală şi mâncau pedeapsă.

Dacă luau căţelul, îl ascundeau undeva pe vreun maidan între buruieni, ca să-l ia când se vor întoarce.

30 se pomeneau că-l mănâncă vreun porc ori moare de foame, cum a murit şi celălalt.

Ce aveau ei să facă?

Dincă n-a stat mult pe gânduri, ci a luat căţelul şi s-a întors cu el acasă, iar Nicuşor s-a grăbit după el

3 5 ca să nu-l lase singur.

Acasă, vai de capul lor: cocoana Tudora i-a tras pe amândoi de urechi.

— Haid-l plecaţi de-aici cu spurcăciunea aceea de lighioană leşinată, le-a zis. Am eu destul mărunţiş la

40 casă. De unde l-aţi luat, acolo să-l duceţi!

Una ca aceasta Dincă nu era în stare să facă. A plecat, nu-i vorba, dimpreună cu Nicuşor la şcoală, dar peste puţin şi-au făcut calea întoarsă, au intrat tiptil în curte, s-au furişat ca nişte hoţi în şopronul 5 de lângă grajdi, i-au făcut căţeluşului culcuş într-un colţ bine adăpostit şi au răsturnat peste el un coş cu fundul în sus.

Pe aci le-a fost apoi drumul, într-o răsuflare, la şcoală.

10 Nici la şcoală nu le-a mers însă mai bine decât acasă.

— Pe unde mi-aţi umblat, coconaşilor? 1 le zise învăţătorul şi-i puse pe amândoi în genunchi lângă perete.

15 Datu-şi-au ei silinţa să scape mai cu o minciună mai cu alta, dar minciunile nu li s-au trecut, şi pe când ceilalţi şcolari şedeau prin bănci fiecare la locul lui, Dincă şi prietenul său Nicuşor ispăşeau păcatul canonindu-se în genunchi.

20 Li se şi cuvenea, căci n-are copilul să facă nimic prin dosul mumei sale, nici să umble cu minciuni.

Dar asta treacă, ducă-se.

Cum steteau însă aşa în genunchi, mai unul, mai altul dintre dânşii vedea în gândul lui căţeluşul mort

25 acolo sub coşul răsturnat cu fundul în sus, mort ca cel din drumul automobilelor, culcat pe spate, cu cele patru picioare în sus.

— Mult mi-e teamă cu un mai trăieşte, îi zise Dincă pe şoptite lui Nicuşor.

30 – Eu cred că da, îi răspunse acesta.

Peste câtva timp iar se uitară unul la altul.

— Dau cu socoteală că-l găsim mort când ne-ntoarcem acasă, grăi acum Nicuşor.

— Eu cred că nu! îi răspunse Dincă.

35 Cuprinşi adică de grija lor cea mare, nu mai ştiau nici ei ce să creadă şi ce să nu creadă; scăpaţi dar de la şcoală, s-au întors ca pe zburate acasă şi tot tiptil s-au dus, pe furiş, ca nişte hoţi, la şopronul ştiut, ca să ridice coşul cel răsturnat cu fundul în sus şi să vadă

40 ce-i şi cum sub el.

Lighioana leşinată tot mai trăia, dar viaţa nu îi mai atârna decât în cel mai subţire dintre firicelele de păr ce se pot închipui.

— Iată că tot mai răsuflă! grăi Nicuşor înveselit.

5 – De! răspunse Dincă, cu ochii muiaţi iar în lacrămi. Nu vezi însă că trage de moarte? o să se prăpădească dacă nu-i dăm cât mai curând de mâncare. Până una-alta, să facem ce vom fi făcând ca să-i aducem de undeva lapte. 10 Acum apucă Nicuşor înainte. El ştia adică unde stă cratiţa cu lapte şi cel mai apropiat gând îi fu să se ducă şi să fure din cratiţă într-o ceşcuţă.

Aşa-l trece ispita pe om din treaptă în treaptă mai jos şi tot mai jos. O începuse băiatul făcând ceea ce 15 face prin dosul mamei sale, a urmat-o furişindu-se ca un hoţ, a dus-o mai departe, căutând să scape cu minciuna, iar acum era gata să fure din cratiţa pe care mama lui o credea bine păstrată.

Unde o să ajungă în cele din urmă!?

20 II

Nu e destul să fi şterpelit o ceşcuţă de lapte pentru

ca să hrăneşti o căţeluşă leşinată, care n-a ajuns încă să facă ochi şi nu e-n stare să se lârască de ici până colo.

25 Duşi – tot pe furiş – în fundul curţii, sub sopro nul de lângă grajdul în care răposatul soţ al cocoanei Tudora îşi ţinea calul, Dincă şi Nicuşor au scos căţeluşa de sub coş, i-au pus ceşcuţă cu lapte-n faţă şi o pofteau, o-ndemnau, stăruiau cu tot dinadinsul să-şi 3 O potolească foamea, ba Dincă, nerăbdător din fire, a luat-o chiar şi a băgat-o cu botişorul în lapte, dar pocitania cea horopsită nu voia să înţeleagă, nici măcar botişorul nu şi-l lingea.

Natura, neadormită purtătoare de grijă pentru 3 5 toate făpturile ei, a rânduit ca puii de orişice fel să sugă fiecare la sânul mumei sale, şi căţeluşa nu voia să ştie de laptele din ceaşcă, ci-şi cerea în limba ei muma cea adevărată.

Îi venea lui Dincă să o bată şi s-o tot bată până ce nu va fi ajuns s-o facă să sugă din ceaşcă; mai era însă la mijloc şi mila din sufletul lui, care era maitare decât necazul ce-i dedea brânci. Nicuşor deci, mai pornit 5 spre fapte, a luat-o, i-a deschis cu de-a sila gura şi a turnat în ea lapte, ca să i-l dea pe gât.

Zadarnice i-au fost însă bunele silinţe, căci lighioana nu-nghiţea şi era p-aci-p-aci să se înece, ba s-ar fi şi-necat dacă laptele nu i s-ar fi scurs peste buze din

10 gură.

Dincă şi Nicuşor se uitară cuprinşi de viuă nedumerire unul la altul.

— Nu era oare lucru mai cuminte s-o lăsăm acolo la margine de drum, ca s-o strivească roatele automo

15 bilului trecând pestea ea!? grăi Dincă, făcându-şi mustrări.

— Ştii una!? îi răspunse Nicuşor. Eu am văzut copii pe care îi hrănesc dându-le lapte cu biberonul. S-o punem şi pe ea să sugă din biberon.

20 Dincă se-nvioră.

— Ideea e minunată! exclamă el. Am auzit şi eu că sunt viţei care se hrănesc sugând din biberon. Vorba e însă că noi n-avem biberon.

Mare şi grea ispită!

25 Unul peste altul li se-ngrămădeau relele îndemnuri;

păcatul de acum le era mai greu şi mai neiertat decât cel de mai înainte. Dac-o urmau tot cum au pornit-o, departe aveau să ajungă. Ce mai aveau ei să facă spre a pune mâna pe bani, ca să-şi cumpere biberoane?

30 Să fure, cum au furat laptele, ori s-o-nşele pe cocoana l udora, spunându-i iară şi iarăşi alte minciuni?

Fapta de a fi scăpat de moarte sigură o căţeluşă aruncată-n drumul automobilelor era fără doar şi poate bună, dar Dincă şi Nicuşor se uitau unul la altul

35 întrebându-se dacă e ori nu iertat să săvârşeşti o faptă bună săvârşind altele care sunt rele.

— Ştii ce? grăi iar Nicuşor cel cuminte. Eu am văzut căţei sugând la pisici. Să-i dăm pisicii laptele şi să punem apoi căţeluşa să sugă la pisică.

40 Şi ideea aceasta era minunată: scăpau cu o apucă tură vicleană de nevoia de a-şi cumpăra biberon.

Mult n-aveau însă să stea pe gânduri, căci în vreme ce ei se sfătuiau şi-şi croiau planuri, nenorocita de căţeluşă răbda din ce în ce mai leşinată şi înainta cu paşi gimnastici spre obştescul ei sfârşit.

5 Iute dar şi fără de întârziere au pornit unul la dreap la altul la stânga, ca să găsească pisica, s-o prindă şi să-şi facă treburile cu ea. Se afla, şireata, pe acolo prin apropiere, mai prin grajdi, mai prin şopron, unde răposatul căpitan îşi ţinea grăunţele de nutreţ pentru

10 cal.

Au şi dat în curând pestea ea. Gând o cauţi însă la dreapta, ea, huşti! la stânga, când o cauţi sus, ea sare jos, iară când crezi c-ai prins-o jos, te pomeneşti cu ea sus de tot.

15 Erau acolo-n şopronul acela fel de fel de vechituri, aruncate claie peste grămadă. G & în la mijloc se afla trăsura hodorogită, în coşul căreia-şi pusese cuibul o cloşcă credincioasă, care numai la mare nevoie îşi părăsea ouăle. Lângă trăsură pusese cineva o mare ladă

O de scânduri, deasupra căreia ridicase altcineva un buto i-aş dogit care-i stătuse-n cale, iar pe butoiaşul acela era aruncat un coş mare.

Văzându-se încolţită din două părţi, pisica s-a avântat peste trăsură pe ladă, iar de acolo în două sărituri

25 peste butoiaş deasupra coşului, unde s-a oprit, mişcându-şi ţanţoşă mustăţile zbârlite. Dincă după ea! Când a sărit însă din trăsură pe butoiaş, s-a speriat cloşca, ce la aşa ceva nu se aşteptase, şi a zburat din cuib. Încă mai rău s-a speriat Dincă şi, călcând strâmb, a

30 răsturnat butoiaşul, care a căzut de pe ladă hodorogind de ai fi crezut că s-a pornit un cutremur de pământ. Căzut-a, se înţelege, şi coşul, ba, ceea ce le-a pus la toate vârf, a căzut şi Dincă cel motolog, încât a rămas cu un mare cucui în creştetul capului şi era p-aci-p-aci

5 să-şi frângă nasul, ca să rămâie toată viaţa lui pocita ale cu nasul cirn.

Mai rău decât cloşca şi pisica, ba chiar şi decât Dincă, mai rău s-a speriat Nicuşor, căci s-a pomenit deodată faţă-n faţă cu mumă-sa, care, auzind hodoro-o gâtura din şopron, a alergat, cuprinsă şi ea de spaimă, la faţa locului.

— Ce e!? Ce s-a întâmplat aici!? întrebă dânsa, uitându-se la faţa plină de sânge a lui Dincă, cel ce gemea întins ca vai de el la pământ.

Dacă s-ar fi uitat cu oarecare luare-aminte spre 5 colţul unde se afla căţeluşa şi ceşeuţa cu lapte, ea ar fi pus cu totul alte întrebări, dar ea nu vedea decât sângele din obrajii băiatului şi n-auzea decât gemetele acestuia.

Nicuşor fu pe o clipă năpădit de simţământul că 10 acum se sparge buba, căci nu-i rămâne decât să spună adevărul. Îi este însă greu păcătosului să-şi mărturisească păcatul şi cel ce a pornit-o odată cu minciunile e amăgit de gândul că tot minţind va putea s-o ducă până-n capăt. 15 – Uite, mamă – grăi dar băiatul mincinos – a vrut să prindă pisica cea urcată pe coşul de pe butoiaş şi s-a răsturnat butoiaşul sub picioarele lui.

Aceasta nu era minciună.

— Dar ce avea cu pisica? de ce voia s-o prindă?! 20 a întrebat însă muma lui.

— De! de! grăi dânsul. Prinsese pisica undeva un puişor şi voia să i-l scoată din gheare, ca să nu-l mănânce.

— Bietul băiat! zise cocoana Tudora, care era de 25 părere că nu e rău pornit copilul care-şi frânge gâtul voind să scoată un puişor din ghearele pisicii.

L-a luat deci pe Dincă şi l-a dus în iatacul copiilor, unde l-a dezbrăcat, l-a culcat în pat, i-a spălat sângele şi i-a făcut oblojeli, ca nu cumva să i se obrintească 30 rănile cu care se alesese pe urma încercării de a scăpa puiul nevinovat din ghearele pisicii.

Iar Nicuşor stătea cu inima încleştată, cuprins de temerea ca nu cumva Dincă să-l dea de gol spuind adevărul asupra celor petrecute. 35 Văzându-se adică în halul în care se afla, Dincă era ispitit de gândul c-a luat pedeapsa ce după rânduiala firească a lucrurilor i se cuvenea pentru că a umblat cu minciuni şi cu furtişaguri. Aşa trebuiau să vie lucrurile pentru ca pocitania aceea de căţeluşă tot să piară, 40 cum ursit i-a fost. În vreme ce el zăcea oblojit în perina de puf şi se hrănea bând ceaiuri şi mâncând pui prăjit în pesmet, căţeluşa se prăpădea, chinuită ca vai de ea.

— N-am să mai mint, nici să mai fac nimic prin ascuns, îi zise el pe şoptite şi tot prin ascuns lui Nicu

5 şor.

— Nici eu n-am să mai fur lapte! îi răspunse acesta.

— Dar atunci se prăpădeşte căţeluşa.

— Nu-mi pasă!

— Nici mie!

10 III

Spunea Nicuşor adevărul când zicea că nu-i pasă dacă se va prăpădi ori nu căţeluşa cea horopsită acum de toată lumea. Gândurile omului şi simţămintele lui se schimbă însă după timp şi împrejurări. Când s-a 15 dus s-o ia şi s-o ducă, precum spusese muma sa, de unde a luat-o, i s-a făcut iar milă de ea. Asemenea faptă de călău nu era el în stare să săvârşească.

— N-am să mai fur! zicea şi era în adevăr tare hotărât să nu mai fure, dar păcat ar fi fost să nu se folzsească de laptele o dată furat.

Ce putea însă el să facă dacă n-avea biberon?

A stat şi s-a gândit şi-a chibzuit fel de fel de chipuri cum ar putea să născocească ceva ce seamănă a biberon, ca să-nşele căţeluşa, făcând-o să sugă lapte. 25 Văzând cum cucoana Tudora ia vata şi-o bagă-n acid fenic, ca să se îmbibe şi s-o pună apoi pe cucuiul din creştetul lui Dincă, Nicuşor a tresărit deodată înviorat.

„Am să fac, îşi zise, şi eu din vată un fel de ghemo30 toc bine rotunjit, care seamănă a biberon, să-l bag în lapte, ca să se îmbibe, şi să i-l pun căţeluşii în gură. Simţind gustul laptelui şi crezând că are în gură biberon, ea o să înceapă a suge şi, începând o dată, o să dea înainte”.

3 5 Firul în care atârna viaţa căţeluşei mult încercate era p-aci – p-aci să se rupă când Nicuşor a ajuns, în sfârşit, să-i vâre între buze gheomotocul alcătuit cu multă măiestrie. Fără ca să-şi mai facă vreo închipuire, numai în virtutea fireştii porniri a fiinţei însetate de viaţă, căţeluşa a început să sugă.

Lui Nicuşor îi venea să ţipe de bucurie, să se salte în tavan, să se dea peste cap, să se tăvălească pe jos, 5 şi el, cu toate aceste, în clipa următoare se simţea cel mai nenorocit om de pe faţa pământului.

Era el singur cu bucuria lui!

Ce n-ar fi fost în stare să dea ca să-l poată scula din pat pe Dincă şi să-l aducă-n şopron, ca să vadă şi el şi 10 să se bucure amândoi împreună.

Încă mai mult ar fi dat dac-ar fi putut îndrăzni să zică: „Uite, mamă, uite cum suge!”

Era însă osândit să se ascundă şi numai în taină se putea bucura. 15 Dar dacă e vorba, el nu era singur în lume, avea o soră, Gleopatra, ce-i drept cu vreun an şi jumătate mai mică decât el, dar destul de mare şi de cuminte pentru ca să-şi poată da seamă că n-are să-şi dea de gol fratele, care, din cea mai curată dragoste, îi face parte din 20 marea lui bucurie.

— Am să te bat să te cotonogesc, să te stâlcesc în bătăi dacă ar fi să cazi în păcatul de a-i fi spus cuiva ceea ce-ţi spun, i-a zis el surorii sale, drăgălaşa Gleopatra; am furat, ce-i drept, laptele, dar numai acum.

25 o dată; de aici înainte o să-i dau din laptele ce mi se dă mie dimineţile.

— Şi eu dintr-al meu, strigă Gleopatra.

— Nu! Nu te priveşte! întâmpină dânsul, hotărât în gândul lui ca până chiar nici lui Dincă să nu-i dea

80 voie a-i face căţeluşei parte din laptele său.

Multe îşi pune omul de gând şi când e vorba să le şi facă îşi schimbă părerea.

După ce cucuiul din creştetul lui Dincă s-a netezit şi nasul iar i s-a făcut drept, încât a putut băiatul să 35 iasă şi să se ducă nu numai la şcoală, ci şi-n şopron, ca să-şi vadă căţeluşa, bucuria s-antins şi a crescut atât de mare, încât nu era chip să nu-i dai şi lui voie să pună în fiecare zi la o parte câteva linguriţe pentru căţeluşă, care acum era Luşa.

Mai era apoi şi alta.

În timpul pe care Dincă şi Nicuşor îl petreceau la şcoală, Qleopatra era ea singură purtătoare de grijă a Luşei, şi e mare şi plin de farmec ademenitor gândul că eşti vrednic să săvârşeşti în taină cele mai bune 5 fapte. Se ducea deci Gleopatra din când în când – aşa, prin ascuns – la coşul din şopron, ca să se bucure văzând-o pe Luşa, iar bucuria îi era atât de viuă, încât n-o ierta firea să nu-i facă de ea parte şi frăţiorului său Gaston, care era, ce-i drept, cu vreun an şi ceva 10 mai mic decât ea, dar destul de mare ca să înţeleagă că are să-şi pună pază gurii.

Mult n-a trecut, şi Luşa a ajuns să nu mai sugă din biberonul cel măiestrit: lingea din farfurioara în care Gleopatra şi Gaston îi turnau din laptele lor. Iar după 15 ce Dincă şi Nicuşor se întorceau de la şcoală, se furişau cu toţii în şopron şi stăteau întinşi toţi patru pe burtă împrejurul farfurioarei. Gleopatra şi Gaston într-o parte, Dincă şi Nicuşor în cealaltă.

Mare şi luminată a fost ziua în care Luşa a făcut 20

ochi şi încă mai mare şi mai luminată aceea în care ea a început să umble de ici până colo, ca un adevărat pui de câne.

De aici înainte Luşa era Luşica.

În lumea aceasta toate cele începute trebuie însă 25 să aibă şi un sfârşit.

Se bucurau cei patru copii, şi bucuria le era nevinovată, căci, la urma urmelor, nu suferea nimeni nimic pe urma ei. Vorba e însă că nu le este iertat copiilor să se bucure prin dosul părinţilor lor, nici să facă prin 30 ascuns ceea ce fac, aşa, numai de capul lor, fără de voia părinţilor şi a mai-marilor lor2.

Nu era deci pe deplin ispăşit păcatul.

Sosind şi ziua cea mare în care Luşica a-nceput să latre – „te-au 1” şi iar „te-au 1” bucuria copiilor era atât 3 5 de covârşitoare, încât Gaston n-a mai fost în stare să-şi stăpânească firea de copil cu inima deschisă şi a alergat la mumă-sa, ca să-i spună, pentru ca să se bucure şi ea.

V În text: *săi*.

— Cum? Se poate una ca asta!? a strigat cucoana Tudora. Ştrengarii aceia n-au dus căţeluşa, cum le-am spus eu, de unde o luaseră? Las, că-i învăţ eu pe ei!

Grăind aceste, ea a plecat împreună cu Gastonică 5 la şopron, ca să ia căţeluşa şi s-o arunce-n drumul automobilelor cu roate umilate, apoi să pedepsească precum se cuvine pe Nicuşor şi pe Dincă, ba şi pe Cleopatra cea şireată, nu însă şi pe Gastonică al ei, care a spus adevărul.

10 Când Dincă, Nicuşor şi Cleopatra au văzut-o venind cu ochi mari şi plini de legitimă mânie, sângele li s-a răcit în vine, răsuflarea li s-a oprit şi inima li s-a strâns, de abia mai puteau să se ţie pe picioare, şi toate li se-nvârtejeau, căci nu se îndoiau că s-a sfârşit acum cu 15 Luşica cea atât de drăgălaşă.

Are însă-n lumea aceasta toată fiinţa soarta ei, fie bună, fie rea, şi se vede că nu erau încă sfârşite zilele Luşichii.

A ridicat-o, ce-i drept, cucoana Tudora de jos, cum 20

ridici lighioana pe care ai de gând s-o striveşti, dar mai-nainte de a o strivi, s-a uitat la ea cu tot dinadinsul şi inima încetul cu încetul i-a fost răpusă de înduioşare.

— Uite! – zise – ce drăgălaşă e, spurcăciunea de

25 ea!

Aşa grăi cucoana Tudora şi începu s-o mângâie, netezindu-i părul.

IV

Fiecare cu norocul său! Cea mai norocoasă dintre 3 O căţeluşele de pe faţa pământului nu mai era Luşică, nici Luşicuţă, ci Cuţa, ba chiar Cnţica. Lasă că avea lapte din belşug şi-i dădeau toţi cea mai bună bucăţică, dar era mereu purtată în braţe şi răsfăţată. Tocmai aceasta făcea însă din ea pricina de vrajbă-n 35 casa mai-nainte pacinică.

Dacă o lua-n braţe cucoana Tudora, Dincă şi Nicuşor, Cleopatra şi Gaston se uitau toţi patru cu jind la ea.

De! Adevărul era că Dincă a fost cel ce a ridicat-o din calea automobilelor. Fără el s-ar fi prăpădit ca puiul de vrabie căzut în ghearele motanului cu coada lungă.

5 Avea însă dreptate şi Nicuşor. El era cel ce a făcut-o să sugă din lapte. Fără de dânsul ar fi murit de foame.

Cleopatra era însă tare încredinţată că tot s-ar fi prăpădit Luşica dacă în timpul când el era dus la şcoală nu ar fi purtat ea de grijă ca să o hrănească. 10 fără Gaston cel guraliv ştia una şi bună: că el e acela care a făcut-o pe mumă-sa s-o poarte-n braţe, s-o răsfeţe şi să-i dea cea mai bună bucăţică. Fără de dânsul, Guţicuţa ar fi rămas horopsită.

Stăruia astfel fiecare asupra drepturilor sale, şi 15 nu se mai nărăveau ca mai-nainte, ci se hârjoneau mereu, deţi venea să zici că e o mare pacoste Cuţa aceea în casa cocoanei Tudora.

Se zice însă că unde doi se ceartă, al treilea câştigă. Pe când ceilalţi se certau care mai de care s-o poarte-n 20 braţe pe Guţa, Adalghisa, sora mai mică a Cleopatrei, care n-avea niciun drept, începea să plângă şi, ca să scape de gura ei, i-o dădeau s-o poarte-n braţe.

Mai ales în braţele ei a crescut Cuţa şi s-a făcut din

ce în ce mai frumuşică, mai hăzoasă, mai crăcănată şi 25 mai urechioasă, de se uitau cu jind toţi vecinii la ea şi nu unul dintre trecători era ispitit s-o şterpelească.

Pentru ca nu care cumva să se întâmple una ca aceasta, Dincă şi Nicuşor, Cleopatra şi Gaston, ba până chiar şi Adalghisa îşi dădeau silinţa să o facă pe 30 Cuţa rea, ca nimeni să nu se poată apropia de ea, şi-o asmuţeau asupra trecătorilor şi asupra trăsurilor: „Ţo! Cuţa, ţo!”

S-a şi făcut Cuţa de o răutate să-i meargă vestea peste şapte ţări şi şapte mări şi nu se mai putea apropia 35 nimeni nici de ea, nici de preajma casei, de cum să intre-n curte. Nopţile ea dormea pe canapea în iatacul celor trei băieţi, dar nu putea nimeni să treacă pe uliţă prin faţa casei fără ca ea să-l simtă şi să nu-nceapă a mârâi. Da’ unde ar mai fi putut să intre cineva în curte? 4 O Ea ar fi sărit ca turbată şi s-ar fi năpustit lătrând spre u-a, ca să iasă şi să-l sfâşie în bucăţi pe cel intrat în preajma păzită de ea. Era trecut acum timpul găinarilor, care mai înainte îşi făceau din când în când parte din păsările cocoanei Tudora.

Încă mai procletă era Cuţa pentru duşmanii mai 5 mărunţi ai casei în care găsise adăpost, hrană şi purtare de griji.

Dând de urma grăunţelor risipite prin grajdi şi prin şopron, mai întâi şoarecii, apoi şi guzganii s-au încuibat care unde a putut şi făceau o mulţime de stri10 căciuni. Qât pentru şoareci, ei şi-au găsit în curând naşul: stătea mereu la pândă cotoiul cel şiret şi vai era de capul lor. Guzganilor însă puţin le păsa de toate pisicile şi de toţi cotoii şi, pe lângă toate celelalte, se dădeau şi la puii, precum şi la bobocii păziţi de cloşca-n15 dârjită şi făceau mare jaf la casa cocoanei Tudora.

Când o zăreau pe Cuţa cea crăcănată, cu părul lins şi cu urechile cele late fluturând în vânt, chiar şi cei mai mari şi mai obraznici dintre guzgani o luau la fugă şi se ascundeau prin găurile lor. 20 Cuţa stetea ceasuri întregi uimind la pândă, începea în cele din urmă să sape cu ghearele ei cele mari şi ascuţite, şi rar era guzganul care

putea să scape. îl apuca de grumaji sub ceafă, îl scutura de câteva ori cum numai ea ştia şi-l arunca cât colo mort, de numai 25 din coada cea lungă şi groasă mai mişca o dată, de două ori.

Când vedea asemenea lucruri, Dincă umbla ţanţoş, cu capul ridicat şi cu nările umflate, ca omul care e pătruns de simţământul că a săvârşit o faptă rară-n 30 felul ei, care le-a fost tuturor a de mare folos.

Văzându-l aşa, Nicuşor se simţea jignit, căci javra cea leşinată pe care o luase vărul său din marginea drumului s-ar fi prăpădit dacă nu s-ar fi găsit cineva care era destul de deştept ca să poarte grijă de ea. 35 Cleopatra şi Gaston erau supăraţi şi ei, căci multe făcuseră pentru ca să nu se prăpădească Cuţa şi să iasă din ea o căţeluşă cum nu se mai găsea alta prin mahalaua din partea locului.

Toţi erau încredinţaţi că e fiinţă de mare folos 40 Cuţa, dar tocmai de aceea ţinea fiecare să se poată făli cu ea şi se certau ca nişte bezmetici, ceea ce o supăra pe cocoana Tudora şi o făcea să-i dea dreptate Adalghisei, care zicea că a ei e Cuţa, mai presus de toate a ei.

Mai era şi-o încă mai mare supărare pe urma Cuţei.

5 Deoarece copiilor le făcea mare plăcere îndârjirea cu care Cuţa lătra, aruncându-se asupra celor ce treceau prin faţa casei ori intrau în curte, asupra altor câni, asupra pisicilor şi mai ales asupra trăsurilor, atât Dincă şi Nicuşor, cât şi Gleopatra şi Gaston, ba 10 până chiar şi Adalghisa au prins obiceiul nu tocmai frumos de a o asmuţi.

Lucrul acesta o supăra pe cocoana Tudora, căci mereu trebuia să bage de seamă ca nu cumva cocoanele ce veneau s-o vadă să rămâie cu poalele rochiei sfâşiate 15 ori boierii ce aveau vreo treabă la casa ei să se pomenească cu pantalonii spintecaţi, ceea ce s-a şi întâmplat în câteva rânduri.

„Astâmpăraţi-vă, copii, le zicea dânsa, că n-o să-mi rămâie în cele din urmă decât s-o dau cuiva căţeluşa, 20 ca să scap de ea”.

Îi era greu s-o facă aceasta, căci avea şi ea slăbiciune pentru Cuţa, care mai era, pe lângă toate celelalte, şi

frumuşică şi linguşitoare ca toţi cânii cei trăiţi în societate bună. 25 Copiii erau însă şi ei datori să asculte de muma lor, şi de mirat n-aveau să se mire dacă se întâmpla s-o pată fiind pedepsiţi pentru că nu şi-au făcut datoria.

Alerga Cuţa după trăsurile ce treceau prin faţa: to casei şi era în toată clipa gata să sfâşie şi pantalonii boierilor şi poalele rochiilor de la cucoane. Tot nu se îndura însă cocoana Tudora s-o dea celor ce bucuros ar fi primit-o, fie chiar şi hengherilor. Au, dacă e vorba, nu numai cânii, ci şi oamenii slăbiciunile lor. 35 Simţind-o aceasta, cei patru, ba putem să zicem chiar cinci copii nu ţineau nici ei seamă de stăruinţele mamei lor şi-o asmuţau – „ţol ţol” – când cu rost, când fără rost pe Cuţicuţa, care ar fi alergat de altminteri şi fără ca să fie asmuţată.

— Băgaţi, copii, de seamă, c-o s-o păţiţi odată, le zicea cocoana Tudora.

5 – Aş! zicea însă Dincă cel neastâmpărat, capul răutăţilor, iar ceilalţi se luau după el.

Primea, ce-i drept, Cuţa şi azi, şi mâne câte o plesnitură de bici, era câteodată p-aci – p-aci să se încurce printre cele patru roate ale trăsurii, ba minune n-ar fi 10 fost dacă şi Dincă ori Nicuşor ar fi mâncat o trânteală, dar aceasta o îndârjea cu atât mai vârtos pe căţeluşă şi-i făcea pe copii cu atât mai porniţi să nu asculte de muma lor, ceea ce nu se iartă.

E însă o vorbă veche, că ulciorul se duce la puţ 15 numai până ce nu se sparge.

Se răsfăţa Dincă şi se tot răsfăţa, iar ceilalţi copii, tot atât de proşti ca el, dacă nu chiar mai şi mai, se luau după el cum oile se iau după berbecul ce merge în frunte. Minune nu era dacă li se înfunda odată, în 20 cele din urmă.

L3 era tuturor a lucru bine ştiut că acum atât de drăgălaşa Cuţa fusese aruncată în drumul automobilelor, ca s-o calce şi s-o strivească roatele cele umflate.

Când se întâmpla deci să treacă prin partea locului 25 vreun automobil, fie camion, fie omnibus, fie cupea boierească, Dincă îşi aducea aminte cum a scăpat pe Cuţa

ridicând-o din drum şi prin câte a trecut ca să-i păstreze viaţa.

— Uite! ţo! îi zicea deci Cuţei. Vezi duşmanul tău 30 cel spurcat. Ţo pe ea!

Cuţa parcă l-ar fi înţeles şi şi-ar fi adus şi ea aminte cum zăcea la margine de drum, cum treceau automobilele când în sus, când în jos pe lângă ea, în fiecare clipă aproape s-o calce, şi cum el, Dincă cel duios, mântui35 torul ei, a scăpat-o de moarte sigură. Alerga deci şi lătra, iar alerga şi iar lătra, ba îşi înfigea câteodată colţii cei ascuţiţi în cauciucul roatelor. Dincă sălta de bucurie văzând îndârjirea Cuţii sale, iară ceilalţi copii strigau: „Bravo! 1 şi băteau din palme, căci, de! tare 40 bine şi mult frumos li se părea aşa ceva.

23 – Opere, vol. V – I. Slavici 353

— Nu vă obrăzniciţi, copii, că o să o păţiţi odată I zicea iar cocoana Tudora. Maşina cea născocită de Necuratul nu e jucărie pentru copii.

Dincă însă şi ceilalţi patru nu voiau să înţeleagă.

5 Lasă că şoferul automobilului n-avea bici, ca să plesnească, dar şi automobilul trecea cu mare repeziciune mai departe şi nu se putea opri dintr-odată. Ce puteau să facă!? Dac-ar fi fost ca şoferul să oprească, ei aveau destul timp a se retrage în curte. 10 Lucrurile nu ies însă totdeauna precum şi le potriveşte omul.

Nu-i faptă fără de răsplată: binele bine şi răul rău obârşeşte.

Şi fără doar şi poate bună a fost fapta pe care a să15 virşit-o Dincă scăpând viaţa căţeluşii. A şi avut cuvenitele mulţumiri pe urma faptei sale.

Era minunată în felul ei Guţa.

Abia pe ici, pe colo rămăsese câte un guzgan hârşit care nopţile mai îndrăznea să iasă din gaura lui şi să 20 umble cuprins de frică şi cu mare băgare de seamă de ici până colo. În curând însă Cuţa a început să nu mai doarmă pe canapeaua din iatacul băieţilor, ci stătea de pază prin curte.

Văzând aceasta, guzganii nu mai îndrăzneau să 25

iasă, răbdau de foame de li se vedeau cât de colo coastele prin pielea subţiată şi în cele din urmă au plecat şi şi-au căutat adăpost pe la alte case mai puţin păzite. Găinile, raţele şi curcile îşi petreceau şi ele noaptea nesupărate de nimeni. Singure gâştele limbute mai

O făceau din când în când gălăgie. Era paznic neadormit

Cuţa. Mai era apoi plină de haz, încât puteai să-ţi petreci ziua întreagă cu ea fără ca să ţi se urască.

Toate acestea le erau însă prea puţin celor doi băieţi mai mari, Dincă şi Nicuşor. Când unul, când 35 altul, plecând în vreo treabă de acasă, o lua şi pe Cuţa cu dânsul. Degeaba le spunea cocoana Tudora să nu scoată căţeluşa din curte.

Deprinşi odată cu neascultarea, ei îşi făceau de cap, fiindcă ţineau ca mai unul, mai altul dintre băieţii

O cu care umblau la şcoală să vadă ce frumuseţe de căţeluşă au ei şi să-i fericească pizmuindu-i, ceea ce de asemenea nu era lucru vrednic de laudă.

Iară Cuţa ici intra în o curte, colo se încăiera cu un alt căţel, ba alerga, parcă ar fi fost tot acasă la ea, 5 după trăsuri şi după automobile, care pe Calea Şerbanvodă erau mai multe şi umblau în acelaşi timp şi mai repede.

Mai ales ştiindu-le aceste zicea cocoana Tudora:

— Băgaţi-vă, băieţaşilor, mintea în cap şi nu mai 10 scoateţi căţeluşa din curte, că nu ştiţi ce i se poate întâmpla.

Deoarece ei nu şi-au băgat minţile în cap, au păţit-o în cele din urmă.

Trecând într-una din zile pe Calea Şerban-vodă, 15 cam pe la locul de unde o luase Dincă odinioară, Cuţa s-a repezit după răul ei învăţ la automobil, a intrat prea adânc între roatele cele umflate, s-a poticnit şi a fost călcată, strivită, încât a rămas curat plăcintă în mijlocul străzii. 20 Dincă rămase şi el încremenit şi ca înfipt în pământ.

— Aşa i-a fost, se vede, rânduit să se prăpădească! îi zise el lui Nicuşor, care stătea şi el tot încremenit şi abia într-un târziu îi răspunse:

— Dar tot n-ar fi păţit-o dacă noi am fi fost ascul25 tători.

DIN POZNELE LUI DINCĂ
VREA SĂ FIE ŞI EL CA CEILALŢI

Dincă se socotea cel mai horopsit şi se simţea cel mai nenorocit dintre copiii de pe faţa pământului şi 5 umbla cu ochii în pământ, cu capul plecat şi trăgându-şi picioarele după sine.

Era adică în toiul verii şi ceilalţi copii cu care umbla la şcoală, toţi, erau desculţi şi îmbrăcaţi numai în cămaşă; se uitau deci unii chiorâş şi alţii cu un fel 10 de milă la el, care era-mbrăcat în haine de dril, încălţat în ghete cu şireturi şi purta-n cap pălărie de paie.

Când se-ntorceau droaie de ştrengari de la şcoală, ei îşi tirşeau picioarele prin praful din drum şi ridicau nori de colb în urma lor, iar dacă se-ntâmpla să plouă, 15 ei bălăceau prin băltoace şi se lăsau să-i bată ploaia.

Dincă îşi căuta de drum stingher ca vai de el.

Mai era şi că ceilalţi, alergând peste pajiştea verde, simţeau sub tălpile lor iarba moale şi răcoritoare, iar el călca totdeauna pe talpa cea vârtoasă a încălţămin20 tei sale.

Încă mai dureroasă era alta.

Locuind departe de şcoală, mulţi dintre şcolari îşi aduceau în traistă merinde şi rămâneau de prânz la şcoală. Pe deal, din sus de şcoală, curgea un şipot de 25 apă limpede şi rece, iar în faţa şipotului se întindea un tăpşan cu iarbă verde, în mijlocul căruia se înălţa un tei umbros. Acolo se duceau băieţii şi-şi mâncau fiecare merindele, beau apă proaspătă, apoi se puneau, fericiţii de ei, pe joacă, în vreme ce Dincă era osândit să se întoarcă acasă, ca vai de el.

„Nu e – aşa-şi zicea el – în lumea aceasta lucru mai urât decât să nu fii şi tu ca ceilalţi”.

5 În zadar i-o spunea însă mumei sale aceasta, în zadar plângea şi i se plângea, în zadar îşi dădea silinţa s-o moaie şi s-o înduplece, căci ea ţinea una şi strună că el nu e copil de ţăran şi astfel trebuie să se deosebească de puii

de mojic şi-n port, şi-n purtări, ca să 10 să vadă că dânsul e ceva mai bun, mai ales şi mai subţire, un început de coconaş.

— Nu vreau să fiu coconaş! strigă dânsul. Mojic am să rămâi!

Văzând că mama lui nu vrea să-i înţeleagă durerea, 15 el şi-a adunat toate puterile şi a luat o hotărâre bărbătească.

Auzi dumneata, băiat care se pune în pizmă cu muma sa cea adevărată!

Lucru curat şi bun de aci nu putea să iasă. 20 Scotocind prin grajd, el a dat peste traistele în care li se dădea cailor tainul de ovăz.

„Asta e bună pentru mine!” şi-a zis, puind la o parte una dintre ele.

Iar cine are traistă nu se astâmpără câtă vreme nu 25 s-a învrednicit să şi-o umplă.

Scotocind prin pod, el a şterpelit câteva cepe frumoase, căci unii dintre băieţi îşi aduceau şi cepe în traistă.

„În traistă cu voi!” le-a zis dar şi Dincă cepelor. 30 Scotocind prin dulapul din sufragerie, a dat peste nişte brânză, ce-i drept uscată şi cam mucegăită, dar adevărată brânză care se mănâncă cu ceapă.

Şi ei tot în traistă îi dete drumul.

Se furişă după aceea în cămară, unde se aflau 35 slănina, costiţele şi muşchii de purcel, precum şi cirnaţii afumaţi, îşi tăie din fiecare câte o bucăţică, preţ de un kilogram şi ceva, ca să-i ajungă şi să mai rămâie şi pentru alţii.

După ce le dete şi acestora drumul în traistă, mai 40 luă pe deasupra şi un mare codru de pâine, apoi se duse şi ascunse traista plină în nişte bălării din grădină.

Gând i-a venit rândul să plece la şcoală, s-a dus la traista-ncăreată de bunătăţi, şi-a descălţat ghetele cu şireturi, şi-a dezbrăcat hainele de dril şi le-a lăsat acestea-n bălării, în locul trăiştii, a luat apoi traista în 5 spinare şi a plecat la şcoală desculţ, în cămaşă, ţanţoş că nu-i ajungi

cu prăjina la nas, ca orişice şcolar fără de cusur.

Iară cânii satului, mirosind bunătăţile din traistă, se ţineau haită din ce în ce mai mare în urma lui. Nu însă totdeauna se potrivesc cu gândul omului fericirile din lumea aceasta.

Mergând spre şcoală, Dincă îşi târşea şi el picioarele ca şi ceilalţi băieţi şi se bucura din toată inima când vedea norii de colb ridicându-se-n dosul lui. Nu mai 15 puţin se bucura când bălăcea şi el prin băltoacele de pe la puţurile din drum.

Îl neliniştea însă haita ce se apropia şi tot mai mult se apropia de el, parcă gata să-i sară-n spinare, ca să-i ieie traista plină şi să-l'rugă cu ea. 20 Nefiind apoi deprins să umble desculţ, peliţa de pe tălpile picioarelor îi era prea subţire şi pietricelele din drum şi mai ales cele de prin fundul băltoacelor îl tăiau de-i venea câteodată să ţipe de durere şi de usturime.

25 Ajuns la şcoală, el nu mai era ca altă dată, şi ochii tuturor a, nasurile tuturor a, minţile tuturor a se îndreptau spre el, iară el, dus cu gândul la cele ce vor urma, nu mai avea nici ochi, nici urechi pentru învăţător, încât acesta l-a scos în cele din urmă şi l-a pus cu 30 traistă cu tot în genunchi.

Cu atât mai viuă şi mai deplină a fost bucuria lui Dincă după ce a sunat de douăsprezece şi a putut să se scoale şi să meargă cu ceilalţi băieţi la şipotul de pe tăpşan, ca să şadă-n umbra teiului cu frunză lată, 3 5 care acum mai era şi-ncăreat de flori cu miros îmbătăt or.

I-a fost dată şi aceasta şi ar fi avut parte şi de mai mult dacă nu s-ar fi întâmplat că lui Stănuţ al lui Bârcă să-i vie gândul adimenitor că atât slănina şi cos40 tiţa, cât şi cârnaţii şi muşchiuleţii numai după ce au trecut prin foc sunt mâncare în adevăr bună. Mai înainte de toate s-au pus deci cu toţii să adune vreascuri, ca să facă foc.

De unde să le ieie însă vreascurile? Nici pădureţ, nici crâng, nici tufăriş prin apropiere nu era. Au dat 5 deci cu toţii năvală asupra gardului cu care era împrejmuită apropiata grădină a lui Mihoc cel ursuz, care, văzându-i,

le-a tras o trânteală, ca să le piară pofta de a mai rupe vreascuri din gardul vecinului.

N-a trecut bine aceasta, când Dincă[37] s-a pomenit 10 cu alta şi mai urâtă.

Când a plecat să adune vreascuri, el şi-a lăsat traista sub tei. Acum, nu-i ca-n palmă. În vreme ce el şi tovarăşii lui luau parte la urmările silinţelor de a aduna vreascurile, cel mai îndrăzneţ dintre cânii adu15 naţi împrejurul lor, un dulău cu părul lins, cu coada lungă şi flocoasă şi cu urechile ascuţite, a luat traista cu toate bunătăţile din ea şi a plecat cu ea până la depărtare de vreo cincizeci de paşi, unde-şi dedea acum silinţă să-şi scoată din ea partea cuvenită poftei 20 sale de mâncare.

Ce faci, mă rog, când în asemenea împrejurări n-ai nici ciomag, nici bucăţi de piatră ca să iei la goană pe hoţul de câne?!

Au început cu toţii să strige-n gura mare şi să dea 25 din mână şi din picioare, că doară se sperie cânele şi să-l facă să fugă părăsind traista.

A şi-nceput cinele să fugă. Un cine cumsecade nu scapă însă din gură traista plină de merinde grasă, ci fuge cu ea.

30 Băieţii-n goană mare după el, iar Dincă, jertfa nenorocită, după dânşii, peste fărâmături de piatră, peste pietre colţuroase, peste spini de tot felul şi prin noroi, încât i s-au umplut picioarele de zgârieturi şi de fel de fel de răni pline de sânge. 35 Nu i-a rămas în cele din urmă decât să se oprească, răpus de gândul că nici traista, nici bunătăţile din ea ochii lui n-au să le mai vadă.

Abia acum şi-a dat scamă cât de multe şi de mari păcate şi-a îngrămădit pe suflet şi a început să plângă, ca tot omul care se căieşte şi-şi face mustrări amarnice.

Mai era apoi la mijloc şi foamea, stăpâna lumii vieţuitoare, care îmblânzeşte fiarele codrilor şi-l face pe om mai rău decât aceste.

5 „Dar dacă în vreme ce eu alerg după câni cineva mi-a furat hainele din bălării!?” zise el şi o luă-n grabă

37 în text: Dinu.

mare spre casă, dus nu numai de frică, ci şi de foame.

În grabă mare, pe cât mai poate să grăbească cel 10 ce îşi are picioarele zdrobite, găurite şi ciopârţite, ca ale lui.

A răsuflat băiatul mai uşor când şi-a găsit hainele şi îmbrăcămintea unde le lăsase şi s-a întors acasă mai rău decât plouat, uluit, cu nasul lung, cu ochii-n 15 pământ, cu capul plecat, uluit afară din cale.

Deşi şi-a mărturisit însă vina, şi-a cerut iertare şi a făgăduit că asemenea poznă n-o să mai facă, maimarii familiei, tată şi mamă, bunic şi bunică, s-au adunat şi au hotărât să-i croiască o pedeapsă pe care 20 să n-o mai uite şi să-şi bage minţile în cap.

Deoarece îi plăceau mult clătitele umplute cu dulceaţă de vişine, uscăţelile bine rumenite, gogoşile umplute cu marmeladă de gutui şi purceluşul fript la tavă ca şoricul să i se sfărâme în dinţi, trei duminici 25 de-a rândul i s-a dat dimineaţa numai ceai cu pâine prăjită, la prânz numai orez cu lapte, iar la cină, când era mai flămând, numai jumări, pe lângă care i se mai puneau pe masă şi farfurii încărcate cu clătite, cu uscăţele şi cu gogoşi, precum şi o tavă cu purcel fript, tot 30 bunătăţi pe care putea să le miroase, dar din care n-avea voie să guste.

Mirosea Dincă, înghiţea în sec şi suspina zicându-şi „Cine va mai face ca mine, ca mine s-o şi pată!”

HAI CU CAII LA PĂŞUNE

Era după chindie, când ziua se învăluia în noapte şi peste zi fusese un zăduf înăbuşitor, iar acum adia un vânt răcoros, încât era mare mulţumire să trăieşti în lumea lui Dumnezeu. Pe uliţa cea largă a satului se întorceau de la păşune ici o vacă cu lapte, colo câţiva porci flămânzi, iar mai departe câteva viţele, două-trei capre şi o turmă de viţei.

Prin curţile de la dreapta şi de la stânga hoarele 5 se duceau să se culce care unde-şi făcuse rost.

Dincă, obosit de alergături şi de joacă, se-ntorcea şi el îndelete acasă.

La o cotitură îi iese în cale ispita grea, Puiu lui Bârcă

al Morăriţei, un băiat de vreo doisprezece ani 10 care scotea caii la păşune, călare ca un căpitan pe roibul de care sunt legaţi ceilalţi cai, unul murg şi altul bălţat.

— Şi tu unde te duci? întreabă Dincă, uitându-se cu jind la el.

15 – Aş! răspunse Puiu ţanţoş. Întrebi şi tu! Unde mă duc? Nu mă duc, ci duc caii aceştia la baltă, ca să pască iarba proaspătă.

— Până când stai acolo? întreabă iar Dincă.

— Până când? răspunse iar Puiu. Până când să stau? 20 Toată noaptea. Când răsare luceafărul boului, mă-ntorc acasă.

Dincă rămase într-un fel de extaz, scăpărând din picioare, ca şi când ar fi ars pământul sub el.

Auzi om fericit! Să ieşi călare la câmp, să stai toată

5 noaptea la marginea bălţii şi să te întorci tot călare când răsare luceafărul: acestea erau tot fericiri pentru cei ca dânsul neînchipuite.

— Să mă iei, zise, şi pe mine cu tine.

— Să te iau cu mine? grăi celălalt. Cum să te iau? 30 N-ai decât să vii! încaleci fie pe murg, fie pe bălţată şi te duce unde merg eu. Teamă mi-e însă că bătaia te aşteaptă după ce te vei fi întors acasă.

Dincă clipi de câteva ori, clătinând din cap. Ştia prea bine că n-o să i se ierte fapta ce era ispitit

5 să săvârşească, dar nu era în stare să-şi stăpânească firea cea năvalnică şi-nfrunta pedeapsa, care i se părea chiar mai aspră decât o bătaie bună.

„Fie ce o fi! – l îşi zise şi luă o hotărâre bărbătească, trase pe murgul lângă un bolovan mare şi sări-n spi40 narea lui.

Nu se prea ţinea bine călare, dar strângea bine căpăstrul, apuca pe ici, pe colo cu amândouă mâinile de coama calului şi… mai rar călăreţ ca el.

Puiu lui Bârcă mergea cu nasul în vânt înainte, 5 iar Dincă se ţinea după el, culcat pe gâtul calului, cu amândouă mâinile în coama cea lungă.

Când ieşeau la câmp, soarele era-n asfinţite şi-nspre

apus se revărsa pe tăriile cerului senin zarea roşiatică a unui foc întins, care-ncetul cu-ncetul se stinge, iar 10 despre baltă răsunau cântecele broaştelor – „cua-cuacua, cri-cri, pupul – şi printre aceste, cele din urmă strigăte ale presurilor.

Departe spre răsărit se întindea însă o geană de nori întunecaţi, din care scăpăra din când în când câte 15 un fulger.

Pe când cei de acasă alergau căutându-l în toate părţile unde nu puteau să-l găsească şi ştiricind pe la cei ce nu erau în stare să-i pună pe urma lui, Dincă, sosit la baltă, se răsfăţa-n fericiri pentru dânsul nemai20 pomenite.

Oglindă de apă întinsă nu era la balta aceea decât spre mijloc, unde adâncimile erau mai mari şi nuferii pluteau pe deasupra. Mai spre ţărmuri crescuse trestie înaltă, care fâşia mişcată de adierea vântului. 25 Pe lângă trestie crescuse stuf de papură, iar pe lângă aceste se aflau mari întinderi de pipirig şi de şovar, amestecat pe ici, pe colo cu iarbă fragedă şi deasă, pe care caii o păşteau ronţăind.

Alţi băieţi care sosiseră mai-nainte adunaseră stuf 30 uscat şi trestii, îşi făcuseră foc şi şedeau împrejurul lui, spunându-şi poveşti.

Era plăcut şi frumos, bine era să stai acolo lângă focul acela şi să asculţi cele ce spuneau unul despre isprăvile lui Păcală, altul despre giumbuşlicurile lui 35 Pipăruş Patru ori ale lui Prichindel, iar altul despre zâne şi d ¡spre Fât-Frumosul care se luptă cu zmeii, ajutat mai de sf. Vinere, mai de vreo altă babă ştirbă.

Pe câmpul senin al cerului străluceau stelele cu lumină scânteietoare, iar din dosul norilor de la răsărit 40 se revărsa lumina lunii, ajunsă acum spre scăzute.

În ciuda tuturor acestor frumuseţi, Dincă stătea ca pe spini, căci ştia foarte bine că nu-i este copilului iertat să umble de capul lui şi să lipsească fără de voinţa părinţilor săi peste noapte de acasă. Nu-i era lui atât de 5 pedeapsa ce-l aştepta, dar se gândea cât de mâhniţi sunt părinţii lui

şi se căia de a fi făcut ceea ce a făcut, se simţea rău în pielea lui şi dulceaţa bucuriilor se amesteca cu amărăciunea mustrărilor.

Într-un târziu luna a început să iasă pe ici, pe colo 10 din dosul norilor şi să stea şi ea, ca stelele pe o clipă, cel puţin pe câmpul senin al cerului.

Nespus de frumos era cum se revărsa peste toate lumina ei şi cum razele i se răsfrângeau ca o scară de argint peste luciul bălţii. 15 Norii înaintau însă mai repede de cum se înălţa luna, şi când te aşteptai ca luna să rămâie în câmpul senin, ea se pierdea tot mai mult în dosul norilor din ce în ce mai întunecoşi.

Înspre miezul nopţii nu se mai vedeau nici luna, 20 nici stelele, se făcuse o întunecime s-o tai cu cuţitul, vântul a-ncetat a mai bate şi s-a făcut deodată o linişte sărbătorească şi o tăcere fioroasă, pe care numai din când în când o tulburau raţele şi gâştele-sălbatice, care-şi căutau adăpost în desişul de trestii. 25 întuneric, linişte, tăcere, apoi un fulger, peste puţin un tunet îndelungat, pe ici, pe colo câte un strop mare, un freamăt din ce în ce mai apropiat în desişul stufului, şi furtuna năprasnică s-a pornit mai întâi vărsând ca din găleată, apoi cu ropot de grindină. 30 Caii stăteau nemişcaţi şi cu capul în pământ, tot aşa şi băieţii ceilalţi, care mai păţiseră în viaţa lor aşa ceva. Dincă era însă strivit de simţământul că urgia lui Dumnezeu se descarcă aşa asupra lui drept pedeapsă şi că zilele i s-au sfârşit. 35 Vai de sufletul lui! Nu mai vedea, nu mai auzea, alt gând nu-i mai intra în minte şi stetea şi el cu capul plecat spre pământ.

Nu i s-au sfârşit, ce-i drept, zilele, dar s-a ales cu guturai, de care s-ar fi mândrit şi cel mai îndârjit tătar»

CIREŞE ACRE

„Aolică, maică dragă! mare frumuseţe!” exclamă Dincă oprindu-se în faţa cireşului înflorit. Nici că s-ar fi putut să nu rămâie uimit. Trunchiul drept ca lumî5 narea şi-nfăşurat în scoarţa lucioasă şi roşiatică, poleită parcă de cel mai măiestru tâmplar. Coroana rotundă, cam ascuţită spre vârf, frunziş bogat, dar încă mai bogată înflorire, încât

verdele frunzelor numai pe ici, pe colo ieşea la iveală printre albul florilor. Roiuri de 10 albini bâzâiau pe deasupra pomului şi printre ele zbura şi câte un fluture cu coada în furcă.

Mare podoabă în grădina lui Lică al Cârnului, o grădină lungă şi lată, plină de fel de fel de pomi, ici pruni, colo peri, meri, caişi, vişini, nuci şi tocmai pe 15 lângă gard câţiva cireşi, tot unul şi unul. Încă mai mare era podoaba câtva timp în urmă, când cireşele au început să se coacă. Nişte cireşe din cele pietroase, roşii, mari ca nişte corcoduşi, frumoase de-ţi venea să le mănânci cu ochii.

20 Dincă trecea pe acolo împreună cu Tina Smarandei, o fetiţă cam de seama lui, cu câteva luni fie mai mică, fie mai mare decât dânsul, la fete vârsta nu se poate şti lămurit.

— Ah! frumoase cireşe, strigă Tina, poftitoare. 25 – Şi mult trebuie să fie dulci! adăugă Dincă, lacom ca numai puţini.

Din păcate însă cireşul cel frumos era dincolo de gard, la depărtare de câţiva paşi.

Mare ispită!

30 Ce ar fi fost adică dacă Dincă cel sprinten şi îndemânatic şi-ar fi luat inima-n câinii, ar fi trecut ca o pisică gardul, s-ar fi urcat în cireş şi i-ar fi aruncat Tinii mai mulţi pumni de cireşe?

— De! – zise Tina cea gureşă – de ce nu?! parcă 35 nu Dumnezeu a dat pentru toată lumea cireşele?

Dincă stete puţin pe gânduri.

— Da! Dumnezeu le-a dat, dar a pus cireşul în grădina lui Lică al Cârnului.

— Ei şi!? răspunse Tina. Nu vezi tu că sunt câteva 40 crăci trecute peste gard încoace spre noi? Cireşele de pe aceste crăci sunt ale trecătorilor, căci nu mai sunt. În grădina lui Lică.

Dincă iar scăpăra neastâmpărat, parcă i-ar fi ara pământul sub picioare.

5 Dac-ar fi fost vorba numai de firea cea poftitoare a Tinei şi de lăcomia lui Dincă, lucrurile s-ar fi împăcat uşor,

căci Lică îi era fin tatălui lui Dincă şi ar fi fost foarte mulţumit dacă acesta s-ar fi dus la el să ceară cireşe. I-ar fi ales pe cele mai mari, mai dulci şi 10 mai frumoase.

Dincă ţinea însă să arate că el e destul de inimos pentru ca să treacă gardul şi să se urce în cireş. Asta era plăcerea la care râvnea.

Una e să ceri şi alta să iei. 15 Se gândea el, ce-i drept, ce o să zică tatăl său şi mumă-sa şi ce ar zice lumea dac-ar afla că el a furat cireşe.

Cerul era senin şi numai pe ici, pe colo se ivea răzleţ câte un nour mai mult ori mai puţin alb. Ceva mai la 20 deal cânta un cuc. Într-un tufiş de la dreapta cânta un sticlete. Mai la vale, chiar în grădina lui Lică, cânta o privighetoare. O căldură plăcută era în aer şi din când în când o adiere răcoroasă punea în mişcare frunzele pomătului.

25 Prea era mare păcatul să furi cireşe în mijlocul unei lumi atât de încântătoare.

Dincă fu, cu toate aceste, răpus în cele din urmă de îndemnul păcătuirii, se îmbărbătă, sări gardul şi-l trecu, apoi se urcă în cireş şi începu să-i arunce Tinei 30 cireşe, alegându-le tot una şi una.

Se zice însă că nu e faptă fără răsplată şi că lăcomia strică omenia. Cearta dumnezeiască veni de unde lui nici prin gând nu i-ar fi trecut.

Simţind că cineva, un strein, a trecut hoţeşte 35 gardul, Vulpe, căţeluşa lui Lică, a pornit lătrând din ce în ce mai îndârjită spre cireşul cel frumos împodobit. Nu-i vorbă, câne mai de seamă nu era Vulpe, o loază jigărită, dar avea dinţi ascuţiţi şi era grozav de îndârjită, încât Tina, fricoasă ca toate fetele, o luă la fugă 40 şi se duse de nici înapoi nu se mai uită, iară Dincă, părăsit ca vai de el, se urcă cu câteva crăci mai sus. Vulpe nu era, fără îndoială, în stare să se urce la Dincă, iară Dincă ar fi fost în stare să se coboare la Vulpe, dar nu îndrăznea. Rămânea ca Vulpe să plece în cele din 5 urmă înapoi pentru ca să se poată coborî.

Afurisitul de câne nu pleca însă, ci lătra înainte, de-ţi

răzbea pe sfâşiate prin creieri, şi Dincă se mai aştepta în fiecare clipă să pară şi marea ruşine, că Lică, auzind lătratul cinelui, vineladeal şi-l găseşte 10 în cireş.

Urmat-au şi altele.

A trecut un ceas şi cinele n-a plecat. A sosit timpul mesei, şi Dincă nu era în stare să se întoarcă acasă. L-a răzbit foamea, cu toate că şedea-n cireş, căci cire15 şale cele frumoase i se păreau acre, costelive şi amare.

N-a scăpat apoi Dincă de ce s-a temut. Într-un târziu s-a pomenit cu Lică jos la trunchiul cireşului încărcat cu rod frumos.

— Bine, domnişorule, dar dumneata cum te-ai pomenit 20 acolo sus!? – grăi Lică în bătaie de joc – nu cumva te-a luat vântul şi te-a aruncat acolo!?

Ce ar fi putut Dincă cel inimos să răspundă?!

— Dă-te jos, stărui Lică. De ce nu te dai jos?

— Mă tem ca nu cumva să mă muşte câinele, răs25 punse Dincă pe miorlăite.

— Aha! zise Lică, râzând din toată inima. Te-ai urcat, se vede, în cireş pentru ca să nu te muşte câinele. Haide, dă-te jos, că te apăr eu.

S-a dat Dincă cu chiu, cu vai jos. l-a rugat pe Lică 30 să-l ierte şi să nu-l spună părinţilor săi.

— Asta nu! a răspuns Lică foarte hotărât. Tocmai dânşii sunt aceia care trebuie neapărat să afle că băietul lor trece gardurile în grădinile oamenilor şi se urcă în pomi ca să fure ceea ce n-ar fi avut decât să

35 ceară pentru ca să i se dea din toată inima.

S-a întors apoi Dincă cel îndrăzneţ acasă, mergând cu capul în pământ, cu ochii plecaţi şi buşumflat înaintea lui Lică, stăpânul cireşului, care venea trei paşi în urma lui.

PUII DE GRAUR

A văzut Dincă la moş Alin, pădurarul din capul satului, un graur pestriţ, pasăre minunată, care cânta frumos ca mierla, făcea ca raţele, ca puii de găină şi 5 ca curcile, ba rostea şi vorbe, d-ai fi jurat că ies din gură de om în toată firea.

Ce n-ar fi dat să poată avea şi el asemenea odor de pasăre! Zadarnice îi erau însă toate stăruinţele, căci moş Alin era neapropiat. Pasărea el nici pentru un 10 car de oale n-ar fi dat-o.

„De! – îi zicea lui Dincă – să te duci şi tu colea în coada primăverii prin pădure, să scotoceşti prin scorburile copacilor în care graurii îşi au cuiburile şi-şi cresc puii, să pui mâna pe un pui bun şi să ţi-i 15 creşti după pofta inimii, ca să-ţi cânte cum vei vrea”.

Gândul acesta i s-a înfipt lui Dincă în minte, încât visa mereu graurul ce avea de gând să-şi crească, ba i se întâmpla adeseori că aiurea cu ochii deschişi şi nu-l ierta firea să nu se laude mereu cum are să scotocească 20 prin scorburile din pădure, ca să-şi aleagă pe cel mai măiestru dintre puii de graur.

„Nu-i aşa, băiete, îi zicea tatăl său. E mare păcat să iei puii de pasăre din cuib. Orişicât de deştept te-ai fi socotind, tot nu eşti în stare să porţi deopotrivă cu 25 mama lui grijă de el. Gândeşte-te ce ar fi de capul tău dacă ar veni cineva şi te-ar lua de la părinţii tăi, să te ducă cine ştie unde. N-ai fi oare nemângâiat?! Tot aşa, ba chiar mai şi mai nenorocitul de pui pe care l-ai lua din cuibul lui. Încă mai nemângâiaţi ar fi 30 părinţii lui, bietele de păsărele, care cu atâta grijă i-au făcut cuibul, cu atâta statornicie au clocit ouăle şi cu atâta dragoste şi-au hrănit puişorii. Numai copiii fără de inimă sunt în stare să răpească puii de păsărele de prin cuiburi”. 35 Dincă asculta, clipea din când în când şi înghiţea câte un nod, dar vorbele cele frumoase ale tatălui său intrau pe o ureche şi ieşeau pe cealaltă.

Când a sosit dar sfârşitul primăverii, el a început să cutreiere pădurea, ca să caute copacii scorburoşi şi să tragă cu urechea unde se aude „cric-cric”, cântecul puişorilor de graur.

Iar era în mijlocul unei lumi încântătoare, stăpânit de rele îndemnuri. Trecând spre pădure peste lunca 5 de curând înverzită, el a găsit înotând pe apa limpede a râuleţului ici gâşte, colo raţe cu boboceii lor.

Mai departe păşteau oiţe cu mieluşeii lor, vaci cu viţeii lor, iepe cu mânjii care zburdau.

În toate părţile zburau fluturi care căutau adăpost 10 pentru ouăle lor, bâzâiau prin aer albirii care căutau hrană pentru larvele lor de prin faguri.

Tot pentru larvele lor căutau hrană şi furnicile cele harnice de la picioarele lui.

Lanurile cele verzi dăduseră în spice care se clătina 15 în bătaia vântului. Din când în când răsuna din mijlocul lor bătaia prepeliţei – „pit-palac” – şi a cârstelului „cir-cât”. Ciocârlia se ridica cântând în văzduh!

Intrarea în fiinţă şi voioasa desfăşurare a trecerii prin viaţă umple inima omenească de veselie. 20 Dincă n-auzea şi nu vedea cele ce se petreceau împrejurul lui, căci gândul îi era dus la fapta ce voia să săvârşească. Îi răsuna mereu în ureche vorbele tatălui său, dar el nu voia să le audă.

În pădure, în sfârşit, a început să i se strângă inima, 25 şi el tremura în tot trupul. Graurii nu sunt la fel cu grangurii cei cu pene galbene, care îşi fac cuiburile ca un fel de pungă atârnată de un lung fir de păr din coada calului.

Grangurii îşi petrec viaţa pereche-pereche, cită 33 vreme graurii se adună în stoluri mari, câteodată mai multe mii, zboară de ici până colo, făcând mari stricăciuni în cireşi şi toamna prin vii. Ei sunt în acelaşi timp cei mai buni prieteni ai cirezilor de vite şi ai turmelor de porci, pe care le curăţă de fel de fel de 35 gâze.

Şi aici în pădure ei îşi făcuseră cuiburile la un loc şi umpleau aerul de strigătele „lor cri-ceau-cir 1. N-avea Dincă decât să pună ochii pe o scorbură, să se urce la ea, să vâre mâna şi să scoată puii, apoi să aleagă pe cel 40 mai frumos dintre ei.

Nu-i vorba, putea s-o pată rău de tot, căci prin scorburile acelea se adăpostesc adeseori şi şerpi, şi mare spaimă l-ar fi cuprins dacă, vârând mâna în scorbură, s-ar fi pomenit că prinde în ea un şarpe încolă5 tăcit.

Băiat îndrăzneţ ca totdeauna, el a dat vitejeşte înainte, s-a urcat la una dintre scorburi, a vârât mâna cu

multă băgare de seamă şi a început să pipăie la dreapta şi la stânga, ca să găsească ce căuta. A găsit, 10 însă, vai de capul lui, ceea ce nici prin gând nu-i trecea.

În scorbura aceea se afla adică, pe lângă toate celelalte, şi un vespar. V3 zându-se stingheriţi în treburile lor, viespii s-au îndârjit şi au dat năvală asupra lui. 15 Unul l-a înţepat în urechea de la dreapta, altul şi-a lăsat acul în pleoapa ochiului de la stânga, iar altul l-a înţepat în nas, ba cel mai îndârjit l-a înţepat în buza de sus. Cât numeri până la zece, urechea i s-a făcut ca o mânătarcă, nasul şi buza au crescut ca nişte 20 castraveţi, iar deasupra ochiului s-a făcut un nod cât pumnul.

Chinuit de dureri cum numai el le ştie, viteazul nostru a rupt-o la fugă spre casă, văitându-se de le era şi broaştelor de prin bălţi milă de el. I-a trecut 25 acum pentru vecii vecilor pofta de a mai scociorî prin cuiburile păsărilor şi-şi fă; ea amarnice mustrări de a nu fi ţinut ssamă de sfaturile tatălui său.

HAI CU SĂNIUŢA

După toate prin câte a trecut şi câte a păţit Dincă 30 cel neastâmpărat, s-a căit, spăsit şi cuminţit, s-a mai şi potolit şi umbla umilit, cu capul plecat şi covârşit de gândul că n-are să mai iasă din vorba părinţilor săi, care numai binele puteau să i-l voiască. Era însă în el şi ceva mai tare decât voinţa lui şi împrejurările-l 35 ispitesc la tot pasul pe cel slab de înger.

S-a întâmplat adică, lucru de altminteri obicinuit, că după toamna cea darnică a urmat iarna. A-nceput dimineţile cu brumă, parcă toate de pretutindeni erau presărate cu zahăr pisat, apoi copacii şi pomii s-au umplut cu promoroacă şi în cele din urmă s-a cernut o ploaie măruntă, iar picăturile au îngheţat fiecare unde a căzut, încât toate de pretutindeni au 5 fost învăluite în polei şi crăcile şi rămurelele arborilor erau parcă de cristal strălucitor. Din ploaie a trecut în cele din urmă-n lapoviţă şi a urmat apoi o ninsoare liniştită, care le-a acoperit toate de pretutindeni cu un gros strat de zăpadă albă cum numai zăpada e-n 10 stare să fie.

Dincă le vedea cum urmează una după alta şi era din ce în ce mai încântat de schimbările ce se petreceau în lumea lui Dumnezeu. Când a urmat poleiul, el îşi îndulcea viaţa dându-se pe gheaţă, iar după ce s-a 15 îngroşat stratul de zăpadă, el se tăvălea pe covorul moale şi curat, deşi cam rece, plăceri nevinovate de care pot să-şi facă parte şi copiii cuminte.

Au urmat însă şi altele mai puţin nevinovate.

La capătul satului era un deal, pe coasta căruia 20 băieţii şi flăcăii îşi făcuseră un sfârliuş. Se duceau adică fiecare cu săniuţa sa până sus, se aşezau în săniuţe, apoi îşi dădeau drumul. Pornită la vale, săniuţa luneca pe povârniş din ce în ce mai repede, încât era o plăcere, mare plăcere să vezi cum mai unul, mai altul 25 zboară la vale, fericiţii de ei!

Se întâmpla, ce-i drept, ca săniuţa mai ici, mai colo dedea peste vreun bolovan ori peste vreo buturugă, se potignea şi se sălta de-i arunca cât colo pe cei din ea. Cei îndemânatici ştiau însă să-şi cârmească cu picioa30 rele săniuţa aşa ca să nu se răstoarne, şi cu cât mai multe şi mai mari erau săltăturile, cu atât mai viuă le era băieţilor plăcerea.

Cum ai putea să-l scoţi vinovat pe Dincă dacă ardea şi el de dorinţa de a pune mâna pe o săniuţă, ca să-şi

5 facă şi el parte de plăcerea de a zbura pe săltate-n sfârliuş la vale?

Nici nu s-a astâmpărat până ce n-a ajuns să-şi împlinească dorinţa. A zburat şi el pe sfârliuş la vale, s-a săltat de câteva ori şi s-a răsturnat, încât ici şchiopăta.

O colo se plângea că-l doare fie un braţ, fie o coastă, fie un umăr. Sfârliuşul avea însă pentru el cu atât mai mult farmec.

Deoarece însă s-ar fi putut întâmpla să-şi frângă vreun picior, vreun braţ, ba poate chiar şi gâtul, ceea 5 ce n-ar fi fost o mare plăcere, tatăl său, mumă-sa, bunicul său şi bunică-sa au luat înţelegere să nu-l mai lase să se dea cu sania la sfârliuş.

Nefiind Dincă vrednic de încredere, el a fost

dezbrăcat de hainele călduroase, descălţat şi încuiat în iata10 cui din fund, unde dormeau de obicei bătrânii.

Dincă, de! ce să facă? A stat, bietul de el, cât a stat închis acolo, dar în cele din urmă a-nceput să i se urască şi să-şi bată capul cum ar putea s-o sucească şi s-o-nvârtească pentru ca să scape şi să se ducă iar 15 la sfârliuşul cel hăzos şi plin de lume.

Să deschidă fereastra, s-o şteargă ieşind pe ea, lucru mare şi greu n-ar fi fost. Afară era însă ger de crăpau, precum se zice, lemnele şi îngheţa viţelul în vacă: cum ar fi putut să iasă desculţ, nembrăcat şi 20 cu capul gol!?

Isteţ cum îl ştim, el a luat de sub pat târlicii bunicului şi i-a legat cu o sfoară la picioarele sale, a-mbrăcat scurteica cu blană de vulpe a bunichii, şi-a trântit în cap fesul bunicului, apoi pe-aci i-a fost drumul. 25 Cum rămânea însă cu sania?

Găsea el acolo pe cineva care să-i împrumute o săniuţă.

La sfârliuş era lume multă şi gălăgie mare.

Se adunaseră la dreapta şi la stânga sfârliuşului 30 flăcăi şi fete, sumedenie de copii, oameni şi femei, până chiar şi moşi şi babe care se uitau. Unii râdeau cu hohote, iar alţii ţipau cuprinşi de spaimă când câte unul se răsturna cu săniuţa ori se sălta de era pe-aci, pe-aci să-şi frângă gâtul. 35 Era o frumoasă zi de iarnă, cer senin, soare cu dinţi, ger cumplit, aer plin de un fel de ace subţiri care fluturau prin văzduh şi sclipeau în bătaia soarelui.

Când Dincă se ivi-ncaltat cu tirlici, îmbrăcat în scurteică şi cu fesul în cap, toată lumea, copii şi oameni 40 în toată firea, tineri şi bătrâni, bărbaţi şi femei izbucniră-n râs cu hohote. Dincă nu era însă om pe care aşa

ceva ar fi putut să-l zăpăcească şi să-l scoată din sărite. Pornit o dată de acasă, el nu mai ţinea seamă că au să se supere părinţii lui: cum ar fi putut să ţie seama de râsetele lumii adunate ca la comedie împrejurul sfâr5 liuşului? El începu să umble de ici până colo milogindu-se: „Dă-mi şi mie!” şi mult n-a trecut până ce a pus mâna pe o

săniuţă şi a pornit cu ea la deal, ca să-şi deie de acolo de sus drumul la vale.

Mare fericire.

10 Nu e însă-n lumea aceasta faptă fără de răsplată, şi lucrurile nu urmează cum le potriveşti, ci cum se nemereşte, iar fapta lui Dincă nu era câtuşi de puţin vrednică de laudă, şi lucrurile nu şi le potrivise Dincă prea bine.

15 Lasă că gerul îi pişcă lui Dincă din ce în ce mai nemilos urechile, nasul, obrăjorii şi degetele de la mână şi de la picioare, dar nu-i mai zbura nici săniuţa după plac.

Pentru ca să-ţi meargă pe plac, săniuţa vrea s-o

20 cârmeşti din picioare, mai ales din tocurile încălţămintei, iară târlicii bunicului n-aveau tocuri. Săniuţa luneca deci hâţ! la dreapta şi hâţ! la stânga şi mai ici, mai colo-l răsturna pe Dincă, încât scurteica bunichii se prăvălea cu om cu tot şi era mare frumuseţe s-o

25 vezi tăvălită pe sfârliuş.

Aşa o dată, de două, chiar de nouă ori. Puţin îi păsa însă lui Dincă: voinic cum era, el se ridica, se urca iar în săniuţă şi-şi urma drumul. Toate câte se încep au însă şi un sfârşit. În cele din urmă s-a ntăm

30 plat ceea ce trebuia să se-ntâmple şi Dincă n-a mai fost în stare să se ridice, încât cei de prin apropiere au trebuit să-l ridice pe brânci şi să-l ducă pe sus, ca pe un schilod, acasă, unde toţi îl ştiau bine adăpostit în iatacul bătrânilor.

5 Nu se mai gândea acum nimeni să-l pedepsească;

pedepsit era el cu vârf şi îndesat, căci piciorul drept era scrântit, iar nasul, urechile şi degetele toate îi ardeau, s-au învineţit şi s-au umflat, parcă erau să se facă piftii.

O „Ca mine s-o pată – îşi zicea el văicărindu-se – cine va mai face ca mine!”

HÂRJONELI

Ţi-ar fi venit să zici că Dincă s-a făcut cel mai potolit dintre băieţii din partea locului şi să dai rămăşag una la zece că n-o să mai facă nicio poznă. 5 Mergea, ducându-se la şcoală, prin mijlocul drumului, cu capul ridicat, călcând

cu paşi măsuraţi şi nu se uita nici la dreapta, nici la stânga, ci mereu drept înainte, ca tot omul ce-şi caută de drum.

Nu poate însă nimeni să ştie când, cum şi unde-l 10 nimereşte ceasul cel rău.

Şcoala se afla-n curtea bisericii şi tot cam pe acolo şedea şi părintele Florin care avea o casă frumoasă, cu pridvor larg şi cu cerdac aşezat pe stâlpi ciopliţi cu multă măiestrie, cu curte largă şi-mprejmuită 15 despre uliţă cu un aşa-zis grilaj de şipci trase la rindea şi vopsite-n verde.

Era pentru orişicare băiat în toată firea o mare plăcere ca, trecând pe lângă casa aceasta, să tragă cu un băţ peste şipci şi să audă cum aceste fac „taca20 taca-taca”. Părintele Florin se supăra, ce-i drept, şi lua din când în când la goană pe băieţii ce râvneau la asemenea plăceri, dar pe când el ieşea din curte, păcătoşii erau departe şi fugeau de li se vedeau călcâiele.

Afară de părintele Florin, mai era însă-n curtea 25 cea largă şi un căţelandru lăţos pe care ţăcăniturile-l scoteau din răbdare şi-l făceau să alerge-ndârjit la gard, să latre şi să-şi arate pe rânjite colţii cei ascuţiţi, încă mai mare plăcere era să-l vezi cum se necăjeşte şi se zbate ca să-l poată muşca pe obraznicul de tăcă30 nitor, şi cu cât mai mult se înteţea căţelandrul, cu atât mai vârtos îl zgândărea trecătorul.

„Eu dincoace, iar tu dincolo de gard: ia să te văd ce poţi să-mi faci!?”

Toate ca toate, dar prea afară din cale bleag s-ar fi 35 socotit Dincă dacă, trecând prin faţa casei părintelui Florin, nu s-ar fi abătut pe o clipă din cale ca să se hârjonească cu căţelandrul cel lăţos. Se ştiau bine unul pe altul ei şi căţălandrul acela, care-l simţea de la mari depărtări, ciulea din urechi, sărea-n picioare şi 40 alerga la gard ca să-l primească.

Îi spuneau, nu-i vorba, azi părintele Florin, mâne fie unul, fie altul dintre vecini că nu e nici frumos, nici lucru cuminte să se hârjonească cu câinii oamenilor pe la garduri, ba a mers vorba pân-acasă la părinţii 5 lui, care

erau foarte mâhniţi când au mai aflat-o şi aceasta şi l-au oprit cu străşnicia cuvenită de a mai face şi aşa ceva. El însă stătea cuprins de nedumerire: nu-nţelegea de ce adică să se lipsească de plăcerea de a-l vedea pe căţălandru alergând pe lângă gard, lătrând 10 şi arătându-şi colţii. Cine ce pierdea dacă dânsul avea plăcerea aceasta!?

Da! Lucru urât ar fi fost dacă l-ar fi apucat de urechi, l-ar fi tras de coadă, l-ar fi bătut fie cu biciul, fie cu ciomagul, dacă, în orişice fel, l-ar fi făcut pe 15 căţelandru să scheaune ori să chelălăiască. Lui. Însă aşa ceva nici prin gând nu-i trecea.

„Cinele – îşi zicea el – de orişice fel ar fi, e făcut să alerge, să latre, să-şi arate dinţii, şi e nu numai pentru mine, ci şi pentru el o plăcere dacă-l ajut să le 20 facă aceste”.

Bine gândit şi tot bine şi zis. Căţălandrul era însă chiar din născare prea prost pentru ca s-o înţeleagă şi el aceasta şi era chiar din fire pornit să se folosească de dinţii lui cei ascuţiţi ca să muşte pe cei ce nu-l 25 lasă-n pace.

De aşa ceva însă Dincă nu se temea.

Lasă că el era băiat inimos, care nu se teme de nimic, dar mai era la mijloc şi gardul prin care căţelandrul nu era în stare să răzbească pentru ca să-şi 30 satisfacă firească lui rea pornire.

Au şi trecut nu numai zile şi săptămâni, ci chiar şi luni de zile fără ca Dincă să fi fost nevoit a recunoaşte că alţii sunt mai cuminte decât dânsul.

Toate la rândul lor. 35 într-una din zile, aşa, mai pe-nserate, părintele

Florin adusese de pe coaste un car de fân, frumuseţe de fân mirositor, şi poarta rămăsese deschisă. Dincă, întorcându-se de la şcoală, îşi urma drumul mai ţanţoş decât de obicei. Când a văzut însă că e deschisă nu 4 O portiţa, ci chiar poarta cea mare, pe care intrase carul de fin, el s-a oprit ca băiat cuminte-n loc, nu doară ca să miroase fânul, ci pentru ca nu cumva să pară vreo ruşine. Îi era de tot apropiat gândul că, văzând poarta deschisă vraişte, căţelandrul nu se mai opreşte la grilagiul de şipci

vopsite-n verde, ci iese-n drum, 5 şi atunci n-are să fie de loc bine.

A stat dar Dincă acolo-n drum şi a aşteptat ca părintele Florin să închidă poarta cum se cuvine, căci rostul porţilor e să fie închise, pentru ca câinii să nu iasă din curte. Se vede însă că popa mai avea şi altă 10 treabă, căci timpul trecea şi soarele scăpăta, fără ca poarta cea largă să fie-nchisă. Aşteptând aşa, i s-ar fi urât chiar şi unui om mai răbdător decât Dincă.

„De! îşi zise el. Să mă răzgândesc, s-o iau pe alt drum şi să mă-ntorc cu încungiur acasă: ar fi o ruşine 15 de ar râde şi-i curcile de mine”.

El îşi luă-n cele din urmă inima-n dinţi şi plecă înainte, luând-o nu prin mijlocul drumului, ci tocmai prin cealaltă parte a uliţei. Ar fi spus însă o mare minciună dac-ar fi zis că nu îi este frică: îi ticăia inima, 20 îi tremurau picioarele, călca-n vârful degetelor, răsufla numai pe-nfundate şi abia cu coada ochiului mai îndrăznea să se uite spre casa popii.

A nimerit-o bine, căci a trecut norocos de casa popii. Când s-a simţit apoi scăpat, a răsuflat o dată 25 uşurat, şi-a ridicat o dată capul şi şi-a urmat drumul călcând apăsat, parc-ar fi săvârşit cea mai vitejească faptă.

Dacă popa ar fi fost cum nu era, el şi-ar fi lăsat poarta mereu deschisă şi ar fi scăpat de hârjonelile 30 lui Dincă. Ziua următoare, însă, poarta era închisă, şi Dincă, ţiind să-şi răzbune pentru frica prin care trecuse, îl zgândărea cu atât mai vârtos pe căţelandru. Zgândărit apoi şi azi, şi mine, acesta se făcea din ce în ce mai dârz. 35 S-a întâmplat, cu toate aceste, în mai multe rânduri că poarta era deschisă şi Dincă a trecut înainte fără ca să pară ruşine. Câinii nu se dau adică decât la oameni ce trec mai prin apropierea casei păzite de ei. Era deci destul ca Dincă să se străcoare frumuşel prin 40 partea cealaltă a uliţei pentru ca căţelandrul să-l lase-n pace. Închipuindu-şi însă că nu cutează căţelandrul să se depărteze din curte, Dincă s-a făcut din ce mai îndrăzneţ şi a-nceput să treacă prin mijlocul drumului şi când poarta era deschisă.

Într-una din zile poarta nu era, ce-i drept, deschisă, 5 dar căţelandrul ieşise pe portiţă din curte şi se uita la dreapta şi la stânga, pentru ca să vadă cum trec oamenii, unii în jos, alţii în sus.

Văzându-l, Dincă iar a fost apucat de pornirea de a se-ntoarce, ca să apuce alt drum, şi să se ducă mai cu 10 înconjor acasă.

„Ei 1 Nu cumva o să-mi fie frică de o javră ca tine!?” şi-a zis însă şi a mers înainte foarte hotărât, deşi inima i se făcuse cât un purice şi iar călca-n vârful degetelor, parc-ar fi trecut printre oauă. 15 Căţelandrul – „hrr-hrr! – îl ştia, îl cunoştea, îl pândea, se uita ţintă la el şi, văzându-l că-i e frică, s-a răpezit la el – „ham 1 ham 1”.

S-a întâmplat apoi lucrul la care de mult se vor şi aşteptat alţii. Dincă, viteaz, neviteaz, a-nceput să 20 fugă şi să strige cât îl ţinea gura, ceea ce nu i-a fost de niciun folos, căci, până să numeri una, doauă, trei, a şi fost apucat de fundul pantalonilor, ba colţii căţe-Jandrului au răzbit şi mai adânc, înfigându-se-n partea despre care nu se poate scrie mai lămurit. 25 E de prisos să mai spui şi ce-a păţit după ce a sosit acasă.

BAIE DE TOT RĂCORITOARE

Era cald, de tot cald, zăduf, de nu mai ştiai ce să faci, şi te simţeai fericit când puteai să te răcoreşti 3 O aruncându-te în valurile râului. Apa râului era însă pe ici, pe colo, pe la cotituri adâncă, ba pe alocurea se mai şi-nvâltorea, de te lua şi te trăgea la fund.

„Să nu te pună păcatele să te duci singur la râu – îi zise dar lui Dincă tatăl său – una ca asta să nu 35 faci, c-o păţi rău de tot”.

Îl ducea tatăl său, aşa, mai pe-nserate, ori îl trimitea cu cineva, dar nici singur, nici cu alţi ştrengari nu-i dădea voie să se ducă. El însă, cu toate aceste, ba poate că tocmai de aceea, ţinea să scape şi să se ducă singur.

„Am să ies prin fundul grădinii – şi-a zis el – să trec prin cele mai dosnice uliţi până la marginea satu5 lui, poi mă duc departe pe râu la vale până unde nu răzbate niciun sătean ca să poată spune că m-a văzut scăldându-mă în

râu”.

Aşa şi-a pus de gând şi aşa a şi făcut.

S-a întâmplat însă că la marginea satului se oprise 10 o laie de ţigani, vreo zece corturi, cu carele lor hodorogite şi cu caii spetiţi, cu căţei şi cu purcei, cu puradei în pielea goală, cu fete ce purtau floarea la ureche, cu babe ştirbe care dădeau cu bobii, cu toate cele nedespărţite de alaiul ţigănesc. Copiii jucau halaripa, fete 15 şi flăcăise-ncinseseră-n horă, ici unii se certau ca la gura cortului, colo alţii erau încăieraţi, încât nu mai puteai să-ţi dai seama care pe care.

Dincă, în loc de a-şi căuta de drum, ca tot călătorul cu minte, s-a oprit gură cască, ca să vadă ce nu-i 20 mai văzuseră ochii. Atât le-a trebuit ţiganilor: cât dai în palme, Dincă s-a văzut încungiurat din toate părţile. Unul se uita la pălăria din capul lui, parc-ar fi fost gata să sară şi să i-o ia din cap. Altul era parcă gata să-i dezbrace hainele de pe trup. Iar altul râvnea 25 la-ncaltă mintea din picioarele lui. Dacă n-ar fi fost prea de tot apropiat satul, Dincă ar fi pălit-o rău de tot.

Uitându-se-n ochii lor şi văzându-le mişcările, el a simţit aşa ceva şi-i era parcă tot cel mai cu minte 30 lucru ar fi să-şi facă, precum se zice, calea-ntoarsă. Orişicât de bun ar fi fost însă gândul acesta, Dincă nu era omul care să-şi schimbe hotărârea o dată luată, mai ales fiind vorba de lucruri pe care nu trebuia, la urma urmelor, să le facă. Mai cu îndărătnicie, mai cu 35 frica-n sân, el a mers înainte şi s-a depărtat de sat, ceea ce nu trebuia să facă. Se uita el, ce-i drept, din când în când înapoi, dar peste curând a intrat în zăvoi – sălcii, plopi şi anini – şi n-ar mai fi putut să-i vadă pe ţiganii ce s-au luat după el nici dac-ar fi avut 40 ochi de copou. Nu! Ţiganii nu ţineau să fie văzuţi şi de aceea mergeau numai tiptil, s-ar putea zice chiar hoţeşte, în urma lui.

Sosit, în sfârşit, la locul pe care-l socotea potrivit, el s-a dezbrăcat. Pentru ca nu cumva vreun hoţ să sc. 5 apropie prin ascuns şi să-i fure hainele, el le-a atârnat de crăcile unei sălcii de pe ţărmul râului, ca să le poată vedea

din depărtare. Acesta era lucru cuminte; păcat numai că tot din depărtare le vedeau şi cei ispitiţi de gândul de a le fura, încât nu mai aveau nevoie să-şi 10 piardă timpul căutându-le.

S-a întâmplat deci ceea ce trebuia să se-ntâmple.

După ce el a intrat în apa răcoritoare şi s-a depărtat spre mijlocul râului, doi danci, mai mult flăcăi decât băieţani, au ieşit la iveală din desişul zăvoiu15 lui, s-au dus fără pic de frică ori de ruşine la hainele fluturate-n vânt, le-au luat una câte una şi au plecat cu ele.

Ce faci acum, Dincă!?

El îi vedea cum le iau şi pleacă cu ele, dar pe când 20 ei se aflau pe uscat şi puteau să fugă şi să se piardă printre tufişurile dese, el stătea-n apă, unde numai pe gifăite era în stare să se apropie de ţărmure.

Acum era acum!

Un băiat ca dânsul nu uşor se descurcă în asemenea 25 împrejurări.

Cel mai apropiat gând i-ar fi fost să alerge după cei ce îi furaseră hainele. El era însă unul singur ca sine, iară dânşii erau doi măgădăi cărora nu le era de loc greu să-i tragă o bătaie, ca să-i treacă pofta de a-şi 30 mai cere hainele.

Viteaz dar, neviteaz, el a-nceput să plângă, ca omul care nu mai ştie ce să facă şi încotro s-o apuce.

Peste puţin a pornit apoi spre corturile băieţilor.

Om trăit la ţară, care vede cu ochii, aude cu ure3 5 chile şi află multe de toate, el ştia că fiecare laie de corturari îşi are voivodul, care taie şi spânzură, şi pe care-l cunoşti după marii bumbi de argint pe care-i poartă la peptar.

„Mă duc – îşi zise dar – la voivodul corturarilor 40 şi-i cer să dea poruncă aspră, şi iar îmi capăt hainele”.

Când a sosit însă la corturi, ţigănimea s-a adunat împregiurul lui şi a-nceput să râdă de el, cânii ţigăneşti îl lătrau din toate părţile, iar cel cu marii bumbi dă argint l-a luat de sus în jos.

— Vor fi fost alţii cei ce ţi-au furat hainele, i-a 5 zis.

Noi, ţiganii, nu avem năravul de a fura. Trăim fiecare muncind pentru sine şi pentru a-i săi, şi de aceea nu suferim să fim puşi în rând cu hoţii şi cu furii, cu lotri cei proşti. Norocul tău că sunt eu om cu suflet milos, c-ai păţi-o rău de tot. Te sfătuiesc să-ţi cauţi 10 cât mai curând de drum, pentru ca nu cumva să ţi se ridice toată laia în cap şi să te facă miş-fărămiş.

Auzind asemenea vorbe, Dincă a-nţeles că acuma e chiar mai rău de cum a fost şi că nu-i rămâne decât să o şteargă pe ici încolo, făcându-se nevăzut. 15 Da! Ar fi fost însă cu putinţă ca să treacă de-a lungul uliţelor aşa cum era, în pielea goală? Până chiar şi ţiganii râseseră de el; sătenilor le-ar fi rămas de pomină, încât chiar şi nepoţii nepoţilor şi-ar fi povestit unii altora c-a fost odată-n sat un băiat prostănac, 20 oarecare Dincă, pe care ţiganii l-au despuiat, de s-a-ntors în pielea goală acasă.

De ruşinea aceasta nu putea să scape decât aşteptând înserarea, pentru ca să se-ntoarcă acasă pe întuneric, după ce oamenii din sat se vor fi culcat. Nu-i 25 rămânea decât să se-ntoarcă iar în desiş şi să stea ascuns acolo până ce se va fi întunecat.

Vai de sufletul lui. Lasă că o plăcere nu e să stai în pielea goală pe-nserate, când răcoarea e din ce în ce mai usturătoare, dar mai era la mijloc şi temerea ca 30 nu cumva să iasă fie de ici, fie de colo vreun om proclet, ca să-i tragă o bătaie zdravănă. Avea acum timp destul să se gândească şi să-şi deie seamă câte poate să pară copilul care n-ascultă de părinţi şi de mai-marii lui şi-o apucă razna, bătând câmpii. 35 Umbla mereu ca vai de el, târându-se de ici mnă colo şi uitându-se din când în când spre sat, ca să vadă dacă s-au stins ori nu luminările, ca să se poată întoarce de unde n-ar fi trebuit, dacă e vorba, să plece aşa, de capul lui.

40 Era înspre miezul nopţii şi pe ici, pe colo începuse câte un cocoş să cânte când el s-a mbărbătat să intre-n sat. Multe mai avea însă să pară mai-nainte de a fi sosit la fundul grădinii, pe unde se strecurase de acasă.

Era, ce-i drept, întuneric, de nu se mai temea c-o să-l

vadă cineva şi o să-i ducă vestea de băiat sălătrui, 5 care umblă noaptea în pelea goală de-a lungul satului. Cânii însă văd nu numai cu ochii, ci şi mirosind din depărtare pe cei ce umblă pe unde n-au ce să caute. Mai văzându-l şi-n pielea goală, ceea ce rar li se-ntâmplă, cânii satului s-au stârnit şi au început să bată la el ca 10 la o dihanie nemaipomenită.

Tremurând ca frunza de plop nu numai fiindcă îi era frig, ci şi pentru că-l răzbise frica, el se târa pe sub garduri în patru picioare, jurând mereu că n-o să mai facă ceea ce a făcut. 15 Era târziu după miezul nopţii când a sosit ca un curcan plouat acasă.

Ce-a păţit în urmă, aceasta nu se mai spune.

VECINĂTATE CU NEAJUNSURI

— Poveste de Crăciun – Ţinând să se simtă bine la ei acasă, dl. Alecu Huian tânărul avocat, şi cocoana Laura, frumoasa şi mai tânăra lui soţie, încă-n timpul călătoriei lor de nuntă au început a chibzui cum au să facă împărţirea casei ce aveau de gând să-şi zidească şi nu o dată se supăra când el, când ea pentru că gând cu gând nu li se potrivea.

Încă mai dese le erau supărările după ce s-au întors din călătorie.

El era, între altele, hotărât să caute şi să cumpere loc potrivit pentru casă şi numai după aceea să se pună în înţelegere cu un arhitect ca să-i aştearnă pe hârtie planul casei. Ea se încăpăţâna-n gândul că mai-nainte are să fie croit planul şi numai după aceea să se facă cumpărarea locului potrivit. El pornea din gândul că aceasta atârnă de la buna chibzuinţă a soţului, care e chivernisitorul averii familiale. Ea îşi dedea silinţa să-l convingă că, din contră, are să se ţie seamă de priceperea soţiei, care are sarcina purtării de grijă pentru bunul mers al gospodăriei casnice, ba mai scăpa pe ici, pe colo şi vorba că, la urma urmelor, din zestrea ei urmează să fie zidită casa.

Prin multe şi felurite supărări au trecut mai-nainte de a fi ajuns să aibă atât planul pentru o casă frumoasă, încăpătoare şi bine împărţită, cât şi un minunat loc, ca să

rămâie atât curte largă în faţă, cât şi grădină umbroasă în dosul ei.

Casă ca cea plănuită de dânşii nu se durează însă cât dai din palme. Au trecut mai multe veri şi mai multe ierni până ce au ajuns să se mute în casa lor, şi acum aveau şi o fetiţă de vreo patru ani, care alerga 5 nu numai prin casele încăpătoare, ci şi prin curtea cea largă, precum şi prin grădina în care începuseră a se scutura frunzele.

Abia de acum a urmat supărarea cea mare.

Casa era adică aşezată cu intrarea şi cu cele mai

10 multe dintre ferestre spre miazăzi, iar vecinul despre miazăzi era tâmplarul Lae Bucălan, care-şi avea atelierul în nişte case dărâmate şi-şi întindea scândurile în curte, ca să le usuce soarele şi vântul. Pe deasupra, Lae Bucălan mai avea şi cinci copii, care făceau o

15 gălăgie înspăimântătoare. Mai ales doi dintre copiii aceia, Spiricâ, cel mai mare, trecut abia de opt anişori, şi Mielu, cel mijlociu, erau nişte draci împieliţaţi, iar cocoana Laura nu era făcută să poată suferi asemenea zarvă.

20 Culmea, însă, adevărata culme era cu totul alta.

Didina, fetiţa cocoanei, nu se mulţumea să se plimbe prin curte şi prin grădină, ci alerga la împrejmuirea făcută din fel de fel de rămăşiţe de şipci şi de scânduri, ca să intre-n vorbă cu Spirea, cu Mielu şi

5 cu surioarele lor.

— Mare nenorocire! i se tângui cocoana Laura soţului său. Să nu pot eu avea parte de mulţumirea de a sta liniştită în casa mea. Sunt o adevărată muceniţă. Nu este destul că văd mereu dărăpănătura aceea

O în faţa mea, că-mi hârâie mereul’crestraiele şi vinde lele în urechi, că mă îneacă mirosul de Geânduri verzi şi de clei şi mă asurzeşte gălăgia copiilor dezmăţaţi; trebuie să-mi mai văd şi lata, singurul meu copil, înjosindu-se ca să se joace cu nişte copii ce nu sunt de

3 5 seama ei.

— Copiii toţi sunt de o seamă – îi răspunse d. Huian – copii şi numai copii. N-ar alerga, mititica, la copiii vecinilor

dacă ar avea un frăţior ori o surioară ca să se joace aci acasă.

40 Cocoana Laura se vedea atinsă unde era mai simţitoare.

— Ştiu ce vrei să zici, grăi dânsa. Să mă ferească Maica Domnului! Mi-e destul un copil. N-o să mai trec prin ce am trecut. Şi dacă e vorba – adaugă cam înţepată – aleargă fetiţa prin vecini nu pentru că e

5 singură la părinţi, ci pentru că trage la teapă.

D. Huian înghiţi câteva noduri; era atins şi el unde dânsa îl ştia mai simţitor.

— Bine! întâmpină dânsul, stăpânindu-şi firea. O să te scap şi de aceasta. Am să trag la primăvară în

10 partea aceea un zid de doi, fie chiar şi de trei metri.

Multe se mai puteau însă întâmpla până la primăvară.

A dat, mai înainte de toate, bunul Dumnezeu că după Sf. Nicolae copacii acum desfrunziţi s-au umplut 15 de promoroacă şi puţin în urmă s-a pornit o ninsoare, încât pământul a fost acoperit de un strat de zăpadă în care picioarele numai cu chiu, cu vai puteau să răzbească de ici până colo.

Cei cinci copii ai tâmplarului, cu Spirică şi cu 20 Mielu-n frunte, alergau însă şi se tăvăleau lărmuind prin zăpada cea moale şi curată. Una dintre calfele tatălui lor le-a mai făcut şi o sanie, în care se îngrămădeau câte trei, iar ceilalţi doi îi trăgeau de ici până colo, răsturnându-i din când în când, de era mare fru25 museţe să-i vezi plini de zăpadă. Mai ales Mielu, care era şi de jos în sus şi de sus în jos al treilea şi intra atât cu cei mai mari, cât şi cu cei mai mici decât dânsul în sanie, nu se mulţumea să fie răsturnat, ci se mai dădea şi peste cap.

30 Didina, gătită ca o păpuşă, stetea la fereastra odăii bine încălzite şi se uita cu jind în vecini, fericind pe cei cinci, iar mama ei se simţea foarte nenorocită, căci fiica ei, trăgând şi acum la teapă, râvnea să fie şi ea răsturnată cu sania, ba ar fi fost în stare să sc. 3 5 dea peste cap.

— Nu! – zicea mama nemângâiată – fata aceasta nu e copilul meu 1

Cocoana Laura era adică fată de brutar, pe când d. Huian, soţul ei, era fecior de tabac, cea mai putu40 roasă din toate meseriile.

Vre nuri cu desăvârşire triste au urmat în Ajunul Crăciunului. Promoroaca se scuturase, dar zăpada era şi mai mare, însă tot moale şi nu scârţia sub picioare, ba cădea câte o picătură din straşină, unde 5 atârnau ţurţuri lungi şi groşi.

A cumpărat d. Huian cel mai frumos dintre brazii din piaţă, l-a aşezat în salonul cel mare şi l-au încărcat el şi cocoana Laura de cele mai frumoase podoabe şi de fel de fel de bunătăţi. Erau acolo păpuşă mare 10 îmbrăcată în mătăsuri şi-n catifele, cărucior pentru păpuşă, salon cu mese, cu scaune, cu dulapuri, iatac cu paturi, bucătărie cu maşină de gătit şi cu fel de fel de vase. Ce nu era acolo îngrămădit, pentru ca Didina să salte încântată de gândul că ale ei sunt 15 toate.

Ar fi şi săltat dacă n-ar fi fost la mijloc nenorocirea cu cei cinci din vecinătate.

Făcut-a ce-a făcut şi Nae Bucălan ca să se bucure şi copiii lui de Crăciun. A primit fiecare câte două 20 mere, câte cinci nuci, câte o portocală şi pe deasupra câte o bucată de turtă dulce, care urma să li se dea în seara de Ajunul Crăciunului, iar calfele tatălui lor le-au înjghebat o frumoasă stea din cele ce pot să fie săltate şi i-au învăţat şi cântece de stea, încât era mare 25 plăcere să-i auzi cântând.

Nu se putea ca fie Mieluş, fie Spirică, fie amândoi împreună să nu iasă mai-nainte de timpul cuvenit cu steaua lor în curte, şi, ieşiţi o dată, Didina trebuia neapărat să-i vadă şi să fie răpusă de dorinţa de a 30 avea şi ea asemenea stea, despre care *Fräulein*, guvernanta ei, îi spunea că s-a ivit la naşterea lui Cristos.

În seara ajunului de Crăciun dar, când au fost aprinse în salonul cel mare luminările pomului de Crăciun, Didina a rămas, ce-i drept, uimită şi încin35 tată, dar numai pe o

clipă, căci în clipa următoare a stat dezamăgită: multe lucruri frumoase şi bune îi vedeau ochii, dar nu era între ele şi mult dorita stea, care s-a ivit pe cer când cu naşterea Mântuitorului.

Tristă seară de Ajun. 40 Cocoana Laura încă dimineaţă se plânsese c-o doare capul, iar acum şedea posomorâtă într-un colţ. D. Huian şedea într-alt colţ, posomorât şi el, fiindcă-şi vedea posomorâtă soţia. *Fräulein* era aţipită în alt colţ, iar Didina se învârtea împrejurul pomului bogat împodobit şi căuta ceva ce poate să-i placă.

În timpul acesta, dincolo, în casele dărăpănate, era gălăgie mare, chiote, cântări, râsete, veselie fără de frâu, cum se cuvine de naşterea Domnului.

Deodată Didina se învioră.

Tocmai sus era pe pomul de Crăciun o stea, ce-i drept, nu ca aceea pe care o văzuse la Mielu şi la Spirică, dar o adevărată stea de ciocolată.

Ea luă unul din scaunele cu picioare bronzate şi se urcă pe el ca să ieie steaua. Plecându-se apoi prea tare spre pomul de Crăciun, scaunul s-a răsturnat şi ea a căzut între lumini şi de acolo pe parchetul ceruit cu multă îngrijire.

Un ţipăt sfâşietor al ei, urmat de alt ţipăt, încă mai sfâşietor, al cocoanei Laura, şi mamă, tată şi guvernantă săriră în aceeaşi clipă ca să ridice copila pe care o văzură răsturnându-se printre luminile pomului de Crăciun şi rămânând nemişcată pe parchetul lucios.

Spaima mumei fu atât de zguduitoare încât durerile de cap încetară ca prin farmec.

Nici nu era de mirat. Câte şi mai câte puteau să fie urmările căderii. S-ar fi putut ca hainele fetiţei să ia foc, ca mititica să-şi frângă un picior, un braţ, chiar gâtul, să-şi spargă capul, ori să rămâie cocoşată toată viaţa ei.

Se zice însă că copiii au fiecare îngerul său păzitor; Didina a scăpat de toate aceste. S-a ales c-o zguduitură, în urma căreia zăcea ameţită sub pomul de Crăciun.

D. Huian alergă să-i aducă apă rece, iar guvernanta

grăbi s-aducă eter şi apă de colonie, în vreme ce d-na Laura o ridică în braţe şi-o duse la cea mai apropiată canapea.

— Copila mea! se tângui dânsa. Singurul meu copil! Ce s-ar alege de mine dac-ar fi să se prăpădească! Mare nenorocire e să ai un singur copil!

Auzind vorba aceasta, d. Huian, care se întorcea cu paharul de apă, ar fi săltat de bucurie dacă n-ar fi fost cuprins şi el de spaimă.

— Opere, vol. V – I. Slavici

Peste puţin Didina şi-a venit în fire. Temându-se ca nu cumva să fie certată pentru nesocotinţa ei, ea a început să încredinţeze pe părinţii săi că n-o doare decât pe ici, pe colo câte puţin, şi cel dintâi gând al ei 5 a fost să întrebe dacă nu cumva s-a sfărâmat steaua. Din nenorocire, temerea ei era întemeiată: steaua cea frumoasă era acum bucăţi de ciocolată risipite pe jos.

Abia acum începu dânsa să plângă. Îi era parcă se risipise tot Crăciunul fără de steaua despre care i sc. 10 vorbise atât de mult.

Domnul şi d-na Huian, fericiţi că s-au ales numai cu atât, o mângâiau, făgăduindu-i că au să-i cumpere cea mai frumoasă dintre stele, când deodată în antreu răsună glasul copiilor, cântând *Steaua luminoasă*. 15 Uşa cea mare a salonului se deschise, şi Mielu intră cu Spirică, care purta steaua cea luminoasă şi o sălta cu mult meşteşug, iar surorile lor veneau în coadă, cântând şi ele cu glas piţigăiat.

Didina rămase pe o clipă într-un fel de extaz, apoi 20 alergă la pom şi începu să rupă după el tot ceea ce era bun şi frumos şi să împartă daruri.

Deoarece copiii în adevăr sunt toţi deopotrivă, copii şi numai copii, a urmat veselia în care copiii au să-şi petreacă seara ajunului de Crăciun. 25 S-au pornit cu toţii pe o joacă şi pe o veselie zgomotoasă, săltau şi dănţuiau, mâncau curmale, bomboane şi ciocolată, pesmeţi şi portocale, încât Mielu şi Spiridon, dimpreună cu surioarele lor, se simţeau ca înălţaţi în slava cerului. 30 fără Lae

Bucălan stătea rezemat pe ciomag în uşa salonului, bucurându-se de cele ce-i vedeau ochii.

D-na Huian, stăpâna casei, s-a dus la el, l-a poftit să şadă, ca să închine împreună un pahar de vin în sănătatea şi norocul copiilor. 35 Aşa au stat până pe la miezul nopţii, stăpâniţi de sentimentul că nu e în lumea aceasta nimic mai frumos decât o casă plină de copii buni şi cuminţi.

ZILE DE PRIMĂVARĂ

Costică Firicel, elev în şcoala comercială superioară, era băiat deştept, silitor şi cu purtări bune, încât tatăl său, odăiaş la Ministerul de Finanţe, prinse slăbiciunea 5 de a se lăuda cu odrasla sa, dar, lăudându-se el de obicei, se şi plângea că e plăpând Costică al lui, deşirat şi subţirel.

— Să mi-l dai în timpul verii mie, ca să-l iau cu mine, îi zise Gostache Ionescu, frizerul, care îi era naş 10 şi-şi muta-n timpul lunilor de vară salonul în o gheretă de la Buşteni. Aerul de munte şi plimbările prin poieni au să-i premenească sângele şi-au să-l facă vânjos.

Aşa a ajuns Costică la Buşteni, unde în curând 15 cunoştea toate potecile şi era ştiut de toţi cei ce aveau slăbiciunea de a umbla prin munţi. A rămas, ce-i drept, tot subţirel şi deşirat, dar nu-l întrecea nimeni nici la suiş, nici la coborâş.

Într-una din zile el plecase aşa singur şi de capul 20 lui în Poiana Dihamului şi umbla fără de niciun rost de ici până colo, ca omul care ţine să-şi premenească sângele şi să se facă vânjos.

Tot atunci plecase spre Dihamu dl. Aristid Calidi, dimpreună cu familia sa numeroasă şi cu câţiva dintre 25 prietenii săi doritori de petreceri plăcute.

Erau şase cai pentru cei doritori de a se lăuda că au urcat călare la munte şi două care pentru cei obosiţi

25* 387

de drum şi pentru merinde, lăzi, saci şi coşuri, belşug de multe feluri de bunătăţi, cum i se cuvine unui bancher ca dl. calidi, care ţine să arate ce poate şi la ce se pricepe în asemenea împrejurări.

5 Sosită la marginea poienii, boierimea excursionistă

era încântată atât de mirosul de fân cosit de curând, cât şi de vederea ce se deschidea în sus spre culme, la vale spre Buşteni şi peste râu spre Poiana Coştilei şi spre Caraimanul stâncos. 10 Gând era însă să-şi caute loc potrivit pentru întinderea mesei, s-a ivit o mare greutate: cocoana Aspasia ţinea cu orice preţ să aibă în apropiere izvor de apă limpede şi rece, şipot sub care să-şi pună sticlele pline de vinuri alese. 15 D-ra Florica şi coconaşul Mircea, cei mai mari dintre cei cinci copii ai domnului şi d-nei Calidi, doreau şi ei ca dorinţa mumei lor cu orice preţ să se-mplinească şi erau hotărâţi să nu descalece decât în faţa unui şipot din care apa limpede şi rece curge, mereu 20 curge şi nu se mai isprăveşte. Erau însă patru ţărani de faţă, doi cu carele, alţi doi cu cei cinci cai, şi niciunul nu ştia prin partea locului şipot la care boierii ar putea să-şi întindă ţoalele pe iarbă verde. Apă era destulă, dar nu prin apropiere, nici mai ales şipot. 25 Era lucru nemaipomenit – să-ţi iai masa în vârf de munte şi să n-ai şipot. Zădarnică era osteneala de a te fi urcat.

În marea ei deznădăjduire, cocoana Aspasia s-a uitat spre culme şi ochii ei s-au oprit asupra lui Cos30 tică, pe care curiozitatea-l îmbrâncea la vale.

Întrebat dacă nu cumva ştie vreun şipot prin apropiere, tânărul cunoscător de poteci s-a nviorat. „Cum să nu fie!? a răspuns el. Aici, la marginea brădetului, mai spre pichet: cea mai bună apă; iese din 35 stâncă: tot s-o bei şi nu te mai saturi”.

D-ra Florica era chiar mai încântată decât mama ei. Tânărul deşirat şi subţirel era pentru dânsa, fetişcană de vreo patrusprezece ani, cel mai cumsecade dintre toţi oamenii cari cutreieră munţii, om care le ştie 40 toate chiar mai bine decât ţăranii de la munte ei înşişi.

În faţa unui asemenea om a descălecat şi de aci înainte s-a ţinut, cum se zice, scai după dânsul.

Mircea, băiat de vreo doisprezece ani, era şi el de părerea surorii sale mai mari, iar ceilalţi copii, mai 5 mici fiind, se luau după cei mari, aceasta cu atât mai vârtos cu cât şi muma lor îl punea pe Costică oarecum moţ în frunte.

În vreme ce la şipot se făcea focul, ca să se frigă la frigare puii şi jigourile de berbec, tânărul Firicel o
10 purta pe Florica pe poiană, ca să-i arate vederile, să-i culeagă afine şi flori şi să-i spună care munte şi care vale cum se cheamă, iar ceilalţi se ţineau coadă lungă după dânşii şi se uitau în gura tânărului lor conducător, miraţi că ştie atât de multe şi le cunoaşte toate.
15 La Galaţi, de unde era dânşii, nu se găseau asemenea oameni. Mai era apoi şi că unde urcuşul era greu, Florica se ţinea de pulpana lui Costică, bunu ei prieten care urca voiniceşte, răzămat pe băţul lui cu cui de fier.
20 După ce masa cea îmbelşugată a fost întinsă pe iarba verde de la şipot, Costică a fost poftit şi el să-şi facă parte, iară Florica şi Mircea se lăudau în gura mare cu cele-nvăţate de la dl. Firicel.
Acesta nu se lăuda şi el, dar greşeală mare ar fi fost
25 să nu-şi dea pe faţă gândurile.
— Aţi apucat-o rău, grăi dânsul; trebuia să veniţi de-a lungul plaiului pe Clăbucet şi să vă-ntoarceţi pe Valea Cerbului, pe unde aţi venit. Pe plai drumul e mai uşor şi mai plăcut când vii, iar pe Valea Cerbului
3 O e mai plăcut la-ntoarcere.
Toţi îi dădeau dreptate: în adevăr, lucru fără de rost era să vii şi să te duci pe acelaşi drum.
— Orişiunde te vei fi ducând, găseşti alt drum la întoarcere, îi încredinţă Costică şi le înşiră drumurile
35 pe care poţi să te urci în culmea muntelui Omul, ori să te cobori de acolo.
Încântată de spusele lui, cocoana Aspasia, şi data aceasta tot cocoana Aspasia, a fost cuprinsă de dorinţa de a se urca-n culmea Omului, iară Florica, fiindu-i
40 fiică şi fetişcană abia, era chiar mai stăruitoare decât muma ei. Păcat ar fi fost, în adevăr, să se-ntoarcă la Galaţi fără ca să se poată lăuda c-au văzut lumea din culmea Omului.
Iar dl. calidi ţinea să arate că e-n stare s-o facă şi aceasta.

5 Florica era, cu toate acestea, pe deplin încredinţată că toate au fost. puse la cale de către dl. Firicel numai şi numai de dragul ei, ceea ce cu desăvârşire neadevărat nici nu era.

El, băiat de vreo nouăsprezece, ea, fetişcană de 10 vreo patrusprezece ani, se potriveau şi la gând, şi la tragerea de inimă, încât un om răutăcios ar fi zis că el s-a ars, iar unul ca mine l-ar fi încredinţat că s-au ars amândoi. Amândurora le era parcă de copii mici împreună s-au pomenit şi tot împreună au trăit. 15 în ziua de plecare, atât el, cât şi ea s-au sculat cu noaptea în cap, au pornit la drum parcă ar fi numai ei amândoi şi numai cine-a fost tânăr de nouăsprezece ani şi a prins slăbiciune de fetişcană ca Florica, numai cel ce-a păţit-o ca Gostică poate să-şi facă închipuire 20 despre fericirea lui, numai cine, fetişcană de patrusprezece ani, a prins slăbiciune de un tânăr ca Costică poate să-şi facă închipuire despre fericirea ei.

Au plecat după planul croit de Costică, pe Valea Cerbului la deal, toţi călare, pentru ca să-şi ia prima 25 gustare în Poiana Coştilei, apoi să-şi urmeze drumul spre aşa-zisul *Blockhaus* din culmea Omului, unde slugile plecate înainte îi aşteptau cu masa gata pentru prânz.

Până-n Poiana Coştilei au mers cu toţii mai mult 30 ori mai puţin grămadă, căci unul era drumul, din care nimeni nu putea să se abată. Poiana Coştilei e însă un adevărat rai pământesc, în care s-au risipit care-ncotro, unii prin pădurea de brad, alţii peste poiana de curând cosită, iar alţii pe stâncile prăpăstioa35 se ale Coştilei ori spre Valea aici sălbatică a Cerbului.

Între aceştia erau Florica şi Costică, dar nu singuri, ci însoţiţi de Mircea, care nu era-n stare să se despartă de dânşii, căci, iubindu-şi sora, îl iubea şi pe dl. Firicel.

40 Florica s-ar fi mulţumit acolo, în Poiana Coştilei, şi cu mai puţină iubire frăţească, dar nu-i dedea mâna să-i zică: „Du-te!”, căci se temea că fie muma sa, fie tatăl său îi va zice: „Vino!” dacă va rămânea singură cu Costică.

— Ah! exclamă deodată Costică, arătând asupra 5

unei stânci de sub coasta de dincolo de râu. Iată colo, sus, câteva stelişoare, Hoarea-reginei, cum îi zicea Brindză.

Fără ca să mai ţie seamă de însoţitorii lui, el intră în râu aşa încălţat cum era, trecu prin apă pe celălalt 10 ţărmure şi urcă pe stâncă, unde văzuse floarea.

Florica şi fratele ei rămaseră pe ţărmure ca cloşca cu bobocii de raţă după ce aceştia au sărit în apă.

Nu mai încăpea-ndoială că nu pentru sine, ci pentru scumpa lui însoţitoare adună Costică florile. 15 Florica ardea însă de dorinţa de a le putea spune celor de la Galaţi c-a adunat chiar cu mâna ei floarea cea rară, dat tot nu îndrăznise să intre, cum intrase Costică, aşa singură-n apă. Era însă gata s-o facă aceasta dacă el o lua de mână. 20 – Vreau şi eu să mă duc acolo, zise dar, suspinând din greu.

Costică, tânăr îndatoritor, coborî, trecu iar râul, dar nu-i dete fetei mâna, ci o luă-n braţe şi o trecu pe celălalt ţărmure, unde îi dete ajutor ca să urce şi ea. 25 Mircea rămase singur, ca cloşca cu bobocii de raţă. Ar fi vrut, nu-i vorba, şi el s-o paţă ca sora lui, dar nu-i dedea mâna s-o spună aceasta.

Erau bune şi frumoase toate, dar ştie toată lumea că e mai uşor să urci decât. să cobori o coastă piezişă. 30 Gând era vorba să se dea jos cu cele câteva fire de stelişoară, Florica era cuprinsă de simţământul că nu e-n stare să coboare şi-i venea să plângă, căci bunul ei prieten nu putea s-o ia şi aici în braţe.

— Stăi, domnişoară, îi zise el. Am să cobor mai3 5 nainte eu, dar dumneata te-ntorci cu faţa spre stâncă şi calci mereu unde dai de mâna mea. Fricã să nu-ţi fie, căci dac-ar fi să luneci, cazi în braţele mele.

Nu i-a fost fetei frică şi n-a lunecat, dar el tot a luat-o în braţe, şi acum, a doua oară, ea l-a cuprins 40 cu amândouă braţele de gât şi l-a strâns, ca nu cumva să cadă, iară el i-a sărutat mâna cea moale, mică şi albă.

— Vai de mine! îi şopti dânsa. Nu cumva să te vadă Mircea.

5 – Nu poate, căci suntem întorşi cu dosul spre el, îi răspunse îndrăzneţul tânăr!

Când a trecut-o dar din nou peste râu, el i-a sărutat gâtul, în ceafă.

— Nu poate să vadă Mircea, a zis acum, căci sun10 tem cu faţa spre el.

Aşa a fost începutul, şi se zice că greu e numai începutul.

Trăiau zilele de primăvară ale vieţii şi nu se mai întrebau ce are să urmeze mai departe. 15 Drumul până-n culmea Omului trece şerpuind ici prin brădet, colo printre stânci şi prin strâmtori şi iar mai departe peste poieni şi rarişti, pretutindeni nou într-un fel oarecare şi mereu încântător chiar şi pentru cei bătrâni, darmite pentru el şi ea. 20 încă mai încântătoare sunt lărgimile din culmea

Omului şi vederile ce se deschid de acolo fie spre Ardeal, fie spre şesul de la Dunăre, până spre Bucureşti, fie spre Ţara Birsei şi peste Munţii Buzăului, fie pe Valea Prahovei şi mai ales spre peştera Ialomiţei. 25 Nu i-a fost greu lui Costică să-i încredinţeze pe ceilalţi că cel mai potrivit drum de întoarcere nu e cel de pe Valea Iepii, unde sunt prăpăstii fioroase şi serpentina e primejdioasă, nici cel ce trece cu multe cotituri pe la stina regală, ci cel ce coboară la Schitul 30 Ialomiţei, unde sunt frumuseţile cele mari, urcă de acolo în Vârful cu Dor şi coboară apoi la Sinaia.

Pentru el şi pentru ea drumul cel mai bun era nu cel mai scurt, ci cel mai lung.

„Păcat ar fi să nu le vezi toate, să nu treci prin 35 toate, să nu te bucuri de toate dac-ai ajuns o dată pân-aici!” zicea cocoana Aspasia, iar Florica era fiica ei.

Au fost trei zile pline de mulţumiri care nu se uită toată viaţa şi înseninaseră viaţa celor ce le-au avut de câte ori îşi aduc aminte de ele. 40 Din culmea Omului până la Schit nu curgea, ce-i drept, niciun pârâu, dar era pe ici, pe colo câte o stâncă, în apropierea Ialomiţei era brădet şi-n peştera Ialomiţei se stingea câteodată luminarea, încât Mircea, paznicul, nu putea să vadă cele ce se petrec împrejurul lui. Noaptea apoi luna-i revărsa lumina asupra văilor 5 mai mult decât răcoroase şi toţi şedeau bucuros

împrejurul focului ce ardea-n faţa casei de adăpost încât abia după miezul nopţii a început lumea să se culce.

Între cei dintâi n-au fost el şi ea, dar în zorile zilei următoare ei s-au SGulat mai-nainte decât toţi ceilalţi. 10 Erau zorile celei din urmă zile pe care aveau s-o petreacă împreună, şi înduioşare adâncă îi cuprindea când se gândeau ca mine, nu mai departe, se vor despărţi. El era mereu ispitit să spună că cel mai bun drum de întoarcere e cu înconjur pe la Târgovişte ori 15 cel puţin pe la Moroieni, iară ea ar fi fost gata să plece cu el dacă lui i-ar fi dat mâna să-i zică: „Vino!”

Urcând spre Vârful cu Dor, frumuseţele naturii nu-i mai încintau, iar coborând spre Sinaia, drumul le părea grozav de sterp şi de scurt şi durerea le era din ce 20 în ce mai adâncă.

— Când ne mai vedem? întrebă dânsa în clipa despărţirii.

— Nu ştiu, răspunse el în loc de a zice: „Niciodată!” şi o lacrămă i se ivi-n ochi.

25 Trei zile trăise pentru o-ntreagă viaţă şi lacrăma i se reivea în ochi de câte ori îşi aducea aminte de acele trei zile.

DIN CĂILE VIEŢII

Plecând de la Râmnicu-Vâlcii spre Călimăneşti, ţi se ivesc în faţă, departe de Olt la deal, Munţii 5 Coziei. Orişicât de senin ar fi cerul şi orişicât de zâmbitoare ţi s-ar părea valea din ce în ce mai strâmtă, munţii aceia sunt posomorâţi, încât în fiecare clipă te aştepţi să pornească din ei o furtună cotropitoare. Sus, de tot sus, deasupra mănăstirii Cozia, la mar10 ginea rariştei de brazi despre culmea munţilor, se află schitul Stânişoara, iar din sus de schit se ridică nişte stânci înalte, în dosul cărora se-ntinde poiana luminoasă peste care se face trecerea spre Clocotici şi de acolo-n Valea Topologului. 15 E-ncântătoare preajma schitului şi de stânci şi mai ales din poiana cea largă ochiul străbate departe peste Valea Oltului şi spre munţii de la dreapta, în creierii cărora se află schitul Frăsinet.

Ani şi iar ani de-a rândul, parcă o lungă viaţă a 20 petrecut Zamfir în mijlocul acelui rai pământesc, unde zilele sunt de tot lungi pentru că de tot puţine sunt întâmplările petrecute-n curgerea lor.

Nu împlinise încă vârsta de doisprezece ani când, după moartea mumei sale, părintele ieromonah Ava25 cum, fratele răposatei, îl luase la dânsul drept un fel de ucenic, şi de atunci nu s-a mai coborât din munte decât până la metocul care se află mai la vale, unde schitul are o mică gospodărie, pomăt şi grădină de legume.

Nu putea, în gândul lui, părintele Avacum să-i facă nepotului său mai mare bine decât să-l deprindă 5 a se feri de nevoile vieţii şi de ispitirile ei petrecându-şi viaţa departe de lume şi mărginindu-se la cele ce-i sunt omului de neapărată trebuinţă pentru că s-o ducă cu bine de azi pe mine.

Trai ferit de suferinţe el numai acolo putea să-şi 10 închipuiască.

Umbla Zamfir la început toată ziua de ici până colo în urma turmuliţei de oi pe care călugării o ţineau mai ales ca să-i tundă lâna. Lapte şi brânză numai în zile de sărbători mari mănâncă câte unul dintre fraţi, 15 dară carne nici aceştia nu-şi băgau în gură.

Sus, în înălţimile văzduhului, dădeau vulturii târcoale, ţipând pe şuierate, iară jos, în poiana netedă, cânta mereu ciobănaşul, care, băiet sprinten şi plin de viaţă, se căţăra ca iedul de capră-neagră pe stâncile 20 pleşuve, încât te aşteptai în toată clipa să-l vezi dându-se pe rostogolite-n prăpastie. Nu o păţea însă aceasta, căci mai avea să treacă prin multe.

Serile de iarnă şi zilele ploioase părintele Avacum le petrecea citind cu nepotul său din *Vieţile sfinţilor*, 25 din *Cazanie*, din *Molitvelnic* ori din *Biblie*, cioplind amândoi cruciuliţe, jucărele pentru copii şi fel de fel de alte lucruri de lemn şi stând de vorbă mai despre una, mai despre alta, ca să se dumirească amândoi în acelaşi fel asupra trecerii prin fiinţă a lucrurilor. 30 L-a mai îndrumat apoi părintele Avacum pe nepo tul său să facă treabă de paraclisier şi mai

târziu treabă de psalt, să deie răspunsurile la *Ectenie*, să citească *Apostolul* şi *Cazania* şi să cânte-n strană după tipic.

Viaţă ferită de griji, de mâhniri şi de suferinţe, 3 5 care se desfăşura-n linişte azi ca ieri şi mâne tot aşa, cum din şipotul de sub stâncă se varsă apa limpede şi totdeauna proaspătă.

Oarecare schimbări se petreceau numai după ce se topeau troienii de zăpadă şi se porneau lucrările din 40 pomătul şi din grădina de la metoc, pe unde se abătea din când în când, ca de pripas, câte un om de la Jiblea, ba chiar şi câte o femeie, căreia mai departe nu-i era iertat, dar nici ispitită nu era să meargă.

Zile grele au avut însă părintele Avacum şi nepotul său când a străbătut până la schit vestea că-n lumea cca. 5 mare oamenii sunt din ce în ce mai porniţi spre războire.

Zamfir era acum flăcău trecut de nouăsprezece ani, înalt, mlădios, plin de vânjoşie, cu obrajii curaţi şi rumeni, cu ochii ageri, până-n cele mai mici amănunte 10 tocmai bun să fie îmbrăcat în uniformă, şi mare păcat ar fi fost, căci la multe se pricepea şi din cele multe nu era niciuna care ar fi putut să-i fie de vreun folos şi ca oştean.

Alai era apoi şi că după felul de a gândi al părin15 telui Avacum orişice războire era pusă la cale de Anticrist, care, prin duhurile necurate ce mişună nevăzute printre oameni, întărită şi ispitesc azi pe unii şi mâne pe alţii şi-i scoate în cele din urmă din minţi, ca să se-ncaiere-n luptă. 20 „De – îşi zicea bătrânul – i se va fi pierdut băietului urma la Alexandria, unde şi-a petrecut anii copilăriei, dar pot să prindă de veste cei de ani şi să-l ieie pe sus tocmai acum, după ce atât de bine l-am pregătit pentru viaţa cuvioasă”. 25 Ar fi fost să întren rândul fraţilor. Şi aşa l-ar fi luat însă, ca să poarte grijă de răniţi şi de bolnavi. Şi gândul acesta îi era însă bătrânului nesuferit. Timp îndelungat a stat dar Zamfir ascuns prin pădurile de prin pregiurul schitului, şi numai din când în când 30 venea nopţile pe furişate, ca să-şi ieie merinde.

Părintele Avacum s-a dat în cele din urmă învins şi s-

a împăcat cu gândul ca nepotul său să întren rândul fraţilor şi să plece, la nevoie, unde avea să poarte grijă de răniţi şi de bolnavi. 35 Zamfir tot mai stetea însă pe gânduri, căci pe cât de posomorâţi păreau munţii văzuţi din depărtare, pe atât de senină era lumea bătută de soare pe care tânărul o vedea de pe stâncile de la marginea poienii. Nu era, ce-i drept, în stare să plece, dar stetea cu 40 inima-ndoită şi nu era zorit să intre-n rândul fraţilor.

Simţind-o aceasta, bătrânul nu-l zorea nici el.

Stând de vorbă unii dintre oameni umblă neastâmpăraţi de ici până colo, alţii stau în picioare, iar alţii şed tigniţi pe scaun: părintele Avacum de obicei era tolănit în patul lui, o rogojină întinsă pe scânduri 5 de brad.

— Te cheamă şi te adimeneşte pe ispitite – îi zise el lui Zamfir, care stetea, ca de obicei, la picioarele lui.

— Nu! îi răspunse acesta. Nu mă cheamă: mă 10 trage inima.

Mi-ai spus de atâtea ori că aici e scăparea celor scârbiţi de viaţa petrecută-n mijlocul lumii învălmăşite şi obosiţi în luptă cu nevoile de tot felul. Eu nu sunt nici scârbit, nici obosit, căci n-am ajuns încă să cunosc 15 vălmăşagul lumii.

Bătrânul tăcu: îl înţelegea şi-i dedea dreptate.

— N-ai nevoie să-l cunoşti, îi răspunse-ntr-un târziu. Are să-ţi fie destul ceea ce-ţi spun eu, care-l cunosc. Una din marile mulţumiri ale vieţii e să res

20 piri aer ca cel de aici. Orişicit vei fi stând în el, nici nu te saturi, nici nu oboseşti. Oamenii îngrămădiţi nu cunosc mulţumirea aceasta, căci fiecare dintre ei le spurcă celorlalţi aerul.

— Vorbeşti în pilde, îi zise Zamfir, strâmbând din 25 nas.

— Şi da, şi nu! întâmpină părintele Avacum. Tot atât de puţin simt ei mulţumirea care ne-ndulceşte nouă viaţa când ne stâmpărăm setea bând apa din izvorul de sub stâncă. Trăind acolo unde se află, mărun

3 îl taiele li s-au tăbăcit într-atâta, încât mult de tot

ar trebui să stea aici pentru ca să li se dreagă, ca să poată iar avea prin ele mulţumirile de care noi, cei de aici, avem parte.

Vorbea omul îndârjit de a fi căutat în lume ceea ce 35 nu putea să găsească.

— Nu ştiu ei cât de dulce e coaja de pâine, orişicât de uscată ar fi ea, urmă el înteţindu-se, nici dulceaţa somnului n-o cunosc. Pe ei nici răsărirea soarelui, nici asfinţirea lui, nici adierea vântului, nici curgerea apei

40 limpezi din părâu, nici cerul senin, nici umbra răcoroasă a pădurii, nici mirosul florilor, nici verdeaţa pagişlei, nici veselia păsărilor şi zburdarea mieluşeilor, nimic din cele ce-i dau vieţii farmec nu-i încântă. Nemaiputând să simtă mulţumirile fireşti, urmă iar, viaţa lui se pare sarbedă, plină de neajunsuri, în cele 5 din urmă nesuferită, şi căutând un fel de răsplată pentru ostăneala de a o trăi, aleargă după mulţumiri nefireşti, care li se par plăceri, şi se zgândăresc băgând în ei cu mâncări şi cu băuturi fel de fel de otrăvuri care îi tâmpesc şi-i fac din ce în ce mai nesăţioşi. 10 înmiite dac-ar fi bogăţiile lumii, tot nu li-ar fi destule.

— Milă să ne fie de dânşii! grăi Zamfir cel deprins cu cele citite din *Vieţile sfinţilor* şi din celelalte cărţi bisericeşti.

15 – Nu poate să fie! strigă părintele Avacum. Cum să-ţi fie milă de oamenii care-şi fac viaţa nesuferită minţindu-se, înşelându-se, despuindu-se-n fel de fel de chipuri, năpăstuindu-se, la mare nevoie chiar omorându-se între dânşii!? Fugi de acolo! închide-ţi ochii 20 şi astupă-ţi urechile, ca să nu-i vezi şi să nu auzi gemetele, nici răcnetele lor.

— Dar – stărui Zamfir din nou – eu aşa ştiu că e moartă credinţa fără de fapte: aici stau ascuns şi cangropat, iar acolo aş putea să-i fiu cuiva de vreun

25 folos.

Bătrânul se ridică oarecum speriat în patul lui şi se uită cu ochii mari la nepotul său.

Nu era parcă-n stare să-i deie răspuns.

— De folos să-şi fie orişicare sie însuşi prin bărbăţia 30 cu care-nfruntă ispita. Numai aşa poate să le fie şi altora folositor. Lor nu poţi să le fii de niciun folos. Ar fi să te potriveşti cu dânşii ajutându-i să se-nfunde-n păcatele lor. Puindu-te-n protiva lor, ai să fii luat la goană de către dânşii. Fugi, îţi zic, băiete: astupă-ţi 35 urechile; închide-ţi ochii!

Mai auzise, nu o dată, Zamfir asemenea vorbe ieşite din gura unchiului său, dar cu cât mai des le auzea, cu atât mai puţin îl înspăimântau, cu atât mai doritor de a le vedea toate cu ochii săi îl făceau. Ceva mai adânc 40 nu-i pătrunsese-n suflet decât temerea ca nu cumva să fie băgat în oaste.

Într-o noapte-nlunecoasă călugării din Munţii Coziei, deşteptaţi de nişte bubuituri din somn, au fost cuprinşi de o spaimă năprasnică. Le era învederat că 5 duşmanii, trecuţi peste hotarele ţării, se apropie, şi cel mai apropiat gând le era să adune fiecare ceea ce poate să ducă şi să fugă la vale, unde era lume-ngrămădită, căci în faţa primejdiei om la om caută scăpare.

— Staţi! le zise părintele Avacum. Unde vreţi s-o 10 porniţi!? Mişel între mişei e cel ce trece peste hotarele vecinului său, şi cel ce e om cu virtute are să-i deie cu patu-n cap. Voi, însă, ce puteţi să-i faceţi? De ce aveţi să vă temeţi? ce are să ieie drept pradă de la noi!? Staţi fiecare la locul lui, că nici în seamă n-au săvăbage. 15 Au stat moşnegii şi cei ce erau mai puţin decât moşnegi; Zamfir însă nu mai auzea vorbele bătrânului. El avea de ce să se teamă; de la el aveau duşmanii ce să ieie; pe el spaima îl lua cu zorul. Aceasta i se poate ierta unui om tânăr ca dânsul. 20 El nu s-a mărginit însă numai la atât.

Nu-l ierta firea să întren rândul fraţilor, dar acum a pus mâna pe cele mai bune dintre hainele unchiului său şi le-a îmbrăcat, pentru ca oamenii să-l ieie drept călugăr ori cel puţin Frate. S-a împăcat adică cu gân25 dul ca să mintă pe toţi oamenii pe care-i întâlneşte, să mintă la tot pasul ce face.

Gând se albea de ziuă, el era trecut de metoc, înspre

miazăzi, era pe la Jiblea, şi bubuiturile sunau de la depărtări mari, iar puţin în urmă a trecut Oltul 30 şi-a înaintat spre Râmnic.

Apucând, ca să-şi scurteze drumul, pe poteca ce trecea printr-un colţ de pădure, a-ntâlnit în calea sa o femeie, o fetişcană de vreo treisprezece şi un băieţel de vreo zece ani, care duceau în spinare fiecare câte o 35 sarcină de uscături, mai mult vreascuri decât lemne.

Erau Ana lui Andrieş şi cei doi mai mari dintre cei cinci copii cu care o lăsase soţul ei plecat la război.

„Să iei în spinarea ta sarcina celui mai slab decât tine", îşi zise Zamfir, aducându-şi aminte cele citite 40 împreună cu unchiul său.

A şi luat-o Zamfir, şi peste puţin, din vorbă-n vorbă, s-a dumirit că Andrieş e unul dintre puţinii oameni care se abăteau din când în când pe la schit, dascăl la biserica Sf. Nicolae, un cunoscut al său.

5 – Avem, nu-i vorbă, căscioara noastră, grăi dânsa, avem şi livadă, şi-o viişoară, şi câteva pogoane-n ţarină, dar puţin folos am din ele, căci eu nu le pot munci.

Deşi avea cinci copii, dintre care cea mai mare 10 dintre fetiţe era de treisprezece ani, Ana era femeie încă tineră, căci abia împlinise vârsta de şasesprezece ani când s-a măritat, dar muncă de bărbat cu copiii ei încă mici tot nu putea să săvârşească.

Ţi-ar veni să crezi că i-a fost scoasă-n cale pentru 15 ca să fie dovedit că poate şi el să-i fie cuiva de folos.

Deocamdată însă nici el, nici ea nu se gândeau la aşa ceva.

— Dar cuvioşia-ta, întrebă dânsa, cine eşti, de unde vii şi unde te duci?

20 El tresări ca hoţul prins asupra faptei.

— Eu cine sunt? întrebă în loc de a da răspuns.

Era peste putinţă să-i spună adevărul.

Părintele Avacum era om mai scurt şi mai gros decât nepotul său, care crescuse înalt şi rămăsese mai 25 subţirel şi mlădios. El era deci fulgerat de gândul că dânsa vede că nu i se potriveşte de loc rasa călugărească.

— Sunt – grăi dar peste câtva timp – fratele Zenobie, vin de la Frăsinet şi mă duc la episcopie.

30 Trei minciuni dintr-o singură răsuflare.

Deocamdată a făcut un mic popas la casa Anei, care-şi avea bărbatul dus şi nu mai putea să ştie dacă mai trăieşte ori nu.

Nu-i prea dădea omului mâna să iasă, căci la tot 35 pasul putea să-ntâlnească vreun om care-şi zicea: „Cine o fi oare tânărul acesta, care a-mbrăcat hainele unui bătrân pentru ca să-nşele lumea!?” Stetea deci mai bucuros bine adăpostit în casa femeii, care se bucura de oaspele ce putea să-i fie folositor, căci era 40 harnic, dulce la fire şi se pricepea la multe.

Nu numai putea, ci şi voia din toată inima să-i fie folositor. Lasă că era om chiar din fire milos, dară chiar deopotrivă cu unchiul său dac-ar fi fost, tot ar fi trebuit să se-nduioşeze văzând câtă mucenicie e-n viaţa 5 unei femei fără de bărbat care are cinci copii, dintre care doi băieţi mai mici de zece şi două fete mai mici de cinci ani.

Erau cinci trupuri care cereau să fie îmbrăcate, cinci guri care cereau hrană, cinci fiinţe pornite-n 10 fiecare clipă spre gâlceavă, care cereau să fie potolite, ba n-avea, biata de ea, nici nopţile parte de odihnă, căci azi unul, mâne altul dintre dânşii se-mbolnăvea, încât era nevoită să-i vegheze la căpătâi, făcându-i îmblobogeli. Grea e afară din cale viaţa femeii rămasă 15 singură-n mijlocul gospodăriei, cu copii mărunţi pe capul ei, şi era destul ca el să-i ţină pe aceştia adunaţi împregiurul lui, cioplindu-le jucăriile, fiecăruia după pofta inimii lui…

El făcea însă şi mai mult decât atât. 20 Bubuiturile sunau mai rar şi de la depărtări mai mari, şi tot mai mult se-nvedera că nu are bătrânul dreptate şi că bine e ca ţara să aibă oaste care ţine pept cu duşmanul şi la adăpostul căreia cei de acasă pot să-şi caute de treburi. Cine ştie cum ar fi venit 25 lucrurile dacă n-ar fi fost şi aceasta la mijloc!? Acum îşi culegeau unii porumburile, alţii viile, iar alţii poamele de prin livezi, se făceau arături de toamnă şi se pregătea pentru nevoile iernii fiecare după putinţele

sale. Zamfir era bun pentru toate şi le şi făcea bucuros. 30 Vorba era numai să stea la adăpost, pentru ca nu cumva să se pomenească pe neaşteptate-n faţa vreunuia care dă cu socoteală că prea seamănă „fratele” Zenobie cu Zamfir pe care l-a-ntâlnit în Munţii Coziei.

Nu-l ierta deci pe Zamfir, acum „fratele” 7 enobie, 35 firea să plece de la casa Anei, unde putea-n fiecare clipă să fie folositor. Chiar şi când n-avea altă treabă, el cioplea cruciuliţe şi fel de fel de alte lucruri frumoase, pe care A9 pasica, cea mai mare dintre fete, le ducea-n zilele de târg la Râmnic, unde găsea totdeauna 40 oameni care îi dădeau bani buni pe ele.

26 401

Deşi îmbrăcat apoi în rasă călugărească, Zamiir nu era nici măcar „frate” şi putea, la nevoie, să mănânce până chiar şi miercurea carne şi să beie un păhărel de ţuică şi doauă, trei pahare de vin. Bucuros tăia Ana 5 cel mai frumos dintre cocoşii din curtea ei, ca să i-l pună-n zi de sărbătoare pe masă, tăia şi boboci de gâscă, şi purcei, îi dedea cel puţin câte o tocană ori câte o friptură de berbec, ba îi făcea din când în când şi sarmale ori vreo plăcintă, şi din toate mânca dânsul 10 cu poftă, încredinţându-se că sunt bune şi-i priiesc, că n-avea bătrânul dreptate când spunea că bagă-n ei fel de fel de otrăvuri cei ce se satură mâncând şi bând. Nu! El se simţea din ce în ce mai în putere şi mai însetat de viaţă. 15 Mai era, în sfârşit, la mijloc şi adevărul ne-ndoios că nu e făcut omul să-şi petreacă viaţa stând morocănos la o parte prin păduri umbroase, prin hârtoape ori prin culmi de munte, ci e-mpins de firea lui să se-nsoţească cu alţii.

20 Multe n-au trebuit să se petreacă pentru ca copiii, nu numai băieţii, ci şi fetele, să prindă slăbiciune pentru „fratele” Zenobie.

Lică, cea mai mică, deci şi mai prostuţă dintre fetiţe, în curând a ajuns, îndrăzneaţă cum era, să i sc. 25 urce pe genunche. Deşi nu era nici măcar „frate”, Zamfir avea plete lungi, mai mult galbene decât negre şi mai mult creţe decât netede. Copil iţa avea slăb: ciunea de a şi le trece

printre degetele subţiri. De la plete mânuşiţa-i scăpăta apoi la barba cea mătăsoasă şi-i 30 mângâia obrajii cei curaţi şi rumeni. Era cel mai firesc lucru ca el să-i ieie căpşorul între palme şi s-o sărute cum săruţi icoana sfântă a Maicii Domnului.

Dana, sora mai mare, deşi trecută acum de patru ani, deci mai cuminte şi mai sfiicioasă, râvnea şi ea: 35 mult n-a trecut şi el avea pe un genunche o fetiţă, pe celălalt alta, şi dragi puteau să-i fie şi-i şi erau amândouă, căci amândouă îi îndulceau viaţa.

Ana găsise că e foarte firească slăbiciunea, pe care o au fetiţele ei pentru tânărul plin de viaţă şi se bucura 40 că ţine şi dânsul la ele; Aspasica însă, acum fetişcană cuminte, găsea că surioarele ei sunt prea de tot îndrăzneţe şi se simţea într-un fel de strâmtorare.

— Nu vi-e ruşine să fiţi atât de îndrăzneţe!? le mustra dânsa. Se poate să supăraţi în felul acesta pe

5 cuvioşia-sa?

— Dar nu mă supără câtuşi de puţin, o-ncredinţa dânsul. E pentru mine, din contra, o plăcere.

El spunea cel mai curat adevăr, căci mare plăcere e să simţi că te iubesc aceia care-ţi sunt dragi. 10 Ca s-o încredinţeze despre aceasta, el o cuprinse cu braţul şi o apropie de sine. Pe genunchi nu putea însă s-o ieie şi pe dânsa, căci numai doi genunchi avea şi dânsa era şi de altminteri fata încă mai mare şi mai sfiicioasă. N-a trecut însă mult şi a făcut-o şi aceasta 15 când se-ntâmpla ca ei să fie numai amândoi.

Ea nu-i trecea degetele nici prin plelele lui creţe, nici prin barba lui mătăsoasă, dar închidea ochii când el îi netezea părul negru şi se supăra când el o săruta pe frunte, tot ca pe-o icoană sfântă. 20 Şi multă e dulceaţa ce se revarsă în întreaga fiinţă prin sărutarea făcută-n toată nevinovăţia.

Ana, cu toate aceste, ba poate că tocmai de aceea ar fi stat pe gânduri dac-ar fi aflat-o şi aceasta.

Zilele erau adică din ce în ce mai scurte, iar nop25 ţi le se lungeau de azi pe mine. Cu toate aceste, copiii, atât

băieţii, cât şi fetele, obosiţi de alergătura din timpul zilei, se culcau, cum se zice, deodată cu găinile. „Fratele” şi Ana rămâneau deci singuri, numai ei amândoi, în timpul serilor lungi. 30 Ea se plângea de nevoile mari şi multe ale vieţii, iară el îşi dedea silinţa s-o-ncredinţeze că e foarte plăcută viaţa, şi el spunea ceea ce în adevăr simţea, căci afară din cale plăcută îi era viaţa la casa Anei, unde toţi copiii, ba chiar şi muma lor îi dădeau în 35 fiecare zi dovezi neîndoioase că n-avea părintele Avacum dreptate când vorbea despre neajunsurile firii omeneşti. Când se-ntâmpla, însă, ca unul ca el să stea serile lungi cu o femeie care n-a împlinit încă vârsta de treizeci de ani, cu toate că are cinci copii, sc. 40 petrec şi lucruri pe care numai ei amândoi le ştiu şi

26* 403

despre care numai între patru ochi se vorbeşte, ba şi aşa numai pe şoptite.

Ştiind ceea ce numai dânsa mai ştia, Zamfir era cuprins de un fel de neastâmpăr lui nesuferit şi începea 5 să tremure când se gândea că azimâne ar putea să se sfârşească războiul şi să se-ntoarcă Andrieş la copiii şi la nevasta lui. Un gând păcătos i se furişa în suflet: că Andrieş să nu se mai întoarcă, să moară pentru patrie ori să cadă-n mâinile duşmanilor, care-l duc 10 departe, departe.

La fel se petreceau lucrurile şi-n sufletul Anei, care-l socotea pe el vinovat, deşi în gândul lui vinovată era dânsa, care nu-l lăsa-n pace, deşi, mai trăită-n lume, trebuia să fie şi mai cuminte.

15 III

După săptămâni de zile din ce în ce mai lungi, iar s-au pornit bubuiturile de tun, ba-n cele din urmă se auzeau de prin apropiere şi descărcături de puşti şi răpăituri de mitraliere. Nu mai încăpea îndoială că 20 paza hotarelor slăbeşte, şi Zamfir era mereu covârşit de îndemnul de a pleca mai departe pentru ca nu cumva să cadă-n mâinile duşmanilor.

— Aş, îi zicea Ana. De ce adică ai fi având să te temi?

Ce pot duşmanii să-ţi facă? Ai noştri, da, ar 25 putea să te ieie cu dânşii ca să te bage şi pe tine-n loc; duşmanii însă, răzbiţi o dată pân-aici, nu mai sunt duşmani, căci nu mai au cu cine să se bată. Unde vrei apoi să scapi de ei? Dac-au venit odată pân-aici, o să-nainteze şi-o să le năpădească toate. 30 Nu prea avea Ana nevoie să le spună aceste, căci Zamfir mai bucuros rămânea decât pleca şi de aceea se pătrundea şi el însuşi de gândul că duşmănie nu e decât între oştirile puse faţă-n faţă, şi tu, om care nu faci parte din oştire, n-ai decât să li te supui învingătorilor 35 pentru ca să-ţi cauţi nesupărat de treburi. Frică nu îi era lui Zamfir decât ca nu cumva să se întoarcă Andrieş şi să-l întrebe: „Dar tu ce cauţi aici?”

Mult n-a ţinut însă nici frica aceasta, căci oastea înfrântă s-a retras spre Valea Argeşului, şi Andrieş, dacă nici mort –, nici căzut în mâinile învingătorilor nu era, tot într-acolo trebuia să fie dus.

5 Zamfir, cu toate aceste, nu se mai simţea ca mai-nainte şi din ce în ce mai des era pornit spre gândul că avea unchiul lui dreptate când zicea că e mai bine acolo sus, la marginea poienii, decât aici jos, în valea plină de oameni. 10 Tot îi mai erau dragi cei cinci copii, ba dragă îi era şi mama lor şi de aceea se bucura că le este de folos, dar erau din ce în ce mai multe clipele în care-şi era el însuşi sie nesuferit şi se simţea oarecum rob al casei în care trăia.

15 Zadarnice, cu desăvârşire zadarnice îi erau silinţele de ase-ncredinţa că unchiul său n-ar avea dreptate dacă i-ar face mustrări aspre pentru faptele ce săvârşeşte trăind la casa Anei. Nu putea să scape de gândul că e mare de tot nedreptatea pe care ţi-o face nu numai 20 lui Andrieş, celor cinci copii şi mai ales Aspasiei, ci chiar şi Anei, care nu era decât jertfa celui mai neînduplecat şi mai nemilos dintre neajunsurile firii omeneşti.

„Nimicuri! îşi zise-n cele din urmă. Are bătrânul 25 dreptate: se tăbăceşte firea omului. Îmi fac eu inimă rea pentru că sunt venit din marginea poienii; pentru cei trăiţi aici toate sunt nimicuri, şi nimicuri au să fie mine-poimine

şi pentru mine”.

Nici că i-a rămas răgaz pentru aceste, căci în curând 30 a fost copleşit de altele.

Venind duşmanii, n-au tăiat, nici n-au spânzurat pe nimeni, dar l-au luat de scurt pe fiecare şi l-au întrebat: „Cine eşti? de unde vii? unde te duci? ce rost ai unde te afli?” 35 Nu i-a rămas decât să-i mintă şi pe ei, ba a mai adăugat şi că stă la casa Anei fiindcă aceasta îi este verişoară. Lucru mare nu era, dar i se-ntâmpla, cu toate aceste, că nopţile tresărea speriat din somn şi se-ntreba ce are să pară dacă duşmanii ajung până la 40 Frăsinet şi află că acolo nu se ştie nimic despre un frate Zenobie.

Deocamdată au urmat altele.

Era iarnă geroasă şi, cât e ţara de lungă şi de lată, lumea se jeluia că n-are cu ce să-şi încălzească casele, într-o zi a picat la casa Anei o matahală de bulgar, 5 Braciu Tomov, care-l căuta pe Andrieş.

Luase bulgarul în tăiere o pădure din Munţii Coziei şi avea nevoie de un om care cunoaşte locurile şi-l ajută să facă stingenii, să-i coboare-n vale şi să-i încarce-n vagoane, ca să-i ducă celor ce se jeluiau.

10 Un prieten îl îndrumase la Andrieş, pe care-l’ştia om priceput şi cinstit.

— Bine, zise Ana, Andrieş e ¿us unde-o fi, dar fratele Zenobie, care-i ţine locul în altele, poate să ieie asupra lui şi sarcina aceasta, căci degeaba n-o

15 face şi-n vremuri ca cele de astăzi e bine să câştige omul câte ceva.

Nu i-a rămas lui Zamfir decât să intre la-nvoială cu bulgarul, care era şi el omul duşmanilor. Cum rămânea însă dacă, umblându-şi în treburi, întâlnea pe vreau

20 nul dintre călugării de la Stinişoara ori dacă vreunul dintre cei ce tăiau lemne ori le coborau târâş în vale îl cunoştea şi-i şi zicea: „Acesta e Zamfir, nepotul părintelui Avacum de la Stinişoara!”?

Nici atât nu-i era destul.

25 Era frig, şi lucru de batjocură ar fi fost dacă Ana şi copiii ei n-ar fi avut cu ce să-şi încălzească casa când el

încărca lemne pentru alţii.

— Trimite-mi uiteva braţe de lemne! i-a zis deci Ana, care era pătrunsă de gândul că nu e păcat, ci

30 faptă vrednică de laudă să-ţi faci parte din avutul duşmanului, mai ales când el pe nedrept caută să se-mbogăţească.

Nu-i dedea lui Zamfir mâna să zică „nu!”, şi fiindcă cu braţul nu putea să ducă lemnele, a-ncăreat cât au

3 5 putut să ducă boii înjugaţi.

Ana nu era însă numai ea singură zgriburită. Când cărăuşul descărca lemnele, bunătate de lemne, vecinele se uitau cu jind peste gard.

— Dă-mi şi mie! se ruga una.

40 – Fă-mi şi mie rost! stăruia alta.

— Şi mie! se milogea iar alta.

Ar fi fost oare cu putinţă ca Ana să nu le deie chiar cu preţ mai scăzut decât orişiunde, căci n-avea decât să trimită iarăşi carul la pădure pentru ca să i se-ntoarcă plin.

5 Zamfir se cam strâmba.

— Adică ce e? îi zicea dânsa. Nu din magazie, ci din pădure luăm lemnele, iar pădurea nu e a bulgarilor, ci a românilor, care tremură de frig.

— Da, da! – întâmpina Zamfir – dar el a luat 10 pădurea-n tăiere şi plăteşte cu stingenul pe cei ce taie lemnele. N-are decât să-şi facă socoteala câţi stânjeni a plătit şi câţi a descărcat din vagoane pentru ca să ştie dac-a primit ori nu tot ceea ce i se cuvine.

— Dă-l naibii, că destul câştigă, răspundea Ana, 15 şi nu e păcat, ci faptă vrednică de laudă să-ţi faci parte din ale duşmanului care te pradă.

— Nu! nu! stăruia Zamfir, care nu se putea depărta de gândul că duşmani sunt numai cei ce-şi stau înarmaţi faţă-n faţă.

20 El tremura ca piftiile de câte ori se gândea că se sporesc şi iar se sporesc stringenii pe care-i vindea Ana ca să-şi înţolească copiii, să se-nzorzonească ea însăşi şi să-şi facă poftele din ce în ce mai multe şi mai mari.

25 Cât a ţinut iarna, Zamfir umbla prin pădure pe

urma tăietorilor de lemne. Primăvara următoare, vara şi toamna cobora stânjenii în vale şi-i încărca. Numai duminicile şi zilele de sărbători îl mai vedea Ana, iar atunci, ca să-i mai îndulcească viaţa, îi întindea masa, 30 o-ncărea de fel de fel de bunătăţi şi-i turna-n păhar băutura ameţitoare.

Când stau, apoi la masa-ncăreată şi deşartă păhare, chiar şi oamenii ca „fratele" Zenobie le dau toate uitării şi se-nveselesc deopotrivă cu ceilalţi. 35 „O dată eşti şi tu om în lumea aceasta! îşi zicea. Nu ştii ce poate s-aducă ziua de mâine!"

Nu erau însă totdeauna numai ei amândoi, căci tot om era şi Braciu Tomov. Ţinea şi el să trăiască, şi dacă i se deşerta punga, nu îi era greu s-o umplă din 40 nou.

După ce se dezmeticea însă, fratele Zenobie iar era pus pe gânduri.

Mai era adică prin partea locului şi Aspasia, care din fetişcană se făcuse mai mult ori mai puţin fată 5 mare şi mereu îi ieşea fratele Zenobie-n cale.

Îşi dădeau el şi Ana multă silinţă ca nu cumva Aspasia să simtă ceea ce nu trebuia să ştie.

E-nspăimântătoare mânia de care sunt cuprinse două femei ce-au prins slăbiciune de acelaşi bărbat, 10 dară urgia lui Dumnezeu e când una din amândoauă e muma celeilalte. De urgia aceasta se temea dânsul, şi un fel de sfârşeală-l trecea când Ana îi zicea: „Ce!? nu cumva am să mă tem de fiica mea!?"

Nu se temea dânsa, dar se temea dânsul, căci, dacă 15 nu azi, fie mâne, fie poimâine trebuia să urmeze ceea ce el atât de mult ţinea să nu se-ntâmple.

IV

Stând la casa Anei ori umblând prin pădure-n urma tăietorilor de lemne, Zamfir îl vedea mereu în faţa sa 20 pe părintele Avacum. Erau în el doi oameni care se-ncăieraseră-n luptă îndârjită, unul, cel crescut la schitul de la marginea poienii, iară celălalt, el însuşi, cum s-a făcut după ce s-a coborât în vale.

„Uşor e să nu cazi în păcat când nimeni şi nimic nu

25 te ispiteşte, zicea acesta. Cum ţii însă pept cu multele şi marile ispitiri ale lumii, în care om îi este omului duşmani? Căci, jertvă a neputinţelor tale şi scârbit de tine însuţi, îţi târăşti zilele ca vai de tine!”

Ştirile ce veneau despre miazăzi şi despre apus, ba 30 chiar şi cele venite de la Şiretiu nu erau de loc bune pentru Braicu Tomov.

De! zicea dânsul. Te pomeneşti că-ntr-o bună dimineaţă nu îmi rămâne decât să adun în pripă ceea ce pot lua cu mine şi să mă-ntorc acasă, lăsându-mi 35 lemnele risipite prin pădure”.

A oprit deci tăierea, dedea zor pentru încărcatul în vagoane şi umbla cu gândul de a număra stringenii risipiţi pentru ca să vânză vreunui evreu ceea ce nu va fi ajuns să-ncarce.

Pe Zamfir îl treceau năduşelile, iar Ana-şi dedea mai vârtos silinţa de a se pune bine cu bulgarul.

5 Treaba lui Zamfir era cum se descurcă. În seama lui erau daţi stringenii şi n-ar fi avut decât să-i păstreze pentru ca să-i aibă.

Dar dacă s-ar fi întâmplat ca să-i alunece bulgarului piciorul şi să cadă în vreo prăpastie, încât să-şi

10 frângă gâtul, toate rămâneau îngropate şi Zamfir nu mai avea nicio vină. Îngropate rămâneau însă şi dacă dedea Dumnezeu ca oastea ţării să răzbească în curând, încât bulgarul să fie nevoit a pleca mai-nainte de a fi ajuns să-şi numere toţi stringenii. Rău nu era deci că

15 Ana-l făcea pe bulgar să-şi petreacă timpul cu ea, fie plimbându-se pe la Râmnic, fie stând la masa-ncăreată, fie numai ei amândoi ştiau unde şi cum.

Mai era însă prin apropiere şi Aspasia, care se făcuse femeie-n toată firea.

20 N-avea, ce-i drept, urâtul obicei de a sta la pândă şi de a se uita prin gaura cheii, dar nici nu era nevoie de aşa ceva, căci vedea şi altfel destule pentru ca bulgarul să-i pară prea de tot obraznic, învingător îngâmfat, căruia toate i se cuvin, toate au să i se ierte. Ce-ar

25 fi putut însă ea să facă!? ce ar fi putut să zică!?

Nu era-n lume decât un singur om a cărui bunăvoinţă n-o punea la-ndoială. Acestuia i s-a plâns.

— Mama, săraca, ce-ar putea dânsa să facă!? Dac-ar fi însă tata aici, omul acela n-ar mai ajunge şi ziua

30 de mâne. Ah! De ce nu sunt eu băiet!

Lui Zamfir i se opri răsuflarea şi i se curmară bătăile inimii. Nu numai ceea ce-i spusese dânsa, ci şi ceea ce ştia dânsul fără ca ea să bănuiască îl scoteau din fire, încât el nu mai era omul blajin şi dulce la

5 fire cum îl ştia dânsa.

Când îl văzu deci plecând spre iatacul Anei, ea se căia de a-i fi vorbit. Se simţea ca aşteptând primul trăsnet în ajunul furtunii.

— Te-am rugat în atâtea rânduri, îi zise el Anei, să

O bagi de seamă ca să nu te dai de gol. Nu crezi c-ai face bine să-l ţii pe bulgar mai departe de tine!?

Ea se uită lung la el.

Se simţea umilită.

„De unde şi până unde ţi-ai luat dreptul de a-mi vorbi aşa!? îi venea să-i zică şi i-ar fi zis dacă nu şi-ar

5 fi dat seamă că sunt multe cele ştiute numai de ei amândoi, şi sângele-i îngheţă-n vine când văzu mânia oglindită în faţa lui.

Avea de ce să se teamă, şi femeia, când se teme, găseşte mijloacele de a dezarma pe aceia de care se teme.

10 – O, Doamnei grăi dânsa. Nu cumva îţi trece prin minte gândul că mie şi prostănacul acela de bulgar îmi este om? Dă-l încolo!

— Tu să-l dai! – grăi dânsul cam pe răstite. Vorba e ce va fi zicând lumea când vede cele ce se petrec!?

15 – Care lume!? ce fel de lume!? strigă dânsa. Nu cumva iar ai de gând să-mi ridici copiii-n cap!?

Zamfir era răpus. Odată cu capul n-ar fi vrut ca mânia ei să se reverse asupra Aspasiei. El începu deci să vorbească mai încet, iară ea îi răspunse pe şoptite.

20 Aducându-şi aminte de cele citite împreună cu unchiul său prin cărţile bisericeşti, el o-ncredinţa că nu se poate să nu urăşti pe duşmanul ţării tale, iar dânsa îşi

dedea silinţa să-l încredinţeze că-i este şi ei urgisit bulgarul.

25 în vremea aceasta, Aspasia tremura ca frunza de mesteacăn atinsă de adierea vântului. 11 ştia pe „fratele” Zenobie atât de blând şi acum îl auzea vorbind pe răstite. Stetea deci cu inima-ncleştată după ce nu-i mai auzea vorbind.

? O „Doamne sfinte! îşi zise. Dacă ar fi să se fi-ntâmplat ceva, vinovată sunt eu, care l-am scos din răbdare”.

Ea puse mâna pe cleanţă, ca să vadă dacă nu cumva e-ncuiată uşa.

3 5 Nefiind încuiată, uşa se deschise, şi dânsa rămase stană de piatră-n prag.

O ardeau ochii şi i se făcea negru-n faţa celor ce vedea, iar Anei şi lui Zamfir li se surpau toate-n cap.

— Unde eşti, tată! strigă fata, aiurită.

40 îi venea să-l omoare pe el, s-o omoare pe mama sa, să-şi curme ea însăşi firul vieţii.

Ana sări ca scoasă din minţi în picioare.

— Afurisit a fost ceasul în care te-am născut! strigă dânsa şi se repezi spre fiica sa, gata s-o sfâşie-n bucăţi.

5 Zamfir o cuprinse-n braţe şi-o opri.

Covârşit de simţământul că toate s-au sfârşit şi că viaţa nu-i mai poate să meargă înainte, el era scârbit de sine însuşi pentru că nu era-n stare să se strângă pe sine de gât.

10 Aceste s-au petrecut într-o clipă, iar clipa următoare Aspasia a plecat, ea singură nu ştia unde, şi-a luat lumea-n cap.

Ana şi [fratele] Zenobie nu mai puteau să se vadă-n ochi unul pe altul. 15 în gândul ei, vinovat de toate era dânsul, trimisul

Necuratului. Dacă n-ar fi fost el, lucrurile s-ar fi desfăşurat cu totul altfel.

În gândul lui, trimisul Necuratului era bulgarul: dacă nu era la mijloc el, toate rămâneau bine-ndrumate. 20 înţelegea acum Zamfir ura neînfrânată care despăr ţea pe

oameni în cete ce se pradă, se schilodesc şi se omoară între ele.

„Da! o faptă bună e să-l despoi, să-l laşi în pielea goală – îşi zicea – şi să asmuţi asupra lui câni flă25 mânzi, ca să rumpă fâşii de carne de pe oasele lui”.

Şi-ar fi luat şi ei lumea-n cap, dar ea era legată cu patru lanţuri de fier, ceilalţi patru copii, iară el îşi dedea seamă că, orişiunde s-ar duce de sub ochii pânditori ai duşmanilor nu poate să scape. Şi chiar 30 dac-ar fi fost ca duşmanii să fie spulberaţi, mâne ori poimâine se putea întoarce Andrieş la ai săi.

„Aici n-ai ce să mai cauţi!” îşi zicea el, neştiind încotro să apuce.

Iară bulgarul mâne-poimâne a aflat că la Frăsinet 3 5 nu ştie nimeni nimic despre un „frate” Zenobie şi că-i lipsesc din pădure mulţi stringeni de lemne.

„N-are să-nfunde puşcăria – îi zicea el Anei – am să-l leg de vreunul dintre copacii de la marginea pădurii şi au să descarce puşca-n el”. 40 Mai-nainte însă de a fi făcut aceasta, el trebuia să-şi numere stringenii trecând pe la marginile prăpăstiilor, unde atât de uşor putea să-i lunece piciorul, ca să i se piardă urma.

A scăpat Zamfir şi fără ca să-şi mai fi-ncăreat sufletul şi cu păcatul acesta, căci mai-nainte de cum 5 s-ar fi aşteptat i-au venit bulgarului ştiri, în urma cărora a plecat în cea mai mare grabă spre Dunăre.

Zamfir a răsuflat acum mai uşor, dar uşurat tot nu-i era sufletul, căci, deşi nu mai avea nevoie să săvârşească fapta, ştia c-a avut gândul rău, şi dacă fost-a 10 nevoie să plece unul, putea să se-ntoarcă celălalt.

Da! Avea părintele Avacum dreptate: cei răpuşi în luptă cu nevoile vieţii numai acolo sus, la marginea poienii, prin căinţă şi spăsire mai pot să-şi găsească scăparea.

15 El însă nici acolo nu mai credea că şi-o va putea găsi.

„Cer senin, îşi zicea, aer curat, adiere blândă, lumină revărsată peste toate din plin, apă limpede şi proaspătă, iarbă verde, umbră răcoroasă, miros îmbătător, viaţă

petrecută-n linişte, gând îndreptat spre 20 cele sufleteşti; inimă împăcată cu sine însăşi, voi toate sunteţi zădarnice, căci departe de voi împăcat cu sine însuşi nu poate să fie decât cel deprins a se stăpâni, ţiind bărbăteşte pept cu ispitirile vieţii".

Stetea ca-nfipt în pământ şi nu îndrăznea să îna25 inteze urcând spre culme, căci tremura din toate încheieturile când se gândea că va trebui să le deie răspuns celor ce-i vor pune întrebarea: „Unde-ai fost şi ce ai făcut pe unde-ai umblat?"

În acelaşi timp, cuprins de frică, se uita când la 30 vale, când la dreapta ori la stânga, căci în fiecare clipă se putea ivi Andrieş, ca să-l întrebe: „Dar în casa mea ce-ai căutat?"

S-a şi ivit Andrieş, dar nu l-a mai întrebat nimic, ci s-a mărginit să descarce-n el, pentru ca să nu mai 35 poată spune cele ştiute de dânsul.

MINCIUNA

Smaranda, numai de curând trecută de abia şaptesprezece ani, nu era, ce-i drept, decât fată în casă, dar 5 avea mare trecere în lumea ei şi se bucura de iubirea şi de încrederea tuturor celor ce-o ştiau.

Gurăţică, sprintenă, îndemânatică, pricepută la toate ale ei, cu inima deschisă şi mereu voioasă, era o adevărată mulţumire să ţi-o ai un fel de mână dreaptă 10 la casă. Mai era apoi şi totdeauna cu ochii-n patru, ştia fiecărui lucru unde îi este locul şi fiecare treabă când şi cum era să fie făcută, încât nu mai aveai nevoie să-i porunceşti ori să-i dai îndrumări, căci le făcea pe toate din bunul ei îndemn. 15 Pe lângă toate aceste mai şi ţinea mult la cocoana Aspasia, care de vreo doi ani şi mai bine acum îi era stăpână. Avea însă, fireşte, şi cocoana Aspasia slăbiciune pentru Smaranda ei şi-i plăcea să li se laude prietenelor sale că slugă ca Smaranda numai rar de 20 tot se nimereşte, ceea ce-l supăra pe coconul Iorgu, stăpânul casei.

Nici nu era Smaranda ferită de neajunsuri fireşti.

Era o de tot frumoasă zi de primăvară, sâmbătă, zi de sărbătoare împărătească, după care urma bine25

cuvântata duminică. Coconul Iorgu, judecător la tribunal, bucurându-se că are două zile, s-a sculat cu noaptea în cap, şi-a făcut rost de merinde, şi-a adunat dichisurile şi a plecat la vânătoare, mai mult de dragul plimbării decât cu nădejdea de a se-ntoarce cu traista plină.

Rămasă singură cu cei trei copii ai săi, cocoana Aspasia a-mbucat acolo ceva de prânz, apoi Emil, 5 băiatul cel mare, acum „student” în prima clasă primară, a plecat cu câţiva dintre „colegii” săi să prindă fluturi. Ea însăşi a oprit o birjă, şi-a luat fetiţa şi băiatul, fratele mai mic al lui Emil, şi a ieşit să facă o plimbare la aer curat, lo Rozalia, bucătăreasa, a plecat, se-nţelege, şi ea, să mai răsufle, şi era lucru de sine înţeles că atât casă, cât şi cele din ea şi de dimprejurul ei rămân în paza şi-n purtarea de grijă a Smarandei, toporul de oase şi nădejdea tuturor a la vreme de nevoie. 15 Mai bine nici c-ar fi fost cu putinţă, căci Smaranda nu era dintre cele ce se culcă şi trag un pui de somn când vorba e să stea de pază, nici mai ales dintre cele ce se furişează-n cămară ca să se-ndulcească pişcând mai de ici, mai de colo câte ceva.

— O S-a aşezat, cum se cuvenea, pe scara de la intrare şi se bucura de viaţă uitându-se la lumea luminată de soare, la cerul senin şi la păsărelele ce săltau ciripind din ramură-n ramură.

Fără de treabă nu putea însă nici dânsa să stea. 25 Ceva trebuia să facă. După un timp oarecare s-a ridicat dar şi a intrat în casă.

Uşa de intrare a lăsat-o deschisă. De ce s-o mai închidă, când afară era chiar mai cald decât în casă!? Cini apoi şi mai ales pisici nu suferea coconul Iorgu 30 la casă. Tot ar fi fost însă lucru mai cuminte să-nchidă uşa, căci ar fi putut să se furişeze pe ea vreunul dintre cânii ori vreuna dintre pisicile din vecini.

Intrată-n tinda casei, Smaranda s-a uitat la dreapta, unde se află sufrageria şi iatacurile, unul pentru boieri 35 şi altul pentru copiii lor, şi la stânga, unde se afla biroul cu biblioteca şi aşa-zisul salon.

Fie din întâmplare, fie chiar dinadins, ea a luat-o la

dreapta. Intrată apoi în iatacul boierilor, ochii ei s-au oprit asupra mesei de toaletă, lângă care stetea 40 oglinda cea mare, în care te vezi din călcâi până-n creştet.

Văzându-se pe sine însăşi, Smaranda era încântată şi se sucea când la dreapta, când la stânga, ceea ce i se putea ierta, la urma urmelor.

Ea însă nu s-a mulţumit cu atât numai.

5 Pe masă se afla cutia cu pudră, pufuleţul şi celelalte dresuri ale cocoanei, şi ea era ispitită de dorinţa de a se vedea-n oglindă după ce-şi va fi dat pe faţă cu pudră, îşi va fi făcut genele şi sprâncenele şi-şi va fi pus roşu pe buze. 10 Acestea nu trebuia să le facă. Dac-ar fi aflat că le-a făcut, cocoana Aspasia s-ar fi supărat, şi încă mai rău s-ar fi supărat coconul Iorgu, care era om de tot aspru la fire. Niciodată să nu faci ceea ce nu-ţi dă mâna să mărturiseşti în faţa orişicui. 15 Smaranda însă, păcătoasă, nu numai da cu pudră pe obraji şi pe gât, da cu negru pe gene şi pe sprâncene şi da cu roşu pe buze, ci mai şi luă maşina de spirt, ca să-i dea foc, pentru ca să-ncălzească fierul spre a-şi încreţi părul.

20 Pe când ea era pierdută-n săvârşirea acestor fapte neiertate, Emil, răzbit de foame, s-a întors acasă.

Găsind uşa deschisă, el a intrat fără de zgomot, a luat-o la stânga şi a trecut în birou.

Numaidecât la intrare, într-un colţ, se afla casa de 25 fier, în care coconul Iorgu păstra mai mult hârtii decât bani, iar deasupra ei pusese cocoana Aspasia o figură de teracotă vopsită, la care soţul ei ţinea foarte mult. Era un spaniol care cânta din mandolină, figură nu numai de tot frumoasă, ci totodată şi caracteristică, 30 şi îi şedea bine nu numai casei de fier cu mandolinistul deasupra ei, ci şi mandolinistului deasupra casei de fier.

Se-ntâmplase însă că de la un timp încoace cocoana Aspasia, pentru ca să nu tot alerge în cămara care sc. 3 5 afla tocmai dincolo de sufragerie, ascundea borcanul de dulceaţă începută în colţ, la spatele mandolinistului.

Era lucru fără doar şi poate mai cuminte dacă făcea drumul până-n cămară, căci Emil, trăgând cu 40 ochiul,

aflase unde e ascuns borcanul şi acum se duse drept la mandolinist, ca să-şi facă parte din dulceaţa ascunsă-n dosul lui.

Nu i-a fost însă dat să săvârşească fapta neiertată pe care o plănuise într-un ceas rău.

5 Deoarece casa de fier era înaltă, iar făcătorul de rele era scurt, încât nici ridicat în vârful degetelor de la picioare n-ajungea să prindă bine borcanul, acesta s-a răsturnat şi a căzut peste mandolinistul care s-a răsturnat şi el şi a rămas cu capul zburat cât colo.

10 Emil rămase-ncremenit şi cuprins de groază: îl vedea pe tatăl său stăpânit de mânie. I-a trecut acum pofta de dulceaţă şi cel mai apropiat gând i-a fost s-o şteargă cât se poate de iute, ca să i se piardă urma şi nici că s-a mai întors decât seara.

15 Primea mai bucuros să fie certat pentru că a hoinărit.

Smaranda, auzind zgomotul căderii borcanului şi a mandolinistului, tresări şi se cutremură ca scuturată de friguri, apoi, ştergându-şi pudra de pe obraji, roşul

O de pe buze şi negrul de pe gene şi de pe sprâncene, alergă să vadă ce s-a întâmplat.

Sângele i-a îngheţat în vine, bătăile inimii i s-au oprit şi roşeaţa i-a perit din obraji când a văzut mandolinistul răsturnat şi cu capul zburat cât colo.

25 „Ce s-a întâmplat aici? îşi zise ea. Păcătoasa de mine! Am lăsat uşa de la intrare deschisă şi a intrat vreuna dintre pisicile din vecini”.

Altă ceva nu putea să-şi închipuiască şi începu să caute prin toate colţurile, că doară va găsi pisica.

O pentru ca s-o facă terci nu altă ceva.

Ea ştia prea bine ce-o aşteaptă după ce se va fi-ntors cocoana şi încă mai vârtos după ce se va fi întors boierul acasă.

Nu era-n lumea aceasta decât un singur om de care

35 se temea, coconul Iorgu, iar de acesta se temeau şi copiii, ba până chiar şi cocoana, căci pe dânsul nu putea nimeni să-l amăgească, nici să-l momească cu vorba, nici

să-l moaie cu rugăminte ori să-l îmblânzească cu lacrămi.

40 – Bine, îi zise cocoana Aspasia, foarte supărată.

Dar tu ce-ai făcut?

— Am şezut pe scara de la intrare, răspunse Smaranda, înghiţind trei noduri unul după altul.

Era, ce-i drept, adevărat c-a şezut pe scară. Vorba era numai că mai făcuse ea şi altele, şi n-ar fi greşit 5 cel ce ar fi zis că a-nceput să mintă.

— Se vede însă c-ai lăsat uşa de la intrare deschisă şi afurisita de pisică s-a furişat în casă fără ca tu să fi prins de veste.

Vina aceasta Smarandei nu-i dedea mâna s-o ieie 10 asupra sa.

— Nu! grăi, dar mai înghiţi un nod.

— Era închisă uşa?

Aceasta era minciună curată. Cocoana Aspasia era însă-ncredinţată că Smaranda ei nu era în stare 15 să mintă; a rămas dar că pisica intrase mai-nainte de a fi plecat ceilalţi.

— Da! – grăi Emil, răsuflând mai uşor – parcă am văzut-o furişându-se pe ici pe colo prin casă.

Adevărul era că nici n-a văzut-o, nici nu i s-a 20 părut c-o vede, dar era-ncîncât de gândul că vina lui va cădea asupra unei pisici neştiute.

Rămânea însă să vadă ce va crede şi ce va zice judecătorul cel ne-nduplecat, şi toţi tremurau de frică duminică seara, când s-a întors coconul Iorgu acasă.

25 II

Coconul Iorgu era nu numai supărat foc, ci1 totodată şi cuprins de adâncă mâhnire. Era o jale adâncă să-şi vadă mandolinistul care în cădere-şi frânsese gâtul şi pierduse o ureche. Aceasta însă treacă, ducă-se: găsea 30 el pe cineva să-i lipească capul la loc şi-ncetul cu încetul se deprindea cu cârpeala. Lucru cu care nu putea să se împace era că nu numai Smaranda, ci şi Emil, ba până chiar şi cocoana Aspasia-şi dedea silinţa să-l încredinţeze că vinovată e o pisică oarecare, pe

1 în text: *şi*. í llll” 7 l i „I T-]

]! 27 – Opere, vol. V – I. Slavict ¡417

care Emil spunea că i se pare numai c-a văzut-o, iar ceilalţi n-o ştiau de loc.

Om cu simţământ de dreptate şi hârşit într-ale judecătoriei, îi era destul să se uite-n faţa Smarandei şi s-o vadă cum i se-năbuşe glasul vorbind pentru ca să fie-ncredinţat că ea se simte vinovată şi nu se poate îmbărbăta să spună adevărul.

— Ce pisică I? grăi dânsul. De unde şi până unde pisică?! ce caută pisica din vecini unde nu e nici cratiţă cu lapte, nici pept de curcan, nici şalău prăjit, ci un borcan cu dulceaţă? Pe mine n-aveţi să mă prostiţi. Aici nu poate să fie la mijloc decât cineva care râvneşte la dulceaţă.

Emil tremura din toate-ncheieturile; ştia prea bine că aşa este, dar nu era-n stare s-o mărturisească aceasta.

Dacă era adevărat că cocoana Aspasia a găsit mandolinistul răsturnat şi că Emil s-a întors şi mai târziu acasă, vinovată nu putea să fie decât Smaranda, şi ea minţea când spunea că tot timpul uşa de la intrare a stat închisă şi ea însăşi a şezut mereu pe scară.

— Pe mine – îi zise dar fetei – să nu te-mpingă Necuratul să mă minţi. Eu toate le iert ori le trec cu vederea, dar în faţa minciunii sunt nemilos, căci minciuna e obârşia a toată fărădelegea şi făcătorul de rele îşi petrece viaţa minţind acum într-un fel, apoi într-altul, ca să te amăgească, să te-nşele, să te ducă-n ispită, să te fure, să te-mbrâncească la păcătuire, la nevoie chiar să te omoare. M-ai înţeles? 1 Mie adevărul să mi-l mărturiseşti 1

Smaranda tremura şi ea ca Emil, deşi spunea adevărul zicând că nu ştie cum s-a răsturnat mandolinistul.

— Nu minte numai cel ce spune ceea ce ştie că nu-i adevărat, urmă coconul Iorgu. Mincinos e şi cel ce ştie adevărul şi nu-l mărturiseşte, şi cel ce lasă pe alţii să creadă ceea ce nu-i adevărat, şi cel mai urgisit dintre mincinoşi e cel ce năpăstuieşte pe cel nevinovat. Iară eu mincinoşi în preajma mea, ba chiar sub acoperişul casei mele nu sufăr 1 Să-ţi aduni trenţele şi să pleci fără de-ntârziere!

Emil se făcu verde-ngălbenit la faţă. Dacă conul Iorgu ar fi avut în mână un bici cu sfârcul împletit, ca să-l bată pe mincinos, încât să-i ţâşnească sângele prin piele, băiatul şi-ar fi luat inima-n dinţi şi ar fi 5 mărturisit fapta sa. Pentru atât însă, numai pentru atât nu lua el mânia tatălui său asupra sa.

— Aş minţi, coconaşulel – grăi Smaranda – dac-aş spune că eu am răsturnat mandolinistul ori că bănuiesc cine l-a răsturnat. 10 – Încăpăţânarea aceasta e revoltătoarei strigă coconul Iorgu. Ieşi! Pleacă, să nu te mai văd în ochii mai Faptă făr' de răsplată nu se poate!

Smaranda-şi plecă cu umilinţă capul: vedea şi ea că faptă fără de răsplată nu se poate. 15 „Mă năpăstuieşti, coconaşulel" îi venea să zică, dar ştiindu-se vinovată, vorbele i se opreau în gât.

Cocoana Aspasia o socotea şi dânsa năpăstuită şi, ca s-o scape, era-n stare să spună că ea însăşi a răsturnat mandolinistul; ar fi minţit însă dac-ar fi spus-o 20 aceasta şi de minciună se ferea ca de foc.

A rămas deci să fie cum vrea stăpânul casei, judecătorul cel drept şi ne-nduplecat: Smaranda şi-a adunat lucruşoarele şi a plecat, jurând în gândul ei că niciodată n-o să se mai uite în oglinda stăpânei sale, nici n-o 25 să-şi mai pună pudră pe obraji, roşu pe buze şi negru pe gene şi pe sprâncene. Fiindu-i greu să se despartă de stăpâna ei cea bună, ea plângea şi dimpreună cu dânsa plângea şi cocoana Aspasia, ba plângeau şi copiii, afară, se-nţelege, de Emil, care se cutremură când sc. 30 uită la ea şi era-n stare să zică şi el: „Pleacă, să nu mi te mai văd în ochii".

Iar mai departe rămânea să fie parcă cele petrecute nici n-ar fi fost.

Ziua următoare coconul Iorgu a venit cu un meşter 35 dibaci, care a lipit capul la locul lui şi l-a aşezat iar pe mandolinistul unde stătuse mai-nainte podoaba casei. Îi lipsea, ce-i drept, o ureche, dar aceasta se vedea numai dintr-o parte şi numai dacă te uitai cu tot dinadinsul. 40 Tot atunci coconul Iorgu a adus în locul Smarandei pe una

Lina, fată şi curăţică, şi deşteaptă, şi-ndemi
27» 419
natică, să-i cauţi şi să nu-i poţi găsi pereche. Cocoana Aspasia, cu toate aceste, nu putea s-o vadă în ochi. Nemângâiată că nu-şi mai are pe Smaranda, îi era urgisită biata de Lina, parcă dânsa ar fi fost de vină că 5 Smaranda a trebuit să plece.

„Ei! îşi zicea însă coconul Iorgu. Aşa sunt femeile, tonatice: o să-i treacă şi asta cum i-au mai trecut multe altele".

Mai era însă şi alta, pe care el n-o ştia şi care trecea
10 mai cu anevoia.

Emil adică nu era în stare să întren biroul tatălui său fără ca să se uite la mandolinist şi ceea ce vedea totdeauna era lipitura de la gât şi urechea care lipsea. Nu doară că mandolinistul i se părea mai puţin frumos

15 aşa, cu gâtul lipit şi fără de ureche, dar îi era nesuferit gândul c-a minţit tăcând şi l-a făcut pe tatăl său să năpăstuiască pe Smaranda cea nevinovată.

El nu voia să se uite acolo, dar cu cât mai dinadins nu voia, cu atât mai vârtos se uita, ba după câtva timp

O nici nu mai avea nevoie să se uite, căci vedea şi pentunerec ceea ce nu voia să vadă, ba îi era destul să treacă pragul uşii de intrare pentru ca să vadă lipitura de la gâtul nefericitului de mandolinist şi urechea pe care acesta n-o mai avea.

25 N-a trecut mult şi Lina a trebuit să plece. Prea îi era nesuferită stăpânei sale.

Coconul Iorgu a adus alta, pe care tot Smaranda o chema. S-a înşelat însă, căci ea – şi zicea Smaranda fără ca să fie Smarandă şi de aceea îi era stăpânei cu
30 atât mai nesuferită.

De aici înainte Emil vedea lipitura de la gâtul mandolinistului şi când se afla-n sufragerie, ba chiar şi-n iatac, serile, după ce s-a culcat, încât nu putea să doarmă, iar după ce-l răpunea somnul, îl visa pe man

5 dolinist sângerând atât din lipitura de la gât, cât şi din urechea ce-i lipsea, iar Smaranda îi ştergea cu o cârpă

curată sângele, se înţelege, nu Smaranda cea de acum, ci cea adevărată, cea bună, cuminte, cea nevinovată şi năpăstuită.

40 A ajuns Emil, bietul de el, de-l vedea în cele din urmă pe mandolinist pretutindeni prin întuneric, încât ar fi fost gata să-şi ieie lumea-n cap ca să scape de el, vorba e numai că orişiunde s-ar fi dus, îl vedea mai ici, mai colo ieşind la iveală.

„Nu e – zisese tatăl său – faptă făr' de răsplată", 5 şi aceasta era răsplata faptei săvârşite de dânsul când l-a lăsat pe părintele său s-o năpăstuiască pe Smaranda.

În rânduiala firească e însă-n toate măsură dreaptă şi se vede că nu suferise încă băiatul destule pe urma 10 păcatului său.

Într-una din zile, întorcându-se de la şcoală, Emil a zărit în depărtare pe Smaranda cea adevărată, care venea, parcă, cu pas grăbit spre el.

El nu se-nşela. 15 Cu toate cele petrecute, Smaranda tot mai avea slăbiciunea pentru fosta ei stăpână, deci şi pentru copii, ba chiar şi pentru coconul Iorgu, bărbatul ei. Văzându-l deci pe Emil în depărtare, şi-a iuţit pasul, ca să-l ajungă şi să aibă mulţumirea de a-l vedea din 20 apropiere, de a-i vorbi, de a-l întreba ce mai fac cei de acasă.

Văzând-o că se apropie, Emil şi-a iuţit şi el pasul. Pe când însă ea se apropia voioasă şi cu inima uşoară, el tremura-n tot trupul şi inima i se făcuse cât un 25 purice. Se aştepta-n toată clipa ca ea să-l apuce de guler şi să-i zică: „Mişelule! M-ai nenorocit! De ce n-ai spus că tu ai răsturnat borcanul cu dulceaţă peste mandolinistul care s-a răsturnat apoi şi el!?"

Uluit, cu desăvârşire pierdut a rămas dar băiatul 3 O când s-a văzut faţă-n faţă cu Smaranda.

— Da! ai toată dreptatea! grăi dar cu glasul înecat de emoţiune. Sunt un mişel, un adevărat mişel: eu am răsturnat mandolinistul, eu i-am frânt gâtul şi i-am strivit urechea.

3 5 Smaranda rămase ca şi când ar fi căzut din cer.

— Da! zise apoi ea, vorbind într-aiurea. Înţeleg acum.

Nu! Tot eu sunt de vină. Dacă n-aş fi lăsat uşa de la intrare deschisă şi n-aş fi umblat după n-ai fi putut nici să intri, nici să ieşi fărşi., să eu să fi 40 prins de veste şi celentâmplate n-ar fi fost<p ’bu putinţă.

— Nul întâmpină el. Dacă eu aş fi spus adevărul, nu ţi s-ar fi făcut ţie nedreptatea.

— Mie, întâmpină dânsa, nu mi s-a făcut nedreptate: pentru vina mea am luat răsplata.

5 El că ea şi ea că el greşeşte luând vina asupra sa. Aşa, certându-se mereu, au mers mai departe şi nu s-au oprit decât în faţa coconului Iorgu, care, aflând adevărul, nu numai i-a iertat pe amândoi, dar s-a şi bucurat.

10 Ce-ar fi putut să le facă?

E curăţit de păcat cel ce mărturisindu-şi vina dă dovadă de căinţă, iar Smaranda şi Emil îşi mai şi ispăşiseră păcatul.

m

— „, JS-IHhitM – 272

Oaia Pătăeală. POT – emre de Crăciun 281

O lipitoare 28 &

Zile posomorâte 292

Cocon iţa 301

Sac şi petec 306

Stâlp de cafenele 323

Un pierde-vară 399

POSTUME

Prinţesa. Căile morţilor. Un demonu

Prinţesa .....
Tată şi fată .....
Bobocul mahalalei .....
Suferinţele lui Castache .....
Visul lui Tănase .....
Valurile tinereţelor .....
Socoteli greşite .....
Cărări încîlcite .....
Zile de primăvară .....
Zbuciumări înfrînte .....
Căile urzitei .....
Rupta ruptei .....
Izbucniri pătimaşe .....
La cam din lemn .....
O socoteală .....
Ceas rău .....
Căile morţilor .....
Un demonstrat .....

[illegible]

O varietate .....
Piaţa din prag. Noroiu .....
Anghel .....
O vînătoare cu sunet .....
Precupeţul .....
Prietenul meu Caţavencu .....
Arnăut

Răzbunarea hanului 333
Uuţa
Din poznele lui Dincă...
Vrea să fie şi el Ci Hai cu caii la pâşu-i.
Cireşe acre
Puii de graur
Hai cu săniuţa
Hârjoneli

Baie de tot răcoritoar-i Vecinătate cu neajunsuri.
Zile de primăvară
Din căile vieţii – Minciuna